

О. Дорогей Шимчій, ЧСВВ

О С Н О В И
А С К Е Т И К И

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ
ТЕОЛОГІЧНО-КАТЕХИТИЧНИЙ ДУХОВНИЙ ІНСТИТУТ

о. Доротеї Шимчій, ЧСВВ

ОСНОВИ АСКЕТИКИ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК — 1999

Працю о. Антона Валленштайна Чину Отців Францисканців Братів Менших «Практичний провідник християнської праведності» переклав з іспанської, доповнив і впорядкував професор Івано-Франківського теологічно-катехитичного духовного інституту о. Доротей Шимчій, ЧСВВ.

Дозволяється друкувати

*Владика д-р Софрон Мудрий, ЧСВВ
РЕКТОР ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО ТЕОЛОГІЧНО-
КАТЕХИТИЧНОГО ДУХОВНОГО ІНСТИТУТУ*

© Всі права застережені

ВІД АВТОРА

Залишивши семилітню працю духовника в Папській Семінарії Священномученика Йосафата в Римі, я вирішив не повертатися до українських громад за кордоном, де я працював майже сорок п'ять років, а закінчити своє життя в Україні, на руїнах більшовизму, серед родини та залишків Василіянського Чину. Вирішив звикати до нових обставин монашого василіянського життя, яке скніло в підпіллі та пробуджувалося у нових складних умовах.

Знаючи, але і не розуміючи духу обставин, я, старий, у добрій вірі, погодився читати в духовному інституті лекції про духовне життя, чи, як казали, дещо з аскетички.

«Аскезу» — за словником іншомовних слів — усі розуміли як стриманість, подвижництво. *Аскет* — це людина-покутник, подвижник, пустельник. *Аскетизм* — це покутництво, подвижництво, гамування пристрастей. Цю науку назвали аскезою. Я розумів, що маю викладати про християнську праведність. Це оформлення нашого зв'язку з Творцем, так, як його оформлює наша християнська релігія.

Справді, під словом «аскетика» розуміли дещо інше, — можливо, як слухачі, так і самі організатори інституту.

Після першої моєї лекції з аскетички слухачі були здивовані. Вони чекали лекції про пустельників, покутників, святих дітей св. Онуфрія, що свою наготу прикривали бородами.

Були і такі, що мене слухали з увагою, було й навпаки.

Свої виклади я спочатку базував на книзі «Практичний провідник християнської праведності» о. Антона Валленштайна, Чину Францисканців Братів Менших. Ця книга вже перекладена різними мовами.

Цю книгу я взяв як основу моїх повчань, перекладаючи водночас її українською мовою з іспанської. Багато тут я доповнював, збирав, упорядковував та ілюстрував питання.

І зараз тим, що шкодують або кому совість докоряє, жертвую оце друге видання моїх викладів з любов'ю, бо я працював для Христових священиків, для Христової Церкви.

о. Доротеї Шимчій

ВСТУП

Завдання цього катехизму — дати пояснення та вказівки, як удосконалювати наше щоденне людське життя природно і надприродно. Він має подати нам мету духовного життя, подати заходи, які ведуть до цієї мети, а цим самим заохотити нас до змагання, щоб утвердити в собі життя.

Це вказівки удосконалення, це вияснення духовного життя. Це духовне вироблення та його удосконалення.

Це вчення аскетички пояснили, виробили, вишколювали Великі Учителі духовного життя в Католицькій Церкві, перш за все, Великі Святі Мужі. Це вчення висвітлюють духовні школи, інститути, твори багатьох авторів, його пояснюють у численній літературі.

Можливо, це для когось далеке, нерідне Благочестя. Хай вони доповнюють собі і вказують, де, в чому і як заступити краще це Боже життя в безсмертних душах, хай так ведуть до вершин святості, а не лиш осквернюють душі, що це не наше. Хай доповнюють краще усе, що вело б до Божої мети, що збільшувало б любов до Бога, а не те, що поширювало б ненависть і антагонізм.

Подаємо цей катехизм у чотирьох частинах.

А. ДЕЩО ДО ІСТОРІЇ АСКЕТИКИ

1 пит. Про що говорить цей катехизм?

В. (Відповідь). Цей катехизм говорить про гідне духовне життя та про його вдосконалення; життя людини-християнина.

Кажемо, людини, істоти розумної, християнина в Христовій св. Євангелії.

Це аскетика, що включає в себе:

- а) вдосконалення природне;
- б) мораль у заповідях;

в) життя за євангельськими порадами — життя праведності та чеснот.

2 пит. Як розвивалося вчення цього життя?

В. Вчення повного християнського життя формувалося і поступово далі формується.

а) Воно розвивалося серед різних обставин:

1. Свій корінь має воно у Старому Завіті.
2. Розвивалося в катакомбах серед римського поганства.
3. Згодом прийшла свобода за св. Костянтина Великого.
4. Розвиваються звичаї та вчинки.
5. Виникають богословські науки, Святе Писання, полеміки та різні ересі.

б) Виникла кодифікація християнства, розроблена св. Василієм Великим, який склав правила моральності та аскетичності, погоджуючи заповіді та євангельські поради.

3 пит. Що таке вчення аскетичності, чи християнської праведності?

В. Це вчення, що про нього пише св. Павло (Рим. 13–14): «*Поводьмося чесно: не в ненажерстві та пияцтві, не в перелюбі та розпусті, не у сварні та заздощах; але вдягніться у Господа Ісуса Христа і не дбайте про тіло задля похотей*». Або ще краще пише цей же апостол (Ефес. 4, 22–24): «*Вам треба позбутися, за вашим попереднім життям, старої людини, яку розтівають звабливі пристрасті, а відновитись духом вашого ума й одягнутись у нову людину, створену на подобу Божу, у справедливості й у святості правди*».

Аскетика — це наука, яка дає засади, систему, докази, виробляє висновки. Це наука теологічна і надприродна, яка говорить про Бога та вічність.

Сама назва з'явилася у XVII столітті і походить від грецького слова «*ασκετη*», що означає прикрашати, вправлятися в штуці, на арені, як це казав Ісус Христос (Мт. 11,12): «*Царство Небесне здобувається силою*»; а св. Павло порівнює християнське життя з бігом змагунів (1 Кор. 9, 24–25).

Аскеза — це змагання зміцнити життя релігійне і моральне. Це намагання звільнитися від світу та прив'язання до нього. Це боротьба заради того, щоб бути вільним від гріха та всього, що до нього веде. Водночас, це — старання розвивати чесноти і природні, і Божі, і моральні.

Аскетика має зв'язок із догматичним та моральним богослов'ям. Наука віри та звичаї творять основу аскетичності.

Певна аскетика буде і в науці віри, релігії, Біблії, катехизмі та в кожній Божій науці. Вона буде і в догматичному та моральному богослов'ї, апологетиці, Літургії, в церковнім праві, в історії Церкви...

4 пит. З яких джерел впливає наука аскетичності?

В. Наука аскетичності спирається на:

1. Св. Писання.
2. Навчання св. Церкви.
3. Літургію.
4. Природний розум.

5 пит. Яка історія цього вчення?

В. Історія як вчення, так і практик аскетички довга, різнобічна. Практика виринала у різні часи, у різних місцях; як серед загальних християнських зібрань, так і в окремих душах, головно тих, що цілковито посвячувались Богові.

Розрізняємо аскезу: давню, середньовічну, модерну, а також східну та західну.

Ось так розвивалися різні практики, різні духовні молитви, пости, види покути, різні вправи в чеснотах.

Головно виринали різні особи, що вели самотнє життя. Були це стовпники, пустельники, юродиві Христа ради; були й такі, що голі жили по лісах, не милися, не чесалися, а то й жили на деревах. Це явище давнє, східне, яке мало б бути нашим, як це декому видається, щоб його відродити.

Але виникали різні науки, що їх подавали давні отці чи отці Церкви. Також розвивалися, і досі розвиваються, різні школи праведного життя.

а) Давні часи:

- Дідахе XII апостолів;
- св. Антоній єгипетський;
- св. Пахомій;
- св. Василій;
- св. Августин;
- св. Венедикт (500 р.);
- Діонісій Псевдоареопагіт;
- Іван Касіян (380 р.);
- Іван Клімак;
- св. Теодор Студит;
- отці з гори Атос.

б) Пізніші часи:

- школа Венедиктинська;
- школа Картузійська;
- школа Домініканська;
- школа Францисканська.

в) Новіші школи:

- школа Ігнатіанська;

- школа Кармелітська;
- школа Салезіанська;
- школа Французька;
- школа Ораторіанська;
- школа Лігуранська.

г) Виступили автори визначні та світової слави:

- св. Салезій Франциск-Фільотея;
- Скуполі Лаврентій;
- Маннінг Г.;
- Гертмінг Л.;
- Танкерей А.;
- Ціммерманн.

6 пит. Чи є, можливо, якийсь помітний автор?

В. Так, є. Це – Антін Валленштайн, Францисканець Братів Менших. Написав він «Практичний провідник християнської праведності». Це вчення аскетички.

7 пит. Як виглядає цей практичний провідник?

В. Це вчення аскетички у формі катехизму, це катехизм:

- ясний,
- дидактичний,
- схематичний,
- успішний,
- повний, вичерпний,
- короткий.

Перше видання його було німецькою мовою. І було воно вже в кількох виданнях. Цей катехизм перекладено різними мовами.

8 пит. Для кого призначений цей катехизм?

В. Із цього катехизму можуть користати успішно різні читачі:

1. Новики чи новачки різних згромаджень.
2. Семінаристи єпархіальні.
3. Ченці різних спільнот.
4. Початківці і дієцезальні, і чернечі.
5. Різні треті Чини.
6. Члени Католицької Акції.

7. Різні релігійні товариства.
8. Також уже старші особи.
9. Християнські робітники.
10. Усі Члени Містичного Тіла Христового.

9 пит. Чи є якісь доповнення до цього автора?

В. Так. Попри питання про повне природне формування особистості та вказівки духовного життя ще буде дещо про моральне життя, коротенький додаток про Містику, про дари Святого Духа та дещо про східні практики.

Б. ВСТУП ДО АСКЕТИКИ

10 пит. На якій правді ґрунтуємо все наше життя?

В. Усе будуємо на правді, що тільки Творець є джерелом усього:

а) Перед нами досконала атомна станція – джерело всякої енергії.

б) Над нами є сонечко. Воно для землиці і для всього, що на ній, є усім. Це воно:

- світить,
- гріє,
- дає зріст.

в) Вічне живе дерево, що має:

- сильний корінь,
- свіже листя, квіт,
- приносить овочі.

г) Це – один Бог у Святій Трійці.

11 пит. Що каже про це Святе Писання?

В. Читаємо такі слова:

1. «Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було – Бог. З Богом було воно споконвіку. Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без нього». (Йо. 1, 1–3)

2. «У Ньому було життя, і життя було – світло людей». (Йо. 1, 4)

3. «У Ньому бо живемо, рухаємося й існуємо». (Ді. 17, 28)

4. Причиною нашої святості, досконалості є Сам Бог у Святій Трійці; а з ним – Свята Церква, Святі Тайни, Святі Освячення та Божа Мати.

12 пит. Хто ж і який цей Творець, що є джерелом усього?

В. Ми називаємо Його коротко, одним словом – Бог, Отець, Батько, але даємо Йому різні ймення.

а) Ми кажемо:

– Пан;	– Господь;
– Ельогім;	– Ягве;
– Отець;	– Батько;
– Вседержитель;	– Початок;
– Творець Всесвіту;	– Це Той, що дає життя;
– Сам від Себе;	– Повнота влади;
– Повнота буття;	– Це не людина;
– Це не справа рук;	– Це остаточна дійсність;
– Це найвища сила;	– Це повне остаточне щастя;
– Це Добро, що розвивається;	– Це найвища поміч;
– Це Джерело Світла;	– Це Істина;
– Це Справедливість;	– Це Законодавець;
– Це Визволитель;	– Це Спаситель;
– Це Любов;	– Це джерело всіх причин.

б) Божі прикмети незліченні:

– Святий,	– Безгрішний,
– Неосяжний,	– Кріпкий,
– Незбагненний,	– Невисловлений,
– Невидимий,	– Безсмертний,
– Незнищений,	– Всемогутній,
– Всемилолюбивий,	– Предвічний,
– Присносущий,	– Незмінний,
– Найвищий,	– Найглибший,
– Безпорівняльний,	– Правдомовний,
– Всезнаючий,	– Надосконаліший,
– Незмінний,	– Безмежний,
– Бог не може терпіти,	– Це Дух Живий,
– Це абсолютне буття само в собі, а Його знаємо не лише	

з метафізики, розуму, але також:

- а) з віри,
- б) з ласки,
- в) з Об'явлення.

13 пит. Чи є щось поза Богом?

В. Бог є Сам у Собі, все інше, що існує чи живе, це – поза Богом, і ми кажемо: це – створіння; створіння – буття й життя, це все є щось і якесть життя.

14 пит. Що ж це таке життя?

В. Життя, як каже філософія, – це найвищі ступені дійсності. Природничо кажемо, що це органічна форма матерії та упорядкована одиниця на даному місці і часі. Життя само розвивається, зберігаючи свою форму, воно реагує на оточення, воно свідоме себе, вільне.

Теологічно беручи, це дар Божий, чудо, не якась випадковість, тут Бог себе об'являє. Бог є Живий, і життя – це образ Божий. Бог має повне право до життя.

Буття – це щось, що можна реально зважити, зміряти, а за Кантом – це існування у думці, це щось, що може мати силу активну і потенційну. Воно діє у світі, і коли може діяти, то воно мусить існувати.

Життя – це все, що рухається. Воно показує цей рух:

- народжується,
- множитья,
- умирає.

Це ми бачимо. Цей рух вичерпується в природі двома силами. Творець творить далі все двома протилежними силами.

15 пит. Чи всяке життя є однакове?

В. Творець у своїй премудрості створив різні види та ступені життя. Так, ми бачимо, що життя буває:

- примітивне,
- рослинне,
- тваринне,
- людське.

16 пит. Чи є щось суттєве у житті?

В. Так. Розрізняємо два види життя.

17 пит. Які це?

В. а) Перше – це життя природне. Творець встановив свої природні закони. І це життя керується цими законами.

б) Але є ще життя надприродне – це життя ласки Божої: життя понад природні сили, понад закони природи, життя особливішої Божої любові, особливіших дарів Божих. Є деревина-дичка, та є шляхетна щепка; подібно є створіння Божі, але є і створіння – Діти Божі.

18 пит. Які є прояви життя у людині, що її створив Творець на свій образ і подобу?

В. У людині треба бачити:

1. Життя розуму і свободної волі.
2. Життя тіла й життя безсмертної душі.
3. Життя дочасне та життя вічне.
4. Життя природне і надприродне.

19 пит. Який зв'язок має людина зі своїм Творцем?

В. Людина – це створіння Боже, то цим самим має зі своїм Творцем сильний та постійний зв'язок:

1. Силою самого свого буття.
2. Природно своїм розумом.
3. Божим об'явленням-вірою.

20 пит. Але що формує наш зв'язок із Творцем?

В. Наш зв'язок із Творцем оформляє наша релігія, яка завжди буде проявлятися:

1. У правдах та засадах віри.
2. В законах-заповідях.
3. У практиках культу-богошанування.

Релігія – це приєднання з тим, що святе. Св. Тома каже, що це спрямування до Бога і то теоретично, естетично, релігійно, виявом культу. Релігія – це стосунки між вищою істотою і нижчою, залежною від неї.

21 пит. Як інакше треба було б назвати формування релігії?

В. Формування релігії треба назвати, чи радше показати, життям із віри.

22 пит. Чим доводиться наше життя з віри?

В. Наше життя з віри постійно проявляється:

1. Життям богословських чеснот: віри, надії, любові.
2. Життям моральних чеснот: розсудливістю, справедливістю, стриманістю, мужністю.
3. Доброю молитвою:
 - а) прослави; б) подяки; в) перепрошування; г) просьби.
4. Жертвою.

23 пит. Де життя з віри має завжди проявлятися?

В. Життя з віри мусить завжди проявлятися у фізичному житті людини та в житті духовному – духу, душі.

а) Фізичне життя – це життя тіла, земне, природне, що проявляється в:

- їжі,
- питті,
- сні,
- спочинку,
- житті сексуальним – одиниці та роду людського.

б) Життя духовне – життя духу:

- розуму,
- волі,
- релігійне,
- моральне – в заповідях,
- життя надприродне – ласки,
- життя здорової совісті.

24 пит. Чи бувають у людському розумінні ще інші окреслення життя?

В. Так. В поточній бесіді часто ми вживаємо вислови:

1. Життя примітивне.
2. Життя культурне.
3. Життя соціальне.

4. Життя політичне.
5. Життя економічне.
6. Життя науки, мистецтва.
7. Життя...
8. Життя на планеті...

25 пит. Які треба було б зробити висновки?

В. Треба пам'ятати:

а) Бог-Творець безперервно творить, через людину. Читаємо у книзі Буття (1, 28; 2, 15; 2, 19): *«Наповняйте землю та підпорядкуйте її собі»*. *«Узяв Господь Бог чоловіка й осадив його в Едемському саді порати його й доглядати його»*.

б) Ісус Христос закликає: *«Будьте досконалі, як Отець ваш небесний досконалий»* (Мт. 5, 48).

в) В усьому житті людини має бути гармонія, розбудова, поступ.

г) У цій розбудові буде святість людини та розкриється повністю її особистість.

1. ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

26 пит. Що таке повна особистість?

В. Філософія каже, що людина відчуває своє «я», тобто є паном своїх діянь і сприйнять. Знову ж характер людини – це все те, що нас відрізняє від усіх інших та надає нам власного вигляду. Цей характер і надає нам особистості. Особистість відчуває свідомість, якою пізнає своє внутрішнє життя. Це свідомість певна, безпосередня, особиста, але недоступна іншим. Тут не слід плутати підсвідомість.

Це стрижень християнського життя:

а) Людина, гідно розвинута, що стає основою християнського життя.

Душа і тіло разом є основою християнського життя – християнської аскетички. Злука душі з тілом є субстанціальна, що становить щось ціле. Вона не випадкова, бо тіло не є акциденсом душі, хоч без душі довго існувати не може – розкладається.

б) Щоб гідно розвинути, розуміти мету і надприродні сили, треба гідно розвивати природні сили, розвивати природну формацію та формувати особистість.

в) Повна природна формація стає основою християнського життя. Божа ласка спирається на природу.

Природна формація людської особистості — це формація повної людини, створеної Богом, на Божу подобу.

г) Людина — це розумне створіння.

Це повна особа, самостійна, свідомо себе, вона може сказати про себе: «Це я».

г) Повна особа має тіло, має душу. Особистість має всі гідно розвинуті ушляхетнені прикмети. Цими прикметами людина інтелегентно впливає на оточення.

Зауваги:

Особа — це маса, лише обличчя. Це трансценденція буття в собі. Тут є орієнтація до буття, до цілісності, а тим самим і до Бога. Тут свобода вирішувати про себе самого, про ставлення до кожної повної одиниці. Це конкретна духовна натура, яка належить до себе, а свідомість дає підставу натурі.

Сильна особистість повинна бути сама собою.

Отець Р. Плю пише: *«На 10 тис. людей нема ні одної, що була б дійсно людиною. Я повинен прикласти всіх зусиль, щоб самостійно думати, самостійно почувати, самостійно бажати і самостійно діяти. Чимало людей тільки наслідує, повторює, мало є таких, що вміють відкривати, винаходити, вигадувати, творити.»*

Моїм завданням повинно бути те, щоб моя особистість розвинулася якнайдалше, не для порожньої слави, — це було б смішним, — а для того, щоб виявити Божі дарування, щоб так якнайкраще використати сили, щоб надати своєму життю максимум користі. З мого «Я» вчинити правдиве, незапозичене Щось». Робимо висновок і розуміємо: «Бога благуай, а рук докладай». Старе-престаре прислів'я каже: «В здоровому тілі здорова душа».

27 пит. Як це здобувається повну особистість?

В. Повну особистість здобувається, якщо:

- 1) розумно розвивати фізичні сили;
- 2) чувати та контролювати сили психічні;

- 3) старанно плекати вищі сили душі;
- 4) старатися здобувати різні знання, потрібні та корисні;
- 5) із розумінням виховуватися до праці та здобувати професійність.

1.1. Фізично-психічне здоров'я

28 пит. Які засоби допомагають втримати фізичне та психічне здоров'я людини?

В. Втримувати фізичне і психічне здоров'я дуже успішно допомагають:

1. Праця поважна, спокійна, весела та благословенна Богом.
2. Розсудлива поміркованість у їжі та питті.
3. Стриманість або поміркованість у виробках шкідливих, як алкоголь, нікотин, кофеїн, морфеїн та різні наркотики.
4. Опановувати все, що підточує повагу особистості, як невпорядковані психічні почуття, настрої, бажання почуттів; тут будуть: парікання, мстивість, себелюбство, гордість, пристрасть до речей матеріальних, тілесних насолод, брак покори, простоти, духовності.
5. Різні невпорядковані прояви, сексуальні збочення, що підривають моральне життя у вірнім зберіганні VI і IX заповідей.
6. Тут буде недбальство у зберіганні науки св. ап. Павла (1 Кор. 13, 1–13).

Зауваги:

1. Праця, добре впорядкована, буде засобом для врівноваження особистості та ліком.
2. Розсудлива людина починає вчасно працю, щоб могли закінчити вигідно. Вирушати завчасно до праці, щоб мати час на прохід та час на роздуми.
3. Будь-яка нервозність, поспіх — це недомагання характеру. Тут буде нетерпеливість і брак опанування. А веселе лице та гумор запевнюють найкращий успіх.

а. Праця

Праця – це тілесне та духовне діяння, як засіб до фізичного буття та умова репродукції (на фабриках).

Праця – опановувати землю, щоб була засобом до життя, (Бут. 1, 28). Вона є віддзеркаленням образу Творця. Бог створив світ, упорядкував і дав його людині (Пс.104, 23).

Отак праця – підставовий елемент буття, а тягар праці – це ціна-податок за право володіти землею. Труднощі у праці – це наслідки гріха. Тож праця фізична не принижена, як у давнину, це суспільний обов'язок, і тому каже апостол (2 Сол. 3, 10): *«Як хтось не хоче працювати, хай і не їсть»*.

Але праця має бути спрямована на утримання, а не на збільшення капіталу. Тому не можна працю переоцінювати, що суперечить і людині, і Богові (Вих. 20, 10): *«День же сьомий – відпочинок на честь Бога твого, не робитимеш ніякого діла сам, ані раб твій, ані худоба твоя»*. А Ісус Христос каже: (Мат. 6, 28) *«І про одягу чого ж вам клопотатись? Гляньте на польові лілеї, як ростуть вони»*.

Комунізм змінив мету праці, використовував її для страйків та пропаганди і дуже знищив любов до праці.

Ісус Христос – це син робітника. Пригадує нам, що *«Я – хліб життя»* (Йо. 6, 48).

Святе Писання підкреслює працю і як тягар, і як кару та обов'язок праці. Вона має бути з Богом, а не знаряддям насилля над невільниками. Лінивість є тяжким гріхом.

Церква виразно вчить про працю. Комуністи мали 1 травня днем праці. Папи дають католицькі настанови, пишуть Енцикліки, хоча б *«Рерум новарум»*. День 1 травня присвятили Св. Йосипові, робітникові.

б. Сон – відпочинок

Сон – невід'ємний і таємничий елемент життя. Це – відпочинок людини, що його регулює день і ніч.

У сні золота середина там, де культурна людина гармонійно розкладе і надасть пропорцію у своєму житті: сон, праця, відпочинок, молитва.

Бувають два негативи:

1. Сплюх – любить надміру сон. Книга Приповідок (6, 9–11) кличе: *«Докіль лежатимеш»*.

2. Лінюх – даремно тратить час. Книга Приповідок (6, 6–8) кличе: *«Йди, ледащо, до мурашки»*. Але годі забувати, що марнування часу – це тяжкий гріх.

Годі перевертати день на ніч, а ніч на день. Не забувати, що зазвичай ніч – це час злочинів різних, а головню, розпусти.

У снах часто Бог відзивається до душ, відвідує душі. Пам'ятаймо, що сон – це джерело життя, це водночас образ смерті. А Св. Писання виразно кличе: *«Збудися зі сну»*.

в. Пожива – їжа

Усе живе мусить їсти. Це ознака нестійкості людини. Господь дає поживу (Бут. 1, 29; 9, 2–3).

Але тут може бути надужиття проти природи, розуму та закону: обжерливість – це надмірна кількість поживи; смакування – це сам спосіб приймання поживи; вибагливість – шукання чогось особливішого; вередливість – перебірливість.

Гріхом може бути порушення чи закону Церкви, чи рішення лікаря, чи, взагалі, розуму. А піст може бути вповні або лиш стриманість.

Тут слід підкреслити, що треба дотримуватися правил доброї поведінки, доброго виховання, які накреслюють і час, і місце, і порядок, і спосіб.

Коротко кажучи, треба дотримуватися засади: не братися до їжі за відсутності відчуття голоду.

г. Пияцтво – алкоголізм

Алкоголізм дуже підточує фізичне та психічне здоров'я людини і вповні принижує її особистість.

Каже нам розум, що пияцтво нищить здоров'я, гроші, час, спокій, розбиває родини, породжує злочини. Лиш за 1993 рік на Україні було 48 119 злочинів у нетверезому стані, а 7 938 чоловік отруїлося алкоголем.

Пияцтво виставляє людину на посміховисько, де вона втрачає сором, забуває за себе, видає те, що думає, забуває таємницю, втрачає чуйність і Божі плани.

Біблія часто говорить про небезпеку впитися, хоча б Ной, королі, що п'яні стали жертвою своїх схильностей чи ворогів.

У Новому Завіті виразно пишуть Апостоли, що п'яниці царства Божого не успадкують (1 Кор. 5, 11; 6, 10; Рим. 13, 13; Гал. 5, 21; 1 Петр. 4, 3).

Історія учить нас, що треба плекати товариства «Відродження», плекати ідеал у молоді та якісь місії, присяги, обіти.

г. Наркоманія

Попри алкоголь дуже розповсюджується наркоманія. Чим більше її переслідують, тим більше вона поширюється. Тут є два головні види наркотиків:

1. Марихуана, що її п'ють чи курять. А це Каннабіс сатіва, ганга — гашиш (рід конопель) та мак.

Це впливає на мозок: дає галюцинації, підкопує фізичний стан. Людина веселіша, рухлива, байдужа на турботи, голосно говорить, захоплюється дурницями, втрачає, плутає час і віддаль.

Така людина втрачає логіку, нерішуча, підпадає під вплив інших. У неї серце скоро б'ється, очі червоніють, хід у неї непевний, іде, мов п'яна, і стає схильна до злочинів.

2. Другий вид — це ЛСД. Його витягають із ріжків, що на житі (спориш). Тут один грам дає 10 тис. доз, і їх розповсюджують, навіть наклеюючи на поштових марках, які достатньо тільки полизати.

Цей наркотик викликає галюцинації, яскраві барви, речі набирають іншого вигляду, стають або легкі, або дуже тяжкі.

Приходить брак відчуття часу, простору, така людина хоче летіти, ходити по воді. До того приєднуються биття серця, тиск крові, зіниці розширюються, беруть спазми, руки дрижать, нудить, брак апетиту, і людина починає дуже слинити.

д. Куріння

Загально розповсюджена звичка куріння, яка нікотином отрує і чоловіків, і жінок та приманює молодь. Беруть на себе курці ярмо, яке ніщо не дає, а вони стають невільниками постійного повторення.

Буває це ніби для заспокоєння нервів, звичайно, для збиття часу. Молоді курять, щоб показати, що вони вже дорослі, а найчастіше — це манія, бо всі так роблять.

Куріння — шкідливе, бо курець отрує себе і оточуючих. У три рази більше хворіє на рак курців, аніж тих, що не курять. Може багато навести імен, що їм відтяли ноги, бо мали жили, залиті смолою нікотину.

А що сказати про гроші, які йдуть із димом. Може навести приклад 16-літнього юнака, який щоденно пускав із димом 4 пачки цигарок.

У боротьбі з курінням є різні товариства, присяги, обіти. Треба плекати якийсь ідеал, силу волі, розвивати свою особистість.

е. Правила доброї поведінки

Особливіше виявляється особистість зовнішньою формою поведінки. Це, звичайно, окреслює людину, що вона культурна чи не культурна, або коротко висловлюють, що це людина без пиховання.

В кожному народі і загалом в усьому світі є вже вироблені і прийняті звичаї, які подають підручники доброї поведінки або з французької «Бон-Тон» чи «урбанідад». У цих підручниках подано уже вироблені народні звичаї.

Вказівки поведінки вчать, як себе вести:

- 1) із самим собою і внутрішньо, і зовні;
- 2) як поводитися з оточуючими: батьками, товаришами, учителями, чужинцями, ворогами, бідними і, навіть, зі звірятами;
- 3) як ставитися до Бога, тут будуть заповіді, мораль, молитва, прослава, подяка, перепрошування, просьба;
- 4) вони вказують на різні місця: церква, приватне в хаті, на вулиці, у театрі, ресторані, при забаві, на прогулянках.

Підкреслює одяг, моду, етику, естетику, красу, різні вияви залицяння, контролю голосу, крику, говоріння, дотримання логіки.

є. Упорядковане сексуальне життя

Страшенно пияцтво нищить подобу людини, обкрадає її особистість. Наркоманія людину задурює, і вона перестає бути

свідома себе. Куріння, катярство роблять людину невірником самого себе.

Однак топтання VI і IX Заповідей Божих опідлює людину внутрішньо. Така людина робиться звіриною, вповні піддаючись інстинктові. Св. Павло пише: «*Утікайте від розпусти! Усякий гріх, що його чинить людина, є поза її тілом; а хто чинить розпусту, грішить супроти власного тіла. Хіба ж не знаєте, що ваше тіло — храм Святого Духу, який живе у вас? Його ви маєте від Бога, тож уже не належите до себе самих*» (1 Кор. 6, 18–19).

Гріх первородний залишив багато своїх наслідків у людині. Але найбільший не порядок став у Божому Законі, який Творець заявив людині, як це читаємо у Книзі Буття: «*Чоловіком і жінкою сотворив їх. І благословив їх Бог і сказав їм: Будьте плідні й множитесь і наповнюйте землю та підпорядкуйте її собі*» (Бут. 1, 27–28).

А Ноеві поручив Господь: «*Будьте плідні, розмножуйтесь і наповнюйте землю*» (Бут. 9, 1).

Творець діє далі двома протилежними силами.

Бог дає життя, яке народжується, множитья і вмирає. Ця сила в одиницях, в людському роді, в усіх народах.

Ця фізично-психічна сила, яку означають:

- 1) соматологічно;
- 2) зоологічно;
- 3) фізично;
- 4) біологічно;
- 5) психологічно;
- 6) нервово;
- 7) еротично, де народжується і ерос, і харітас.

У цій співдії з Творцем, щоб втримати гідність особистості, треба цю впорядковану та опановану можливість належно втримати. Слід гідно використовувати цей дар Божий, цю Божу силу — і появиться і моральність людини та повна її особистість.

І щоб це осягати, потрібні вправи, аскези, змагання.

1. Природний порив звірини треба упорядковувати, опанувати, ушляхетнювати.

2. Розуміти, вірно шанувати Божий регулятор, що міститься у VI і IX Заповідях.

3. Ніколи не поступати проти власного розуму.

У цьому змаганні поставив Творець совість-сумління, яка буває найсильнішим природним гальмом. Зі совістю іде в парі скромність, сором, відвертість у порадах і страх Божий.

У належному формуванні особистості вже від молодих літ треба плекати:

1. Гідне педагогічне усвідомлення, контролюючи тих, хто, де, коли, як виконує це завдання.

2. У відповідний час, обставинах вирішувати про вибір стану та зважуватися на подружжя.

3. Чувати, перестерігати, усвідомлювати про:

- порнографію друковану і телевізійну;
- різні звиродніння і перверзії та анормалії;
- різні венеричні хвороби, і давні, і модерні, як СНІД;
- наркотики;

— різні модні твердження, що ними ошчасливорює пропаганда, навіюючи страх, що буде світове перенаселення.

4. Дотримуватися сорому перед всякими бешкетуваннями, завадами, підозрілими танцями, які розпалюють інстинкти. Усвідомлювати, що зникли героїчні середньовічні лицарські епохи; замовкли наші давні народні любовні пісні, пісні невинні, чисті, про вірність, ніжність, скромність почуттів, про терпеливість, геройство.

Прийшла мода, де вже молоденькі плекають, що треба мати дівчину та стало розвивати тілесну любов.

Висновки до сказаного:

1. Ясне усвідомлення і плекання VI і IX Божих Заповідей.

2. Чувати, щоб був розумний вибір стану, щоб це було у відповідний час і до того приводив розум.

3. Стало, безперервно ушляхетнювати природу:

- розумом;
- вірою;
- любов'ю до Бога.

4. Дотримуватися засади молоденького товариства серед нашої молоді: моральне життя у вірнім зберіганні VI і IX заповідей. Своє

рішення вони скріплюють не лиш постановою, але і присягою.
«Вірність у шлюбi, чистота у вільному стані, чистота і вірність не лише на фізичному рівні, але й на рівні почуттів і думок».

1.2. Формування духовних сил

29 пит. В чому полягає формування духовних сил?

В. Формування духовних сил – це:

1. Вишколювати їх досконало та успішно.
2. Узгіднювати їх вповні, вкупі.

Зауваги:

Духовні сили душі є:

а. Розум.

б. Воля.

в. Пам'ять.

г. Уява, фантазія.

– Почуття духовні – настрої.

Між ними є взаємовідношення.

Мають вони доповнюватися:

– керувати мають розум і воля;

– коли ж розум та воля не скріплені почуттями, вони холодні, їх оцінка є однобічною, нерозважною, нелюдяною, твердою, несправедливою;

– знову, коли ж воля не йде за розумом, а це сила сліпа, вона нерозсудлива, неопанована;

– а коли почуття не підкоряються розумові та волі, стають нерозважними;

– щось подібне буває з пам'яттю і фантазією.

а. РОЗУМ

30 пит. До якої праці треба вишколювати розум?

В. Треба вишколювати розум, щоб він був здатний працювати:

1. Щоб розумів і сприймав предмет:

а) ясно;

б) з огляду на його важливість.

2. Означити предмет, порівнювати його та робити висновки.

3. Щоб міг дати об'єктивну оцінку, відповідно до важливості.

4. Щоб міг упорядкувати предмет у якнайбільшому зв'язку.

5. Здобував нові пізнання, спираючись на попереднє знання.

6. А найважливіше, щоб остаточно доходив до першо причини усього і останньої мети, що ними є Бог-Творець.

Зауваги:

а) Кажемо: розумний, дурний, безумний, юродивий, причинний...

Предмет пізнання – це правда, і тут є духовна сила.

Пізнання може бути правд природних, правд надприродних, пізнання Бога.

Тут є дари Святого Духу:

1. Дар Розуму – пізнавати речі;

2. Дар Знання – належно оцінювати речі;

3. Дар Мудрості – пізнання Бога та Божих речей.

Святе Писання пише, що Бог є джерелом розуму – правди; знов мудрості шукати і просити. Є мудрість Божа, а є людська. Багато говориться про життєву мудрість.

б) Формування розуму не досягається за рік чи два, але літами, до смерті.

Ніякий вчений не може бути великим, якщо він не бере речі під кутом остаточної мети – сотворіння, коли його пізнання не ведуть до розуміння Вічного – Безконечного.

31 пит. Які засоби допомагають, щоб правильно формувати розум?

В. Щоб правильно формувати розум, допомагають:

1. Плибокi студії знань, які нам необхідні, потрібні та корисні.

2. Розважливе пізнання справ, що стосуються релігії, розуміння світу та життя.

3. Читання поважних книжок.

4. Займатися в неділю та свята проблемами вищими для душі; не відволікатися від поважних думок.

5. Розмови на вищі теми з людьми поважними, які гідно сформовані, вишколені.

6. Брати участь часто і радо у місіях та реколекціях.

Зауваги:

а) Хто так чинитеме при своїх стараннях, стане справді мудрецем (пенсатор):

- матиме свою думку;
- на всі обставини життя;
- на справи величні та необхідні.

б) Наші часи втратили рефлексію, не думають: і тут є корінь лиха.

Реколекції є не лише для того, щоб здобути досконалість, але і для пізнання та формування своєї особистості; тут є рефлексія над вічними правдами, над земним і вічним, а також ієрархія вартостей...

32 пит. Що ж деформує розум?

В. Деформує розум:

1. Поверховість в огляданні, у слуханні, у думанні, в оцінках.
2. Захланна амбіція знати все.
3. Цікавість до щоденних новинок.
4. Віддаватися вільно всіляким приємностям.
5. Дуже занурюватися у працю, без рефлексії.
6. Недооцінювання мовчання.

6. ВОЛЯ

33 пит. У виробленні волі до чого треба її спрямовувати?

В. У виробленні волі треба її спрямовувати:

1. Щоб вона завжди схилилася:
 - до добра, головно, щоб була рішуча;
 - у виконанні обов'язків;
 - щоб хотіла здобувати чесноту.
2. Щоб воля досягала своєї мети:
 - постійно;
 - сильно;
 - із тривалістю.
3. Щоб вона була витривалою, гнучкою, розсудливою, слухняною.

Заувага:

а) Воля— це перший показник того, що людина свідомо самої себе, як годинник, коли рухаються вказівки. Оця свідомість не лиш у собі, вона нуртує, виходить поза себе й свідчить, що людина діє. Воля — це імпульс до реалізації пізнання розуму, щоб він побачив вартість добра. Оця сила, як і любов, іде до добра: чи це буде добро безконечне, чи лиш скінчене — дочасне. Вияв волі різний: воля— коли нічого не

коштує; воля — що коштує або воля — хотіти, бо це коштує; воля — діяти до мети.

б) Воля добра й сильна — це найцінніша риса особистості. Бо шляхетний характер не у своїм величчому знанні, але у своїх прагненнях та завершених справах.

34 пит. Як виробляється воля сильна, вартісна?

В. Вартісну волю здобувається:

1. Означуючи ясну і величну мету.
2. Заохочуючи здобувати їх величними спонуками — мотивами.
3. Заохочуючи до рішення рішуче їх виконати.
4. Підтримуючи рішення і відповідальність у радості.
5. Пропонуючи, водночас, засоби практичні, сприятливі до закінчення справи, а також стійкість у виконанні.

Зауваги:

а) Використовуючи з витривалістю оці засоби, перероблюють слабку з природи волю у сильну волю.

б) Важливим є здійснити рішення, — це не бажати, але виконати. Дорога до пекла вимощена добрими постановами.

в) Воля є свобідна, але спонуками розумними її скеровуємо. Сильні мотиви дають їй життєздатність.

г) Формувати засади, й вони будуть використовувати довгі розважання — хитання. Вони зв'язані зі свідомістю.

г) Засади треба розсудливо вибирати, маючи на увазі:

1. Власні сили.
2. Ясну мету.
3. Зрозумілі обставини.
- д) До рішення шукати мудрої та доброзичливої поради.
- е) Коли ж беремо засади — причини, то брати до уваги:

1. Суттєве.
2. Другорядне.
3. Що лиш добре загалом, може мати виняток.

е) Приклади засад:

1. Роби совісно, не оглядаючись.	1. Спочатку необхідне.
2. Будь точний.	2. Корисне.
3. Правдомовний.	3. Миле.

Зауваги:

1. Не роби нічого, про що згодом будеш жалкувати.

2. Бог – понад усе.
 3. Крапля меду більше зловить мух, аніж бочка оцту, – це стосується спілкування з ближніми.
 4. Терпеливість і любов – це найбільші сили.
 5. Перше мір, а тоді тни.
 6. Нікого не осуджуй, поки не вислухаєш його.
 7. Якість важливіша, аніж кількість.
- ж) Важливе у вихованні волі:
1. Раз прийняті рішення, треба їх виконати.
 2. Спокійно вирішувати, а виконати швидко і рішуче.
 3. Вибір і хотіння зміцнюють волю.

в. ПАМ'ЯТЬ

35 пит. Які прикмети доброї пам'яті?

- В. Добра пам'ять буде тоді, коли вона:
1. Легко сприймає нові пізнання.
 2. Правильно і сильно затримує пізнання.
 3. Швидко і раптово нагадує.
 4. Вибирає найважливіше.

Зауваги:

- а) Легше й довше запам'ятовуються події – пізнання, коли там були:
- 1) миле слово;
 - 2) люба послуга;
 - 3) мила подія;
 - 4) прикрий досвід, переживання;
 - 5) справа, з трудом виконана.
- б) Наш дух не може багато і вповні затримати усвідомості, він утримує у підсвідомості. Там бувають численні психічні переживання, але вони часто можуть впливати несвідомо та несподівано на:
- думки людини;
 - людські почуття;
 - бажання людини.
- в) Тут можуть мати корінь різні збочення, психічні хвороби. Тож особистість, яка добре сформована, сторожить і пильнує здоров'я цієї підсвідомості.

36 пит. Що треба розуміти під формуванням здорової підсвідомості?

- В. У формуванні здорової підсвідомості треба:

1. Займатися справами важливими та піддаватися думкам, що спонукують до доброго.
 2. Відкидати шкідливі враження, безпосередньо рішуче, але спокійно.
 3. Підтримувати лиш сентименти добрі, рішуче відкидати злі.
- Зауваги:**
- а) Важливо відкидати: цікавість, фантазію, образи, газети, ревісти, фільми.
 - б) Контролювати свою лектуру.
 - в) Берегтися всляких сексуальних переживань, щоб вони не були довгими, прикрими, небезпечними.
 - г) Не передумувати давні погані події, що тягнуть ланцюг думок.
 - г) Займатися добрими думками, викликати гарну атмосферу.

37 пит. Від чого залежить сила пам'яті?

- В. Витривалість (сила) пам'яті залежить:
1. Треба схопити предмет ясно і чітко.
 2. Добре його сприйняти, повторюючи точно, в нашому смислово охопленні.
 3. Порівнювати через асоціацію подібні пізнання, вже раніше здобуті знання, досвід.
 4. Хай тут працює розум, сила тіла й душі.
 5. Роби постанову рішучу затримати в пам'яті те, що важливе.

Зауваги:

- а) Воля мусить зрозуміти, що треба затримати.
- б) Пам'ять є різною у кожній людини.
- в) Сила пам'яті залежить від ділянки, якої стосується:
 - історії, події;
 - імена;
 - числа;
 - логічний зв'язок ідей;
 - місця, кольори, час, величини.
- г) Пам'ять сильніша в молодості, а потім слабне.
- д) Святе Писання каже пам'ятати про Божі закони, пам'ятати про початки батьків, не забувати, що Творець пам'ятає про людей.

г. УЯВА ТА ФАНТАЗІЯ

38 пит. Яке завдання має уява?

В. Уява — це сила, де людина у своїй свідомості, маючи даний предмет, пластично й жваво його переробляє, змінюючи, комбінуючи, на різні способи, щоб так творити нові психічні образи.

а) «В одного багача земля вродила гарно...» (Лк. 12, 16)

б) Звірина має якесь відображення, але чисто смислове; знов у людині уява є підкорена розумові та волі.

в) Наша фантазія вільно розвивається у нормальному житті.

Так працюють:

- артисти;
- винахідники;
- торговці.

Подібно і в духовному житті відіграє велику роль фантазія, це буде на розважанні, на вервиці, при роздумуванні страстей Христових або інших вічних правд.

г) Фантазія, чи у дітей, чи навіть у старших, може бути така жива, що не розрізняє між уявою і реальністю.

39 пит. Які прикмети фантазії?

В. Прикмети доброї фантазії наступні:

1. Легко змальовує.
2. Вона жива і чітка (графічна).
3. Творча — продуктивна.
4. Завжди дисциплінована:
 - а) розумом;
 - б) волею...
5. Вона не відбігає від реальності.
6. Вона чиста і скромна.

40 пит. Чому треба виховувати фантазію?

В. Треба виховувати фантазію, бо:

1. Добре вихована фантазія має міцну силу, приносить успіх у щоденному житті.
2. Знов, фантазія неопанована, збочена перешкоджає, а то й не допускає, щоб особистість розвинулася та мала успіхи.

Зауваги:

1. Співрозмовник, промовець, артист потребують добре виробленої фантазії, щоб так реалізувати дійсність, красу.

2. Фантазія неопанована робить людину мрійником, далеким від реальності. Знов, брак фантазії робить людину сухою, яка стає відштовхуючою, самітником.

3. Фантазія може перетворитися у пасію, де людина буває далекою від правди, реальності.

— Ось, наприклад, залицяльник у предметі бачить лиш усе гарне, а ніколи не бачить злого.

— Заздрісник, наприклад, відкриває у суперникові лиш зло, а нічого доброго.

4. Великий і дуже небезпечний ворог — це збочена сексуальна фантазія. Вона яскраво змальовує неморальні образи в душі, зводить і не відповідає реальності, дійсності.

41 пит. Як треба виховувати фантазію?

В. Фантазію треба виховувати:

1. Щоб вона представляла лиш образи захоплюючі, вартісні.
2. Щоб плекала у собі лиш дійсний смисл реальності.

Зауваги:

а) Поручати завжди лектуру добру і правдиво-наукову:

— знати, що фільми, звичайно, є еротичні, деструктивні, розтлінні;

— не забувати про наявність порнографії в наші часи.

б) Не забувати, що природа (справи Творця) дає живий і здоровий образ дійсності.

в) Буває, що фантазія викликає та породжує різні думки — симпатії чи антипатії. Треба рішуче закликати фантазію до порядку.

42 пит. Які є хворобливі прояви фантазії?

В. Хворобливими проявами фантазії є:

1. Ілюзія-уявність. Людина саме через фантазію хибно пояснює реальні події.

2. Галюцинація, де людина бере як дійсність чисті витвори своєї фантазії.

Зауваги:

а) Хтось через темноту чи далечінь сприймає дерево чи кущ за вершника на коні — це ілюзія;

Хтось без зовнішньої події, якогось руху дуже вірить, що бачив особу, — це галюцинація (привид).

— Ілюзія та галюцинація можуть траплятися в житті нормальним. Це буває головно в стані перемучення фізичного чи морального. Буває, привидиться товариш, причується дзвін.

б) Але є особи, з природи схильні до ілюзій та галюцинацій:

— мають візії;

— чують голоси;

— мають нав'язливі ідеї;

— годі легко вірити у містику чи щось подібне, бо легко можна ввійти в блуд або якісь явлення Матері Божої.

в) У дітей ілюзії та галюцинації бувають на деннім порядку:

— у них це для розвитку фантазії, що веде їх до реальності, тому діти часто є неправдивими свідками. Брехня дітей часто походить із ілюзій та галюцинацій.

г. ПОЧУТТЯ — НАСТРОЇ ДУШІ

43 пит. Що таке почуття?

В. Почуття разом із розумом та волею — це третя основна сила душі. Тут працюють почуття та настрої душі, разом із розумом та волею.

Зауваги:

I. Загальність.

1) Попри розум і волю, є ще третя сила в людині, а це:

— сили психічні;

— сукупність сентиментів як головний стан душі;

— почуття духовні довготривалі;

— настрої духовні короткотривалі.

2) Ця третя сила в людині є біблійним поняттям серця. А коли ми тут говоримо про серце людини, то це не рефлексія, як то я застаю зараз себе: який мій настрій, які мої почуття в даний момент; тут справа, коли говоримо про серце, як я взагалі відчуваю себе, своє буття. Бо це не відповідь на питання приятеля: «Як маєшся, як почувашся?», коли нам стискає руку.

Серце у своїм настрої та почуттях — це буття перед самим собою, це моє «Я» як людини. Це відбуття того, як я знаходжу себе, свою особу — мій характер, мою вдачу. Це «Я» — моя свідомість разом із совістю, з вірою та Божою ласкою.

Під поняттям серця треба розуміти центральне з'єднання особи, що усвідомлює себе як автономна одиниця — тілесно смислова, почуттєва.

Таке розуміння, то тільки саме тілесне серце, що не є центральним осередком збору всіх почуттів і настроїв. Це лиш символ почуттів, що ховаються в серці.

Серце, в такому розумінні, як ми накреслили, має тільки людина, в якій є злука духу й тіла. В цьому-то серці є динаміка, усвідомлення себе. На жаль, повне розуміння себе самого ніколи не досягнеться. Людське серце, як море, що його глибини тайн нелегко досягнути.

3) Почуття — настрої в усіх своїх типах, оці сили психічні, виявляють особистість.

У діях почуттів-настроїв, які типи не були б, бувають різні ускладнення:

а) Часто виявляються хиби;

б) Бувають хворобливі феномени;

в) Нерідко почуття неформлені;

г) Часто має вплив підсвідомість, а не розум і воля. Добре буде виявити важливіші, чіткіші феномени:

— себелюбство-егоїзм;

— гордість;

— захоплення;

— кокетування;

— мстивість;

— ентузіазм;

— нарікання;

— відраза;

— амбіція;

— пригноблення;

— незалежність;

— заздрість;

II. а) Настрої душі — почуття:

Почуття, звичайно, довго і постійно тривають в душі.

Настрої-почуття — це хвиливі переживання душі. Це лиш настрої, психічні феномени: ентузіазм, пригноблення.

б) Почуття чисто духовні (знайшов розв'язку задачі), але і тіло бере участь у почутті душі.

в) Сильні почуття проявляються назовні:

— блідість тіла;

— частіші чи слабші удари серця;

— обіг крові;

— запирає віддих...

г) Почуття проявляються як:

— захоплення,

— відраза;

— притягання-відштовхування;

— егоїзм-себелюбство;

— амбіція-гордість;

— заздрість;

– незалежність;	– кокетування...
г) Збір сентиментів та головний стан душі у почуттях буває:	
– багатий;	– веселий;
– бідний;	– нещасливий.
– щасливий;	– похмурий.

44 пит. Які наслідки спричиняють почуття душі?

В. Почуття супроводжують людину:

1. Вони викликають і ушляхетнюють глибокі почуття, що походять із глибин серця.
2. Вони досліджують у глибині душі особисті цінності, що їх можна реалізувати.
3. Вони відчують тихе значення і вартість подій і зв'язок з ними.
4. Це почуття єднає людину із оточенням, обставинами та з іншими людьми.
5. Вони допомагають переживати і відчувати різні філософічні, релігійні, політичні, суспільні цінності.

Зауваги:

- а) Почуття разом із розумом та волею – це велика сила, що формує особистість.
- б) В наші часи, де бере гору раціоналізм, воля і об'єктивізм, почуття мало цінуються. Світ стає холодним.
- в) Природа людська зубожіла, а то й звиродніла.

45 пит. Які види почуттів розрізняємо?

В. Розрізняємо настрої природи:

1. Сильна й лагідна.
2. Весела й поважна.
3. Бідна й багата.
4. Глибока й поверхова.
5. Сильна й слабка.

46 пит. До чого природно нахиляють людину почуття?

В. Почуття природно нахиляють людину до наступних сімох змагань:

1. Пізнання своєї власної вартості.
2. Робити добре людям.
3. Впливати на світ, що нас оточує.

4. Шукати правди та знання.
5. Любити всяку красу.
6. Цінувати й практикувати добро моральне.
7. Віддаватися Богові – безконечному Добру.

Зауваги:

- а) Сила почуттів відкриває світ вартостей і нас спонукує шукати їх.
- б) Люди, з природи обдаровані цими сімома нахилами, хоч неоднаково сильно, може, більше, може, менше, виявляють цих сім типів людини.
 - в) А ця особливість проявиться як:
 1. Самооцінення себе, вразливість.
 2. Соціальність.
 3. Бажання панувати над іншими.
 4. Мудрування, філософствування.
 5. Розвиток артистизму.
 6. Дотримання моральності.
 7. Вияв релігійності...
 - г) Ці схильності можуть зміцнюватися або послаблюватися, залежно від вправи, а при недбалстві можуть зовсім зникати.

47 пит. Яких хиб у почуттях треба стерегтися?

В. Треба стерегтися:

1. Сентименталізму, що нас робить слабкими і нездатними боротися в житті; він ослаблює волю.
2. Розчулення, що не бачить реально, якою є дійсність. Тут засліплений розум.
3. Холодності, нечулості і грубості у почуттях, коли людина не знає вартостей вищих, головно турбот ближнього, переходить без почуття. Підтримує почуття кримінальні.
4. Обмеженості у почуттях, де людина засліплена у тяжких обставинах життя.
5. Нестійкості у почуттях, де часто залишає чи змінює їх.

48 пит. До яких хворобливих феноменів можуть вести невироблені, несформовані почуття?

В. Почуття несформовані, неконтрольовані можуть вести:

1. До іпохондрії, обмеження, надмірного піклування здоров'ям тіла.

2. До скрупулів – це перебільшений страх у моральному полі.
3. До істерії – це надмірне старання про своє власне «Я».

Воно не зважає на справи інших людей, ані також на справи спільнот, держави.

Зауваги:

а) Все це – хвороби душі. Вони можуть мати різні форми, де завжди гору бере почуття власного «Я».

б) Лікувати треба завжди, вказуючи, що, крім «Я», є ще «Ти», є ще спільноти, є ще інші.

в) Треба пам'ятати, що поки назвемо когось таким хворим, треба подивитися, чи ми самі не є такими.

49 пит. Які найчастіші причини фальшивого почуття?

В. Найчастіші причини схибленого почуття:

1. Важке психічно- фізичне відхилення.
2. Хибне виховання замолоду, а головню в дитинстві.
3. Схиблення самоформування молоді.
4. Вічне незадоволення своїм станом та професією.
5. Важкі переживання долі, якої не можна перемагти.

Зауваги:

а) З відхиленнями бувають також діти, надто пешені, особливо, коли в родині є лиш одна дитина.

б) Це буває, коли діти не зазнали родинного тепла.

в) Це буває, коли діти росли завжди підлеглими, як невільники трактовані.

50 пит. Що найкраще підтримує почуття?

В. Найбільше підтримують почуття:

1. – Чисті і узгоджені думки.
 - Добре дисциплінована воля.
 - Праця при виконанні обов'язків лікує та стримує від сентиментів. Людина не нагромаджує почуттів, далеких від реальності.
2. Життя у теплому середовищі, головню в родині чисельній, виховує почуття шляхетні, одверті, великодушні, без якихось претензій.
3. Релігія, а головню католицька, дає різні засоби, щоб розвивати силу почуттів:

- своїми правдами віри;
 - своїми ідеалами;
 - своїми святами;
 - своїми обрядами;
 - прикладами різних святих.
4. Соціальні харитативні справи зміцнюють співчуття до інших та виявляють вищі вартості.
 5. Додаймо: краєвиди різні, світ тваринний і рослинний, чудовий всесвіт, вся природа відкривають серце, щоб оцінювати красу та підноситись до Творця.
 6. Історія зі своїми помітними постатями.
 7. Твори мистецтва розвивають смак і красу.

ВИСНОВКИ

51 пит. Які загальні вказівки треба зробити, коли дивимся на формування психічних спроможностей?

В. Коли дивимся на формування психічних спроможностей, треба зробити наступні загальні вказівки:

1. Розвиток психічних спроможностей – це не щось дуже складне. Він, властиво, включений у природний процес щоденного життя.
2. Треба обминати все, що нездорове, некорисне, та всляке насилля.
3. Не скидати все на шкоду, що її приносять атавізм, чи погане виховання, чи блуди у самовихованні. Треба пам'ятати про скалічення людини первородним гріхом.
4. Не достаньо лиш уявляти ідеал, робити плани, треба активно виконувати намічене.
5. Увесь духовний поступ здобувається поступово, немає в природі стрибків, але крок за кроком витривало йде до кращого.
6. Формування головню запевнене:
 - а) виконанням своїх обов'язків;
 - б) повним життям християнським.

Зауваги:

- а) Гріх первородний затемнив розум, ослабив волю, навів схильність до злого; пристрасті зміцніли і важко підкоряються розумові та волі.
 б) Диявол не спить, як читаємо у листі св. Петра (1 Петр. 5, 8).
 – Годі спирати формування на чисто природні сили чи виробляти особистість тільки природно.
 в) У формуванні особистості дуже важливою є вірність у малих речах.

1.3. ЗДОБУВАННЯ ЗНАННЯ**52 пит. Яке значення має здобування доброго знання, доброї науки?**

В. Добре знання життєве:

1. Збагачує особистість і збільшує його успіх.
2. Підтримує професійну спроможність.
3. Проганяє нудьгу і наповнює шляхетною сатисфакцією (задоволенням).
4. Наближає нас до Бога.

Зауваги:

- а) Це правда, що саме знання ще не робить нас добрими. Знання ми використовуємо, щоб реалізувати особистість.
 б) Знання у наші часи дуже цінується. Знання треба використовувати і для себе, і для інших. Від нього залежать і справи людини, й характер.

53 пит. Котре знання вартісне?

В. Вартісне знання – це таке, що:

1. Охоплює пізнання необхідні і корисні.
2. Коли знання є автентичне, певне і практичне.
3. Використовується у житті і служить для професійності.
4. Знання, що веде до Бога, до Вічної Правди.

Зауваги:

- а) Знання тисяч новинок безкорисне, нецікаве, воно зайве.
 б) Знання неповне деформує душу. Воно спонукає студіювати наново та веде до заломлення характеру.
 в) Сказав Ф. В. Вебер:
 1. «Пів знання нас наближає до диявола».
 2. «Повне знання нас наближає до Бога».

54 пит. Які є види знань?

В. Розрізняємо знання:

1. Шкільне.
2. Знання – спеціалізація і професійність.
3. Знання загальної культури.
4. Знання релігійне.

Зауваги:

- а) Шкільне знання – це переважно вправа духовних спроможностей, воно дає основи загального формування та готує до професійних знань.
 б) Знання професійне дає людині задоволення у житті, праці, приносить успіхи, формує становище в родині та спільноті.

55 пит. Що дає загальне формування?

В. Загальне формування дає:

1. Воно опановує широко і рясно природу та культуру.
2. Дає життєвий досвід, виробляє погляди, підносить серце понад непомітні, щоденні дрібнички, а також обмежене однобічне професійне заняття.
3. Єднає людину з минулим, бо «*Historia est magistra vitae*».
4. Зустрічає у всесвіті Творця Всемогутнього, Всезнаючого.

56 пит. Чого треба стерегтися, здобуваючи загальне формування?

В. Здобуваючи загальне формування, треба стерегтися:

1. Хибно вчитуватися, а то й хворобливо студіювати надмірно різні зайві речі.
2. Пильнувати здоров'я у надмірнім студіюванні.
3. Зanedбувати властиві свої обов'язки.
4. Змагати, не жити в хмарах, бо життя є реальне на землі.
5. Ламати свій характер, робити його аномальним та щоб психічно не захворіти.
6. Не легковажити і готувати якісь нові засади поступово.
7. Стерегтися настанови, що треба прочитати всі повісті, бачити всі фільми, широко рекламовані.

Зауваги:

- а) В наші часи, головню в молоді, є змагання до загальної культури, й то часто хворобливе.

б) Це неможливо все прочитати. Краще простудіювати один варіантний підручник, як десятки різних томів.

в) Щоб формувати загальну освіту, треба багато рефлексувати; не треба робити аж довгі та дорогі екскурсії, які часто не здатні відкрити таємниці природи поблизу себе, яка нас оточує.

57 пит. Яке місце у нашому формуванні повинна займати праця щодо релігійного знання та виховання?

В. Старання про релігійне знання та виховання повинно займати перше місце. Це ж:

1. Предмет найвеличніший.
2. Сприйнятливий у своїх почуттях.
3. Нагороджує у своїй необхідності.
4. Корисний у своїй конструктивній вартості.

Зауваги:

а) Незнання релігійне дуже велике, навіть серед інтелігенції. На все є час, усім є зацікавлення, тільки не цим, що найвизначніше.

б) Правди віри є зрозумілими і милими лиш для того, хто старається жити згідно з ними. Їх треба сприймати не чисто лиш розумом, але більше розважанням та молитвою, а над усе практикувати справою та жертвою.

Щоб розуміти правди віри, їх застосувати для себе, необхідне Боже світло, ласка Божа. Отут є причина того, чому релігійне незнання так дуже закоренилося.

58 пит. Як здобувається знання життя?

В. Знання життя — життєву практику — здобувається наступним чином:

1. Предмет, що його пізнається, висвітлити всебічно, основне.
2. Розумом оцінити його внутрішню вартість.
3. Узгодити різні відношення зі знаннями, вже давніше знаними, робити відношення до інших знаних речей.
4. Простежити кожне питання з різних сторін, під різним кутом: і філософічно, і релігійно.
5. Старатися затвердити їх у пам'яті частим повторенням.
6. Безпосередньо застосовувати, здобувши нові пізнання.
7. Змагати, щоб воно формувало наше життя, застосовуючи до наших учинків.

Зауваги:

Не лякатися цих вимог. Кожна вправа сама для себе. Бо тільки так матимемо сатисфакцію, і тут єдина умова — це рефлексія.

Найбільший ворог знання життя — це недумання.

а. Радісна праця

59 пит. Хто працює?

В. Працює той, хто свідомо й за планом вправляє, використовує свої фізично-психічні спроможності, щоб досягти якоїсь мети, виконати якийсь завдання чи зобов'язання.

Зауваги:

1. Праця — це щось протилежне до дармування, до забавки, до безділля. Праця вживає особисту силу та енергію, що звичайно суперечить нашій природі, тому праця є тягарем.

2. Види праці:

- а) Основна продукція, призначена здобувати основну матерію. Тут зайняті рільники, городники та використання мінералів.
- б) Переробка первинної матерії — фабрики та індустрія.
- в) Розподіл багатства для вжитку — це торгівля і постачання.
- г) Особисті послуги для одиниць і для спільнот. Тут будуть: церковні, вчителі, лікарі, послуги, науковці, артисти, прибиральниці, служниці.

60 пит. Що говорить про необхідність праці?

В. Праця є необхідною:

1. Цього домагається людська природа, а тим і сам Творець, бо людина, коли не працює, терпить, живучи у тяжких обставинах.
2. Це виразний наказ Божий, який після падіння прародичів у первородний гріх набрав характеру кари.
3. Праця — це єдиний засіб, щоб здобувати блага, потрібні для життя, це стосується як окремих осіб так і родини та спільнот.

61 пит. В чому вартість праці?

- В.** 1. Праця, можемо сказати, продовжує творчу силу Творця.
2. Приносить користь людині.
3. Успішно виховує людину.
4. Допмагає людині досягнути своєї остаточної мети.
5. Приносить користь людині, народові, Церкві.

6. Це бачимо в історії народів, скільки добра праця принесла.

7. Сам Син Божий освятив щиро працю на цій землі своєю фізичною і духовною працею.

62 пит. Як фальшивих понять про працю треба остерігатися?

В. Не можна осуджувати працю:

1. Що праця не гідна людини, як це вважали погани в давнину.

2. Ані що праця – це щось найважливіше, як це проповідували соціалісти.

3. Що це найвища мета людства, як це проповідують тоталітарні уряди.

Зауваги:

а) Проповідував св. Бенедикт: «*Ora et labora*».

б) Остаточна мета людини – це вічний спочинок, який досягнеться у вічному світлі неба.

63 пит. Чому працю треба приймати з радістю?

В. Працю треба приймати з радістю:

1. Це моральний обов'язок, накладений Богом.

2. Праця своєю вартістю, внутрішньою і зовнішньою, дає задоволення.

3. Праця, прийнята й виконана з радістю, йде легше та краще.

4. Праця весела приносить здоров'я тіла й душі.

5. Смак та любов у праці впливає корисно на оточення.

Зауваги:

Хто працює так, як невільник, та неохоче, – не дає успіху ні собі, ні самій праці. Про шляхетність праці свідчать і розум, і віра, які пригадують, що Бог – дає працю.

б. Фахове знання

64 пит. Що розуміємо під професією?

В. Професія – це вишколені заняття:

1. Що їх виконує людина стало у суспільності.

2. Що запевняє людині здобуття засобів утримання.

3. Допомагає розвивати людині здібності і формувати вповні свою особистість.

4. Забезпечує людині становище та повагу в родині і суспільстві.

65 пит. Що доброго дає професія людині?

В. Професія для людини приносить багато користі:

1. Професія займає головну частину її життя та виявляє, в більшій мірі, її сили та здібності.

2. Професія багато впливає на формування особистості людини як на полі фізично-психічним, так і в економічних потребах.

3. Не менше впливає вона на ставлення людини до Бога, ніж до людей.

Зауваги:

Молодь, як і всі взагалі, повинна дуже поважно ставитись до вибору професії та професійного формування.

66 пит. Як повинна ставитись молода людина до вибору професії?

В. При виборі професії молода людина повинна:

1. Бути переконаною, що має зважитися на дуже важливу справу на ціле своє життя.

2. Молити Господа дуже гаряче, щоб її просвітив і допомагав.

3. Перевірити свої здібності, сили, схильності та обставини життя.

4. Просити поради своїх батьків та інших досвідчених зичливих осіб.

5. Роздумувати не лише про безпосередню користь, а також про обставини на ціле життя.

6. Шукати на першому місці слави Божої і зважати на спасіння своєї душі.

7. Раз вибрану і зрозумілу професію не змінювати без дуже важливої причини.

Зауваги:

а) Суттєво аналізуючи, є лиш два види життя, що головно розрізняються між собою, – це безженність і стан подружній. У цих обох станах відбуваються всякі інші професії. Всьогоднішні часи економіка дуже впливає на вибір професії. Тут дивиться, яку користь приносить праця, а також, як довго й дорого триває необхідне професійне формування.

б) У воєнні часи, обставини різних біженців – професія була дуже химерна. Люди, що довгими роками вправляли свою професію, мусили її змінювати, а молоді люди не могли легко вибирати бажану професію.

в) Той, хто вибрав змолоду професійне формування, робить цим послугу і самій професії, і родині, і спільноті та для Божого царства.

67 пит. Що підносить професійну спроможність?

В. Професійну спроможність підносить:

1. Ясне розуміння професії, чи як таланту, даного Богом, чи як особистої форми щоденного життя, чи як праці, корисної для суспільства.

2. Цілковито перейнятися (з любов'ю) професійною працею.

3. Гідно втримати свою гідність.

4. Добре розуміння своїх професійних проблем та методів.

5. Мистецтво професії закріплюється практикою.

6. Стало турбуватися поступом на полі своєї професії.

7. Добре впорядкована поведінка.

Зауваги:

а) Добре мати поважний професійний журнал, що подає актуальні питання: наукові, технічні, соціальні, економічні, а також різні нові пропозиції, щоб добре виконувати працю.

б) Халатність, несумлінність нічого не варті.

в) Незадоволення своєю професією в даних обставинах – це або не розуміння своєї професії, її ідеалу, або брак вироблення її майстерності.

г) Повне опанування професійного обов'язку дає задоволення людині і якимось заступає релігію.

д) Професійна здатність розв'язує соціальні питання, вводить у суспільність, впливає психічно, як на людину, так і на суспільство.

68 пит. Як здобувається чи втримується професійна спроможність?

В. Втримується професійна спроможність:

1. Пам'ятаючи та зважаючи на умови, чинячи згідно з ними.

2. Використовуючи добре і розумно час та свої власні сили.

3. Працюючи безперервно над удосконаленням своєї особистості.

69 пит. Що має робити той, хто вибрав професію, яка не відповідає його прагненням та схильностям?

В. Повинен чинити так:

1. Вбачати у тому допуст Божого провидіння, коли має працю тяжку, яку він мусить опановувати розсудливо.

2. Повинен надавати змісту своїй праці, яка запевнила б гідність його власної особистості. Надавати точне поняття своєї примусової професії, використовувати вільний час, щоб доповнювати свої знання і так усупільнюватися.

3. Може спробувати змінити свою професію, але розсудливо, щоб не вийти з-під ринви на дощ.

Зауваги:

а) Щодо вартості кожної професії, треба пам'ятати:

1. Кожна людина має добрі і погані сторони.

2. Вирішує про особисте задоволення у професії, яке не є вигодою, заробітком чи соціальним становищем, але є настроєм, яким її сприймається.

3. Не можна недооцінювати професій ручних, а переоцінювати праці інтелектуальні.

4. Коли кажемо, що кожний кує свою долю, то можемо сказати, що кожний удосконалює себе своєю професією. Це залежить від того, як людина філософічно і релігійно налаштовує себе до своєї професії.

б) Робітничі питання дуже роздроблені. Робітники домагаються рівності юридичної, більших прав, вищого рівня життя, кращої платні, об'єднуються в асоціації, щоб взаємно собі допомагати в різних ділянках.

в) Виникає боротьба класів, боротьба за помешкання. Треба брати до уваги останні папські енцикліки, робітничі, соціальні, яких є зараз так багато.

70 пит. Які є добрі сторони селян?

В. Сторони селян є наступні:

1. Селяни повинні підтримувати у собі обов'язок і відповідальність, бо ж селяни постачають першу матерію, потрібну для життя всіх.

2. Мають економічну незалежність, не споживають продуктів нездорових.

3. Їхня праця стала на пасовиськах та полях, так зберігають реальний погляд на життя.

4. Їхня стала комунікація з природою та залежність від незмінних законів природи зобов'язує їх звертатися стало до Бога.

5. Тому в них релігія стає необхідною та потребою серця.

6. Спосіб життя селянина краще пристосовується до природи людської, ніж у всіх інших професіях.

7. Під час великих суспільних зламів, головню у різних модерних війнах, селяни легше переживають, ніж мешканці великих міст.

8. Життя на полі дає кращі можливості втішатися родинним життям.

Зауваги:

а) Часто селяни втікають з поля; ручна й утомлива праця, нестача часу не дають навіть смаку для здорового відпочинку.

б) Брак робітників можна заступити машинами, а любов до жертви – релігійністю та відкупленням.

71 пит. Які є особливі умови робітника в індустрії?

В. Обставини робітника в індустрії характеризуються наступним:

1. Виконує лиш одну ділянку праці у виробництві.

2. Виконує ту частину праці, яку можливо, лиш машинами.

3. Така праця, одноманітна і механічна, вичерпує людську гідність щоденно і все життя робітника.

4. Така праця краде у совісті почуття, що він виконує корисну працю для суспільства.

5. Почувається, що людина є лиш маленькою частинкою, деталькою, яку можна в кожну хвилину замінити.

6. Часто не має певного запевнення свого життя, як і життя родини.

7. Дуже часто не має власної хати, помешкання для численної родини.

8. Не має клаптика землі, який в'язав би його з природою.

9. Так легко народжується в серці незадоволення і проти Бога, і проти людей. Народжується гіркота, ненависть до оточення, негостинність і нерелігійність.

72 пит. Як може робітник при індустрії поправити свої невідрадні настрої?

В. Це може бути в наступний спосіб:

1. Хай не впадає в зневіру, що дана індустрія може бути закрита чи знищена.

2. Хай буде переконаним, що його професійна діяльність завжди залишається обмеженою.

3. Хай звикає до своєї праці, старається побачити глибокий зв'язок із цілістю усієї праці – продукції.

4. Хай усвідомлює, що не він один стоїть у процесі загальної праці і що кожний добрий робітник займає важливе місце.

5. Хай цікавиться усіма професіями і єднається з ними на одній спільній площині.

6. Хай визнає свою частинну працю як обов'язкову роль, яку Боже Провидіння йому призначило.

7. Хай показується людиною у своїй властивій гідній особистості при допомозі ідеального життя в родині. Хай має контакт із природою, читає добрі книжки та бере участь у культурних зборах чи засіданнях.

8. Понад усе хай практикує здорову побожність, підтримує гарячу релігійність, щоб так його життя, професійне і позапрофесійне, вимоловало Боже благословення, яке Господь обіцяв на тому та на цьому світі.

73 пит. Роздумуючи про проблему формування особистості, що треба сказати?

В. 1. Без сталої побожності неможливо сформувати особистість у повному значенні.

2. Навпаки, зі сталою релігійністю розв'яжуться усі суттєві питання, а з цим усі другорядні справи.

3. Благочестя завжди корисне, бо ж має обітницю життя теперішнього й майбутнього.

1.4. ГОЛОВНІ ОBOB'ЯЗКИ ХРИСТИЯНИНА У СВІТІ

Головний обов'язок осіб, не посвячених Богові, – це старання про християнську досконалість.

74 пит. *У чому християнин, що живе у світі, повинен бути дуже переконаним?*

В. Кожний християнин у світі повинен бути глибоко переконаним:

1. Що він також покликаний Богом до святості християнського життя.

2. Що він цю святість може і повинен здобувати при Божій допомозі та своїх зусиллях.

Зауваги:

а) «Це великий абсурд думати, що тільки священники та особи, посвячені Богові, мають обов'язок прямувати до святості» (Папа Пій XII «Містичне Тіло»).

б) Цей же Папа підкреслює: «ніхто не є з того винятком, ... : ніякий вік, рід, народ, стан...».

75 пит. *Коли є досконалим християнин?*

В. Християнин у світі є досконалим тоді:

1. Коли любить Господа Бога всім серцем, понад усе інше, а ближнього, як себе самого.

2. Коли практикує совісно усі Божі заповіді та приписи св. Церкви.

3. Коли вірно виконує обов'язки свого стану в подружжі, в родині, у професії та публічному житті.

4. Коли щодня терпеливо несе свій хрест.

Зауваги:

а) Заповіді – це основа життя духовного і в монастирі, і поза ним.

б) Запевненням нашого прямування до святості є любов до ближнього. Старатися бути зичливим, переносити хиби, перемагати свої пристрасті – схильності.

76 пит. *Чим розрізняється життя християнина у світі та життя осіб, посвячених Богові у монастирі?*

В. Відмінність є та, що:

1. Християнин у світі не зобов'язується до євангельських порад: убожества, послуху, чистоти.

2. Не може так багато і часто чи безперервно посвячуватися побожним практикам.

3. Він виставлений на різні небезпеки для душі.

77 пит. *Як може добрий християнин чинити опір тим небезпекам?*

В. Добрий християнин може це робити:

1. Зберігаючи відповідно до свого стану чесноти стосовно цих трьох обітів.

2. Відбуваючи побожні практики в якомусь означеному часі, маючи відповідний розпорядок дня.

3. Особливо часто беручи участь у Службі Божій та приступаючи до св. Причастя.

4. Спрямовуючи всі заняття денні на славу Божу, зберігаючи уважно добрий намір.

5. Оминаючи безкорисні та небезпечні справи.

78 пит. *Як може християнин зберігати три євангельські поради?*

В. Може і повинен:

1. Практикувати убожество, не прив'язуючи свого серця до дочасних речей і з покірністю приймати всякі втрати чи недостатки.

2. Зберігати чистоту, яка відповідає його станові: чи подружнього, чи безженного.

3. Вправляти послух, тобто свобідно підкорятися правним наставникам та гідно поводитися зі своїми підлеглими.

79 пит. *Яких засад повинен стерегтися?*

В. Не захоплюватися наступними закликами:

1. «Аскеза – середньовічна та монастирська – вже не відповідає нашим часам».

2. «Треба життя духовне спрощувати».

Зауваги:

а) Годі забувати, що аскеза давня чи монастирська спирається на об'явлення, на засади духовного життя. Послідовно вона важлива для всіх і на всі часи. Форми можуть бути інші. Не можна очищувати аскезу з основ, таких як молитва, іспит совісті, пізнання себе, чеснот та хиб...

б) Певно, годі не обтяжуватися надмірними практиками. Основа завжди є в чеснотах теологічних та моральних, дотримання їх є обов'язково необхідним.

в) Мати поради та духовного провідника. Хоч «вітер віє, куди забажає, і шум його чуєш, а не відаєш, звідки приходить і куди відходить» (Йо. 3, 8).

80 пит. Які побожні практики головно повинен практикувати ревний християнин?

В. Ревний християнин повинен:

1. Перейматися ідеєю побожності.
2. Відбувати свої щоденні молитви спокійно та набожно.
3. Щоденно брати участь у Службі Божій і причащатися, скільки це можливо.
4. Стало жити в Божій присутності та єднатися з Богом частими стрілистими молитвами.
5. Робити щоденно духовне читання.
6. При різних нагодах зробити відвідання Святих Тайн.
7. Проказувати вервицю чи Хресну дорогу.
8. Щоденно робити іспит совісті.
9. Неділю та свята присвячувати Богові, родині та своїй душі.
10. Один день на місяць робити освячення на скупчення.

Зауваги:

а) В усьому буде Боже благословення, коли душа використовує час, оминає розмови некорисні, читання безвартісні чи пусті розваги.

б) Хто не може бути на Службі Божій чи до св. Причастя, приймає його духовно.

в) Це зрозуміло, що така душа не занедбує обов'язків родинних, професійних, цивільних. Цього ж домагається і Бог, і Церква, і світ.

1.5. ОСОБЛИВІ ОБОВ'ЯЗКИ ХРИСТІЯНИНА

81 пит. Які є особливі обставини та обов'язки християнина?

В. Притаманні обов'язки християнина у світі виявляються:

- а) у стані подружньому;
- б) у стані зарученому;
- в) у житті родинному;

- г) у стані безженному;
- д) у житті публічному.

Заувага:

Про ці ділянки життя треба мати ясне поняття також і духовним особам, і для себе самих, а також поради іншим, коли хтось працює над душами.

а. Стан подружній

82 пит. Що таке християнське подружжя?

В. Християнське подружжя – це спільне інтимне життя, нерозривне, засноване Творцем і освячене св. Тайною Подружжя, між чоловіком і жінкою.

83 пит. В чому гідність подружжя?

В. Гідність подружжя спирається на те, що:

1. Воно встановлене Богом.
2. Ісус Христос підніс його до св. Тайни.
3. Воно є образом злуки Ісуса Христа з Церквою.
4. Подружжя має велике завдання.

Заувага:

Читаємо у Св. Письмі (Буття 2, 18–25)

– І чоловік, і жінка вийшли з рук Божих.

– Є підкорення жінки чоловікові (Еф. 5, 22; Кол. 3, 18).

84 пит. Яке завдання дав Бог для подружжя?

В. Чоловік і жінка мають доручення від Бога.

1. Взаємно собі помагати у життєвій боротьбі.
2. Доповняти себе взаємно у розвитку своєї особистості.
3. Запевняти і зберігати рід людський та поширювати Царство Боже так, як Бог це сотворив – призначив.

Заувага:

Гріх первородний залишив свої сліди у подружжі.

85 пит. Які наслідки приносить Тайна Подружжя?

В. Тайна Подружжя спричиняє такі наслідки:

1. Тим, хто гідно приймає Тайну Подружжя, вона збільшує ласку освячуючу.

2. Приносить ласку та просвічує їх, допомагає у виконанні обов'язків їхнього стану.

3. Освячує їхній подружній зв'язок, означений Богом.

4. Робить подружній контракт нерозривним.

Заувага:

– Священик тільки асистує.

– Церква не дає розлуки, а лиш дозволяє через важливі причини жити осібно.

86 пит. Яке значення має подружній зв'язок для удосконалення особистості членів подружжя?

В. Особливе значення має те, що:

1. Розвиває, вдосконалює притаманні прикмети обох статей.

2. Доповнює їхні односторонні прикмети чи потреби.

3. Творить гармонійною та повною родинну одиницю.

4. Подружжя взаємно допомагає собі у різних обставинах життя, заспокоює і запевняє потреби стану.

87 пит. Як повинні чинити одружені, коли прийшла незгода?

В. Подружжя у хвилину незгоди повинно поважно:

1. Простежити покійно і справедливо, де є провина і як це виправити.

2. Поводитися з любов'ю, прощаючи зроблені помилки.

3. Звертатися до молитви та до доброго християнського життя.

4. Стерегтися, щоб непорозуміння не було довгим.

5. Пам'ятати про дітей, які найбільше потерплять.

7. За ніяку ціну не ламати заповіді вірності.

8. Остаточо іти правними законами.

б. Наречені

88 пит. Про що повинні пам'ятати ті, що готуються до подружжя?

В. Ті, що готуються до подружжя, повинні:

1. Глибоко зрозуміти гідність і святість подружжя.

2. Обміркувати своє рішення наскільки воно важливе для них на все життя.

3. Розсудливо чинити при виборі собі товариша життя.

4. Розуміти і правно реалізовувати ці заручини.

89 пит. Хто може заручуватися?

В. Може заручуватися:

1. Той, хто має правдиву постанову незабаром укласти подружжя.

2. Той, хто сподівається, що з ним та з оточенням виконуються всі зовнішні і внутрішні умови у часі заручин.

Заувага:

Може бути осягнення професії, диплома чи моральна підтримка. Без контролю батьків не тягнути довго часу заручин.

90 пит. На що треба вважати при виборі товариша життя?

В. При виборі товариша життя треба добре пам'ятати:

1. Чи є католик за переконанням та практикуючий.

2. Чи втішається здоров'ям фізичним і психічним.

3. Чи не обтяжений якоюсь спадковою хворобою.

4. Чи має славу.

5. Чи може утримуватися з професії або приватної праці та добра загального.

Зауваги:

а) Мотиви чисто сексуальні ведуть часто до непорозуміння.

б) Мотиви матеріальні важливі, але не вирішальні.

91 пит. Як ставляться наречені своїх родин?

В. Наречені у відношенні до своїх родин залишаються в такій ситуації:

1. Залишаються дітьми батьків, братами своїх братів, але зв'язані тільки любов'ю.

2. Нові стосунки з ними виникають щойно, як створять нове родинне, незалежне вогнище.

3. В дусі четвертої заповіді мають подолати всякі конфлікти, коли б такі виникли.

92 пит. Який смисл мають християнські заручини?

В. Християнські заручини мають за мету:

1. Дати молодим нагоду перевірити можливість спільного життя.

2. Делікатно спонукати їх всебічно удосконалюватися. І так виявити і характер, і професію, і релігійність, і моральність, щоб таким чином остаточно обдаруватися взаємно, а в час весілля доброю особистістю.

3. Зростати духовно у взаємній любові.

4. Зміцнити взаємну пошану.

Зауваги:

а) Наречені повинні зберігати взаємну пошану, а пошана є основою всякої спільноти. Брак пошани приходить тоді, коли немає свідків.

б) Наречені повинні спільно часто приймати святі Тайни та не переставати брати участь у товариствах, до яких належали.

в) Хай відбудуть підготовчий курс та реколекції.

93 пит. Як наречені мають підготуватися до весілля?

В. Наречені повинні:

1. Заздалегідь зголоситися до пароха, щоб виконати церковні приписи.

2. Зробити загальну сповідь кілька днів перед шлюбом.

3. Виконати належно цивільні приписи.

4. Останні дні проводити поважно та у молитві.

Заувага:

Який день у тижні весілля — це часто звичай, але завжди вперто не порушувати посту та неділі.

в. Життя в родині

94 пит. Що таке християнська родина?

В. Християнська родина — це подружжя злука, освячена Св. Тайною, побільшена благословенням діточок.

Заувага:

Це сповнення Божої волі (Бут. 9, 1), щастя народу та Церкви залежить від фізичного, духовного, морального, релігійного здоров'я родини.

95 пит. З яким почуттям батьки повинні приймати діточок, що їм Бог посилає?

В. Діточок, що їм Бог посилає, батьки повинні приймати:

1. З пошаною, як їм Бог їх посилає.

2. З відповідальністю, забезпечуючи їм фізично-психічне здорове спадкоємство.

3. З любов'ю до синів і дочок, яким належить усе їхнє серце.

4. З радістю, як новий зв'язок їхньої взаємної любові.

5. Із рішенням виховати їх цілісними людьми та добрими християнами.

96 пит. Як повинні поводитися християнські батьки щодо числа дітей?

В. Батьки повинні поводитися так:

1. Не зрікатися жодної, бо це — нечесно.

2. Повинні бути переконані, що кожна дитина приносить особливе Боже благословення.

3. Зростання числа дітей не зменшує їхньої любові.

4. Більше число дітей, то краще виховані.

5. Хай будуть свідомі, що кожна дитина призначена бути дитиною Божою та мешканцем неба.

Заувага:

Одну дитину дуже тяжко виховати. Маємо святих із численних родин, як дев'ята дитина. Всякі нечесні методи є тяжким гріхом.

97 пит. Що є основою родинного щастя?

В. Основами щастя в родині є:

1. Щира взаємна пошана.

2. Взаємна любов, швидка і жертвна.

3. Точний розпорядок дня, їжа, сон.

4. Вірне виконання обов'язків з боку всіх членів.

5. Щира і здорова побожність.

Заувага:

Взірець святий — це свята Родина в Назареті.

98 пит. Яких засад необхідно дотримуватись у вихованні дітей?

В. Виховання дітей:

1. Починається від дня народження і продовжується аж до повноліття.

2. Застосовувати до віку і особистих проблем.

3. Завжди з любов'ю, але часто і строго.
4. Більше прикладом, як словом.
5. Лишати молоді час на самовиховання.

99 пит. Які вимоги від батьків у кожних станах дітей?

В. Треба:

1. В початках – любов і опіка.
2. Роки школи – співдія зі школою та Церквою, Колегією.
3. Роки підростання (15–17) – вважати, щоб не зранити молоде серце.
4. Час дозрівання (17–21) – розсудлива пошана бажання незалежності.

г. Християнин безженний у світі

100 пит. Що має робити християнин безженний?

В. Християнин цеlebс – у світі:

1. Коли не одружився, приймати це і практикувати це у світлі віри.
2. Уникати небезпек грішних, сексуальних.
3. Тож займатися з цією метою справами соціальними.
4. Бути готовим служити радо спільнотам соціальним.

Заувага:

Чоловік часто може впасти в егоїзм, жінка – у перечулення. Годі жити тільки для себе самого, добре співпрацювати в різних товариствах.

г. Християнин у житті політичнім

101 пит. Яке ставлення християнина до публічного, громадського та політичного життя?

В. Християнин у житті публічному, громадському та політичному повинен:

1. Мужньо визнавати свою віру.
2. Вірно жити цією вірою.
3. Працювати щиро для її втримання та поширення.

102 пит. Що це Католицька акція?

В. Католицька Акція – це співдія вірних з духовенством, підкорючись йому, щоб так Церква виконувала своє суттєве завдання.

- а) Духовне підкорення людей, у всіх соціальних верствах, володінню Христа.
- б) 1 Петр. 2, 5–9; Фил. 4, 3.

103 пит. На якій Тайні виростає Акція Католицька?

В. Католицька Акція ґрунтується на Св. Тайні Миропомазання, яка:

- 1) дає спроможність;
- 2) дає уповноваження;
- 3) зобов'язує християн до апостолату.

Заувага:

Миропомазання залучає в ряди воїнів Христових.

104 пит. Яка мета Католицької Акції?

В. Ціль Католицької Акції є:

- 1) не політична;
- 2) релігійна – спасіння душ;
- 3) соціальна – служити братам та сестрам у Христі.

105 пит. Чого домагається Католицька Акція від доброго християнина?

В. Католицька Акція домагається від вірного християнина:

- 1) не лиш допомоги послужливої;
- 2) не лиш виконувати доручення;
- 3) але також планувати та бажати самостійно чинити;
- 4) але органічно в цілості апостолату під проводом Церкви, у післанництві Церкви;
- 5) під проводом церковної ієрархії (як Папа, єпископи, священники).

106 пит. Чому дії Католицької Акції пов'язані з церковною ієрархією?

В. Це так:

1. Папа – найвищий священник, вчитель і пастир.
2. Це силою Миропомазання.

107 пит. Як може світський підтримувати релігійне життя в парафії?

- В.** Світський може підтримувати життя релігійне в парафії:
1. Виявляти живе й активне зацікавлення потребами парафії.
 2. Давати всім добрий приклад точної і похвальної участі у богослужіннях, частим прийняттям Святих Тайн, взірцевим життям у родині, совісно виконувати свою професію.
 3. Радо допомогти, коли щось просять (Мт. 10, 32–33).

108 пит. Як можна розвивати Католицьку Акцію в цивільних товариствах?

- В.** 1. В християнському дусі брати участь у їхніх радощах і смутках.
2. Допомогати добрим прикладом, щоб був спокій та справедливий порядок.
 3. Дивитися, щоб управління публічними справами йшло в добрі руки та щоб відбувалося на християнських засадах.
 4. Швидко зголоситися, відповідно до сил, до праці та до урядів.

109 пит. Як християнин повинен виконувати свої обов'язки щодо держави та суспільства?

- В.** 1. Приймати справедливі зобов'язання в дусі віри.
2. Старатися, щоб лиш люди відповідні та знані, як добрі християни, виходили через вибори до урядів у державі та до представництва народу.
 3. Допомогати католицькій пресі.
 4. Поборювати повною енергією неморальність письменників, малярів, артистів і в кіно, і на телебаченні.
 5. Запевнити католицьке виховання дітей і молоді.

110 пит. Як ставиться Католицька Акція до Церкви?

- В.** Члени Католицької Акції ставляться до Церкви:
1. Глибоко переконані, що Бог заснував і керує Церквою.
 2. Щиро переконані, що Церква може і хоче правдиво ошчасливити всіх людей.
 3. Зазначають відверто в усіх ділянках, що є вірними синами Церкви.

4. Боронять гідно честь і справи Церкви.
5. Допмагають, відповідно до своїх сил, пожертвами та працею, розбудові та успіхам Церкви.
6. Підтримують апостолат Церкви в усіх її формах, головню рух реколекційний, народні місії, апостолат серед емігрантів та місійний серед поган.

Кликав св. Франциск з Асизу:

«Браття, починаймо остаточно робити добро, бо ж досі мало ми зробили!»

2. МОРАЛЬНА ОСНОВА СВЯТОСТІ

Другий Ватиканський Собор, коли говорить про християнське виховання, каже так (1,7): *«Всі люди мають право на виховання, гідне людини, а це — гармонійно розвивати вроджені прикмети: фізичні, інтелектуальні та моральні. Діти, молодь щоб вчилася оцінювати вартості моральні за совістю для кращого і пізнання, і любові Бога».*

Дещо далі читаємо: *«Церква свідомо обов'язку про моральне і релігійне виховання».*

Ця моральність кожної людини виявиться негативно — коли вона ставиться до гріха чи позитивно — коли зберігає закон, волю Богу, тобто заповіді.

2.1. Мораль у негативах

111 пит. Що таке наука моральності в негативах?

В. Це наука, що вказує на гріх чи добро, де є гріх, злоба гріха, як гріха остерігатися.

112 пит. Яке відношення має наука моралі до аскетички?

- В.** Зв'язок полягає в тому, що:
- а) аскетика вчить, як іти до святості;
 - б) гріх — це найбільша перешкода для святості.

113 пит. Чому модерні теологи зараховують науку про духовне життя до моральної?

В. Ось тут є зв'язок:

а) Початок аскетички – це боротьба з гріхом, це основа духовного життя.

б) Мораль вчить, як стерегтися гріха, а це – основа святості, це початок духовної праці.

114 пит. Чим же є гріх для святості?

В. Оце так:

- а) гріх відводить від святості;
- б) гріх відводить від вічної мети;
- в) гріх є перешкодою вічного щастя;
- г) святість починається з боротьби з усяким гріхом.

115 пит. Що це взагалі є гріх?

В. Гріх – це:

- 1) свідоме і добровільне ламання волі Божої;
- 2) ламання порядку Божого;
- 3) образа Творця;
- 4) надужиття дарів Божих;
- 5) невдячність щодо Творця;
- 6) брак любові до Бога.

116 пит. Чим є гріх сам собою та з боку людини?

В. Гріх – це:

- 1) безправ'я, беззаконня;
- 2) погорда Богом;
- 3) непослух Бога;
- 4) гріх відбирає славу людини;
- 5) гріх опідплює людину;
- 6) гріх шкодить людині і на тілі, і на душі;
- 7) гріх відвертає від Бога, а людина втрачає Божу ласку;
- 8) гріх – переділ між людиною, а не лицем Божим;
- 9) гріх тягне за собою різні кари.

117 пит. Як теологічно дивимося на гріх?

В. Теологи розрізняють:

- 1) гріх важкий;
- 2) гріх легкий;
- 3) гріх первородний;

4) гріх чи радше недосконалість.

Ще можуть бути:

- 1) гріхи чужі;
- 2) гріхи, що кличуть до неба про помсту;
- 3) гріхи проти Святого Духу.

118 пит. Хто засвідчує, що гріх говорить про мораль людини?

В. Це засвідчує:

1. Історія біблійна Св. Писання.
2. Сама природа людини.
3. Про це кличуть Заповіді Божі.
4. Тут Заповіді церковні.
5. Тут забирає голос св. Церква.

119 пит. Кого поставив Бог на сторожі гріха?

В. На сторожі гріха поставив Бог людині совість.

120 пит. Що таке совість?

В. Совість – це:

- 1) природний дар Божий;
- 2) відчуття в людині добра і зла;
- 3) пересторога для людини перед гріхом;
- 4) осуд, засвідчення гріха;
- 5) також кара за гріх;
- 6) Боже право, виписане в серці людини;
- 7) це, як каже Собор, святиня, де зустрічаються Бог і людина.

121 пит. Хто має совість?

В. Совість:

1. Мали і мають усі люди.
2. Совість людина мала вже від початку, як Адам і Єва.
3. Ця совість приносить спокій у серці.
4. Нечиста совість приносить докори совісті.

122 пит. Чи кожна совість однакова?

В. О ні! Є совість:

- 1) затверділа;
- 2) звиродніла;

- 3) нечула;
- 4) хвороблива;
- 5) скорпулярна;
- 6) закаменіла;
- 7) буває людина безсовісна;
- 8) засліплена.

123 пит. Які є обов'язки щодо совісті?

В. Ось такі є обов'язки щодо совісті:

1. Слухатися совісті.
2. Совість очищувати.
3. Плекати совість.
4. Не силувати совість.
5. Розв'язувати совість.
6. Дотримуватись обов'язків совісті.
7. Церква вчить, що треба шанувати гідність волі совісті.
8. Не треба примушувати людину, щоб діяла проти совісті.
9. Не слід перешкоджати людині у дії за совістю.
10. Не лізти в чужу совість, як кажуть, із чобітьми.

124 пит. Який ще є поділ гріхів?

В. Можемо ще назвати гріхи:

- 1) теологічні;
- 2) моральні.

125 пит. Які це гріхи теологічні?

В. Це будуть ті, що безпосередньо стосуються Бога, а це — віра, надія та любов.

126 пит. Які це гріхи моральні?

В. Це гріхи, що безпосередньо стосуються людини, а через людину — Бога. Тут буде брак моральних чеснот, що ними є: розсудливість, справедливість, стриманість, мужність та всі інші чесноти, які з них випливають.

127 пит. Які ще можуть бути гріхи, що роблять людину Богові немилою, а саму людину неморальною?

В. Першою такою групою гріхів є сім головних гріхів. Кажемо головних не тому, що вони найтяжчі, але тому, що з них розростаються інші блуди людини, які справді роблять її немилою і Богові, і перед людьми, також часто дуже неморальними. Це є:

1. Гордість.
2. Захланність.
3. Нечистота.
4. Заздрість.
5. Ненаситність.
6. Гнів.
7. Лінивство.

128 пит. Які ще можуть бути гріхи?

В. є ще одна група гріхів, що дуже наближає людину до диявола. А ними є чужі гріхи:

1. Гріх наказувати.
2. До гріха спонукати.
3. Гріх радити.
4. Гріх дозволяти.
5. До гріха допомагати.
6. Гріх не карати.
7. Гріх боронити.
8. Гріх хвалити.
9. На гріх мовчати.

129 пит. Є ще дві групи гріхів, які це були б?

В. а) Перша група гріхів — це проти Святого Духу:

1. Надмірна надія на Боже милосердя.
2. Безнадійність на Боже милосердя.
3. Спротив пізнаній правді Христової віри.
4. Заздрість ближньому Божої ласки.
5. Закаменілість на спасенні упімнення.
6. Нерозкаяність аж до смерті.

б) Є ще гріхи, що кличуть про помсту до неба, як це зазначено у Св. Писанні:

1. Умисне чоловіковбивство.
2. Гріх содомський.
3. Скривдження убогих, вдів, сиріт.
4. Затримання заробленої платні.

2.2. Мораль у позитивах

130 пит. У чому ще виявиться моральність чи неморальність людини?

В. Якщо у гріхах віддзеркалюється неморальність людини, то у вірнім зберіганні Божої волі виявляється праведність. Ісус Христос каже виразно: *«Коли любите мене, мої заповіді заховайте»*.

131 пит. Які це Заповіді?

В. Певно, тут треба підкреслити 10 Божих Заповідей, що чітко, коротенько зібрані в Божій науці. Десять Божих Заповідей:

- I. Я є Господь Бог твій. Не май інших богів, крім Мене.
- II. Не взивай імені Господа Бога твого надаремно.
- III. Пам'ятай святий день святкувати.
- IV. Шануй свого батька і матір, щоб тобі було добре і щоб ти довго прожив на землі.
- V. Не вбий.
- VI. Не чужолож.
- VII. Не кради.
- VIII. Не свідчи неправдиво на свого ближнього.
- IX. Не пожадай жінки свого ближнього.
- X. Не пожадай майна свого ближнього.

132 пит. Що ще можна б згадати?

В. Згадаймо ще і Заповіді церковні, а їх є шість. Вони також свідчать про чесність християнина:

1. Установлені свята святкувати.
2. В неділі і свята у св. Літургії брати участь.
3. Наказані пости постити.

4. Кожного року, принаймні раз, в Пасхальний час, сповідатися і причащатися.

5. У заборонені часи весіль і забав не справляти.
6. Поганих книжок і часописів не читати.

133 пит. Як виглядає взірець іспиту совісті над Божими Заповідями?

В. Запитувати себе: чи котроїсь із тих Заповідей не переступив я думками, словами або вчинками, як часто ці гріхи сповнювано, а головне — гріхи тяжкі.

I-а Заповідь: Чи не сумнівався у правдах святої віри і чи не розбуджував таких сумнівів у комусь іншому? Чи не стидався відверто визнавати святу христову віру? Чи не мовчав, коли хтось говорив проти Христової Церкви і віри? Чи не соромився свого обряду або чи не легковажив ним? Чи не занедбував молитви? Як поведився під час Богослужіння?

II-а Заповідь: Чи не вимовляв без пошани імені Бога або Святих? Чи не насміхався з релігійних обрядів або чи не вживав святих слів до жартів? Чи не присягав неправдиво?

III-я Заповідь: Чи не опускав Служби Божої в неділі і свята? Як часто і чому? Чи в неділі і свята працював тяжко без обов'язкової потреби? Чи не занедбував обізнатися з правдами християнської віри?

IV-а Заповідь: Чи не зневажав своїх родичів та настоятелів? Чи не засмучував їх, чи не був їм неслухняним або невдячним? Чи не стидався їх або погорджував ними?

V-а Заповідь: Чи не заподіяв кому шкоди в здоров'ї, не підмовляв до бійки, не розбуджував ненависті? Чи не бажав комусь злого, не проклинав, не був мстивий? Чи не подав комусь поганий приклад і не намовляв до гріха?

VI-а і IX-а Заповіді: Чи не любувався в нечистих думках, не розглядав непристойних малюнків, не говорив сороміцьких слів, чи не вчинив безсоромної справи сам чи з кимось і як часто? Чи не приставав з безсоромними людьми? Чи не прислуховувався до безсоромних бесід? Чи не читав неморальних книжок? Чи не дбав

занадто про красу тіла й одягу? Чи пильнувався перед тими, хто ці гріхи науково боронив та уневиннював?

VII-а і X-а Заповіді: Чи не привласнив собі чужої речі? Чи не ошукав кого на грошах, майні або товарі? Чи не робив легкодушно боргів? Чи не витрачав грошей на непотрібні речі: куріння, пиття, наркотики? Чи не заздри комусь, чи не скривдив когось? Чи виправив заподіяну шкоду, віддав позичену або знайдену річ?

VIII-а Заповідь: Чи не говорив неправди? Чи не виявляв без потреби чужі хиби, не осуджував несправедливо, не обмовляв чужої таємниці, не образив когось? Чи не свідчив неправдиво на інших?

II ЧАСТИНА

ВСТУП

Творець привів людину до буття. Дав їй і тіло, і безсмертну душу. Це життя – посереднє між ангелами та твариною. І не залишив її без свого провидіння. Сотворив-бо її на свій образ і подобу. І ми в ньому живемо й рухаємося. А що сотворив її на свій образ і подобу, не залишив її навіть тоді, коли людина споневірилась в Адамі. Господь вирішив її все-таки відновити, відродити.

Вирішив Господь піднести людину до вищого, кращого життя, вирішив наблизити до себе, поєднати з собою своєю ласкою та поділитися з нею своїм вічним щастям, втримати її у стані ласки й справедливості.

Стан людини Господь підніс до стану природного та до вищого, кращого, надприродного. Він також дав людині вищу мету, до якої повинна вона прагнути, а для досягнення цієї мети Господь дав людині природні та надприродні засоби, які правильно ведуть її даним законом. Найвищою та остаточною метою людини є сам Бог.

Природу Господь зігрів світлом віри. Людина ушлякетнює своє природне життя, робить його надприродним, спрямовує його до ласки, до святості, до Бога, який є непроминаючим, вічним, повнотою щастя. У людину влита туга за Богом, за вічним щастям. Св. Августин кликав: *«Неспокійне серце моє, доки не спочине в тобі, о Боже!»*.

І хоч наша природа підточена Адамом, слабка, крихка, та все ж таки залишила в нас цю тугу, бажання чогось вищого.

Якраз розвивати оце життя надприродними силами і буде старанням удосконалюватися, зростати у святості, наближатися до Бога, щораз більше ставати святим. Це буде також і розвиток

своєї особистості природними засобами, Богом нам даними. А як цього досягти, покажуть аскетичні повчання.

Свята Церква доручає устами праведників у душі часу, обставин та здорового загального глузду.

Все це вчення можна було б зібрати у засади:

1. Змагання жити в Божій ласці.
2. Старатися добре молитись.
3. Гідно приймати Святі Тайни.
4. Мужньо нести свій Хрест.
5. Виконувати свої обов'язки.
6. Практикувати чесноти.
7. Загалом кажучи, любити Бога.

ВСТУПНІ ПИТАННЯ

1 пит. Як маємо приймати духовні повчання?

В. Маємо приймати духовні повчання:

- а) як повчання, що походять від Бога;
- б) як вказівки, що ведуть нас до справжнього щастя.

Заувага:

Такий настрій повинен бути перед кожною духовною інструкцією. Чи це буде духовна розмова, чи читання, а головне, коли це є вказівки влади, що є представниками Божими. Тут треба було б застосувати слова нашого Спасителя: «Хто слухає вас, мене слухає; а хто гордує вами, мною гордує; а хто гордує мною, гордує тим, хто послав мене» (Лк. 10, 16).

2 пит. Що ми повинні робити, щоб використовувати духовні повчання?

В. Щоб добре використовувати духовні повчання, ми повинні:

1. Перед повчанням побожно молитися та просити Божого світла і ласки.
2. Те, що подають, приймати покірно та з підпорядкуванням.
3. Поважно над цим призадуматися.
4. Намагатися застосовувати на практиці те, що ми зрозуміли.

1. ХРИСТІЯНСЬКА ДОСКОНАЛІСТЬ

1.1. Суть християнської досконалості

3 пит. Коли християнин є досконалим?

В. Християнин є досконалим тоді, коли він любить Бога понад усе і свого ближнього, як себе самого.

Заувага:

Усі вчителі духовного життя єдині в тому, що християнська досконалість полягає у любові до Бога і що любов до ближнього є невіддільна від любові до Бога. До цього закликає нас Божественний Спаситель Ісус Христос: «Він же сказав до нього: „Люби Господа Бога твого всім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю: це найбільша і найперша заповідь. А друга подібна до неї: Люби ближнього твого, як себе самого“» (Мт. 22, 37–39).

4 пит. Хто має правдиву любов до Бога?

В. Правдиву любов до Бога має той, хто:

1. Живе у стані освячуючої Божої ласки.
2. Любить Бога не лише своїм серцем, але доводить це своїми вчинками.
3. Виконує свої справи з любов'ю до Бога і радістю.
4. Пильно практикує інші християнські чесноти, а особливо любов до ближнього.
5. Не поповнює гріхів щоденних, бодай постійно.

Заувага:

Отже, не полягає правдива любов до Бога у солоденьких почуттях та малих порушеннях, але в справах волі. Це діяння волі має різні ступені. Досягається тут вершини тоді, коли не лише робиться все і терпиться все з чистої любові до Бога, але також чиниться воно у формі найбільш досконалий. Прикладом християнської досконалості є Ісус Христос, Богочоловік.

5 пит. В чому не полягає християнська досконалість?

В. Християнська досконалість не полягає:

1. Ні в тому, щоб багато молитися.
2. Ані в тому, щоб робити багато покутничих діл на тілі.
3. Ані в тому, щоб зазнавати небесних утіх.

Зауваги:

Все це є засобом до досконалості або його плоди, але ніяк не сама досконалість. Це треба пам'ятати і мати перед очима особливо тоді, коли читаємо життя святих. Особи, що сліпо переймаються своїми приватними молитвами чи справами покутничими, і то часто проти обов'язків свого стану чи послуху, чи проти любові ближнього, чи проти інших чеснот, такі душі часто на злій дорозі, а то і на небезпечній.

6 пит. В чому полягає досконалість чернеча-монаша?

В. Досконалість чернеча-монаша полягає в тому, що душі, крім вірного дотримування Божих Заповідей, ще з любові до Бога виконують євангельські поради: убогість, чистота і послух, в душі приписів спільноти, яка є затверджена Церквою.

Заувага:

Отже, досконалість чернеча суттєво різниться від досконалості загальнохристиянської більшою діяльністю та різноманітністю. Тому особа, посвячена Богові, буде досконалою, коли з любові до Бога вірно зберігає Заповіді Божі і чернечі обіти та при цьому краще виконує щоденні справи, які на них накладають правила й Статути.

1.2. Шляхи християнської досконалості**7 пит. Скільки доріг розрізняється в християнській праведності?**

В. В дорозі до християнської праведності розрізняють:

1. Дорога очищення.
2. Дорога просвічення.
3. Дорога злуки.

Заувага:

Ці три дороги не йдуть рішуче одна по одній, але часто йдуть рівнобіжно і не перетинаються взаємно. Тут душа віддається зовсім свobodно побожним вправам, які лагідніше чи сильніше її захоплюють. Це праця Святого Духа. Звідси можна і слід на кожній дорозі духовного життя, коли душа чує порив до того, роздумувати про вічні правди, про величний приклад Спасителя, про радощі неба, про добродійства Бога, про те, що Бог дуже гідний, щоб Його любити; а при цьому розбуджувати у собі почуття страху, надії, любові.

8 пит. Хто йде дорогою очищення?

В. Дорогою очищення йде той, хто ревно старається:

1. Очищувати свою душу від гріха та від спокус цього світу.
2. Змагає долати неупорядковані схильності.

Заувага:

Є це дорога початківців. Вони поборюють найперше гріх тяжкий і себе до того схиляють головно страхом перед Божою карою.

9 пит. Хто ступає дорогою просвічення?

В. Дорогою просвічення ступає:

1. Той, хто ослабив помітно вплив гріха і злих нахилів.
2. Хто пильно працює, щоб утвердити у собі чесноти.

Заувага:

Це дорога, якою ідуть, хоч час від часу вчиняють малі гріхи, однак прагнуть щоденно від них звільнитися. У них на першому місці надія на Бога. Вони пізнають світло ласки краще, як ті, хто лиш на початках бачать стан своєї душі, головно те, що їй виходить на добро.

10 пит. Хто вже на дорозі злуки з Богом?

В. На дорозі злуки з Богом той:

1. Хто вповні забув про своє власне «Я».
2. Хто вповні віддався Богові з любові.

Заувага:

Це дорога досконалих. Вони намагаються оминати всякі недосконалості. В них горить визначним способом любов до Бога.

2. ГРІХ**2.1. Гріх смертельний****11 пит. Коли є гріх?**

В. Гріх є тоді, коли порушується воля Божу свідомо й добровільно.

12 пит. Коли є гріх тяжкий, смертельний?

В. Гріх смертельний є тоді, коли ламаємо волю Божу у важливій справі з повною свідомістю та цілком добровільно.

13 пит. Чому маємо, понад усе, оминати гріх смертельний?

В. Понад усе мусимо оминати гріх смертельний, бо:

1. Гріх смертельний – це найбільша несправедливість щодо Бога.
2. Це найбільше нещастя для людини.

14 пит. Чому гріх смертельний супроти Бога?

В. Гріх смертельний є найбільша несправедливість щодо Бога, бо:

1. Легковажимо Бога, нашого Творця й найкращого Батька.
2. Ображаємо тяжко Ісуса Христа, нашого Спасителя.

Проганяємо з нашого серця Святого Духу, найкращого нашого помічника.

Зауваги:

а) (Іс. 1, 2) Слухайте, небеса, вважай земле, бо говорить Господь: *«Дітей я виховав і ростив, а вони збунтувались проти мене».*

б) (Євр. 6, 4–6) *«...Неможливо тих, які раз просвітилися були, що скуштували небесного дару й стали учасниками Святого Духу, скуштували доброго Божого Слова й сил майбутнього віку, та й відпали! – знов оновлювати до покаяння тих, які знову собі самим розпинають Божого сина і прилюдно зневажають».*

в) (1 Кр. 3, 16) *«Хіба не знаєте, що ви – Храм Божий і що Дух Божий у вас перебуває».*

15 пит. Чому гріх смертельний є найбільшим нещастям для людини?

В. Гріх смертельний є найбільшим нещастям для людини, бо:

1. Гріх грабує освячуючу ласку, приязнь із Богом і всі заслуги, якими досягається небо.
2. Гріх приносить із собою докори совісті, багато дочасних кар, а врешті вічне відкинення.

Заувага:

Яку шкоду може зробити один гріх, це бачимо на ангелах та на прародичах. Гріх, як отруйний змій, приемність триває коротко, а кара не має кінця.

16 пит. Яких засобів треба вживати, щоби вберегтися від тяжкого гріха?

В. Щоби вберегтися від тяжкого гріха, треба:

1. Оминати усіма силами гріх щоденний.

2. Завжди пам'ятати про присутність Божу та Ангела Хоронителя.

3. Оминати, скільки лише можливо, нагоду небезпек до гріха.
4. Молитися, як тільки прийде спокуса, та енергійно її відкидати.
5. Оминати дармування, що є матір'ю пороків.
6. Бути рішучим: краще тисячу разів умерти, ніж вчинити хоча б один смертельний гріх.

Зауваги:

Треба пильно і постійно вправлятися в уживанні цих засобів, щоб так здобути добру звичку. Хто так чинить, то це свідчить, що він дуже переймається тим, щоб не мати гріха смертельного. Навіть особи святі можуть упасти в тяжкий гріх, як не пильнують засобів, щоб не впасти. Це сталося з царем Давидом та св. Петром. До того ще додаймо, що дуже успішною захороною проти гріха смертельного є цінування духовного життя. Це цінування позначається частою побожною молитвою, безперервним умиртвінням та гідним і частим прийманням Святих Тайн.

17 пит. Що треба робити, коли сумніваємося, чи щось є гріхом смертельним?

В. Коли сумніваємося, чи щось є гріхом смертельним, то слід якнайшвидше порадитися зі сповідником або настоятелем.

2.2. Гріх щоденний**18 пит. Коли поповнюється гріх, який прощається?**

В. Гріх щоденний буде:

1. Коли ламається Заповідь Божу у малій, незначній справі.
2. Коли не слухається Закону Божого у важливій справі, але не з повною свідомістю і не вповні добровільно.

19 пит. Чому треба пильно оминати гріхи малі?

- В. 1. Бо це також образа, яка нам приносить кару.
2. Бо це образа Бога, яка зменшує нам дари Божі.
3. Бо гріх малий поступово веде до гріха тяжкого.

Зауваги:

Один із успішних засобів, щоби вберегтися від тяжкого гріха, – це щире намагання добровільно оминати навіть найменші провини. Досвід вчить, що для поступу душі дуже шкідливі наступні провини:

1. Підтримувати в душі злі підозріння, осуд, легковаження ближніх.
2. Довго підтримувати незадоволення і жаль.
3. Говорити про помилки ближнього або нищити любов до ближнього та згоду між людьми.
4. Залишати з лінивства побожні практики або відвідувати їх не зовсім добровільно, недбало, з неухагою.
5. Підтримувати у серці невпорядковану любов або давати свідомо нагоду на думки нечисті чи відкидати їх недбало.
6. Переоцінювати себе самого, а легковажити ближніх, невпорядковано мати в собі уподобання.
7. Приймати Святі Тайни без належного приготування, байдуже, серед добровільних неухажностей чи взагалі без якоїсь пошани.
8. Приймати всякі труднощі чи працю нетерпеливо, так ніби вони — не від Бога; тим-то позбавляти ласк, що їх Господь у своїм провидінні хоче дати.
9. Свідомо приховувати стан своєї душі перед тими, хто це повинен знати.
10. Грубе недбальство в дотримуванні правил, Статутів та побожних практик.
11. Хвалитися почесними становищами. Це політика, що часто несе з собою амбіцію, отруює чесноту і характер.
12. Плекання партійництва та незгода в спільнотах. Коли хтось не матиме сили оминати ці щоденні гріхи, то дуже мало виноситиме користі із духовних вправ і не досягне християнської праведності та не дійде до злуки з Богом, ані матиме миру в серці, ані не знайде його і в годину смерті.

20 пит. Яких засобів повинні ми дотримуватися, щоб не впасти в щоденний гріх?

В. Щоб не впасти в гріх щоденний, необхідно:

1. Уживати всіх засобів, що їх доручають проти гріха смертельного.
2. Пильно чувати над почуттями та над уявою.
3. Поборювати себе, умертвлятися у речах малих.

2.3. Спокуси

21 пит. Що таке спокуса?

В. Спокуса — це внутрішня чи зовнішня спонука до гріха.

Заувага:

Думати, бачити, уявляти собі, слухати, дотикатися, звичайно, чогось забороненого — це ще не є остаточно спокусою, якщо це ще не прихляє волю до згоди на гріх.

22 пит. Звідки приходять спокуси?

В. Спокуси приходять:

1. Від наших власних схильностей, зіпсованих первородним гріхом, а також нашими особистими гріхами.
2. Від здеморалізованого світу.
3. Від злого духу.

Заувага:

Бог допускає спокуси, щоб ми втримувалися у покорі і щоб наші заслуги збільшувались.

23 пит. Коли спокуси стають гріхом?

В. Спокуси стають гріхом тоді, коли ми на них погоджуємося.

Заувага:

Спочатку приходять зла думка, тоді наступає природне уподобання, яке ще не є добровільним, а відтак остаточно приходиться згода.

24 пит. Що повинні ми робити, щоб перемогти спокуси?

В. Щоб могли перемогти спокуси, треба молитися, опиратися їм, відкидати їх від самого початку.

Заувага:

В багатьох випадках радиться робити акти, які суперечать спокусі, як ось: збудити акт покорі, коли добирається спокуса гордості. Спокуси проти віри перемагаються найкраще, коли на них не звертається уваги. Добре признатися у частих спокусах сповідникові.

25 пит. Що треба робити, щоб перемогти нечисті спокуси?

В. Щоб перемогти спокуси, треба:

1. Особливо втікати від бездіяльності.
2. Оминати, скільки це можливо, певних нагод і небезпек, в яких можна згрішити.
3. Енергійно, вже на початку, опиратися спокусі.

26 пит. Як треба поводитися, коли спокуса перемогла?

В. Коли впали у спокусу, треба:

1. Стерегтися смутку і не занепадати духом.
2. Безпосередньо розбудити в душі щирий жаль і сильну постанову виправитися.
3. Продовжувати завзято свої звичайні побожні практики.

Зауваги:

Надмірний смуток після падіння походить із непорядкованого себелюбства. Коли впали у гріх тяжкий, треба зробити акт щирого досконалого жалю і якнайшвидше висповідатися, коли можливо, то ще того самого дня. Коли ж це гріхи щоденні, достатньо жаліти вчинку.

Наші падіння мають допомогти нам зрозуміти і пізнати нашу неміч та вести до покорі.

Коли хтось був свідком нашого падіння, треба виправити цей поганій приклад, як того вимагають обставини.

Коли ж ми перемогли спокусу, треба щиро подякувати Богові.

3. СПОВІДЬ І СВ. ПРИЧАСТЯ**3.1. Св. Сповідь****27 пит. Що діється у св. Сповіді?**

В. У сповіді священник, заступаючи Бога, прощає гріхи, які ми поповнили після св. Хрещення, про які ми жаліємо та з яких оскаржуємося.

28 пит. Хто має прийняти Тайну Покути?

В. Кожний, хто після св. Хрещення вчинив тяжкий гріх, мусить висповідатися.

Заувага:

Хто після св. Хрещення поповнив тяжкий гріх, не може увійти до Божого Царства, коли не сповідається, або бодай коли не має доброї волі висповідатися. Це бажання висповідатися є злучене з як найкращим жалем.

29 пит. Які ласки приносить св. Тайна Сповіді?

В. Св. Тайна Сповіді приносить такі ласки:

1. Змиває гріхи і вливає до душі нове надприродне життя.
2. Усуває вічну кару, а також почасти і кари тимчасові.

3. Зміцнює душу перед новим падінням у гріх.**Зауваги:**

У св. Тайні Покути повертається втрачена через смертельний гріх осявчюча ласка або вона збільшується, якщо вона є в душі. Ласка сакраментальна, що її приносить св. Сповідь, відрізняється від тієї ласки, що її вливає св. Причастя. Св. Сповідь діє як лікувальний засіб проти ран і слабостей душі, що її приніс гріх первородний і гріхи особисті; Св. Причастя зміцнює душу. Обидві ласки нам необхідні, як ліки і пожива. Тому ті, хто часто причащається, повинні цінувати і св. Сповідь, і сповідатися з побожністю. Це думка Церкви, і так навчає Папа Пій XII в Енцикліці «Містичне Тіло Христове». Сповідуючись, вправляємося у різних милих Богові чеснотах, як ось:

– віра, надія, любов, дух покути, покорі, послух, терпеливість.

Після доброї сповіді наступає щирий мир у душі та втіха. Наслідки сповіді бувають кращі, якщо було гідне приготування і схильність. Це з любові до нас, для нашого спокою, першої ночі після свого воскресіння Ісус Христос установив Тайну Сповіді. Це великодня пам'ятка для людей. Не повинна вона бути тягарем, ні страхом, а мотивом радості.

30 пит. Що треба робити, щоб гідно прийняти св. Тайну Покути?

В. Щоб гідно приймати св. Тайну Сповіді, треба:

1. Екзаменувати нашу совість.
2. Розбудити у своїй душі жаль.
3. Зробити сильну постанову виправитись.
4. Визнати щиро гріхи.
5. Виконати належну покуту.

Заувага:

Щоб це гідно виконати, треба перш за все побожно молитися, просити допомоги Святого Духа.

31 пит. Як робиться іспит совісті?

В. Іспит совісті робимо так:

– найперше продумуємо, переглядаємо Заповіді Божі та Церковні;

– опісля сім головних гріхів, обіти; правила згромадження, обов'язки свого стану; запитуємо самих себе, чи в даних випадках не поповнили ми гріха: думкою, словом, справам чи наміром.

Можемо ще робити іспит простіше, аналізуючи своє ставлення до Бога, до наших ближніх і до нас самих. Щодо гріхів тяжких, то слід перевірити їхнє число і важливі обставини.

Екзаменуючи свою совість, слід оминати двох крайностей: щоб це не було ані недбало, ані дуже скрупульозно. Не робити це дуже поспішно, ані з якимось зусиллям, що стає мукою. Для осіб, що сповідаються часто, де сповідь тижнева, чи навіть місячна, вистачає 5 хвилин.

Більше уваги звертати на гріхи, що є причиною інших гріхів або які найчастіше в нас повторюються, на ті, що роблять колотнечу в домі, родині чи які в'яжуть нашу душу, совість...

Щоденний іспит совісті полегшує нам приготування до св. Сповіді. У сумнівах треба порадитися зі сповідником, бо тільки так сповнімо волю Божу і запевнимо собі спокій совісті.

32 пит. Коли маємо жаль за наші гріхи?

В. Маємо жаль за гріхи тоді, коли жаліємо цілим серцем, що ми їх поповнили. Шептати лиш словами акт жалю, це ще не доведе жалю. Щоб був жаль, мусить він впливати із серця. Такий жаль був у покутниці Марії Магдалини, у св. Петра, у митаря.

Жаль — це акт волі, а не тільки зовнішні почуття. Хто каже щиро: *«Не хочу робити гріха, коли б я стримався, коли б я мав силу»*.

Очевидно, що хто хоче сповідатися добре, то цим виявляє, що жалкує про вчинення гріхів, а те, чи жаль його є справжнім, то це можна бачити з того, чи постанова надалі не грішити є сильною і практичною.

33 пит. Коли є добрий жаль у сповіді?

В. Жаль у сповіді є добрий, коли:

1. Ми жалкуємо про всі гріхи, а головно про гріхи тяжкі.
2. Ми маємо відчуття, що образили Бога.
3. Ми жаліємо, що вже не хочемо впасти ні за яку ціну.

Заувага:

Жаль у сповіді є необхіднішим. Без жалю не буде прощення гріхів. Тому треба жаль розбудити перед сповіддю або бодай перед розгрішенням.

Той, хто сповідається лише з гріхів малих, повинен розбуджувати жаль і за свої гріхи минулі більш тяжкі, з яких сповідаються. Тоді жаль

буде певнішим і успішнішим. Для правосильності сповіді вистачає жалю зі страху перед карою Божою, але повинні також старатися, щоб він був з любові до Бога; головно за те, що образили безконечно доброго Бога, нашого Добродія, найкращого Батька.

34 пит. Як постанова є доброю?

В. Добра постанова — це рішуча воля поправити життя і більше не грішити.

35 пит. Коли є добра постанова сповіді?

В. Наша постанова добра, коли ми постановили собі:

1. Стерегтися всіх гріхів, а найбільше всіх тяжких.
2. Оминати найближчі нагоди до гріха і застосувати на практиці засоби, щоб виправитися.
3. Сповнити надану покуту та виправити нанесені принагідні шкоди.

Зауваги:

Коли сповідаємося з гріхів малих, тоді вистачить головно пожаліти про один із них і робити відповідну постанову виправитися. Не була б правосильною сповідь тоді, коли б, наприклад, не хотілося виправитися чи оминати деякі гріхи, малі, як ось неправда, чи брак любові; це була б сповідь недосконала.

Близька нагода до гріха — це та, що майже певно доведе до гріха; це може бути певна особа, певне товариство, забава, книжка. *«Хто любить небезпеку, в ній і загине»* (Сихар: 3,26).

Рішуча постанова оминати найближчу нагоду до гріха — це найпевніший показник, що жаль і постанова були добрі. В постанові повинно бути покірне недовір'я до самого себе, бо тут слід покладати надію на Божу допомогу.

36 пит. З яких гріхів треба сповідатися?

В. Сповідатися треба з усіх тяжких гріхів, які пригадує собі каятник із важливішими обставинами та їхнім числом.

Зауваги:

В кожній сповіді треба визнати бодай один певний, а не тільки сумнівний гріх. Гріхи сумнівні не є приводом для розгрішення, тому той, хто часто сповідається, повинен визнати і якісь певні гріхи з минулого життя. Наприклад: оскаржуюся з моїх гріхів минулих, що з них я вже сповідався, головно із..., чи з усіх гріхів проти любові до ближнього.

Сповідатися з гріхів щоденних не є необхідним, хоч добрим і корисним.

Коли не знаємо, чи якийсь гріх є малий, то треба порадитися зі сповідником. Коли хтось оскаржується зі своїх спокус, то мусить заявити, як їх поборював. Для доброго поступу в житті духовному, добре і корисно мати сталого сповідника. На сповіді не потрібно виявляти імен осіб, ані не плести довгі некорисні історії. Духовні особи не повинні розказувати про внутрішні справи дому, ані не просити сповідника, щоб він вступився за них.

Можуть бути обставини, що змінюють вид гріха, як, наприклад, крадіжка чи якась шкода.

37 пит. Що можна чинити при сповіді зі щоденних гріхів?

В. При сповіді зі щоденних гріхів можна:

1. Виказати всі гріхи щоденні, які ми собі пригадали.
2. Або оскаржитися лиш із деяких помітніших, що більше руйнують духовне життя.

Зауваги:

Обидва способи є добрими. Перший дає під розгрішення велике число гріхів, даючи спокій душі. Другий збирає всю енергію душі для більшого поступу.

Можна ці способи міняти, так що в тижневій сповіді пробирається ґрунтовно, всебічно і докладно, а в місячній – день віднови – збирається більше загалом. Не обов'язково вираховувати число поповнених малих гріхів, вистачить лиш загально означити: як часто, дуже часто, майже завжди...

38 пит. Що маємо робити після св. Сповіді?

В. Після св. Сповіді треба:

1. Подякувати Богові.
2. Відновити постанову, а головню, що оминатимемо нагоди вчинення гріха.
3. Виконати безпосередньо, коли це можливо, накладену покуту.

39 пит. Які є приписи для сповіді щодо осіб, посвячених у монастирі?

В. Стосовно сповіді черниць є ось такі вказівки:

1. Черниці повинні мати нагоду висповідатися бодай раз на тиждень.

2. Повинні сповідатися перед звичайним сповідником.

3. Повинні висповідатися чотири рази на рік перед надзвичайним сповідником або бодай прийти по благословення.

4. Для спокою своєї совісті можуть сповідатися перед яким хочуть сповідником, щоб лиш він був апробований єпископом. Сповіді мають бути в церкві чи публічній церкві або в іншому місці, правно призначеному для сповідей.

5. Черниці, тяжко хворі, можуть попросити собі якого-небудь священика, що має право сповідати жінок і перед ним висповідатися.

Замітки:

Черниця, тяжко хвора чи в небезпеці смерті, що мусить лежати в ліжку близько 8 днів, має право покликати сповідника, а настоятелька не може ні сама, ні через інших, випитуватися причини, ані робити перешкоди.

Черниця не може без дозволу виходити з монастиря, але не мусить повідомляти настоятельці, що йде сповідатися. Черниця хай дивиться на призначеного сповідника з вірою, покійно і щиро.

3.2. Сповідь загальна

40 пит. Що таке сповідь загальна?

В. Сповідь загальна – це сповідь, що на ній повторюються усі або численні попередні сповіді.

41 пит. Яка користь із загальної сповіді?

В. Користь із загальної сповіді наступна:

1. Так хтось пізнає себе краще.
2. Дістає особливі ласки Божі.
3. Часто здобуває надзвичайний спокій совісті.

Зауваги:

Часто буває, що добра загальна сповідь приносить ґрунтовне і довготривале виправлення життя.

Після доброї генеральної сповіді не треба більше думати докладно про попередні гріхи ані не звертати уваги на сумніви, що виринають.

Може статися, що пригадався гріх тяжкий, з якого не висповідалися, тоді обов'язком є з цього гріха висповідатися в найближчій сповіді.

42 пит. Коли необхідна загальна сповідь?

В. Загальна сповідь є необхідною тоді, коли була одна чи більше неправильних сповідей і опісля їх не виправлено.

Заувага:

Сповідь є неправосильною:

а) Якщо свідомо або з грубого недбальства, роблячи іспит совісті, не висповідався з гріха тяжкого і на сповіді не визнав числа гріхів чи важливих обставин цих тяжких гріхів.

б) Коли не було правдивого жалю чи сильної постанови виправитися.

43 пит. Коли добре зробити загальну сповідь?

В. Загальну сповідь радиться:

1. При виборі нового стану, вступаючи у стан подружній чи вибираючи життя, присвячене Богові.

2. У час місії чи реколекцій.

3. Готуючись до години смерті.

Заувага:

Душі ретельні повинні дивитися, що скаже на це сповідник. Хто змінює свого сповідника, повинен загально представити своє попереднє життя.

44 пит. Коли хочемо робити загальну сповідь, що треба сказати?

В. Коли хочемо робити загальну сповідь, треба:

1. Робити основний, зі спокоєм, довший час іспит совісті.

2. Намагатися поважно розбудити досконалий жаль.

3. Робити постанови практичні і сильні.

Заувага:

Не обов'язково повторити гріхи із загальної сповіді, але добре ще раз із них оскаржитися.

3.3. Справа совісті**45 пит. Що таке справа совісті?**

В. Справа совісті є тоді, коли преставляється внутрішній стан душі настоятелеві або духовному провідникові.

Заувага:

Хто радиться у якійсь духовній, релігійній справі, щоб пояснити чи дістати розв'язку для себе на цю тему, це ще не є справою совісті.

46 пит. Що саме охоплює справа совісті?

В. Справа совісті бере до уваги:

1. Стан тіла й душі взагалі.

2. Життя побожне, якісь щоденні духовні вправи, прийняття св. Тайни.

3. Якою є практика чеснот: поосібний іспит, ставлення до настоятелів, ближніх, дотримування правил, практикування покутних діл, чеснот.

4. Якими є особливі труднощі, помітніші упадки, спокуси чи неспокої.

Заувага:

Дуже обманюється той, хто приховує свої хиби перед провідником, який повинен це знати. Це робиться коротко, ясно, покійно, з підкоренням, точно йдучи за вказівками духовного провідника.

47 пит. Чому треба здавати справу совісті?

В. Треба здавати справу совісті тому, що це:

1. Приносить спокій і мир у серці.

2. Береже від обдурювання самого себе та підступу диявола.

3. Зобов'язує до вправи у покорі, ширості, послуху та до інших чеснот.

4. Привертає особливе Боже благословення у змаганні за чесноти.

Заувага:

Подобається Богові вести людей через людей, ніхто не є суддею у своїй власній справі.

Часто бувають душі сліпими на свої хиби і немочі. Буває, що всі це бачать, знають, а лиш сама людина цього не знає, бо не помічає цього. Минають роки, і душа не бачить своїх хиб, аж одна щира, покійна й повна зустріч з досвідченим провідником відкриває очі, і то часто лиш на мить. Оминати й ігнорувати це – велика небезпека.

48 пит. Що говорить канонічне право про справу совісті черниць?

В. Загальні вказівки є, і то різні:

1. Забороняє настоятелям домагатися справи совісті від підлеглих.

2. Але не забороняє, щоб підлегли самі добровільно звирялись настоятелям про стан своєї душі.

3. Також нагадує підлеглим, щоб із довір'ям ішли до настоятелів і їм представляли свої сумніви, труднощі, коли настоятелі є водночас священиками.

Зауваги:

Настоятель не може випитувати про стан душі, про гріхи чи внутрішні труднощі, але як заховує правила чи щось подібного.

Магістри новіціятів, ректори чи вчителі колегій, духовники, які є настоятелями, можуть радити, щоб представляли стан своєї душі, але розсудливо; вони можуть іншим способом впливати на духовне життя своїх підлеглих.

3.4. Святе Причастя

49 пит. Що приймаємо у св. Причасті?

В. У св. Причасті приймаємо Ісуса Христа, Бога і людину, на проживу для своєї душі.

Заувага:

Св. Причастя – це Тайна найсвятіша, бо в ній приймаємо не лиш ласку, але і самого спрчинника ласки.

50 пит. Які ласки приносить для душі св. Причастя?

В. Святе Причастя єднає нас інтимно з Ісусом Христом, який є джерелом усіх ласк, що приносять для душі наступні особливі плоди:

1. Збільшує надприродне життя душі.
2. Очищує від щоденних гріхів і охороняє від тяжких.
3. Послаблює погані нахили душі, додає охоти й сили, щоб робити добре.
4. Запевняє славне воскресіння нашого тіла та життя вічне.
5. Святе Причастя – дуже важливий засіб для здобуття досконалості.

51 пит. Кому можна причащатися щоденно?

В. Може причащатися щоденно:

1. Хто є вільним від гріха смертельного.
2. Хто наближається до престолу з добрим наміром.

Зауваги:

Церква навчає і заохочує до частого, а то і щоденного св. Причастя. А сповідник остаточно вирішує та дозволяє. Хто поповнив гріх тяжкий, передовсім мусить висповідатися, тут не досить досконалого жалю. Хто сумнівається чи має гріх тяжкий, може йти до св. Причастя, але треба розбудити жаль досконалий перед св. Причастям, а коли це часто повторюється, треба порадитися у сповідника, щоб свою совість ясно вести.

Гріхи малі, як, наприклад, добровільна неувважність на молитві, нетерпеливості, малі провини проти любові до ближнього, не роблять св. Причастя негідним, так що через них не обов'язково позбавлятися св. Причастя, хоч вони спричиняють, що св. Причастя менше приносить плодів, тому завжди є корисним розбуджувати жаль досконалий.

Чистий намір буде, коли приймаємо св. Причастя, наприклад, щоб вберегтися перед гріхом, чи щоб здобувати славу в небі, чи щоб подобатися Богові, чи задля якогось іншого надприродного мотиву.

Навпаки, не буде чистим намір тоді, коли приступається до св. Причастя зі звички, про око чи з легковажності.

Втрачають духовні заслуги і для себе, і для інших, коли стримуються від частого св. Причастя з дрібних причин, як-от: багато занять, байдужість, лінивість, людське око.

Папа Пій XII у своїй ексгортації до єпископів писав: «Заохочуйте, брати, душі, що доручені вашій опіці, щоб вони відчували голод великий і безнастанний за Христом Ісусом; нехай ваші навчання притягають до престолів дітей, молодь, які віддавали б Божественному Спасителеві свою невинність та своє прив'язання. Хай подружжя наближається до Престолу, щоб так зміцнене святим хлібом та ласкою могло виховувати своїх діточок, яких доручив їм Бог. Запрошуйте робітників, щоб приймали проживу таку успішну та без жодного закиду, яка відновлює їхні сили та підготовлює їх на труднощі і вічну нагороду. Закликайте людей усіх суспільних класів, заохочуйте їх, бо це є хліб життя, що його усі дуже потребують».

52 пит. Як можемо приготуватися до св. Причастя?

В. До св. Причастя можна гідно приготуватися наступними почуттями та питаннями.

1. Хто це приходить? Ісус Христос, безконечний Бог, Цар неба і землі, мій Спаситель і майбутній Суддя. — Акт віри, пошана.

2. До кого приходить? До бідного грішника, який Його ображає і тяжко, і часто. — Акт покори, жалю.

3. Чого приходить? З любові й милосердя, щоб з'єднатися зі мною щиро, щоб збагатити мене небесними дарами. — Акт надії, любові, велике бажання прийняти його.

Зауваги:

Чим краще буде приготування, тим більше принесе плодів св. Причастя. Можна взяти молитовник, коли з пам'яті приходить тяжко молитися. Це головно для початківців.

53 пит. Що маємо робити після св. Причастя?

В. Після св. Причастя треба залишатися якийсь час у спокої, пошановуючи Ісуса Христа євхаристійного у своєму серці, у щирій розмові з Ним, дякуючи Йому, просячи ласк для себе та для наших близьких.

Зауваги:

Подяка триває близько 15 хвилин. Подяка літургійна на Службі Божій не звільняє, щоб ще опісля не дякувати особисто за небесний хліб. Це добре, закінчивши літургійні обряди, інтимно ще поговорити з Божественним Спасителем, увійти в милу розмову, наскільки це дозволяють нам обставини.

Коли виникла необхідність залишити церкву відразу ж після св. Причастя, добре продовжувати подяку в дорозі, в мовчанні та зосередженості.

Цей час, коли Ісус Христос — Бог і чоловік — справді присутній у нашому серці, є дуже цінний для нас та дуже щасливий у нашому житті. Ми повинні пережити його в якнайбільшій зосередженості. Цього допомагається пошана до Небесного Гостя і наше власне добро.

Щоб добре запричащатися, не мусить зараз відчуватися в серці якась відчуженість, бо ж буває неухважність недобровільна, однак св. Причастя є корисним.

Під час кожного св. Причастя можна отримати відпуст повний, коли проказуємо якусь молитву чи стосовно Святішого Отця, чи і за душі в чистилищі.

Після св. Причастя треба бути зібраним весь день, з подякою і думкою, що наступного дня знову матиму нагоду приступити до св. Причастя. Так Пресвята Євхаристія стає центром нашого духовного життя.

54 пит. Як можна духовно причащатися?

В. Можна також духовно приступати до св. Причастя, отак:

1. Коротенько приготуватися так, як готуємося до св. Причастя.

2. Тоді запрошуємо Господа Ісуса до нашого серця.

3. Величаємо Його, дякуємо Йому, висловлюємо Йому нашу любов, розповідаємо Йому про наші потреби.

55 пит. Чому ми повинні духовно причащатися?

В. Добре духовно причащатися тому, що:

1. Духовне св. Причастя миле Богові.

2. Духовне св. Причастя приносить дари духовні, подібні як у св. Причасті.

3. Це легко практикувати, і можемо приймати його скільки разів хочемо.

Заувага:

Духовне св. Причастя можна приймати в кожному часі, місці, при різних обставинах. Духовне св. Причастя — це гарне приготування до св. Тайни Євхаристії. Таке духовне св. Причастя приймаєм:

а) коли немає св. Причастя євхаристійного;

б) коли робимо відвідини св. Тайни;

в) після іспиту совісті;

г) часто, в час раптового акту.

4. ВИКОНАННЯ ЩОДЕННИХ ОBOB'ЯЗКІВ ЗГІДНО З ВОЛЕЮ БОЖОЮ

4.1. Поняття і важливість щоденних обов'язків-занять**56 пит. Що треба розуміти під щоденними обов'язками?**

В. Під щоденними заняттями розуміємо обов'язки духовні та професійні, які християнин повинен виконувати щоденно та

кожної години, відповідно до свого стану, свого розподілу часу і за порадою свого сповідника чи настоятеля.

Зауваги:

Тут треба розрізнити:

- а) відповідно до вартості внутрішньої: справи добрі, як молитва, сповідь, праця, чи справи байдужі, як їжа, пиття, спання;
- б) відповідно до причини: як справи, що їх добровільно вибираємо, чи справи зобов'язуючі, що приписані настоятелем чи наказані владою.

57 пит. Чому так важливо, щоб християнин виконував, скільки може, бездоганно щоденні заняття?

В. Те, що християнин повинен, наскільки може, гідно виконувати щоденні заняття, важливе тому, що:

1. Цим у великій мірі виконує свій обов'язок старання про досконалість.
2. В тому Господь має особливе вподобання.
3. З цим поєднані численні вправи і заслуги різних чеснот.

Заувага:

Почуття обов'язку, вірність і задоволення у виконанні обов'язків — це особливіша відзнака доброго християнина.

58 пит. Чому треба вірно виконувати обов'язки навіть найменші і незначні?

В. Треба вірно виконувати обов'язки навіть найменші і незначні, бо:

1. Для Бога немає нічого малого і незначного.
2. Часто особливі ласки Бог посилає за гідне виконання якоїсь непомітної справи.

Зауваги:

а) «Гаразд, слуго добрий і вірний! У малому був ти вірний, поставлю тебе над великим. Увійди в радість твого пана». (Мт. 25, 23);

б) сказав св. Єронім: «Маленьке на правду є щось мале, але бути вірним у малому — це щось велике».

Вірність у малому — це таємниця святості.

59 пит. Що треба зауважити особливе у цьому навчанні про виконання щоденних обов'язків?

В. При навчанні про виконання щоденних занять треба мати на увазі наступне:

1. Це дуже велика помилка — залишати обов'язок, накладений послухом, щоб виконати те, що самі вибираємо.
2. Що це не тяжко йти до досконалості.
3. Молоді повинні особливо докладати зусиль, щоб гідно виконувати свої щоденні обов'язки.

Приповідки (22, 6):

«Наставляй малого на добру путь, — навіть як постаріється, не зверне з неї».

4.2. Вимоги для гідного виконання щоденних обов'язків

а. Основна засада, якої мусить дотримуватися християнин при виконанні щоденних обов'язків

60 пит. Що повинен мати перед очима християнин перед виконанням своєї щоденної справи?

В. Християнин перед виконанням свого щоденного обов'язку повинен завжди мати перед очима обов'язок прямувати до християнської досконалості. Це означає хотіти працювати і терпіти кожної хвилини з любові до Бога все, що Господь хоче, як це Бог хоче, і тому, що цього Бог хоче, і так, як Бог хоче. Водночас ненавидіти все, що є проти волі Божої, і це оминати.

Тобто, так думати, так хотіти, як Бог думає й хоче.

61 пит. Що має робити християнин, щоб досягнути такої любові?

В. Щоб християнин дійшов до такої любові, він повинен:

1. Часто розважати, що Господь є Найвищий і Найлюбіший та що він любить нас безконечно.
2. Спрямувати всі свої сили до того, щоб перемагати злі нахили, які є якраз найбільшими ворогами досконалої любові.

62 пит. Що треба, щоб виконання щоденних обов'язків було Богові миле?

В. Щоб виконання щоденних обов'язків було Богові миле, треба, щоб були:

1. Стан освячуючої ласки у християнина.
2. Усвідомлення того, що ця справа є дозволеною.
3. Добрий намір.
4. Сам спосіб гідно виконати цю справу.
5. Гідна поведінка після виконання доброї справи.

б. Стан ласки

63 пит. Хто перебуває у стані ласки?

В. У стані ласки перебуває той, хто вільний від гріха первородного і від усякого особистого тяжкого гріха і свідомий того, що він є дитиною Божою та спадкоємцем неба.

64 пит. Чи дуже необхідною є освячуюча ласка?

В. Так, без освячуючої ласки ніяка добра справа не заслуговує на небо.

Зауваги:

Справді, не всі добрі справи виконані в стані тяжкого гріха, є безкорисними; вони найперше допомагають повернути ласку навернення. Хто впав у тяжкий гріх або сумнівається поважно, чи є він у Божій ласці, повинен актом досконалого жалю та якнайшвидшою сповіддю, як лиш можливо, повернути стан ласки, а тоді далі виконувати свої обов'язки.

Повинна також звикати душа, що прагне досконалості, щоб завжди перед початком доброї справи розбуджувати акт досконалого жалю.

в. Свідомість того, що справа є дозволеною

65 пит. Що треба робити, коли є сумнів, чи справа є дозволеною?

В. Коли є сумнів, чи справа є дозволеною, треба:

1. Коли можна відкласти цю справу, то цю справу з'ясувати на молитві, а коли є спішно, то порадитися у відповідних осіб.

2. Коли ж вказану справу не можна відкласти, то треба так учинити, як перед Богом виглядає найкраще, розглянувши усі обставини.

Зауваги:

Не можна братися до якоїсь справи, хоч вона сама в собі добра, треба з'ясувати усі обставини, головню щодо часу. Так це добре є молитися, але продовжувати її в часі, коли є обов'язок працювати чи кличе інший обов'язок. Коли не можна вирішити, чи певна справа є дозволеною чи ні, то тоді краще вирішити, де є важливіші спонуки, хоч є протилежні менші спонуки.

66 пит. Що треба робити, коли приходять дві справи, а ми можемо лиш одну зробити?

В. Коли доводиться вибрати одне із двох, то завжди треба вибирати те, що впливає із послуху, а не те, що ми самі собі покладаємо. Також треба вибирати те, що корисніше для загалу, а не те, що нам корисне. У багатьох випадках повинна мати першість справа більш досконала, ніж менш досконала.

г. Добрий намір

67 пит. Що таке добрий намір?

В. Добрий намір — це правильна спонука до того, що робимо чи що залишаємо, чи що терпимо, і з мотиву надприродного.

Заувага:

Злий намір буде, коли виконуємо якусь справу з мотиву чисто земного, природного, як ось — щоб подобатись людям, здобути похвалу чи щоб оминати якусь неприємність. Надприродними мотивами є:

1. Страх перед Божою карою.
2. Надія на Божу нагороду.
3. Бажання подобатись Богові.

Можуть бути ще інші надприродні мотиви. Насправді такими, які є різні чесноти. Наприклад, можна щось робити задля умиротворення, послуху, стриманості, справедливості, любові ближнього.

Найкращий добрий намір — це той, коли виконуємо певну добру справу з чистої любові до Бога. Хоч при цьому можемо мати інші надприродні наміри і цим збільшуємо вартість нашої справи та заслуги.

Добре поєднати наш намір із тим, що його мав Ісус Христос, живучи на цій землі, та має також і зараз у небесній славі та на всіх престолах по всьому світі.

68 пит. Чи добрий намір є дуже важливим і чому?

В. Так, добрий намір є дуже важливим.

1. Він необхідний, щоб справа подобалася Богові і була заслуговуючою на небо.

2. Намір надає вартості справам, навіть дуже непомітним.

3. Перетворює справи, з природи індиферентні, на добрі.

Зауваги:

Душа, будучи в Божій ласці, безпосередньо звертається до Бога, тому добрий намір наближує її до Бога. Цього досить, щоб мати заслуги. Коли загальний намір ослаблюється серед злих обставин справи, то може також зміцнитися справа ясным чистим наміром.

Добрий намір надав маленькій жертві вдовиці великої вартості перед Богом (Мк. 12, 43).

І, навпаки, великі справи втрачають свою вартість, коли їх виконувати з приземлених мотивів. Тому Ісус Христос сказав до фарисеїв: «Вони вже мають свою нагороду» (Мт. 6, 2).

69 пит. Коли треба робити добрий намір?

В. Треба розбуджувати добрий намір кожного дня вранці та відновлювати його упродовж дня.

Зауваги:

Особливо треба відновлювати добрий намір:

а) починаючи справу, якусь зовсім протилежну до тієї, що її ми досі виконували; як ось після молитви починаємо працю;

б) перед справою дуже важливою, тяжкою чи дуже довгою;

в) перед справою непомітною, прикрою, а ще упокорюючою;

г) перед справами, що з природи є обов'язковими, як: їжа, пиття, спання.

Звикаймо казати: «В ім'я Отця, і Сина, і святого Духу! – Усе на славу Божу! – Усе з любові до Тебе, Боже! – Усе з тобою і для Тебе, мій Боже!»

70 пит. Що є перешкодою для доброго наміру?

В. Перешкодою для доброго наміру є :

1. Себелюбство.

2. Пуста амбіція.

3. Людська думка.

71 пит. Що буде ознакою доброго наміру?

В. Ознаки доброго наміру виявляються, коли будемо:

1. Приймати радо усе, що доручають настоятелі.

2. Не надто засмучуватися, коли щось нам не вдалося.

3. Приховувати свої добрі справи, оскільки це можливо перед людськими очима.

4. Не перейматися ні похвалами, ні критикою.

5. Радіти, коли інші мають успіхи на Божу славу.

6. Не дозволяти собі більше, ніж цього вимагає необхідність у речах матеріальних, як: їжа, пиття, спання.

7. Працювати розсудливо, спокійно та розважливо.

72 пит. Коли буде злий намір або чисто природний?

В. Прояви злого та чисто природного наміру будуть тоді, коли будемо:

1. Старатися про заняття визначні і почесні, особливі, і, навпаки, оминати такі, що нам не подобаються, і приймати їх лиш з гіркотою і наріканням.

2. Шукати різних засобів та шляхів, щоб розголосити про наші добрі справи.

3. Захланно розвідувати, що думають і кажуть про наші добрі справи.

4. Бути заздрісним до чужих успіхів та добрих справ.

5. Надуживати їх більше, ніж потрібно у речах матеріальних, як їжі, питті, спанні.

6. Працювати нерозсудливо, без призадуми і без розважливості.

Г. Гідне виконання наших обов'язків

73 пит. Коли гідно здійснюємо наші обов'язки?

В. Гідно здійснюємо наші обов'язки тоді, коли їх виконуємо:

1. У призначений час, усі і точно.

2. Пильно, з увагою та задоволенням.

3. Скромно, спокійно, з підкоренням Божій волі.

74 пит. *Яких засобів повинні ми вживати, щоб гідно виконати наші добрі справи?*

В. Щоб гідно виконати наші добрі справи, треба:

1. Гаряче бажати робити все так, як належить.
2. Починати працю, приготувавшись молитвою та заохоченням (енергійно).
3. Вважати кожна нашу справу такою, якби вона була останньою у нашому житті.
4. Працювати з відчуттям Божої присутності.
5. Пригадувати собі приклад Ісуса Христа і наші справи єднати разом із Його.

д. Поведінка після виконання доброї справи

75 пит. *Як ми повинні поводитися після виконання доброї справи?*

В. Коли ми виконали добру справу, ми повинні:

1. Стерегтися всякої амбіції – слави, пустоти, похвали.
2. Славити Бога, дякуючи Йому покірно. Бо що ж було б, якби ми покладали все на наші власні сили, а Господь не допомагав нам своєю ласкою?...

76 пит. *Що робити, коли наша праця не вдалася, і то з нашої вини?*

В. Коли справа не вдалася і то з нашої вини, ми повинні:

1. Упокоритися перед Богом.
2. Визнати перед Богом нашу провину та просити у Господа прощення.
3. Старатися у майбутньому не робити подібного.

77 пит. *Що робити, коли наша праця не вдалася, але без нашої вини?*

В. Коли без нашої вини якась праця вийшла погано, треба покірно підкоритися волі Божій і славити Його безперервно.

4.3. ДОТРИМУВАННЯ РОЗПОДІЛУ ГОДИН – ЧАСУ

78 пит. *Що треба розуміти під розподілом часу?*

В. Поділ часу – це розпис духовних вправ, праці, відпочинку у призначені години дня.

Зауваги:

Сталий і незмінний порядок дня – це капітал, дуже важливий для того, хто має вільний час і ним може розпоряджатися.

У монастирях порядок дня у своїх загальних заняттях є розписаний. Певно, що кожний член його виконує точно і все, що цього стосується.

Чернець, що перебуває якийсь час поза домом і з якихось причин не може в усьому йти за часом свого дому, не повинен залишати прийнятого порядку дня.

79 пит. *Що треба пам'ятати при складанні розкладу дня?*

В. При складанні розпису часу дня треба пам'ятати:

1. Присвятити найперше час на те, що обов'язкове, опісля, що корисне, і лише після цього на те, що миле.
2. У дотримуванні порядку слід бути вірним і точним, але не без винятків і часто розсудливо.

Зауваги:

Укладаючи собі порядок дня, треба порадитися в осіб, що мають досвід.

Завжди обов'язки щодо Бога повинні займати перше, справедливе і відповідне місце. Можемо змінювати порядок лише тоді, коли до того спонукують нас важливі мотиви, як цього вимагав би послух чи любов до ближнього. Не змінювати порядок з примхи, обридження, лінивства, зарозумілості чи погоди.

80 пит. *Яка користь укладеного порядку дня?*

В. Користь порядку дня в тому, що:

1. Це зміцнює нашу самодисципліну і надає нашому життю суттєвої сталості.
2. Обереігає нас від безділля і допомагає нам добре використувати час.
3. Містить наші всі добрі справи на рахунок заслуг, послуху і так перетворює все наше життя на безперервну службу Богові.

81 пит. Які висновки треба зробити з навчання про спосіб, як свято виконувати щоденні заняття?

В. При навчанні про спосіб святого виконання щоденних занять треба дотримуватися наступних правил поведінки.

1. Треба бути переконаним, що наша достатність (святість) є міцно зв'язана, залежить від гідного виконання наших щоденних і звичайних занять.

2. Тому треба дивитися на науку як на суттєву науку християнського життя, досліджувати її безперервно, так досягнемо легкості у практикуванні.

3. Не перейматися труднощами, які виринають, бо при Божій допомозі і нашому пильному змаганні нам поволі буде легко виконувати точно наші щоденні обов'язки.

4. Не допускати, щоб у нас загіздився якийсь ворожий дух, який би суперечив оцим святим засадам, що їх ми аналізували.

Заувага:

На розважаннях, на іспитах часто і пильно питаємо себе, як ми проводимо вправи духовні та виконуємо наші обов'язки.

5. МОЛИТВА

5.1. Про молитву взагалі

а. Суть — Важливість — Прикмети

82 пит. Що означає молитися?

В. Молитися — це піднести своє серце до Бога, щоб славити Його, щоб дякувати Йому за отримані ласки; щоб перепрошувати Його за зневаги та просити Його про потрібні нам ласки.

Зауваж:

1. Є молитва: прослави, подяки, вибачення та прохання.

2. Є два види молитви:

а) молитва усна (словами), де це піднесення серця до Бога висловлюється словами;

б) молитва внутрішня — розумова (думкою), де є лиш піднесення серця до Бога, без поворухення губ, без формування слів, лиш думка.

3. Є також молитва:

а) літургійна — публічна;

б) приватна.

На першому місці є молитви літургійні, це молитви Церкви, які Вона приписує: Молитви Служби Божої; уділювання Святих Тайн; Молитви канонічні — хорів або Церковного Правил.

Літургійна молитва в житті священика та особи, посвяченої Богові, відіграє велику роль. Вони повинні поступовим студіюванням і розважанням пізнавати її дух та красу.

Бувають моління популярні (чи молебні), що їх доручають єпископи, вони також мають особливу роль.

Літургія протягом усього церковного року ставить нам перед очі Спасителя Ісуса Христа. Своїми обрядами змальовує таїнства Його прихованого і публічного життя, Його справа відкуплення та Його прославлення. Так Літургія поступово зміцнює віру та любов і єднає нас з Ісусом Христом. Тому вірні повинні брати участь у Службі Божій та жити літургійним духом, упродовж церковного року.

Гідна молитва, літургійна, як навчає Папа Пій XII в Енцикліці про святу Літургію, є предметною та реальною, бо домагається зовнішньої форми від того, хто бере участь, де звертається увага на зовнішні види, але ця молитва є також особовою, бо ж тут треба діяння наших вищих сил: розуму, волі та почуттів.

83 пит. Чому треба молитися?

В. Треба молитися, бо:

1. Це нам доручає Господь.

2. Без молитви не отримуємо ласк, потрібних для нашого спасіння.

Заувага:

«Моліться без перерви» (1 Сл. 5, 17).

«Просіть і отримаєте»; це означає, коли не просити, тоді не отримаємо. Без молитви не можна спастися, а тим більше досягнути досконалості.

84 пит. Які плоди приносить молитва?

В. Плодами молитви є такі:

1. Молитва поєднує нас із Богом та вчить нас пам'ятати про небо.

2. Молитва зміцнює нас проти зла, додає сили для доброго.

3. Молитва втішає нас у турботах і допомагає у потребах.

4. Заповнює нам ласку витривалості до кінця життя.

Зауваги:

Головним плодом молитви має бути повне віддання Богові.

Де цього немає, то молитва є слабкою або людина погано молиться. Хто проказує довгі молитви, як Служба Божа, Розважання, Вервиця, Духовне читання, повинен переривати їх, поєднувати їх з думками: хоч бути кращим, хоч виконати волю Божу щонайкраще. Це засади духовного життя, що їх дехто не розуміє.

85 пит. Що маємо робити на початку молитви (перед молитвою)?

В. Перед молитвою треба:

- 1) стати в присутності Божій;
- 2) розбудити акт жалю;
- 3) просити Божої допомоги;
- 4) старатися залишити всі клопоти та земні турботи.

Зауваги:

Такі почуття повинні ми збуджувати бодай перед довгими молитвами.

Святе Писання доручає нам приготуватися до молитви: «*Заки обітуєшся, приготуй себе, не будь людиною, що спокушує Господа*» (Сирах 18, 23).

86 пит. Як ми повинні молитися?

В. Треба молитися:

1. Покірно та з пошаною.
2. Побожно та з увагою.
3. З вірою та з довір'ям.
4. З підкоренням волі Божій.
5. Часто й витривало.

Зауваги:

Молимося покірно, коли на молитві визнаємо наші немочі, нашу негідність. Притча про митаря і фарисея.

Молимося з пошаною, приймаючи гідну поставу, зібрано, пильнуємо наші почуття, а коли це Літургія, совісно зберігаючи всі приписи.

Молимося з увагою й побожно, коли стараємося думати лиш про Бога, а віддаємо всякі відхилення.

Молимося з вірою і довір'ям, коли дуже очікуємо, що Господь вислухає наші молитви; з переконанням, що це буде на славу Божу та на спасіння нашої душі.

Молимося з підкоренням волі Божій, коли все віддаємо в руки Божі, приймаючи, що Бог вислухає, коли хоче і як хоче.

Молимося часто і витривало, коли продовжуємо наші молитви, хоч бачимо, що Господь нас нібито не вислуховує зразу.

87 пит. Чому не отримуємо того, чого просимо?

В. Не отримуємо завжди того, що просимо, бо: або не молимося належно, або не просили належного для нашої душі.

88 пит. Що треба робити після молитви?

В. Після молитви треба:

- 1) подякувати Богові;
- 2) жертвувати Богові наші молитви;
- 3) просити прощення за наші хиби, поповнені в час молитви.

б. Неуважність та байдужість

89 пит. Що таке неуважність?

В. Це думки та далекі уявлення, що нас відвертають від молитви.

90 пит. Звідки приходять неуважність?

В. Неуважність може приходити:

1. Від наших схильностей і непорядних нахилів.
2. Від нестійкості нашого духу.
3. Від враження наших почуттів тіла.
4. Від наших занять, щоденних справ та фізичної праці.
5. Від впливу злого духу.
6. Часто з Божих допустів.

91 пит. Коли неуважність є грішною?

В. Неуважність є грішною тоді:

1. Коли ми самі спричинюємо неуважність.
2. Коли добровільно її підтримуємо.
3. Коли недбало її відкидаємо.

92 пит. Що робити при неувважності?

В. При неувважності треба:

1. Безпосередньо рішуче стримувати думки, далекі від молитви, і спокійно повертатися до предмета молитви.

2. Коли думки нападливо не відступають, треба пригадати собі присутність Божу.

93 пит. Коли є байдужість на молитві?

В. Байдужість на молитві — це стан душі, коли душа не чує ніякого смаку, відчуває певну нехоть і дуже їй важко збудити якісь святі почуття.

Заувага:

Неувважність стосується безпосередньо праці розуму, тоді як байдужість має свій корінь у волі.

94 пит. Звідки може приходити байдужість?

В. Байдужість на молитві може породжуватися:

1. З нашої власної вини: головно з браку приготування, недбалого положення тіла, малого контролю над почуттями, може бути також неувважність добровільна.

2. Без нашої власної вини; це — не стан організму чи духу, а нераз — допуст Божий.

95 пит. Що робити при духовній байдужості?

В. В час духовної байдужості треба:

1. Усунути причини, коли вони є з нашого боку.

2. Надто не засмучуватися та не занепадати духом.

3. Ніколи не залишати молитви, не скорочувати її.

Часто молитва серед байдужості Богові більше мила, корисніша, аніж набожна.

5.2. МОЛИТВА УСНА**а. Молитва усна взагалі****96 пит. Скільки є видів усної молитви?**

В. Є два типи усної молитви:

1. Літургійна, або публічна, це молитва, що її виконують священики і члени різних збірнот в ім'я та з доручення Церкви.

2. Молитва приватна.

Заувага:

Молитва публічна — це церковне правило або хор, хоч її проказує лиш один священик, чи чернець. Коли ж моляться разом різні особи, ця молитва набирає характеру приватного, хоч і є це молитвою, що випливає з Містичного Тіла Христового.

Папа Пій XII в Енцикліці про Містичне Тіло Христове пише: *«Є деякі, що намагаються переконувати людей, що молитви приватні є маловартісні, а молитви публічні вартісніші, бо вони в ім'я Церкви і так впливають із Містичного Тіла Христового, але все це — хибне, бо Божественний Спаситель так єднає міцно всіх, не лиш у своїй Церкві, в Улюбленій своїй Обручниці, але також кожну віруючу душу, з якою розмовляє інтимно, а головно з тими, що наближають до Євхаристійного Престолу. І хоч молитва спільна публічна, що походить від Матері-Церкви, і тут її гідність, як Обручниці Христової, однак усі молитви проказані приватно і не маючи цієї гідності, приносять, однак, багато користі Містичному Тілу Христовому взагалі, хоча б тому, що усе добре і святе від членів пливе в спільноту Святих і на добро усіх».*

97 пит. На що треба звертати увагу при молитві усній?

В. У наших усних молитвах треба звертати увагу:

1. На правильну вимову слів, на фрази та на відповідне положення тіла.

2. На зміст слів і фраз.

3. Взагалі звертати увагу на Бога і на Божі справи, без глибшого вдумування у зміст слів чи фраз.

Зауваги:

Що на молитві усній перша форма є найважливішою, це зрозуміло, хоча друга форма є досконалішою, бо вона більш природна та більш корисна, легша, вартісніша.

Також третя форма є доброю і дозволеною в Церковному Правилі. Тут можна у час хору, коли зворушує Божа ласка, розважати Таїнства Свят у році чи муки Христові, не звертаючи уваги на зміст окремих слів. Початківці, звичайно, вправляються у першому способі, але опісля кожний вибирає собі свій спосіб. Можна також змінювати способи, що часто залежить від обставин чи потреб душі.

Треба звикати замолоду молитися з увагою, як тільки можливо. Це жаль, коли в такій духовній спільноті так багато ображаємо Бога щоденними гріхами.

б. Церковне правило

98 пит. Яку вартість має Церковне Правило?

В. Церковне Правило має дуже велику вартість:

1. Хор проказується в ім'я Церкви.
2. Суттєве в тому, що правило складається з молитов, що навіяні Святим Духом.
3. Має чудові глибокі повчання.
4. Це прославлення, яке виконують ангели в небі.

Зауваги:

Спільна молитва в хорі Богові мила. Тут можна повторити слова Спасителя: «*Де двоє або троє зібрані в моє ім'я, там я серед них*» (Мт. 18, 20). Особливо доручає св. Церква та наділяє відпустом проказування часослова, хору перед кивотом.

в. Молитва усна індивідуальна

99 пит. Чому треба молитися кожному усно зокрема?

В. Ми повинні також кожен зокрема молитися усно, щоб:

1. Так освячувати органи мови.
2. Так підтримувати увагу й побожність.
3. Серед усних молитов найбільше надаються:
 - а) Отче наш...
 - б) Богородице Діво...
 - в) Вервиця.

Зауваги:

Релігійні пісні є водночас гарним розважанням. Хто побожно співає, молиться подвійно. Початківці в духовному житті, що ще не вміють

розважати, повинні уважно проказувати усні молитви. Прості вірні, проказуючи усні молитви часто почувають величне захоплення, але треба пам'ятати: ліпше проказати молитов менше, але добре, ніж багато, але погано.

100 пит. Що треба пам'ятати при молитвах індивідуальних?

В. У молитвах індивідуальних треба пам'ятати:

1. Недобре дуже багато добирати собі молитов.
2. Із молитов, що їх ми собі вибрали, треба визначити, котрі важливіші, а на них вкажуть нам чернечі правила та настоятелі.
3. Усі вибрані молитви проказувати уважно і набожно.

г. Молитви ранні та вечірні

101 пит. Які почуття повинна мати рання молитва?

В. Рання молитва повинна мати такі почуття:

1. Подяки Богові за щасливо пережиту ніч.
2. Прослави Бога та добрий намір.
3. Благання Божої опіки на весь день.
4. Поручатися Пречистій Діві Марії, Ангелові Хоронителеві та Святим, до яких маємо особливе Набоженство чи яких ми вибрали собі за покровителів.
5. Відновити добрі наші постанови.

Зауваги:

Добре вивчити напам'ять якусь одну ранню молитву, щоб були зібрані разом усі ці почуття.

Дуже корисним є починати день молитвою. Добре почати — це вже половина пережитого дня. Господь хоче, щоб Його прославляти вже у перших наших заняттях дня.

Як лиш пробудимося, звернути наші думки до Бога та пригадати собі предмет розважання.

Коли приходить година, щоб вставати з ліжка, не піддаватися лінивству, але вставати зразу.

102 пит. Які почуття повинна мати молитва вечірня?

В. Вечірня молитва повинна мати такі почуття:

1. Подяки Богові за отримані ласки упродовж дня.

2. Щирий іспит сумління.
3. Акт жалю, перепросьби.
4. Доручати Богові свій нічний спочинок.
5. Просити в Бога опіки на нічний спочинок.
6. Просити Божу Матір, Ангела Хоронителя, Святих своїх опікунів, головню св. Йосифа Обручника, щоб мати щасливу смерть.
7. Ніколи не кластися до ліжка, щоб спочатку не розбудити акту досконалого жалю.
8. Нічний спочинок часто буде залежати від наших вечірніх молитов.
9. Починати день з Богом і закінчувати день з Богом — це найкраще життя, яке лиш може бути.

5.3. РОЗВАЖАННЯ

а. Суть і важливість розважань

103 пит. Що таке розважання?

В. Розважати — це уважно роздумувати над якоюсь релігійною правдою, щоб її зрозуміти і нахилити волю до молитви, і з того мати корисний висновок.

104 пит. Яку користь приносить розумова молитва?

В. Розумова молитва приносить таку користь:

1. Розвиває таке необхідне пізнання добра і зла.
2. Збагачує нашу пам'ять побожними думками.
3. Дає нам нагоду та спонукає нас довірливо розмовляти з Богом.
4. Спонукає нас приймати добрі та успішні постанови.

Зауваги:

До розважання треба застосувати слова св. Писання «*Ось чому я моливсь, і дано мені розум, візвав я, і дух мудрості зійшов на мене. От прийшли до мене з нею разом усі блага, і в руках її багатство незліченне*» (Мудр. 7. 7, 11).

Святи багато часу посвячували на молитву в пам'яті і не переставали її звеличувати.

Пише Папа Пій XII: «*Як треба цінувати розважання речей небесних, бачимо не лише із вчення Церкви, але також із прикладу всіх Святих*» (Енцикліка «Містичне Тіло Христове»).

105 пит. Чи розважання дуже необхідне?

В. Розважання є дуже необхідним, бо без частого і гідного його відбування неможливо дійти до досконалості. Це бачимо:

1. З багатьох висловлювань Святого Письма: «*Якби закон твій та не був вірадою моєю, я був би вже загинув у моїм горі*» (Пс. 119. 92).

2. Думки Святих Отців: св. Іван Золотоустий каже, що розважання для душі, щоб зберегти її духовне життя, є таким необхідним, як душа для тіла, щоб зберегти тілесне життя.

3. Це каже нам здоровий розум: без частого розважання людина не дійде до необхідного пізнання добра і зла, і то ні в собі, ні у ставленні до Бога.

4. Це бачимо зі щоденного досвіду: хто недбалий у розважанні, той поповнює багато блудів, гріхів, хоч інші практики духовного життя добре знає.

5. Так треба цінувати, любити, практикувати розважання цілим серцем упродовж усього життя.

6. Треба бути переконаним, що дуже шкодимо собі, коли, без поважної причини, залишаємо чи скорочуємо розважання.

7. Треба бути переконаним, що коли упродовж довгого часу залишаємо розважання, то цим зрікаємося досконалості та бажанья бути вільними від непорядних нахилів. Розумова молитва не є в протиставленні до молитви літургійної, хоч в іншій формі. Так, і іспити совісті, духовні вправи, відвідини, вервиця, належать до побожності, серед яких бувають натхнення та порухи Святого Духу. Усі вони змагають звернути нашу думку до Бога, щоб її очищувати від гріхів, заохочувати до чеснот та запалювати до правдивої побожності.

106 пит. Чи легко розважати?

В. Розважання — це річ легка, роздумуємо над якоюсь релігійною правдою так, як це робимо зазвичай — без напруження в якихось дочасних справах, а саме:

1. Пам'яттю пригадувати собі минуле.

2. Розумом розібрати це відповідно.

3. За допомогою волі сказати і вирішити відповідно. Розважання буде легким, коли будемо вправлятися, просити Божої допомоги та поводитися так, як навчають вчителі духовного життя.

б. Метод застосування трьох сил душі

107 пит. Які функції має метод застосування трьох сил душі?

В. Метод розважання – застосування трьох сил душі – має наступні функції чи частини:

1. Приготування.

2. Властиве роздумування, і тут:

а) пам'яттю душа пригадує собі правду, приготовлену для розважання;

б) розумом розбирає ту правду і її застосовує до свого практичного життя;

в) волею збуджує відповідні почуття, де просить і робить постанови.

3. Закінчення.

Зауваги:

Оці три функції треба вживати для будь-якого розважання, хоч у різний спосіб їх застосовувати. Тут бачимо суттєві функції, як пам'ять, розум, воля.

в. Приготування до розважання

108 пит. Що є дальшим приготуванням до розважання?

В. Дальше приготування це:

1. Втримувати зосереджене життя та вміти себе перемагати; не бути незібраним.

2. Підготувати собі тему для розважання, передбачаючи почуття та певну постанову.

Зауваги:

Тому, хто живе вічно незібраним, ламає мовчання, не пильнує очей, вічно буває уявою, не опановує злих нахилів, тяжко схилити себе до

розважання. Хто в час дня забуває про Бога, то і на розважанні не легко до Бога буде звертатися.

Тему треба передбачати звечора, дотримуючись якогось тексту. Нераздобре через кілька днів повторювати на розважанні ту саму тему. Похвально розважати Муки Христові, Правди вічні.

109 пит. Яким є ближче приготування до розважання?

В. Ближче приготування до розважання буде продовженням попереднього:

1. Душа з живою вірою стає у присутності Божій.

2. Проказує набожно вступну молитву.

3. Уявляє собі подію та просить осягнути плід розважання.

Заувага:

Яким є приготування, такий і успіх розважання.

110 пит. Яким повинен бути добрий зміст вступної молитви?

В. Добра вступна молитва повинна мати почуття:

1. Прославу та упокорення.

2. Біль та жаль.

3. Довір'я до Бога.

4. Прохання допомоги Божої.

Заувага:

Добре мати завжди одну молитву, що її треба вивчити напам'ять. Ось, наприклад, така молитва: *«Боже мій! Ти всюди є і дивишся на мене. Ти знаєш мої думки. Славлю Тебе покірно, зі страхом, із пошаною та любов'ю. Я визнаю, що багато я згрішив і негідний стати перед Твоєю Величністю. Але я жалую за всі свої гріхи, що ними я образив мого найбільшого Батька, мого Приятеля та добродія. Я довіряю Твоєму милосердю, стоячи перед Тобою та розважаючи Твої правди та науки. Просвіти мій розум, щоб я добре зрозумів правду та застосував її до свого життя. Запали моє серце святими почуттями, запали мою волю, щоб зробити спасенні рішення. Дай мені винести добрий овоч із цього розважання.*

Божжа Мати, Святий Йосифе, Ангеле Божий, Хоронителю мій, всі мої заступники, заступайтеся за мене, щоб це розважання вийшло на добро для моєї душі. Амінь».

111 пит. Якими є найближчі приготування?

В. Найближчими приготуваннями будуть:

1. Уявити собі місце, де відбулася подія, що її розважаємо, або особу, яка проповідувала.
2. Просити ласку, щоб осягнути плід, користь із розважання.

Зауваги:

Так можна уявити собі подію з життя Ісуса Христа, або як Господь Ісус проповідує чи як промовляє до мене з Кивоту.

Приготування не сміють тривати довго, забирати час, що має бути призначений на розважання.

5.4. ВЛАСТИВЕ РОЗВАЖАННЯ**а. Праця пам'яті та розуму****112 пит. Як можемо у пам'яті представити предмет розважання?**

В. Предмет розважання можемо представити в пам'яті:

1. Або просто обдумати подію.
2. Або допомагати собі уявою, наче ми її бачимо чи слухаємо, або беремо у ній участь.

Зауваги:

Уявою відтворити історичну подію дуже легко. Але з цим іде в парі і роздумування. Тож треба мало часу присвячувати уяві.

113 пит. Які питання можемо ставити, коли розумом обдумуємо предмет?

В. Коли роздумуємо, може розум ставити наступні питання:

1. Де це?
2. Коли це?
3. Що це?
4. Як це?
5. Яким способом?
6. Чому?

Приклад:

Ісус в місті Оливнім.

1. **Хто?** Ісус Христос, Єдинородний Син, Найсвятіший, Спаситель:... народжуються почуття: віри, подиву, пошани.
2. **Де?** В місті Оливнім, темрява, Христос самотній; і... народжуються почуття: Ісусе, хочу бути з Тобою; втішити Тебе; обтерти Твій піт.
3. **Кели це?** Останньої ночі після встановлення євхаристії, початок страстей, смерті;... народжуються почуття: подяки за добродійства, за все його земне життя.
4. **Що?** Кривавий піт, смуток невиказаний, здригається,... народжуються почуття: співчуття, погіршення, обтираю піт жалем.
5. **Як?** Терпеливо, з підлеглям волі Отця Небесного: ... народжуються почуття: подиву, бажання наслідувати Його, осягнути такі прикмети.
6. **Чому?** Щоб відновити славу Отця Небесного, щоб змити гріхи, ... народжуються почуття: жалю, подяки, довір'я, просьби... перепросяби за грішників закаменилих... просьба за навернення грішників... успіху для священників.
7. **Постанова:** З любові до Ісуса перенесу біль голови, біль коло серця.
8. **Плід-думка:** Кривавий піт за мої гріхи.

114 пит. Які питання ставити, коли розумом розбираємо якусь чесноту?

В. Тут можна ставити наступні запитання, коли темою є якась чеснота:

1. В чому суть цієї чесноти?
2. Які її головні риси та наслідки?
3. В чому її визначність і важливість?
4. Як виглядає протилежність щодо цієї чесноти і що думати про неї?
5. Котрі особи визначались цією чеснотою, а котрі її не мали?..

115 пит. Які запитання можна ставити, коли розважаємо про хибу або блуд?

В. Коли розважаємо над якимось блудом чи хибою, можна ставити такі питання:

1. В чому є ця хиба?
2. Від чого залежить, що є шкідливе та огидне?

3. Які шкоди приносить вона для дочасного та вічного життя людини?

4. Які причини цієї хиби?

5. Котрі особи стали жертвою цього блюду і тому є прикладом, щоб так не чинити.

Приклад-наклеп

1. **Суть:** наклеп здійснює той, хто безпідставно підозрює ближнього у чомусь поганому – треба осуджувати себе.

2. **Шкоди:** наклеп – це гріх, погано налаштовує зле щодо ближнього, занепокоює моє серце, забирає радість, перешкоджає у змаганні до святості – треба просити пізнавати свої хиби, збудити жаль...

3. **Джерела цього:** себелюбство, заздрість, гордість, мій характер, збридження, ... пізнавати свої хиби, жаль...

4. **Приклад в інших:** як я на це реагую, як мене болить, коли на мене зводять наклеп – треба збудити жаль.

5. **Постанова:** цієї особи не буду осуджувати.

6. **Заклик:** Не суди, то і тебе не будуть судити.

116 пит. Які можна ставити питання, коли розважається над якоюсь думкою?

В. Коли розважаємо над якимось висловленням, можна ставити запитання:

1. Хто це сказав?

2. Який у цьому є смисл?

3. Чи ця думка правдива і справедлива?

4. Чи її виконання є необхідне та корисне?

5. Чи це тяжке і трудне?

6. Які особи з цього скористали, коли так чинили, а які втратили, бо так не робили?

Приклад-ілюстрація

«Ярмо моє солодке, а тягар легкий»

1. **Хто так сказав?** Ісус Христос, Божий Син; довічна мудрість, вічна доброта; моя дорога, мій Спаситель, мій Суддя; віра; прослава; говори, Господи; Твій слуга слухає.

2. **Про що тут говориться?** Хто йде за наукою Ісуса Христа, той мусить чимось пожертвувати; але ці жертви не тяжкі; вони милі; віра, довір'я.

3. **Це правда, так годиться.** Це каже правда відвічна. Христос, що просить, може і дати нам сили, віри, довір'я, підкорення.

4. **Обов'язковість, користь:** Коли не візьму ярма Христового, стану невільником власних нахилів; не поступлю в чеснотах, не матиму спокою в душі, небезпека відкинення; іспит, згода, жаль; віддання Ісусові.

5. **Легкість.** Це тільки спочатку важко йти за Христом, коли щиріше приноситиму жертву, то буде мені легше.

6. **Приклади:** Божа Мати, Святі, побожні душі. Не йдуть за Христом душі байдужі, зледенілі; іспит, віднова хресних приречень, обітів.

7. **Постанова:** Сьогодні радо виконаю свій обов'язок у школі; акт до ближнього, що його не люблю.

8. **Думка:** «Ярмо моє любе...»

117 пит. Які запитання можна ставити у розважанні про який-небудь предмет?

В. Якщо взяти який-небудь предмет для розважання, то можна було б ставити питання:

1. Як я це можу застосувати для себе?

2. Як я чинив досі?

3. Як чинитиму в майбутньому?

4. Які труднощі і небезпеки тут є?

5. Яких засобів можу вживати?

Заувага:

Ці запитання дуже важливі, бо вони дають застосування предмету розважання.

118 пит. Що ще треба було б зауважити щодо праці розуму?

В. Щодо праці розуму, добре було б зауважити:

1. Не обов'язково дати відповідь на всі запитання, чи триматися порядку запитань.

2. Роздумування треба робити поважно і з запалом, але не з великим напруженням та не дуже їх розводити.

3. Чим краще було приготування, то коротші можуть бути роздумування, а зате більше можна посвятити на працю волі, на суттєву точку розважання.

б. Праця волі

119 пит. Які є головні почуття?

В. Головні почуття:

1. Віра, надія, довір'я, байдужість; любов, радість, співчуття, підкорення; жаль; страх; обридження; покора; пропонування; відречення; великодушність.

2. Звеличення, подив, подяка, віддяка, просьба; розмова з Пречистою Дівою Марією, Святими.

Заувага:

Треба збуджувати лиш ті почуття, що більше в'яжуть і впливають із предмета розважання.

120 пит. Що треба було б сказати про почуття?

В. Стотно почуттів треба зауважити:

1. Почуттям треба присвятити найбільше часу. Вони є суттєвою частиною розважання.

2. Треба їх збуджувати відразу ж. Тривати у них так довго; як довго буває зворушення душі.

3. Не обов'язково, щоб афектів було багато, важливо, щоб вони були запальними.

Зауваги:

Почуття народжуються у волі, а не у розумі. Не обов'язково, щоб вони були побожними розчуленнями.

Висловлення почуттів не зв'язані з якимось означеними словами. Треба ставати перед Богом, як дитина перед батьком, приятель перед приятелем, як хворий перед лікарем, убогий перед добродієм.

Одне почуття можна повторювати багато разів при допомозі якогось стрілистого акту. Хоча б: *«Мій Ісусе, я тебе величаю; Ісусе мій, я тебе прославляю»*. І так, коли серце зворушене цим почуттям, аж доти, доки душа не почувается, наче вичерпана у тім афекті. Тоді переходити до другого почуття, чинячи в подібний спосіб.

Св. Леопард висловлював різні почуття, чи то звеличення, чи любові, чи жалю, чи просьби коротким висловом: *«Ісусе мій, милосердя!»*. Треба посвячувати багато часу й запалу на вислови, просьби. Треба просити в наших потребах тіла, душі, за наших родичів, приятелів, настоятелів, співбратів, тих, що поручилися нашим молитвам, і не забувати за наших ворогів. Далі — за святу Церкву, за Папу, за єпископів,

священиків, за навернення грішників, невірних, умираючих, за душі в чистилищі.

Хто так продовжує почуття, ніколи для нього розважання не буде задовгим.

121 пит. Якою повинна бути постанова?

В. Постанова повинна:

1. Стосуватися чогось практичного, щоб її виконати ще того самого дня.

2. Робити її рішуче правдиво.

3. Спіратися на довір'я на Божу поміч, а не на власні сили.

Зауваги:

Не мусить бути завжди нова постанова на кожному розважання. Добре повторити постанову на іспиті.

Постанова, звичайно, є закінченням. Вона важлива для духовного поступу і дуже успішна. Постанову треба собі добре запам'ятати, а в часі дня пригадати, щоб так при нагоді її виконати.

в. Заключення розважання

122 пит. Як потрібно закінчити розважання?

В. Розважання треба закінчити:

1. Аналізом-іспитом, як ми його зробили.

2. Подякувати Богові за отримані ласки.

3. Просити прощення, де ми вчинили недобре.

4. Жертвувати Богові постанову.

5. Виконувати уважно наступні обов'язки дня.

Заувага:

Також молитва на закінчення повинна бути завжди та сама. Ось як: *«Боже мій! Дякую Тобі за всі просвічення, заохоти, що їх я зазнав у час розважання. Прости мені мої недбальства, поглянь ласкаво на мою постанову, допоможи мені її виконати. Усе з любові до Тебе. Прийми мою пам'ять, розум, волю, усе, що маю усе, що Твоє. Дай мені свою любов та ласку. Нічого більше не бажаю. Амінь»*.

Отче наш. ..Богородице Діво...

Св. Ігнатій доручає важливіші почуття та постанови записати у своєму духовному записнику.

г. Інші способи розважання

123 пит. Що таке метод читання з розважанням?

В. Метод читання з розважанням – це роздум, де:

1. Читаємо побожну книжку поволі: фразу за фразою або вислів за висловом.

2. При кожній фразі чи вислові ставимо запитання:

а) Як я це можу застосувати до себе?

б) Як досі я не вжив це для себе?

в) Як робитиму в майбутньому?

3. Збуджуємо почуття і робимо постанови.

Зауваги:

Приготування і заключення в цьому розважанні, як і в інших методах розважання, подібно, як це робимо в методі вживання трьох сил душі.

Метод читання з розважанням дуже легкий, а одночасно і корисний. Св. Тереса від Ісуса 40 літ користувалася цим методом. Цей метод радять вживати початківцям у духовному житті, а також тоді, коли хтось почувается змученим фізично і розумово.

124 пит. В чому полягає метод усної молитви з розважанням?

В. Метод молитви устами з розважанням є тоді, коли після кожного слова робиться малу перерву, щоб краще зрозуміти і відчутти його зміст.

Заувага:

Цей метод також легкий та корисний, тут відчуваємо глибину змісту молитви. Так повинні ми молитися часто. Отче наш... Богородице Діво... Вірую, а також Псалми.

125 пит. В чому полягає метод споглядального розважання?

В. Розважання споглядальне – це роздумування релігійної події так живо, що нам здається, ніби:

1. Ми бачимо осіб, що беруть участь у цій події.

2. Відчуваємо їхні думки, чуємо їхні слова.

3. Уявляємо собі ці події.

4. Це називають вжиттям відчуттів.

Приклад-ілюстрація: Народження Ісуса Христа.

а) Приготування: Уявляємо собі вертеп, Діву Марію, Йосифа, як клячуть, а в яслах Боже Дитятко.

б) Особи розгляду:

1. Світ, у своїх грішних заняттях, не думає про Бога, про свою душу.

2. Мешканці Вифлеему, так близько до цієї тайни, не знають, двері зачинили... Страх нам впасти у байдужість.

3. Пастушки, прості, побожні, їм вістку ангели приносять.

4. Боже Дитя; поклоняймося, потішаймо, заявім любов.

5. Свята Трійця; глядить, поклоняється, дає дар нам.

6. Діва Марія, Йосип; поклоняються.

7. Спів ангелів, радіймо.

в) Слухаймо слів:

1. Отець Небесний: Це Мій Син Улюблений, дякуймо.

2. Дитя: Це йду сповнити Твою волю: Ісусе, я хочу сповняти волю Божу...

3. Марія, Йосип: Вияв любові... Сину...

4. Ангели: «Слава на висотах Богу, на землі Мир...»

5. Пастушки: Ми чули спів, ми бачили хори ангелів.

г) Події:

1. Дитя спокійне.

2. Марія, Йосип кладуть у ясла...

3. Радість хорів ангельських...

4. Пастушки несуть дари...

г) Постанова: Зберігати серце, як ясла для Ісуса.

д) Китиця: «Дитятко народилося нам!»

126 пит. В чому полягає метод розважання, щоб пізнати своє сумління?

В. Метод іспиту сумління полягає в тому, що запитуємо:

1. Як ми ставимося до Десяти Божих Заповідей, до Шести Церковних Заповідей; як виконуємо обов'язки стану, як зберігаємо обіти, правила, порядок дня?

2. Як використовую Божі дари: пам'ять, уяву, розум, волю, моїх 5 відчуттів, Службу Божу, св. Причастя, Сповіді, натхнення, побожні вправи?

3. Як чуваю над 7 головними гріхами?

4. Як провів різні часи віку: дитячі, юнацькі, подружні, чернечі, старість?

Зауваги:

Цей спосіб роздумування дуже корисний, щоб пізнати себе, щоб набути покори Так тут дякуймо зі щирого серця Богові за все, що ми вчинили доброго, а перепрошуймо за гріхи, за змарновані дари, як надолуження, дякуймо за них.

5.5. Перешкоди і засоби в розважанні

127 пит. Які перешкоди доброго розважання?

В. Перешкоди доброго розважання:

1. Брак практики.
2. Невиконання вказівок, що їх дають вчителі духовного життя, як це було попередньо вказано.
3. Байдуже духовне життя та грішне.

Заувага:

Ніхто не народжується спеціалістом. Св. Ігнатій зізнається, що він не міг розважати, коли не дотримувався вказівок, як розважати.

128 пит. Які засоби полегшують розважання?

В. Розважання полегшує:

1. Пильне, постійне практикування.
2. Часте читання духовних книжок та розмови на цю тему.
3. Покладання багато уваги на приготування ближче і далше та вірне застосування засад розважання.
4. Підтримування палкого бажання святості.

5.6. Вищі форми молитви в духовному житті

129 пит. Які є вищі форми молитви?

В. Вищі форми молитви:

1. Молитва почуттів.
2. Молитва простоти.

Заувага:

Називаємо ці види молитви вищими, неначе б вони перевищували звичайні сили людини, і їх підтримувала б особлива Божа ласка, але

вони рішуче її наближають до Бога, хоч не є це містичною формою молитви.

130 пит. Коли є молитва почуттів?

В. Молитва почуттів є тоді, коли на розважанні:

1. Ми перейнялися лиш одною головною думкою, а розумом ми коротенько лиш її проаналізували.
2. Найбільше часу присвячуємо на побожні почуття.

Заувага:

Так моляться душі, коли перейняті одною лиш думкою, чи на подяці, чи на відвіданні Святих Тайн, ось наприклад: «*Ісус є в моїм серці*», і зараз виливають потоки почуттів: віри, звеличення, подяки, жалю, любові, жертвування.

Можна тут долучати ще й інші другорядні почуття, але і тут приходить неухважність.

131 пит. Коли є молитва простоти?

В. Молитва простоти є тоді, коли:

1. Ми, подібно як і на молитві почуттів, присвячуємо час лиш на одну головну думку.
2. Але тут зосереджуємо всю силу на одне почуття.
3. Є це спрощення роздумування.

Заувага:

Таке розважання називається також набутиим спогляданням. Ми духовно дивимося на Бога, чи на Божий предмет, щоб Бога любити; Це молитва замилювання, щоб краще на нього дивитись. На цій молитві спрощення почуттів, тут немає різних почуттів, що швидко йдуть одні за одними, тут душу огортає одне почуття.

Споглядання набуває підноситься аж до молитви містичної, де вже суттю є споглядання, влите Богом, і розвивається надприродною силою. Це вже особливий дар Божий.

132 пит. Яка користь молитви вищої форми?

В. Особлива користь молитви вищої форми, чи молитви почуттів, буде тоді, коли:

1. Розум сприймає релігійну правду, як вона є, але почуттями більше її закріплює.
2. Воля знов еднається з Богом сильніше, більш інтимно, і тому воля на практиці дає багатші почуття.

133 пит. Хто може і повинен послуговуватися формою вищої молитви?

В. Вищою формою молитви може і повинен послуговуватися:

1. Той, хто не чує задоволення в довгих розумових роздумуваннях, а радше спокійно чує спонуку, щоб повторювати святі почуття.

2. Той, хто, на ніщо не оглядаючись, вирішив змагати до святості, і то тяжкою практикою чеснот та виконанням своїх обов'язків.

Зауваги:

«Вітер віє, куди забажає» (Йо. 3, 8).

Багато душ уже в початках життя є покликаними до молитви почуттів; інші, хоч дуже бажають досконалості, допізніхліт є на дорозі звичайних простих молитов.

Власних сил не вистачає, щоб сягнути вищої форми молитви. Коли з часом молитва почуттів чи простоти не приносить нам користі, треба повернутися до звичайної молитви.

Багато душ, хоч у доброму намірі, не поступають на дорозі молитви ані чеснот, бо не зазнають Божої присутності.

Але коли пошле Господь якесь терпіння, хворобу, велике упокоєння, матеріальну втрату, довгий духовний занепад, тоді замість усе це прийняти щиро, негідно опираються і так втрачають висоту злуки з Богом та внутрішню злуку з Ним. Хто прийняв від Бога ласку молитви почуттів і простоти, може бути ще дуже недосконалим. Поповнює малі гріхи підсвідомо, має погані звички, ані їх не пізнає, піддається неопанованим схильностям. Така душа повинна вправлятися у покорі та самозреченні.

Хай така душа стало робить духовне читання, іспит совісті, хоч і не змагає до вищої форми молитви, щоб поглиблювати святі правди.

5.7. ІНШІ ФОРМИ ВНУТРІШНЬОЇ МОЛИТВИ

Вервиця і Хресна Дорога

5.7.1. Вервиця

134 пит. Чому ми повинні проказувати вервицю?

В. Повинні проказувати вервицю пильно, бо:

1. Вона складається з найкращих усних молитов.

2. Впроваджує нас у найвищі таїнства святої віри.

3. Вказує нам великі події з життя Ісуса Христа, Діви Марії, а це страсті і прославу.

4. Представляє нам, щоб ми ці величні приклади наслідували.

5. Подобається Ісусові Христові і Діви Марії.

6. Є засобом, щоб вимолити багато ласк.

7. Наділена багатьма відпустами.

Зауваги:

Вервиця була улюбленою молитвою багатьох святих, численних християн, що гаряче змагались за святість; її часто доручали численні Папи; її часто називали молитвословом вірних християн.

Не повинен проминути ні один день у нас, щоб не проказувати вервиці. Годі виправдовуватися, що немає часу. При добрій волі завжди він знайдеться.

135 пит. Як треба проказувати вервицю?

В. Вервицю треба проказувати:

1. Коротеньке приготування.

2. Прийняти гідне положення тіла, тоді старатися прийняти глибоку зосередженість духу.

3. Проказувати слова спокійно та виразно, окремо, відрубно.

4. Гадку звертати всередину душі на прийнятті таїнства.

5. Збуджувати в душі гарячі почуття.

Зауваги:

Не обов'язково треба звертати увагу на значення окремих слів. Їх можна виголошувати механічно, а мета полягає в тому, щоб дух у розважанні усю увагу звертав на таїнства.

Не обов'язково проказати Вірую, ані Отче наш, ані Богородице Діво перед першою десяткою таїнства, не обов'язково тримати в руках вервичку, коли це було б неможливим. У спільнім проказуванні вервиці вистачить, що хтось один має її в руці чи коло себе.

136 пит. Які повинні бути наші особливі наміри, коли проказуємо вервицю?

В. Проказуючи вервицю, ми повинні мати такі особливі наміри:

1. Подобатись Ісусові Христові і Марії.

2. Пізнати їхні приклади чеснот.

3. Випросити в Бога означених ласк.

Зауваги:

При кожному таїнстві можна розважати і просити наступне:

а) Радісні таїнства:

1. Приготування до св. Причастя.
2. Любов до ближнього.
3. Любов до убогості.
4. Духу жертви.
5. Повний послух Богові.

б) Страсні таїнства:

1. Уважні молитви, відданості в руки Божі.
2. Сили перемагати кволість, чуттевість.
3. Сили перемагати гордість, зарозумілість.
4. Любов до хреста.
5. Любов до Спасителя.

в) Славні таїнства:

1. Віра у життя вічне.
2. Царство Небесне.
3. Любов до Церкви.
4. Щасливої смерті.
5. Довір'я до Матері Божої.

При кожному таїнстві робимо застосування до власного життя та просимо Господа Ісуса і Матір Божу гідно їх наслідувати.

Взірець прийнятого звичаю, як у нас проказують вервицю:

ВЕРВИЦЯ

Під наглядом Марійських Євхаристійних Центрів

Як молитися на вервиці

1. Зробіть намір.
2. Перехрестіться хрестиком (3 рази).
3. «Слава Тобі, Боже наш. Слава Тобі».
4. Царю Небесний...
5. « Вірую...» — на першому великому зернятку.
6. «Слава Отцю, що нас сотворив, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь. Богородице Діво...» — на першому малому зернятку.

7. «Славу Сину, що нас відкупив, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь. Богородице Діво...» — на другому зернятку.

8. «Слава Св. Духові, що нас просвітив і в святій Католицькій вірі утвердив, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь. Богородице Діво...» — на третьому зернятку.

9. «Слава Отцю...» і пригадайте таїнство (застановіться хвилину над таїнством).

10. «Отче наш...» — на великому зернятку.

11. «Богородице Діво...» — на кожному з десятих зернят.

12. «Слава Отцю...» і «О мій Ісусе...»

13. Наступне таїнство, і «Отче наш...» і так далі...

Царю Небесний

Царю Небесний, Утішителю, Душе істини, що всюди еси і все наповняєш, Скарбе дібр і життя Подателю, прийди і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверни, і спаси, благий, душі наші.

Отче наш

Отче наш. Ти, що еси на небесах, нехай святиться ім'я Твоє, нехай прийде Царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі. Хліб наш насущний дай нам сьогодні, і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим, і не введи нас у спокусу, але визволи нас від лукавого.

Богородице Діво

Богородице Діво, радуйся, благодатна Маріє, Господь з Тобою. Благословенна Ти між жінками і благословенний плід лона Твого, бо Ти народила Христа Спаса, визволителя душ наших.

Слава Отцю

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, і нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.

Вірую

Вірую в єдиного Бога Отця, Вседержителя, Творця неба і землі, і всього видимого і невидимого. І в єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, єдинородного, від Отця родженого перед усіма

віками. Світло від світла, Бога істинного від Бога істинного, родженого, несотвореного, єдиносущного з Отцем, що через нього все сталося. Він задля нас, людей, і нашого ради спасіння зійшов із небес, і воплотився з Духом Святого і Марії Діви, і стався чоловіком. І був розп'ятий за нас за Понтія Пілата, і страждав, і був похований, і воскрес у третій день, згідно з Писанням. І вознісся на небо, і сидить праворуч Отця, і вдруге прийде зі славою судити живих і мертвих, а Його царству не буде кінця. І в Духу Святого, Господа животворчого, що від Отця і Сина ісходить, що з Отцем і Сином рівнопоклоняємий, що говорив через пророків. В єдину, святу, соборну й апостольську Церкву. Визнаю одне хрещення на відпущення гріхів. Очікую воскресіння мертвих і життя майбутнього віку. Амінь.

О мій Ісусе

О мій Ісусе, прости нам наші гріхи! Охорони нас від пекельного вогню. Провадь усі душі до неба, особливо ті, що найбільше потребують Твого милосердя!

Радісні Таїнства (Понеділок, четвер)

1. Розважмо, як Пречиста Діва Марія Господа нашого Ісуса Христа непорочно зачала.
2. Розважмо, як Пречиста Діва Марія, відвідуючи св. Єлисавету, Господа нашого Ісуса Христа носила.
3. Розважмо, як Пречиста Діва Марія Господа нашого Ісуса Христа породила.
4. Розважмо, як Пречиста Діва Марія Господа нашого Ісуса Христа в Церкву принесла.
5. Розважмо, як Пречиста Діва Марія Господа нашого Ісуса Христа в Церкві знайшла.

Страсні Таїнства (Вівторок, п'ятниця)

1. Розважмо, як Господь наш Ісус Христос кровавим потом заливався.
2. Розважмо, як Господа нашого Ісуса Христа бичували.
3. Розважмо, як Господа нашого Ісуса Христа терням вінчали.
4. Розважмо, як Господь наш Ісус Христос хрест двигав.

5. Розважмо, як Господа нашого Ісуса Христа розп'яли.

Славні Таїнства (Середа, субота, неділя)

1. Розважмо, як Господь наш Ісус Христос воскрес із мертвих.
2. Розважмо, як Господь наш Ісус Христос вознісся на небо.
3. Розважмо, як Господь наш Ісус Христос післав нам Святого Духу.
4. Розважмо, як Господь наш Ісус Христос Пречисту Діву Марію до неба взяв.
5. Розважмо, як Господь наш Ісус Христос Пречисту Діву Марію в небі вінчав.

Радуйся, Царице

Радуйся Царице, Мати Милосердя, Наше Життя, Наша Насолода, Наша Надія. До Тебе засилаємо наші зітхання, наші жалі й наші сльози. Зверни свої милостиві очі на нас і подай нам Ісуса, блаженний плід Твого лона, о Ласкава, о Люба, о Солодка Діво Маріє!

5.7.2. Хресна Дорога

137 пит. Чому ми повинні пильно робити Хресну Дорогу?

В. Ми повинні пильно робити Хресну Дорогу, бо:

1. Ця практика зрозуміло й особливим способом вказує нам на важливість нашої душі, ганьбу наших гріхів, любов і милосердя Боже та сильні приклади чеснот нашого Спасителя.

2. Хресна дорога — це притаманна вправа, щоб опам'ятати грішника, зігріти байдужих, праведних підняти на висоту святості.

Зауваги:

Після Служби Божої Хресна Дорога є найкращим і найкориснішим способом, щоб роздумувати муки Ісуса Христа. Апостолом Хресної Дороги є св. Леопард з Порто Мавріція. Він ніколи не переставав заохочувати слухачів до цієї побожної практики освячення. За останніх 20 літ свого праведного життя сам особисто заклав 500 Хресних Доріг.

Побожні душі відбувають Хресну Дорогу бодай раз на тиждень. Побожно відбувши Хресну Дорогу, отримується за кожним разом повний відпуст.

138 пит. Що треба робити, щоб отримати відпуст Хресної Дороги?

В. Щоб отримати відпуст Хресної дороги, треба:

1. Переходити станцію за станцією, коли це є можливим.
2. Робити малі перерви, не довгі.
3. Роздумувати на кожній станції муки Христові.

Не муситься клякати чи голосно молитися, чи дивитися на святі образи. Коли група робить Хресну Дорогу, то вистачить, щоб лиш одна особа переходила від станції до станції.

Малі перерви не відбирають відпусту; ані навіть довгі релігійні, як ось щоб вислухати проповідь, висповідатися чи запричащатися.

Не обов'язково на кожній станції роздумувати цю станцію, вистачає взагалі упродовж Хресної дороги роздумувати одну частину Христових страстей.

Хто, за слушних причин, не може відвідати станції, може отримати відпуст повний, коли тримає в руках хрестик, який посвячений і на ньому надана Хресна дорога. Тоді вистачить проказати 20 Отче наш, 20 Богородице Діво та 20 Слава Отцю. Це є 14 на кожну станцію: 5 у честь п'яти Христових Ран та 1 у наміренні Святішого Отця.

139 пит. Чи можна використовувати Хресну Дорогу як школу чесноти?

В. Так, Хрестна Дорога може бути гарною школою чеснот:

1. Роздумувати на кожній станції одну із чеснот, що їх практикував Ісус Христос у цих страстях.
2. Контролювати, якщо чесноту ми залишали, то ж жалкувати про це.
3. Робити сильні постанови з любові та прикладу Ісуса Христа до відповідних чеснот.

Зауваги:

Дивимося на Ісуса Христа, так даймо відповідь на запитання при кожній станції:

1. Чи я вирішив впевнено вмерти за себе, за світ і змагання до вершин святості?
2. Як я несу свій хрест?

3. Чи я здатний оминати гріхи і то навіть малі?
4. Як я звеличую Божу Матір?
5. Чи я допомагаю ближньому нести хрест, переносячи терпеливо його блуди, погані звички?
6. Чи я часто розважаю страсті Христові?
7. Як роблю частковий іспит совісті?
8. Чи маю дух жалю, покути?
9. Чи своєю покутою, молитвою, апостолятом стараюся допомагати Спасителеві спасати?
10. Як зберігаю чистоту серця та невинність?
11. Як підкоряюся волі настоятелів, зберігаю правила?
12. Як практикую дух убогості?
13. Як приймаю Святе Причастя?
14. Чи завжди приймаю Ісуса до свого серця?

Ходити в присутності Бога

Суть, спосіб, вагомість життя в присутності Бога

140 пит. В чому полягає життя у присутності Бога?

В. Жити у присутності Бога – це:

1. Пам'ятати постійно про Бога, що є у кожному місці.
2. Вкладати своє власне життя відповідно до цього.

141 пит. Що означає, що Господь є у кожному місці?

В. Що Господь є у кожному місці, означає, що Господь є на небі, на землі і на кожному кроці.

Зауваги:

Св. Ап. Павло каже: «Щоб вони шукали Бога, чи, може, навпомацки не знайдуть його, – хоч він від кожного з нас недалеко. У ньому бо живемо, рухаємо й існуємо, як деякі з ваших поетів сказали: «Бо й ми з його роду» (Ді. 17, 27–28.)

1. Господь присутній у кожному місці; на кожному місці є Свята Трійця – Отець, Син і Дух Святий.

2. Господь присутній у кожному місці з усіма своїми прикметами; у кожному місці Бог є Вічний, Всемогутній, Всезнаючий, Наймудріший, Найкращий, Найсвятіший, Найсправедливіший, Наймилосердніший.

3. Свята Трійця, і особливо Святий Дух, таємничо присутній особливим способом в душі, котра перебуває в ласці Божій.

«Коли хтось мене любить, ..., злюбить його мій Отець, і прийдемо ми до нього, і в ньому зкладемо житло» (Йо. 14, 23). «Хіба не знаєте, що ви – храм Божий, і що дух Божий у вас перебуває?» (1 Кор. 3, 16)

4. Ісус Христос, як Бог, присутній у кожному місці; як людина, присутній правдиво, реально, лиш у Найсвятіших Тайнах, і по правиці Отця Небесного; також духовно присутній в душі праведного, яка його запрошує.

142 пит. Яким способом найкраще жити у присутності Бога?

В. Найкращий спосіб жити у присутності Бога – це:

1. Думати часто із живою вірою:

а) Що Свята Трійця, чи одна із Трьох Осіб Божих, перебуває у нашій душі, як на престолі.

б) Що Свята Трійця, або одна із Трьох Осіб Божих, є стало у нас, щиро на нас дивиться, кермує нами для нашого добра.

в) Що Ісус Христос дивиться на нас із Кивота, як добрий наш приятель.

2. Розмовляти з пошаною та щирістю з Богом:

а) Розмовляти щиро, висилати стрілисті акти, зітхання.

б) Вірно виконувати під Його поглядом та з любові до Нього свої обов'язки та праці.

Зауваги:

Вправлятися в кожному способі, як кому краще звикнути. Святі завжди зверталися до Бога, що мешкає в їхній душі. Мати Клара вважала, що наче б причащалася, і мала б так Ісуса Христа у своєму серці.

Уся природа: і ясне сонечко своїми променями, і зорі, що мерехтять, страшна буря, дикі звірі, пташки у повітрі і хробачки, що повзають по землі, кожна травичка, квіточка, все, що зустрічаємо на дорозі, може вести до Творця того всього.

Так постував св. Франциск із Асизу. В красі бачив нестворену красу, що все створила. Однак не радиться назагал уявляти собі котрусь Особу Божу у людській формі або зображати собі в деталях тіло та обличчя Нашого Спасителя.

Цією уявою не можна мучити голови. Дитина, яка бавиться у присутності своєї мами, певна, що мама близько, що її любить, і цим не мучиться. Подібно і ми маємо проводити день у присутності Божій.

Жити у присутності Божій – це плід віри та нашої волі. Треба часто збуджувати стрілисті акти, як ось: звеличення, любові, жалю, довір'я та інші акти непомітно, на кожному кроці, поступаючи, як личить у присутності тричі Святого Бога.

Внутрішня злука з Богом – це мистецтво, яке набуваємо постійною справою. Справді, на початку це приходиться важко, але згодом стає легко.

Справді, є ласка, яку треба собі вимолювати і яку треба собі заслужити чистотою серця та сталою перемогою над собою.

143 пит. Чому ми повинні ходити упродовж дня у присутності Божій?

В. Треба старанно ходити упродовж дня у присутності Божій:

1. Щоб поступово відірвати наші думки, бажання від створинь.

2. Щоб так легше оминати гріх.

3. Щоб змагати все більше до досконалості.

4. Щоб інтимно поєднатися з Богом.

5. Щоб тішитися глибоким спокоєм серця.

Ходи в моїй присутності, і будеш досконалий, – казав Господь до Авраама.

144 пит. Чи є ще якийсь інший спосіб, щоб ходити упродовж дня у присутності Божій?

В. Так, є душі, що на кожний удар годинника відновляють добрий намір та пригадують собі якусь подію із страстей Христових.

5.7.3. СТІЛИСТІ АКТИ

145 пит. Що таке стрілисті акти?

В. Стрілисті акти – це дуже коротка молитва, що її вимовляємо лиш у серці або в серці й устами до Господа або Святих.

Зауваги:

Почуття вириваються із серця, наче гарячі удари. Це стріли, що ними любов досягає неба.

146 пит. В чому сила стрілистих актів?

В. Вартість стрілистих актів є в тому, що:

1. Їх можна збуджувати у кожному місці, в який-небудь час та серед якого-небудь заняття.

2. Вони надзвичайно підтримують пам'ять про Бога та єднають душу з Богом.

Зауваги:

Учителі духовного життя називають стрілісті акти стежечками, що ведуть до Бога, і вбачають у них великі засоби святості.

Ми повинні збуджувати стрілісті акти головно:

1. Коли встаємо чи закінчуємо працю.
2. У спокусах.
3. У великих труднощах.
4. Легаючи спати.

Стрілісті акти можемо збуджувати своїми словами; словами св. Письма; короткими молитвами, наділеними відпустами: «Боже мій, люблю тебе понад усе!»; «Ісусе мій, милосердя!»; «Солодке серце Ісуса, будь моєю любов'ю!»; «Солодке серце Ісуса, на Тебе надіюся!»; «Ісусе, Маріє, Йосифе»; «Усе для Тебе, Святе серце Христове!»; «Солодке серце Марії, будь моїм спасінням!».

6. ЧОТИРИ ІНШІ ВАЖЛИВІ ЩОДЕННІ ПРАКТИКИ

6.1. Духовне читання

147 пит. Що таке духовне читання?

В. Духовне читання — це читання побожних книжок, щоб підтримувати знання і любов до доброго, а водночас усувати зло.

Заувага:

Метою духовного читання не є здобути знання ані тим більше задоволення цікавості.

148 пит. В чому користь духовного читання?

В. Користь духовного читання в тому, що воно:

1. Освітлює дух у справах душі.
2. Заохочує поступово волю до доброго.
3. Полегшує молитву і вголос, і в думці.

Заувага:

Каже св. Ісидор: «Коли молимося, говоримо до Бога. Коли ж читаємо побожну книжку, Господь до нас говорить».

У житті Святих маємо багато прикладів, як духовне читання мало великий вплив на них.

149 пит. Як треба робити духовне читання?

В. Духовне читання треба робити так:

1. На початку просити світла та Божої ласки.
2. Читати поволі, з увагою, застосовувати прочитане до свого життя, подібно як і розважання. Підтримувати гарячі почуття та сильні постанови.
3. Добре собі запам'ятати головні думки прочитаного, дякуючи Богові та стараючись виконати постанову.
4. Читання робиться щоденно.
5. Читати не багато, але добре.

Зауваги:

Добре зазначити собі у зошиті помітніші думки. Перш за все радиться читати св. Письмо, головно Новий Завіт. Дальші твори, що їх написали Святі або життя Святих. Годі забувати, що після Святого Письма найбільш поширена книжечка: «Наслідування Христа» Т. Кемпійського. Добре порадитися, яку книжку читати, в духовного провідника.

6.2. Участь у св. Літургії

150 пит. Що таке св. Літургія?

В. Служба Божа — це Безкровна віднова святої жертви на Голгофі. На ній так само жертвується Ісус Христос руками священника Небесному Отцю у вигляді хліба і вина.

151 пит. Яку вартість має Служба Божа?

В. Служба Божа має таку саму безконечну вартість, що і жертва на Голгофі, бо це жертва найдосконаліша, жертва звеличення, акт подяки, вибачення та просьби.

Зауваги:

Служба Божа — це така сама жертва, що й на хресті, бо на обох Ісус Христос є той, що приносить, і той, кого приносять. Лиш спосіб жертвування є різний.

На Службі Божій виступає Ісус Христос як найвищий священник і як жертва, жертвуючись наново за нас Небесному Отцеві. Тому в час Служби Божої Христова присутність особливо багата на ласки.

Тому Служба Божа — краща і більша духовна практика, як вервиця, Хресна Дорога, Свята Година чи якийсь інший акт побожності. Вона

вже сама собою має безконечну вартість. Людина ніколи своїм розумом не може оцінити цієї безконечної вартості.

Служити Службу Божу та брати в ній участь – це найкращий акт побожності, який християнин може відбувати.

Так, Служба Божа, св. Причастя є центром нашого духовного життя.

Папа Пій XII в Енцикліці св. Літургії пише: *«В першу чергу хай це буде вашим найбільшим старанням, щоб усі вірні брали участь у Євхаристійній Жертові та щоб так збирали рясні спасаючі плоди, захоочуйте безперервно, щоб побожно брали участь у всіх цих формах побожності, про які ми говорили. Жертва на Престолі є основним актом культу Божого; тому і є обов'язковим, щоб ця жертва була також джерелом і центром християнської побожності.»*

Пам'ятайте, що ви не виконаєте своєї апостольської праці, доки не побачите, що ваші сини наближаються чисельно до небесного бенкету, що ним є тайна побожності, знак єдності, вузол любові».

Отаким є дух набожності до Христа Євхаристійного.

152 пит. Яка користь євхаристійної жертви?

В. На Службі Божій спливають на нас рясні плоди жертви на хресті; тут головню досягаємо:

1. Прощення гріхів щоденних і ласку, щоб ми оплакували гріхи смертельні.
2. Тут найпевніше будуть вислухані наші прохання.
3. Благословення в щоденному житті.
4. Запевнення вічності.

Заувага:

Каже св. Леонард: *«Я переконаний, коли б не було Служби Божої, світ дивно вже був би пропав. Він не міг би втримати тягару таких численних гріхів».*

153 пит. Як брати участь у Святій Літургії?

В. Треба брати участь у Службі Божій:

1. З живою вірою та великою пошаною.
2. Єднатися разом зі священником, який приносить Богові досконалий акт звеличення, подяки, вибачення та просьби.
3. З особливою увагою під час трьох головних частин Служби Божої, а саме: Приносу, Освячення та святого Причастя.

4. Зі свідомістю, що Ісус Христос є Головою Церкви, а всі, хто бере участь, головню члени парафії чи чернечого дому, є однією Божою родиною, народом Божим.

Зауваги:

На цьому ґрунтується суттєва потреба, щоб вірні брали активну участь у Службі Божій, зі свідомістю однієї Божої родини. Співати і молитися спільно – це вияв цього духу молитви, і засобами те підкреслити, хоч, однак, це все не є суттєвим.

Є різні способи брати участь у Службі Божій, усі вони добрі:

1. Читати з молитовника ті самі молитви, що і священник.
2. Брати участь у літургійному народному співі чи в інших формах спільної Служби Божої.
3. Проказувати молитви, затверджені церковною владою, що їх дуже часто складали святі мужі для цієї мети.
4. Молитись у душі, збуджуючи почуття у серці, та єднати їх із Найвищим Архієреєм Ісусом Христом та Його представником – священником, а це будуть: почуття звеличення – від початку Служби Божої до жертвоприношення; акти подяки, за добродійства, що їх дає Господь створінням на небі і на землі, а це від жертвоприношення до свячення; віддяка за гріхи наші та гріхи усього світу – від Освячення до св. Причастя; просьби для себе, для Церкви, для світу, для душ у чистилищі – від св. Причастя до кінця Служби Божої.

Коли в час Служби Божої роздумуємо або проказуємо часослов чи вервицю, треба єднатися з жертвою Найвищого священника, Ісуса Христа, що жертвується на Престолі за нас, як жертва для Отця Небесного, або доручати наші молитви безпосередньо Ісусові Христові. Головню для духовного життя, щоб наше життя було узгіднене зі Службою Божою та св. Причастям, і тому практикувати жертвну любов до Бога та до ближнього.

6.3. Відвідини Найсвятіших Тайн

154 пит. Чому треба відвідувати Христа Євхаристійного?

В. Відвідувати треба Христа Євхаристійного тому:

1. Щоб перебувати з Ісусом Христом, який з любові до нас мешкає у Кивоті.
2. Щоб віддячити за зневаги, що їх зазнає головню у цій св. Тайні.
3. Щоб просити ласки, яку обіцяв нам. Пригадати собі, яке це велике щастя жити під одним дахом з Ісусом Христом.

155 пит. Як треба відбувати відвідини Найсвятіших Тайн?

В. На відвідинах Найсвятіших Тайн треба:

1. Звеличувати Ісуса Христа живою вірою.
2. Поздоровляти Його з любов'ю сердечною.
3. З довір'ям просити Його ласки.
4. Приймати Його до свого серця духовного.

Зауваги:

Ісус Христос скаже на суді до того, хто Його відвідував у Пресвятій Євхаристії: *«Я мав голод, спрагу, був хворий на любов, я вмирав ув'язнений із любові, був подорожній на землі, і ти, що був товаришем мені, увійди в радість свого Пана».*

Також можна духовно відвідувати Христа Євхаристійного чи це з помешкання, де живемо, чи місця праці, чи переходячи попри церкву чи каплицю, де зберігаються Найсвятіші Тайни.

6.4. Набожність до Пречистої Діви Марії,

Ангела-Хоронителя, до Святих, до свого Патрона

156 пит. Чому ми повинні прославляти Пречисту Діву Марію?

В. Ми повинні прославляти особливо Діву Марію, бо:

1. Вона є Матір'ю Бога і нашою.
2. Вона перевищує в ласці та святості усіх Ангелів і Святих.
3. Вона своїм заступництвом перед Богом багато може.

Зауваги:

Сама Пречиста Діва Марія каже: *«Бо він зглянувся на покору служині своєї; ось бо віднині ублажатимуть мене всі роди. Велике бо вчинив мені всемогутній, і святе Його ім'я»* (Лк. 1, 48–49).

Святи, Мати-Церква дають нам найкращий приклад побожності до Матері Божої. Вона кличе: *«Ти будеш дочкою Отця, Матір'ю Сина, Обручницею Святого Духу. Пречиста Діва Марія після Ісуса Христа є найкращим взірцем чеснот: побожності, невинності, покори, терпеливості, мужності, а над усе — святої любові до Бога і ближнього».*

Ісус Христос, коли був розп'ятий на хресті, дав нам свою Матір за Матір: *«Бачивши Ісус Матір і біля неї учня, що стояв, — а його ж любив він, — мовить до Матері: «Жінко, ось син твій». А тоді й до учня мовить: «Ось матір твоя». І від тієї хвили учень узяв її до себе»* (Йо. 19, 26–27).

Св. Вернард кличе: *«Згадай, о Найласкавіша Діво Маріє, що від віків ніхто не чув, щоб Ти залишила того, хто під твою опіку прибігав, у Тебе допомоги благов, Твого заступництва просив».*

Правдиве і стале шанування Діви Марії — це ясна ознака вибраності.

157 пит. У чому полягає правдиве вшанування Пречистої Діви Марії?

В. Правдиве вшанування Пречистої Діви Марії буде:

1. Коли любитимемо її по-синівськи.
2. Коли побожно прославлятимемо.
3. Коли з довір'ям проситимемо її заступництва.
4. Коли з витривалістю ревно наслідуватимемо її.

Зауваги:

Вірно молімся кожного дня: Ангел Господній; Вервицю. Святкуймо Її свята, до них готуємося особливо.

Щире наслідування Її чеснот — це найміліша побожність, а водночас показник, чи наша побожність є правдивою, а не тільки якимсь сентиментом.

Святий Люїс Гріньон отак практикував вшанування Пречистої Діви Марії, де все виконував із Марією:

1. В Марії — це в душі та настановленні, які жевріли у серці Божої Матері.
2. З Марією — це з допомогою, що її постійно вимолюємо.
3. Для Марії — це для її вибору; серце побожне щиро жертвує усі свої справи, заслуги та намір, хай Діва Марія ними розпоряджається для більшої слави Божої і спасіння безсмертних душ.
4. Через Марію — це за Її посередництвом; усе просить для душі, через могутнє заступництво Богоматері.

158 пит. Чому маємо звеличувати і побожно кликати допомоги Ангела-Хоронителя?

В. Маємо побожно прославляти і кликати допомоги Ангела-Хоронителя, бо:

1. Це Князь Небесного Царства.
2. Він даний нам Богом, він від нашого Небесного Отця, як постійний наш товариш, охоронець і певний провідник.

Зауваги:

Завжди треба пам'ятати про Його присутність і не робити нічого, що ти не робив би в присутності своєї рідної мами.

Проси Його допомоги в усіх небезпеках тіла і душі та щиро слухайся Його натхнень. Пам'ятай, що інші люди мають також своїх хоронителів, вітай їх зичливо, поведься з ними без облуди та відповідно до того укладай свою поведінку з ними. Вони ж – не самі.

159 пит. Чому маємо також прославляти Святих?

В. Маємо прославляти Святих Божих угодників, бо:

1. Вони улюблені приятелі Божі.
2. Вони визначні взірці святості.
3. Вони успішні заступники.

Зауваги:

Також і тут є правдива набожність до Святих – це їх наслідування. Справді, маємо так багато прикладів Святих, що радше їм дивуватися, як наслідувати. Життя Святих – це особлива цінність для духовного читання. Тому треба вчитуватися у життєписи Святих, щоб так захопитися до вправи у чеснотах; це дуже радить.

На особливу увагу заслуговують Святі, як св. Йосип; наші патрони; засновники чинів; опікуни рідного народу...

7. ІСПИТ СОВІСТІ**7.1. Загальний іспит****160 пит. Що таке загальний іспит совісті?**

В. Загальний іспит совісті – це поважне дослідження щоденних блудів від останнього іспиту (попереднього), з'ясування причин, щоб за них пожалкувати та зробити відповідну постанову.

161 пит. В чому важливість загального іспиту?

В. Загальний іспит дуже важливий, бо:

1. Допомогає пізнати самого себе.
2. Перешкоджає перебуванню в грісі та звиканню до злих навичок.
3. Допомогає гамувати пристрасті, викорінювати злі звички, а прищеплювати чесноти.

162 пит. З кількох частин складається загальний іспит?

В. Загальний іспит повинен мати такі почуття:

1. Акт подяки за отримані ласки.
2. Акт просьби, щоб могли бачити свої поповнені хиби.
3. Коротеньку перевірку, обрахунок.
4. Акт жалю, вибачення.
5. Сильну постанову не поповнювати цих самих хиб.

Зауваги:

На іспит достатньо кілька хвилин, його слід робити бодай раз на день, увечері перед сном, але похвально робити іспит два рази на день.

Є душі, що люблять формулювати цей іспит в рамках вшанування 5 ран Христових, як один акт молитви в кількох хвиликах.

Сам іспит совісті робиться коротенько, як це робимо, щоб приготуватися до сповіді, пригадуючи Заповіді Божі, обов'язки стану; чи як я поведився стосовно Бога, ближнього, себе самого; чи коротенько пригадати (годину за годиною та місця праці) що думав, говорив, робив чи залишив.

Йдеться тут, щоб якоюсь певною мірою, проконтролювати себе, добратись до свого сумління та знайти корінь своїх упадків.

Жаль і постанова повинні бути тим свідомим актом, що веде до святості. Закінчити іспит якоюсь молитвою, як «Душе Христова, освяти мене»; «Під Твою милість»; «Боже, милостивий будь мені грішному».

163 пит. Яку користь приносить загальний іспит?

В. Треба зауважити:

1. Потрібно робити загальний щоденний іспит ревно і поважно.
2. Так практикований щоденний іспит сумління полегшує приготування до сповіді.
3. Він дає ясний погляд на наше духовне життя та його поступ.
4. Це сильне захочення, щоб бажати досконалості.
5. Допомогає щиро здавати справу совісті духовному провідникові.

Зауваги:

Душі, що плакають глибоке релігійне життя, дуже пильнують щоденного іспиту совісті. Є навіть деякі члени чи Католицької Акції, чи Марійської Дружини, чи члени Католицького Пласту, і то студенти університетів, що зобов'язуються давати звіт на письмі своєму духов-

ному провідникові про те, як вони виконують щоденний порядок та пильнують релігійних практик.

Роблять вони це свідомо, поважно, консеквентно, зазнаючи значками:

- + добре відбуте,
- не відбуте з причини,
- о не відбуто з лінивства.

Такий звіт висилають Духовному Провідникові навіть поштою. Коли зазначувати кожного дня було б трудно, то вистачає раз на тиждень чи місяць. Такий звіт не повинен бути з багатьох пунктів. Він може бути лиш загальним, заторкуючи силу волі, витривалість, і це вишколює католиків на практиці.

164 пит. Що таке частковий іспит совісті?

В. Частковий іспит – це також щоденний іспит совісті, але обмежений тільки до одного, точно означеного, пункту духовного життя, чи це якоїсь хиби, чи певної чесноти.

Схема звіту

Вересень 1992 р.	1	2	3	Вересень 1992 р.	1	2	3
Точно встав	+			Вечірні молитви	о		
Розважання	–			Поборов злу схильність	+		
Служба Божа	+			Зробив якусь добру справу	2		
Св. Причастя	+			Виявив чесноту	3		
Духовне читання	–			Виконував обов'язки	+		

Зауваги:

Частковий іспит робиться подібно, як і загальний іспит, у п'ятьох частинах, бо можна робити його разом з іспитом загальним.

165 пит. Чому частковий іспит є корисним?

В. Частковий іспит є корисним, бо він викорінює блуди і прищеплює чесноти, і то:

- 1) легше;
- 2) успішніше.

Зауваги:

З нашими хибами та блудами буває так: їх можна уявити шнуром, що зісуканий з багатьох ниток. Урвати нараз усі нитки не можна, але коли рвати нитку за ниткою, то розірвати шнур дуже легко.

Коли немає поступу у духовному житті, то дуже часто буває, що не користується належно з загального іспиту совісті, а особливо з іспиту часткового.

166 пит. Що треба брати найперше за предмет часткового іспиту?

В. Предметом часткового іспиту найперше повинні бути:

1. Наші хиби.
2. Серед них ті, що спричиняють клопоти та найбільше шкодять.
3. Чесноти, головні ті, що нам найбільш необхідні.

Зауваги:

Предметом часткового іспиту можуть бути:

а) Наступні хиби:

- гостре осуджування: словами, думками, скривдження;
- непорядкована симпатія і антипатія;
- непослух, виконання наказу з незадоволенням, наріканням;
- неточність: у вставанні вранці, в початках і закінченнях духовних вправ, у праці;
- себелюбство у словах, думках, вчинках;
- лінивство до: праці, молитви, в догляді тіла, пусті мрії;
- вибагливість у їжі, питті, солодошах; їсти поза визначеною годиною;
- цікавість: у поглядах, читанні, телебаченні, різних видовищах;
- нетерпеливість у праці, поведінці;
- нещирість у словах, поведінці;
- багатомовність;
- надмірне мовчання.

б) Духовні вправи й чесноти:

- відновлювати добрий намір;
- стрілісті почуття;
- зібраність духу на молитві;
- ревність у молитві;
- духовне Святе Причастя;
- пам'ять про Божу присутність;
- услужливість думкою, словом, справам;
- терпеливе вислуховування;
- упокорення: в невдачах, критиках, пригнобленнях;

- послух: точний, вірний, добра воля;
- сприйняття контролю;
- життєрадісність, довір'я до Бога;
- пошана речей, задоволення малим.

в) Предмет у час хвороби:

- підкорення волі Божій;
- терпеливість;
- підкорення лікареві, настоятелям;
- вірність духовним вправам;
- духовні відвідування.

167 пит. Що робити для успіху часткового іспиту?

В. Щоб був успіх часткового іспиту, треба:

1. Щоб ми постановляли за кожним разом мало, але точно означено.
2. Щоб кожного ранку поновлювали відповідну постанову і просили допомоги, щоб це виконати.
3. Робити іспит поважно та із запалом.
4. Продовжувати предмет, доки не досягнемо покращення.

Зауваги:

Щоб перемогти блуд, поєднуємо разом із протилежною чеснотою. Можна частковий іспит зазначувати в зошиті і так порівнювати день за днем, тиждень за тижнем, місяць за місяцем.

7.2. Духовний щоденник

168 пит. Що можна записувати в духовному щоденнику?

В. До духовного щоденника можна записати:

1. Важливіші просвічення, що прийшли до душі на розважанні чи на духовному читанні.
2. Думки, що нас більше вразили на проповідях, конференціях чи нарадах духовного провідника.
3. Нашу поведінку з Богом, із ближніми, з нами самими, щоб у майбутньому здобути з того застосування, користь.
4. Майбутні передбачення: передбачені труднощі й перешкоди, плани в духовному житті, вибираючи для того відповідні заходи.

Зауваги:

Вписується не кожного дня, а лиш важливіші моменти духовного життя. Але добре зазначувати місце, дату. Залишати різні сентименти, імена осіб чи несправедливості, а також таємниці своєї душі.

169 пит. Яка користь із доброго духовного щоденника?

В. Добрий духовний щоденник буде:

1. З плином літ великим правдивим скарбом духовних спонук і особистого досвіду.
2. Підтримує пізнання самого себе і відкриває слабі сторони наших ілюзій.
3. Упорядковує та дає напрямок усьому нашому життю.
4. Чуйно підтримує запал до доброго.
5. Допомогає пізнавати людей і робить постійне напоумлення до терпеливості на блуди та чужі немочі.

7.3. Пізнання головного блюду

170 пит. Що таке головний блуд?

В. Головний блуд – це поганий нахил, що:

1. Зазвичай свідомо виявляється в житті нашої душі.
2. Зазвичай є коренем наших хиб, наших спокус, і то найбільших.

Зауваги:

Головний блуд – це зазвичай головна і найсильніша схильність, вона може мінятися відповідно до віку, до обставин. Є люди, що мають дві або і більше небезпечних схильностей чи недомагань.

Пізнати головну схильність з усіма її шкідливими впливами – це велика ласка, це обов'язкова умова, щоб успішно практикувати чесноту.

171 пит. Як можемо пізнати нашу головну хибу, блуд?

В. Навчаючись пізнавати нашу головну хибу, ми повинні:

1. Стало й гаряче вимолювати світла, щоб її пізнати.
2. Перевіряти пильні наші думки, слова, наші позасвідомі вчинки та наші покуси.
3. Роздумувати також, в яких блудах нас звинувачують інші.
4. Призадумуватися над хибами, що більше стосуються нас і які більше не подобаються.
5. Розглядати ці хиби, що з них найчастіше сповідаємося.

6. Широ радитися у цій справі з настоятелем чи духовним провідником.

Заувага:

Головний блуд треба шукати:

- а) поміж трьома пожаданнями: очей, тіла, гордості життя;
- б) поміж сімома головними гріхами;
- в) між недоліками нашого темпераменту.

172 пит. Які головні чотири темпераменти?

В. Головні чотири темпераменти є:

1. Сангвінік, або веселий – відкритий.
2. Холерик, або збудливий – енергійний.
3. Меланхолік, або сумний – замкнутий.
4. Флегматик, або повільний – недбалий.

Зауваги:

Кожний темперамент має свої добрі і погані сторони. Рідко буває, що якась особа має один чистий темперамент. Зазвичай темпераменти змішуються.

Праця одиниці над собою в тому, щоб плекати те, що є добре у темпераменті, а опанувати те, що є злого.

Тут Ісус Христос є найкращим прикладом, бо в Ньому добрим є все те, що є в кожному темпераменті, і то в найдосконаліший спосіб, і немає нічого поганого в Ньому, навіть найменшого браку чи слабості людини.

Кожний темперамент має наступні хибі:

а) **сангвінік** – неповажний, легкодумний, поверховий, непосійний, неопанований, легко говорить неправду, викручується;

б) **холерик** – гордий, зарозумілий, любить наказувати, амбітний, неслухняний, бунтівничий, любить метатися, нетолерантний; твердого серця; заздрісний, ущипливий; кусливий; незалежний; (протизаконний);

в) **меланхолік** – не довіряє Богові, також людям і собі, стриманий, боязливий, ворожий, не забуває образ, заздрісний, захланний, неспокійний;

г) **флегматик** – лінивий, не захоче ні порядку, ні мовчання, неточний, нестриманий.

Гарні прикмети темпераментів:

а) **сангвінік** – веселий, привітний, товариський, щирий, відвертий, співчутливий, переконливий, легко прощає кривди;

б) **холерик** – легко здобуває інтелігентність, вдумливий, захоплюється усім добрим, гарним; енергійний, рішучий, не знає несталості; реалізує свої плани та постанови енергійно, при праці швидкий і пильний; швидко зосереджується до молитви, терпеливий, готовий на жертву в боях; не боїться тягаря; зберігає невинність, сталий, витривалий, у мовленні – короткий і зрозумілий, здобуває собі легко визнання та має великий вплив;

в) **меланхолік** – любить відосіблення, мовчання, внутрішню молитву, лагідного серця, зичливий; порадник; розсудливий і гідний довір'я; співчутливий на людську нужду, готовий допомогти і принести жертву;

г) **флегматик** – при праці не змучиться; не переймається невдачами; спокійний, дотримує таємницю, видає осуди здорові, практичні, безпретензійний.

8. ОСОБЛИВІ ПРАКТИКИ УПРОДОВЖ РОКУ

173 пит. Які практики особливо допомагають утримати ревність у духовному житті?

В. Щоб втримати ревність, особливо допомагають практики:

1. Святкування неділі та річних свят.
2. Місячна обнова духу.
3. Річні реколекції.

8.1. Святкування неділі та річних свят

174 пит. Як треба святкувати неділю та свята?

В. Неділю та свята святкуємо:

1. Побожно беремо участь у Службі Божій, ревно приймаємо св. Причастя та з живою вірою слухаємо Боже слово.
2. Ввечері беремо участь у Вечірні чи якомусь іншому Богослужінні.

3. У відповідний час перевіряємо, як ми пережили увесь попередній тиждень.

4. Для здоров'я тіла і душі робимо милий Богові прохід.

5. Утримуємо від невільничої праці, поганого, небезпечного, легкодумного проведення часу.

Зауваги:

Дуже бажано, коли вірні в церкві беруть активну участь у рецитванні та співі Утрені та Вечірні. Свято та неділя присвячені культові Божому, коли звеличуємо Бога, а душа живиться небесним кормом.

Папа Пій XII в Енцикліці про св. Літургію пише: *«Наша душа дуже здригається, коли в наші часи Божі храми часто віють пустою, а публічні видовища та ігрища повні, а треба йти до Божого дому, щоб поглиблювати правди віри, славити Бога та набирати сили проти ворожого наступу наших часів».*

Перегляд попереднього тижня добре поєднувати з тижневою сповіддю, де була б подяка за ласки і перевірка блудів. А перепрошуючи Бога, слід зробити рішучу постанову на прийдешній тиждень.

Добре прочитати також уривок з якоїсь доброї книжки.

8.2. Місячна обнова духу

175 пит. Що таке місячна обнова духу?

В. Місячна обнова духу є тоді, коли ми особливо присвячуємо один день у місяці для добра нашої душі.

1. Робимо розважання над якоюсь вічною правдою.

2. Побожні практики того дня робимо з великим скупленням, із запалом.

3. Потрібно перевірити стан своєї душі.

4. Перевірити, як виконували постанови, поновити їх.

5. Зробити постанови практичні, точно означені на прийдешній місяць.

6. Підготуватися відповідним розважанням на смерть.

Зауваги:

Дуже корисно не лише для священників, але і для вірних, що належать до різних товариств, як Католицька Акція чи Марійська Дружина. Корисно також практикувати такий день обнови, щоб так підтримувати побожність та формувати святість (Пій XII в Енцикліці про св. Літургію).

Для такої обнови духу дуже корисним є розважання про смерть. Св. Леопард радить практикувати уважно та із запалом такі акти:

1. Уявимо собі, що ми на смертній постелі, залишені лікарями, прощається з тобою родина, приятелі, чуєш на собі дотик Оливопомазання; чуєш останні слова розгрішення і очікуєш, коли урветься нитка твого життя.

2. Запитай, що ти хотів зробити у своєму житті для Бога, ближнього, для самого себе.

3. Пожалкуй сердечно за блуди, за гріхи, недбальства та обіцяй щиро виправитися.

4. Уяви собі, що ти помираєш, бо:

а) Господь прирік смерть усім;

б) ти собі заслужив її своїми гріхами;

в) ти не гідний жити, так недбало вживаючи час;

г) бажай з'єднатися з Богом;

д) ти готовий на Боже рішення.

Іспит свого поступу у духовному житті добре зробити, відповідаючи на наступні запитання:

1. У ставленні до Бога:

1. Як чиню і відбуваю акти побожності, наміри, неухважності, молитву ранню і перед їжею, вечірню молитву, розважання, молитвослов, Службу Божу, іспит совісті; духовне читання?

2. Як приймаю св. Тайни, сповідь, св. Причастя?

3. Як вправляюся у чеснотах теологічних – віра, надія, любов?..

2. У ставленні до ближнього:

1. Чи люблю щиро, надприродно?

2. Чи щиро поведжуся з родиною, приятелями, добродіями, настоятелями; чи молюся за душі в чистилищі, за грішників, поган?

3. У ставленні до себе самого:

1. Які мої хиби, мій головний блуд, мої схильності, що про мене думають інші; як поборюю хиби: гордість, пустоту, чуттєвість, заздрість, упертість, усі похоті, яка жертовність, яка готовність на геройство?

2. Яке моє умертвіння, як практикую, які мої думки?

3. Чи дотримуюся чеснот справедливості, розсудливості, стриманості, мужності?

4. У ставленні до обов'язків свого стану:

1. Чи змагаю до досконалості?
2. Як дотримуюся обітв?
3. Як ставлюся до свого сповідника?
4. Як виконую порядок дня?
5. Як здійснюю свої приватні обов'язки?
6. Чи я ревний у духовних вправах?

176 пит. Яка користь із місячної обнови духу?

В. Місячна обнова духу корисна тим, що:

1. Стримує від занедбання.
2. Допомогає пізнати самого себе.
3. Відновлює зроблені постанови.
4. Це гарне приготування на смерть.

8.3. Річні реколекції**177 пит. Які зауваження треба зробити про річні реколекції?**

В. Про річні реколекції треба зауважити:

1. Треба вважати, що це особливий дар Божий у році, успішний засіб витривання в доброму та могутній засіб освячення душі.
2. До реколекцій треба готуватися ревними молитвами, щирим бажанням, дев'ятницею.
3. Коли це можливо, треба записати у нотатнику просвічення і особливі порухи душі.
4. Зберігати плоди з реколекційних наук, часто повторювати розважання над ними, а головне, свіжо тримати перед очима зроблені на реколекціях постанови і старатися їх виконувати.

**9. П'ЯТЬ НЕОБХІДНИХ ЗАСОБІВ,
ЩОБ ДОСЯГТИ ДОСКОНАЛОСТІ****178 пит. Які засоби необхідні, щоб досягти досконалості?**

В. Є п'ять необхідних засобів, щоб досягти досконалості:

1. Гаряче бажання досконалості.
2. Покірне недовір'я до власних сил.
3. Велика надія на Бога.

4. Безперервне чування над собою.
5. Вірність у малих речах.

Заувага:

Вже була бесіда про засоби для досконалості, і то дуже важливі, як приймання св. Тайн, різні молитви, іспит совісті, головні побожні практики упродовж року.

Ще будемо говорити про інші важливі змагання в наступних розділах, як умертвіння внутрішнє і зовнішнє, практикування чеснот, поборювання блудів та виконання обов'язків осіб, посвячених Богові.

9.1. Гаряче бажання досконалості**179 пит. Коли у нас є гарячі бажання досконалості?**

В. Гарячі бажання досконалості будуть у нас:

1. Коли вважаємо досконалість як найважливіше і найобов'язковіше завдання у нашому житті.
2. Коли маємо сильну рішучість уживати всіх засобів, щоб її здобувати.

180 пит. Чому маємо гаряче бажання досконалості?

В. Гаряче бажати досконалості, бо лиш так:

1. Будемо шукати і пильно використовувати необхідні засоби для досягнення досконалості.
2. Легко і з радістю складемо жертви, які виникають у змаганні за досконалість.

Зауваги:

Коли чогось бажаємо з любов'ю, тоді нам видаються маленькими навіть великі зусилля і праці. Але дорога до пекла вимощена добрими постановами.

Наші живі бажання досконалості треба підтримувати молитвою, розважанням, духовним читанням та умертвінням.

9.2. Покірне недовір'я до власних сил**181 пит. Коли покірно не довіряємо своїм власним силам?**

В. Покірно не довіряємо своїм власним силам тоді, коли ми переконані:

1. Що через гріх первородний і наші гріхи особисті, наша природа є слабкою і нестійкою в доброму і схильною до злого.

2. Що ніщо не можемо робити надприродно доброго, ані заслужити собі на небо лише власними силами.

182 пит. Що впливає з того, що ми не довіряємо самим собі?

В. Коли не довіряємо самим собі, то:

1. Дуже покладаємо всю надію на Бога.
2. Ми чуйно пильнуємо і ревно використовуємо засоби, що ведуть до досконалості.

3. Лиш Богові віддаємо славу на землі за наші успіхи та за наш поступ.

Зауваги:

Не треба змішувати добре впорядковане недовір'я з маловір'ям та безнадійністю. Покірне недовір'я до своїх власних сил є часто найкращим засобом проти хибної самовпевненості.

9.3. Сильна надія на Бога

183 пит. Коли правильно надіємося на Бога?

В. Правильно надіємося на Бога, коли без вагання віримо, що Бог щедро дасть свою ласку, щоб ми могли дійти до досконалості й досягти вічного щастя.

184 пит. Хто погано надіється на Бога?

В. Погано надається на Бога той, хто думає:

1. Що Бог дасть нам свою ласку, як схоче і скільки сам схоче.
2. Що Бог усе зробить і що людина не мусить співдіяти з ласкою.

185 пит. Які наслідки сильного довір'я до Бога?

В. Сильне довір'я до Бога породжує:

1. Могутній вплив на Боже серце.
2. Великодушність і певність.

Заувага:

Це неможливо, щоб Господь покинув того, хто щиро надіється на Нього. Треба часто відновлювати цю надію на Бога, головню після упадку в гріх та у спокусах слабодухості та безнадійності.

9.4. Постійне чужання над собою

186 пит. Чого треба нам найбільше стерегтися?

В. Головно треба стерегтися:

1. Щоб нас не обдурили нахили згубленої нашої природи та злого духу.
2. Щоб нас не зманювали злі приклади.
3. Щоб не легковажити Божих натхнень.

Заувага:

Треба розрізняти і розуміти Божі натхнення і нахили нашої згубленої природи та нашіптування диявола.

Розпізнавання духів

Св. Леонард подає такі правила:

1. Природа свої справи розголошує. Ласка намагається їх приховати.
2. Природа вся віддається речам дочасним, ревню їх шукає; тішиться, коли має їх із достатком; сумує, коли їх забракне або є мало. Ласка не задовольняється дочасним. Хочє лиш найвище Добро і тільки його шукає, і це Добро приносить мир.
3. Природа безперервно здобуває добро дочасне, переймається маленькими труднощами. Ласка навпаки, шукає лише Бога й однаково поводитьсь і в труднощах, і в успіхах.
4. Природа шукає радості і власного задоволення, задовольняє свою цікавість і тривогу перед труднощами, боїться втрати фізичних сил та ревню пильнує здоров'я тіла. Ласка шукає лише, щоб подобатися Богові, а тіло вважає за вперту нерозумну звірину.
5. Природа хоче втішатися потіхами від Бога і себе вважає за щось велике перед очима Бога. Ласка робить людину покірною і справедливою, терпеливою та служить Богові шляхетно і в час спраги духовної.
6. Природа знає екстремізми в усьому, переходить межі розсудливості. Ласка уміє втриматися посередині, не робить ні більше, ні менше, а лиш так, як це дозволяє послух.
7. Природа тягне завжди до того, що миле і не хоче нічого чути про умертвіння. Ласка шукає приниженого, приймає все, що Бог

дає. Старається любити Бога будь-яким способом, у всіх обставинах, де є Його свята воля.

8. Природа тягне до гріхів головних, в основному до гордості та чуттєвості. Ласка не приймає до серця чуттєвих приємностей, схильна до покори, умиротворення, чистоти і скромності.

9.5. Вірність у малих речах

187 пит. В чому полягає вірність у малому?

В. Вірність у малих речах полягає в тому, щоб:

1. Виконувати уважно найменші обов'язки, як духовні практики, обов'язки стану, правила, звичаї Чину.
2. Оминати, наскільки неможливо, навіть малі свідомі блуди, жарти, нарікання, пусті слова, малі брехні.
3. Виконувати терпеливо звичайні праці, образи, упокорення.

Заувага:

Практикувати при нагоді малі умиротворення, вправлятися в чеснотах, це означає — практикувати вірність у малому.

188 пит. Чому треба бути вірним у малому?

В. Треба бути вірним у малому, бо:

1. Так заховуємо себе від байдужості.
2. Заслужимо собі похвалу і рясні Божі ласки.
3. Поступаємо поволі у досконалості і досягнемо щастя чистих сердець.
4. Здобудемо велику нагороду в небі.

Заувага:

Це, що нас відтягує від злого, а веде до доброго, не є мале. Вірність у малих речах — це прикмета Святих. Обов'язковість у малому впливає також з того, що це мале є або доручене, або заборонене.

Вірність у малому поєднана із розсудливістю, є помилкою виконувати мале, а залишати велике.

Вірність у малому треба застосувати не лише до окремих осіб, але і до спільнот. Каже св. Анзельм: «Кожна чернеча інституція вповні занепаде, коли легковажить малі блуди, там ревність підупадає все більше і більше».

10. УМИРТВИННЯ ВНУТРІШНЄ ТА ЗОВНІШНЄ

10.1. Про умиротворення взагалі

189 пит. В чому полягає умиротворення?

В. Умиротворення є тоді, коли приймаємося обов'язковою жертви, щоб не йти за звичними нахилами, але виконати волю Божу.

Зауваги:

Тут суттєве не умиротворення, а здійснення волі Божої. Однак не можна забувати, що лише тоді умиротворення має вартість, коли це дещо обмежує природу людини.

Умиротворення є тоді, коли щось хоче глибоко полонити нашу природу. Це має різні назви:

1. «Умиротворення» означає опанувати низькі нахили так, наче б були вони мертвими і тоді не можуть приносити шкоди.
2. «Самозаперечення» — відречення від самого себе, означає забути своє власне «Я», не звертати на нього уваги.
3. «Перемогти самого себе» — це боротися проти своїх поганих нахилів, доки не переможемо.

190 пит. Чому треба умиротворюватися?

В. Треба умиротворюватися, бо без умиротворення неможливо:

1. Оминати гріх.
2. Плекати правдиві чесноти.
3. Дійти до повної єдності з Богом.
4. Зберегти мир у серці.
5. Здобути вічне життя.

Зауваги:

«Наша природа, що впала до стану природного, відчуває деколи гострі етичні приписи і нас повчає, щоб панувати добровільним умиротворенням над бажанням тіла, в якому живемо, а часто й стриматися від дозволених приємностей» (Пій XII в Енцикліці про Містичне Тіло Христове).

«Від часів Йоана Христителя і понині Царство Небесне здобувається силою; і ті, що вживають силу, силоміць беруть його» (Мт. 11, 12).

«Звертаючись до всіх, Ісус промовив: «Коли хто хоче йти за мною, нехай себе зречеться, візьме щодня на себе хрест свій і йде за мною» (Лк. 9, 23).

«Наскільки поступимо на дорозі праведності, настільки переможемо самого себе» (Наслідкування Христа).

Умертвіння в початках тверде і тяжке, але з часом стає легшим, а то стає і милим. «*Моє ярмо солодке, тягар мій легкий*». Святі своїм власним досвідом підтверджують правдивість цих слів.

10.2. Умертвіння зовнішнє взагалі

191 пит. В чому полягає умертвіння зовнішнє?

В. Зовнішнє умертвіння – це панування над тілом і над п'ятьма відчуттями, підкорення їх вимогам св. віри та розуму.

Зауваги:

П'ять відчуттів – це зір, слух, нюх, смак, дотик. Головне – це мати внутрішнього духу жертви, а через нього дійти до повного панування над собою, а так могли вірно здійснити в усьому і понад усе з любов'ю волю Божу.

192 пит. Чому треба пильно плекати зовнішнє умертвіння?

В. Маємо пильно плекати зовнішнє умертвіння, щоб:

1. Так чинити покуту за гріхи свої власні та гріхи ближніх.
2. Уподобнюватися до Ісуса Христа терпеливого.
3. Ревно практикувати чесноти.
4. Мати силу, необхідну у спокусах, які часом дуже небезпечні.

Зауваги:

Ісус Христос своїм Божим прикладом вказує нам на зовнішнє умертвіння. Все Його життя від колиски до гробу було вистелене працею, стриманістю, суворістю і строгістю.

Немає ні одного святого, який би не практикував умертвіння, і то в героїчний спосіб. Вартість і важливість зовнішнього умертвіння сьогодні недооцінюється, а то й заперечується з великою шкодою для духовного поступу. Вина тут хіба в тому, що в монаших спільнотах легко-важать святі столітні звичаї. Це йде в парі із легковаженням розважання, іспиту, вервиці, частой сповіді і т. п., з іншими «єресями аскетичними», що спричиняють численні шкоди для одиниць та спільнот.

«Умертвляю своє тіло і поневолюю, щоб, проповідуючи іншим, я сам, бува, не став непридатним» (1 Кор. 9, 27).

193 пит. Як треба вправляти зовнішнє умертвіння?

В. Зовнішнє умертвіння треба вправляти:

1. Рішуче, стало та при найменших нагодах.
2. Розсудливо, помірковано в душі послуху.

У покутах більших, треба просити ради сповідника, настоятеля, щоб не впасти у тенета злого Духа.

10.3. Умертвіння відчуттів окремо

а. Умертвіння зору

194 пит. Як умертвляємо зір?

В. Зір треба умертвляти, оминаючи всякі небезпечні, некорисні погляди, і, навіть деколи, у речах дозволених.

Зауваги:

Так, це буде гріхом дивитись на неморальні фільми або чуттєві сцени у театрах. Небезпечно дивитись без необхідності, вдивляючись в особи протилежної статі. Некорисно знати висліди гри, які нас не стосуються, читати газети, журнали чи книжки, які не потрібні нам для поглиблення нашої професії.

195 пит. Чому треба пильно умертвляти зір?

В. Треба умертвляти зір, щоб:

1. Оминути труднощі в духовному житті, а головно розсіяння на молитві та різні спокуси проти невинності.
2. Легше дійти на молитві до близького відношення до Бога.

б. Умертвіння слуху

196 пит. Як маємо умертвляти слух?

В. Умертвляємо слух, коли оминаємо злі, небезпечні та безкорисні розмови, і, навіть деколи, дозволені розмови; і, навпаки, радо слухаємо справи, що нас мучать, нам прикрі.

Зауваги:

Грішні розмови є нечистими – чуттєвими, проти настоятелів, проти любові до ближнього.

Небезпечно або бодай некорисно слухати світські новинки або різні плітки.

Гарне умертвіння слуху – це терпеливе вислуховування повчань, пересторог; радіння з того, що хвалять наших ворогів чи супротивників.

197 пит. Чому маємо з запалом умертвляти слух?

В. Маємо ревно умертвляти слух, щоб:

1. Втримати зосередження духу.
2. Втримати мир у душі.

Коли мало чуваємо над слухом, тоді часто виникають нарікання, критика, злість проти настоятелів і ближніх.

в. Умертвіння смаку**198 пит. Як маємо умертвляти смак?**

В. Маємо так умертвляти смак:

1. Зберігати в їжі та питті життєво необхідну міру, дотримуватися прийнятого часу на їжу, а також правила доброго тону – виховання.
2. Деколи необхідно відмовитися і від дозволених приємностей смаку.
3. Споживати зі смаком дещо неприємне, коли це необхідне.

Зауваги:

Тут легко людина обдурюється. Людина може легко обійтися простою поживою і менше їсти, як вона думає. Насичення, а головню обжерство, шкодить і здоров'ю, і тілу. Ніколи не треба їсти поза прийнятою годиною. Хворі мають нагоду умертвлятися та споживати те, що дають.

Зі смаком пов'язаний і нюх. Про нюх можна сказати те, що говорилося про смак. Тут треба умертвлятися, долаючи чи куріння, чи нюхання тютюну, вмiти вживати їх помiрковано.

199 пит. Чому треба пильно умертвляти смак?

В. Треба пильно умертвляти смак, щоб:

1. Стримувати джерело чуттєвості, яка є найбільшим ворогом душі.
2. Так щораз більше звільняємося від усього земного.
3. Відкривати своє серце широко на прийняття Божої ласки і небесного миру.

Заувага:

Без умертвіння смаку немає чесноти ні солідної, ні довготривалої. Святі називають умертвіння смаку абеткою духовного життя.

г. Умертвіння в бесіді**200 пит. Як маємо умертвляти дар мови?**

В. Маємо умертвляти дар мови, стримуючи себе від слів, висловлювань заборонених, нерозважливих, безкорисних, а й також часом від того, що дозволене.

Заувага:

Треба умертвляти язик також як мовний орган. Так, у мові заборонені:

а) слова погані, нечисті, двозначні, бунтарські, злісні, тверді, обманливі.

б) слова, некорисні в час мовчання.

Говорить нерозважно той, хто веде розмову про все, що спаде на думку, не дивиться, чи це розсудливо.

Зайвими будуть розмови, в яких ідеться про справи безкорисні, про різні світські новинки.

Корисними будуть розмови, що сприяють духовному зростанню ближнього або в обороні ближнього.

201 пит. Чому маємо умертвляти дар мови?

В. Умертвляти дар мови треба уважно, бо дуже часто не можна буде:

1. Оминути багато гріхів.
2. Зберегти спокій сумління.
3. Втримати мир із ближніми.

Заувага:

«В багатомовності гріха не бракуватиме, хто стримує язик, той розумний» (Прип. 10, 19).

«Хто стереже уста і язик свій, той стереже від лиха свою душу» (Прип. 21, 23).

«Коли хтось не завинить словом, той муж досконалий, що може загнудати й усе тіло» (Як. 3, 2).

Святі любувалися у мовчанні та самітності.

г. Умертвіння дотику**202 пит. Як маємо умертвляти відчуття дотику?**

В. Умертвляти відчуття дотику треба, стримуючись, щоб не доторкатися до речей злих, небезпечних, некорисних, та переносючи терпеливо те, що спричиняє нам біль.

Зауваги:

Злими є ті дотики, що спричиняють нечисті вподобання. Є небезпечними дотики, що не обов'язкові до інших осіб, головне, коли вони є довготривалими. Є також некорисними, а то й небезпечними: м'якість в одежі, в ліжку.

Має дуже велику вагу терпеливе знесення холоду, спеки, втоми, слабості, хвороби.

203 пит. Чому треба пильно умертвляти дотик?

В. Треба пильно умертвляти дотик, щоб так:

1. Зберігати чесноту невинності.
2. Бути готовими швидко й вірно виконувати наші обов'язки і так постійно вправлятися в чесноті.

10.4. Взагалі про умертвіння внутрішнє**204 пит. В чому полягає внутрішнє умертвіння?**

В. Внутрішнє умертвіння допомагає опанувати наші внутрішні спроможності: розум, пам'ять, уяву (фантазію), волю, чуттєві бажання так, як цього домагається віра й здоровий розум.

Зауваги:

Наша природа, зіпсута первородним гріхом, а пізніше гріхами особистими, старається надуживати цими внутрішніми спроможностями, щоб так піти за злими нахилами.

Як при умертвінні зовнішньому, так подібно і при умертвінні внутрішньому, суттєвою справою є плекання духу жертви, щоб так дійти до повного панування над самим собою, маючи одне бажання: в усьому і завжди вірно та з любов'ю здійснити волю Богу.

205 пит. Чому маємо ревно вправлятися в умертвінні внутрішньому?

В. Треба завзято вправлятися в умертвінні внутрішньому, щоб:

1. Відкрити коріння наших щоденних гріхів.
2. Очистити та зміцнити найнеобхідніші сили, які потрібні, щоб можна було практикувати досконалу любов.

Заувага:

Умертвіння внутрішнє потрібніше за зовнішнє, але, звичайно, воно тяжче.

10.5. Умертвіння внутрішніх сил окремо**а. Умертвіння розуму****206 пит. Як треба умертвляти розум?**

В. Розум треба умертвляти так:

1. Оминати думки злі, небезпечні, безкорисні.
2. Нічого не схоплювати поверхово, не зважати на зовнішні принади.
3. Займатися добрими та корисними думками.
4. Радо намагатися здобувати завзято потрібні та корисні знання.

Зауваги:

Шкідливими будуть думки на молитві або різні підозри.

Майже завжди небезпечно займатися чимось незрозумілим і сумнівним у справах віри.

Некорисно займатися справами, вповні далекими і чужими для нашого стану чи фаху, чи також надмірно дбати про речі матеріальні.

Потрібним і корисним є набувати знання основних правд віри, правил Чину та взагалі всього того, що є необхідним для виконання нашої професії.

Можемо також плекати якісь спеціалізації відповідно до обставин чи послуху.

207 пит. Чому маємо пильно умертвляти розум?

В. Треба пильно умертвляти розум, щоб так:

1. Охоронити себе від багатьох гріхів.
2. Краще використовувати час.
3. Вірно здійснювати обов'язки своєї власної професії.
4. Втримувати спокій у серці.

208 пит. Як маємо умертвляти власну думку?

В. Власну думку суд маємо умертвляти:

1. Дозволяти, щоб нас повчали.
2. Визнавати в речах індивідуальних чужу думку, а не наполягати на своїй власній, хоч може більше обумовленій; бути поступливим, толерантним.

209 пит. Чому маємо умертвляти нашу власну думку?

В. Маємо умертвляти нашу власну думку, щоб:

1. Уберегти себе від помилки.
2. Втримати мир у своєму серці та з оточенням.

Заувага:

Ті, хто за всяку ціну хочуть мати рацію, дуже прикрі в спільноті.

Особливо дуже небезпечно наполягати на своїй думці, коли йдеться про правди віри, про волю настоятеля або звичаї обряду.

210 пит. Хто судить нерозважливо?

В. Нерозважливо судить той, хто без достатньої причини думає або говорить зле про ближнього.

Це легко приходить, але дуже руйнує любов до ближнього.

«Не судіте, щоб вас не судили; бо яким судом судите, таким і вас будуть судити, і якою мірою міряєте, такою і вам відміряють» (Мт. 7, 1–2).

211 пит. Як маємо забезпечитися, щоб нікого нерозважливо не судити?

В. Щоб нікого нерозважливо не судити, стерегтися:

1. Жодним способом не осуджувати чужу поведінку, не судити легковажно.
2. Наскільки це можливо, виправдовувати злі наміри.
3. Не судити остаточно якусь особу за один її поганий вчинок.

Зауваги:

Майже завжди можна допускати, що там намір був добрий або бодай ненавмисно злий. Легко нерозважливо судиться особи, щодо яких є, звичайно, антипатія. Певно, що настоятелі повинні природно звертати увагу на помилки і немочі своїх підлеглих. До нерозважливого суду дуже подібна підозра. Нерозважлива підозра буває у того, хто без поважної причини, лише з чистої антипатії, збуджує ворожі почуття щодо певної особи.

б. Умертвіння пам'яті та уявлення (фантазії)**212 пит. Як маємо умертвляти пам'ять і фантазію?**

В. Маємо умертвляти пам'ять та фантазію, щоб:

1. Стримуватися від уявлень злих, небезпечних, пустих.
2. Займатися справами потрібними і спасеними.

Зауваги:

Небезпечно пригадувати собі минулі спокуси, нечисті гріхи, тяжкі свої попередні упадки.

Легковажною є думка пригадувати минулі світські приємності, події, успіхи, як також майбутні фантастичні образи. Зате, корисно пригадувати собі присутність Божу, Його мудрість, велике провидіння, свою власну невдячність, як також гарні повчання, що їх ми колись отримали.

Розум, пам'ять і фантазія близько співпрацюють, навіть тяжко їх відділити одне від одного. Тому коли говоримо про умертвіння чогось одного із них, то це важливо для всіх трьох.

213 пит. Як маємо поборювати неспорядковані думки та уявлення?

В. Поборювати неспорядковані думки та уявлення треба таким чином:

1. Не безпосередньо, але опосередковано, стараючись добрими думками прогнати з голови погані.
2. Без нервування, без розумового зусилля, що буває дуже шкідливим, але завжди з великою рішучістю.

Заувага:

Неможливо одночасно займатися повністю двома справами, коли звертаємо увагу на одну добру думку, то тим усунемо злу. Певно, що зла думка не зникне відразу, ще буде наполягати раз і другий і захоче вдертися до душі, до нашої свідомості.

Прийдуть до нас думки, якими ми сильно будемо зайняті, і так опанують усю діяльність нашого духу.

Звикаймо плекати думки лише добрі. І це буде силою життя повністю християнського.

Тут послужать старання завжди бути вірним у малому. Бо той, хто повністю посвячується молитві, праці, не має у своїй душі місця на злі думки та недобрі уявлення.

в. Умертвіння волі**214 пит. Як маємо умертвляти свою волю?**

В. Маємо умертвляти власну волю так:

1. Повністю підкорятися Божому провидінню і дорученням та настоятелю.

2. Дозволяти, щоб нами керували в духовних справах нашої душі настоятель і сповідник.

3. У справах індивідуальних краще йти за бажанням інших.

Заувага:

Підкорятися волі Божій, дорученням настоятелів — це необхідно; інші ступені умиротворення волі бажані, і це є виявом великої ревності та практикування святості.

215 пит. Чому необхідне умиротворення власної волі?

В. Умиротворення власної волі потрібне, щоб:

1. Так утриматися від цього небезпечного ворога нашого спасіння.

2. Тримати спокій у серці.

3. Збирати численні заслуги на небо.

4. Уподобнюватися до нашого Спасителя.

Каже Ісус Христос: «Шукаю я не своєї волі, лише волі того, хто післав мене» (Йо. 5, 30).

г. Умиротворення почуттєвих бажань

216 пит. Хто керується почуттєвими бажаннями?

В. Почуттєвими бажаннями керується той, хто непомірковано захоплюється почуттєвими благами або, навпаки, уникає прикрого.

Зауваги:

Сили почуттєвих бажань називаються схильностями.

Вони діляться на:

а) Бажання, яких є шість: любов, бажання, радість, надія, відвага, безнадійність, коли неможливо було бажане добро.

б) Гнівливі, відштовхуючі, яких є п'ять: ненависть, огида, страх, смуток, злість. Почуттєві схильності, звичайно, спрямовують волю до злого.

217 пит. Що треба зауважити про нахили?

В. Про нахили слід зауважити:

1. Нахили самі собою не є злими, а даром Божим є для природи.

2. Вони схилені і схилені до злого через гріх первородний.

3. Вони хочуть потягнути за собою волю.

4. Їх не можна викоренити, а лише гамувати й ушляхетнювати.

218 пит. Як маємо умиротвляти нахили?

В. Маємо так умиротвляти нахили:

1. Розрізняти добро й зло не хибно у світлі чуттєвості, але у світлі розуму і св. віри.

2. Радо зрікатися благ почуттєвих і навпаки, радо переносити прикре, коли того вимагає чеснота.

3. Опановувати сильні і раптові пориви і не чинити під їх поштовхом.

Зауваги:

Раптова природна симпатія й антипатія завжди є підозрілими. Не можемо зразу погамувати, а тим більше викликати безпосередній нахил. Це тільки опосередковано гамуємо зло або звертаємо наш зір до доброго поглядом, уявою, думкою. Велику вагу в духовному житті має панування над ними та увага.

219 пит. Чому дуже пильно маємо умиротвляти нахили?

В. Маємо пильно умиротвляти почуттєві нахили, щоб:

1. Стримувати нешкідливо наших внутрішніх ворогів.

2. Поступати в чеснотах.

3. Зберігати спокій і свободу душі.

4. Оберігати тіло від багатьох недомогань.

5. Давати добрий приклад для оточення.

Читаємо у книзі Сираха: «Розважай себе, втішай своє серце, геть проганяй від себе печаль: багатьох бо сум уже погубив — немає ніякого з нього пожитку. Заздрість і гнів позбавляють віку, а журба завчасно старість приводить. Щедре й добре серце насичене буде і користатиме з свого харчування» (Сир. 30, 23–25).

г. Умиротворення себелюбства

220 пит. Хто керується себелюбством?

В. Себелюбством керується той, хто нерозважливо шукає своєї власної користі та оминає те, що йому не подобається.

Зауваги:

Себелюбство — це любов до самого себе, що схилена через гріх первородний. Бог влив у душу людини, у людську природу любов до себе самого. Тому неможливо її знищити, а лиш очистити та ушляхет-

нити. Ця любов є спільним коренем цих 11 згаданих нахилів. Це те, що і сім гріхів головних, сім нахилів. Себелюбство особливіше, найчастіше, найсильніше виявляється у різних проявах чуттєвості, гордості та бракові братньої любові.

На жаль, себелюбство обдурює людей, налаштованих навіть добрим наміром, і каже їм за добре приймати те, що їм подобається, а за зле – те, що не подобається. Те, що бажається, легко віриться, що воно добре.

221 пит. Як треба умертвляти себелюбство?

В. Треба умертвляти себелюбство так:

1. Передовсім шляхетно шукати серед речей те, що є для нас духовним добром.

2. Уважати розсудливо, що для Бога, а що для ближнього.

Замітка:

Умертвіння себелюбства не є таким легким. «*Перемогти себе самого – це перемога найтяжча*».

222 пит. Чому маємо ревно умертвляти себелюбство?

В. Маємо ревно умертвляти себелюбство, бо:

1. Закриваємо головні джерела гріхів.

2. Стримуємо головну перешкоду досконалої любові до Бога й до ближніх.

ЧАСТИНА ІІІ

ВСТУП

У ІІІ частині аскетичної студії вправлятимемо, як вправлятися у надприродних чеснотах. Звідси розвиватимемо, як культивувати чесноти і моральні, і теологічні.

Поглянемо також на чернечий стан у Божій Церкві та чернечі обіти, що є особливим служінням Богіві.

ЧЕСНОТИ МОРАЛЬНІ ТА ЇМ ПРОТИЛЕЖНІ ХИБИ

1. ВЗАГАЛІ ПРО ЧЕСНОТИ І ХИБИ

1.1. Чеснота

224 пит. Коли ми є чеснотливі?

В. Коли робимо те, що Богіві подобається.

Зауваги:

Християнська чеснота – це надприродне благо. У святому хрещенні Господь вливає до душі, наче небесне насіння, схильність до чеснот. Нашим обов'язком є їх культивувати, щоб вони росли й розвивалися. Це означає, що треба чесноти практикувати.

225 пит. Як діляться чесноти?

В. Чесноти діляться:

1. Чесноти теологічні, що безпосередньо стосуються Бога: віра, надія, любов.

2. Чесноти моральні, які упорядковують життя людини так, як диктує здоровий розум, просвітлений вірою. Це чотири головні або кардинальні чесноти, а саме: тямучість, справедливість, мужність, стриманість та з ними споріднені чесноти.

Заувага:

Кажемо: головні — як це говориться про сім головних гріхів. Називаємо їх кардинальними (від лат. слова «Кардо» — завіса), тому що на цих чотирьох кардинальних чеснотах утримуються всі інші чесноти, як двері на завісах.

Чесноти не становлять суті досконалості, а є лише засобами для їх досягнення, її плодами. Досконалість у своїй суті — це постійна і наполеглива практика любові до Бога та до ближнього.

226 пит. Як впливає чеснота?

В. Чеснота впливає, щоб ми робили добро:

1. Постійно-регулярно.
2. З меншим зусиллям.
3. Радісніше.

Заувага:

Спочатку вправа в чеснотах, природно, є важкою, але скоро вона стає необхідністю, другою природою.

227 пит. Чому ревно треба плекати чесноту?

В. Треба ревно практикувати чесноту:

1. Бо так наш поступ до досконалості буде легшим і успішнішим.
2. Бо збільшиться наше внутрішнє задоволення і наша справжня гідність.
3. Бо забезпечуємо собі витримку до кінця, а також велику нагороду в небі.

228 пит. Як маємо вправлятися у чесноті?

В. В чесноті маємо вправлятися:

1. Перш за все в тих чеснотах, які найнеобхідніші для нас.
2. Усіма силами поборювати протилежні чеснотам хиби, щиро використовуючи усі нагоди, що трапляються.
3. Дуже пильно треба старатися опановувати одну чесноту, але повну й бездоганну.

1.2. Чеснота героїчна**229 пит. Хто практикує чесноту у героїчний спосіб?**

В. Героїчно практикує чесноту той, хто вправляє її найбільш досконалим, тобто з найбільшим запалом, радісно, швидко, легко, постій-

но, при всіх нагодах, а головно, коли є дуже важко для людської природи.

Заувага:

Надзвичайна трудність може полягати:

а) У самій природі чесноти. Взагалі дуже важко людям вибачити від широкого серця злобному ворогові (жорстокому насильникові чи вбивці), бо треба за нього молитися, за зло йому платити добром.

б) У пристрасті чи безсиллі людини винної чи невинної. Для людини гордої, зарозумілої це може бути героїчне зусилля чесноти, щоб перенести, навіть, маленьке впокорення.

Часто трудність здається уявною або помилковою.

230 пит. Під яким гріхом є обов'язок практикувати героїчно чесноту?

В. Героїчно практикувати чесноту обов'язково необхідно:

- 1) коли в пролежному випадку це було б ламанням Божої заповіді, яка зобов'язує, навіть, у важких обставинах;
- 2) в інших випадках, в яких кожний інший практикував би із запалом.

Заувага:

У багатьох випадках Божі заповіді не зобов'язують, якщо в даних обставинах дуже трудно їх дотримати. Потрібно хоча б допомогти, коли й сам мусив би дуже потерпіти. Однак не слід зрікатися віри, пам'ятаючи, що необхідність порятунку життя не зобов'язувала б.

231 пит. Чому маємо практикувати також акти героїчних чеснот?

В. Ми повинні практикувати також акти героїчних чеснот, бо так:

- 1) подобаємося Богові у найвищий спосіб;
- 2) заслуговуємо собі надзвичайні заслуги та різні ласки;
- 3) досягаємо найбільшого поступу у чесноті.

Заувага:

В першу чергу це важливо в актах тих чеснот, які з природи є дуже важкими. Бог — недосяжний в шляхетності для людини. Героїчні душі поступають великими кроками по дорозі до святості. Часто тільки один героїчний крок відкривав шлях до святості. Це бачимо на прикладах із життя святих. Свята Церква канонізує лиш тих, що героїчно практикували в спосіб три теологічні та чотири моральні чесноти.

232 пит. Як ми повинні практикувати акти героїчних чеснот?

В. Маємо практикувати акти героїчних чеснот:

- 1) дуже обережно;
- 2) тихо-непомітно, з чистої любові до Бога;
- 3) усвідомлено, оцінюючи свої власні сили.

Заувага:

Хто виходить за межі власних сил духу і тіла, але вправляє героїчно чесноту, той легко впадає у протилежність чесноті – блуд, стомлюється і не має сили практикувати звичайні чесноти. Тут треба просити поради сповідника. Головне – треба вправлятися у героїчних чеснотах для виконання обов'язків свого стану життя.

Нелегко досягнути високого ступеня досконалості без героїчних чеснот і жертви.

1.3. Недобра звичка

233 пит. Хто має недобру звичку?

В. Погану звичку має той, хто легко і часто вчиняє зло або не робить добра.

Заувага:

Погана звичка може виникнути:

- а) із малих блудів нетерпеливості, лінивства, братньої любові;
- б) із гріхів тяжких: злості, ненависті, нечистоти. Тут можемо говорити про поганий характер. Звичайно, доходить до поганої звички тоді, коли часто піддаємося природним пристрастям. Може бути такою сильною погана звичка, що стає другою натурою, і тільки ціною великого зусилля та з особливою допомогою Божої ласки ми здатні її перемогти.

234 пит. Чому треба викорінювати погану звичку?

В. Погану звичку треба викорінювати тому, що це:

- 1) дуже немиле Богові;
- 2) перешкоджає численним діянням Божої ласки;
- 3) вгамовує запал, який спрямовує нас до досконалості;
- 4) не дозволяє, щоб у серці розвивався мир, спокій та радість;
- 5) врешті, може привести до гріха тяжкого, а відтак і до нерозкаяності.

Заувага:

Тут говориться лиш про погану звичку, коли повторюється гріх повсякденний чи легкі блуди. Набагато гірше, коли легко повторюються тяжкі провини.

235 пит. Що робити, щоб викоринити погану звичку?

В. У викорінюванні поганої звички треба чинити так:

- 1) завжди починаємо від найгіршого;
- 2) водночас дуже ревно вправляємося в чесноті, що є протилежна блудові, з якого хочемо виправитися;
- 3) дуже ревно і радо використовуємо усі нагоди, що сприяють чесноті;
- 4) рішуче не допускаємося жодної поганої звички.

Заувага:

У поборюванні поганих звичок треба чинити так, як у плеканні чеснот. Необхідно використовувати усі засоби, які взагалі можливі і корисні, щоб поборювати зло та практикувати добро. Треба ревно молитися, щоб Господь просвітлював нас та допомагав нам у перемозі. Найбільш небезпечна звичка впливає з головної пристрасті і зумовлена темпераментом людини.

При вправі в чеснотах, що впливають із нашого темпераменту, потрібно особливого чування, щоб чесноти справді були надприродними, а не лише сповідними.

2. КАРДИНАЛЬНА ЧЕСНОТА ТЯМУЧОСТІ ТА ПРОТИЛЕЖНІ ЇЙ ХИБИ

236 пит. Хто є тямучим?

В. Тямучий – це той, хто в усіх обставинах знає, як треба робити, а що залишити, щоб вийшло на добре.

Заувага:

Тямучість – це матір усіх чеснот. Часто акти чеснот без тямучості стають хибами.

237 пит. Де перш за все треба проявити тямучість?

В. Перш за все маємо бути тямучими:

- 1) при виборі корисного й кращого, ніж некорисного й менш оброного;
- 2) при чергуванні праці та відпочинку;

- 3) легкодушно не довіряти кому-небудь;
- 4) не заходитись вирішувати нічого такого, що понад наші сили;
- 5) дотримуватись «золотої середини» у розмовах та у мовчанні.

238 пит. Як маємо прямувати до християнської тямучості?

В. Ми повинні, здобуваючи християнську тямучість, чинити так:

- 1) щиро вимолювати її в Бога;
- 2) опановувати все більше і більше головну схильність – пристрасть;
- 3) приходити до практичних висновків із попередньої своєї поведінки;
- 4) просити поради осіб, які мають життєвий досвід.

239 пит. Хто грішить хибною тямучістю?

В. Грішать неправдивою тямучістю ті, що:

- 1) шукають засобів, щоб задовольнити свої ниці схильності; це розсудливість хтива «prudencia carnalis»;
- 2) роблять вигляд, що це не важливе для них; це вдавана тямучість;
- 3) підступно шкодять ближньому;
- 4) займаються надмірно й невпорядковано дочасними справами.

3. КАРДИНАЛЬНА ЧЕСНОТА СПРАВЕДЛИВОСТІ

3.1. Кардинальна чеснота справедливості

240 пит. Хто є справедливим?

В. Справедливий – це той, хто постійно дає кожному те, що йому належить.

Заувага:

Справедливість є потрібною:

а) Розподільна справедливість: вона спонукає голову громади (колективу) розподіляти між своїми членами блага й обов'язки, відповідно до спроможностей, заслуг, гідності кожного; ця справедливість зобов'язує головним чином батьків та настоятелів.

б) Справедливість взаємна, яка схиляє давати ближньому те, що йому належить, згідно з нормами права, наприклад: його власність, добре ім'я, честь...

в) Справедливість спільна – законна, за законом; вона передбачає давати для спільноти те, що їй належить. Це робимо тоді, коли це допомагає переносити спільні труднощі, та тоді, коли беремо участь у діях спільноти.

Слово справедливий, чи праведний у св. Письмі підкреслює вироблення усіх чеснот, це так треба розуміти слова Ісуса Христа: «Блаженні голодні та спрагли справедливості, бо вони наситяться» (Мт. 5, 6); також слова: «Йосип був праведний».

241 пит. Чому треба бути справедливим?

В. Треба бути справедливим, бо це є:

- 1) воля Божа;
- 2) необхідне, щоб здобути мир та порядок.

Заувага:

Та спільнота, провідники якої не є справедливими або її члени не дотримуються спільних обов'язків і взаємно порушують свої права, не може бути стійкою і, напевно, розпадеться.

Той, що обкрадає або знеславляє, є зобов'язаним відшкодувати.

242 пит. Як змагати, щоб здобувати чесноту справедливості?

В. Треба наполегливо розвивати чесноту справедливості таким чином:

- 1) просити допомоги Божої;
- 2) відривати серце все більше й більше від тимчасових цінностей;
- 3) часто розважати над обов'язками, які на нас покладає справедливість.

3.2. Чесноти, споріднені зі справедливістю, та протилежні їм хибі

243 пит. Які чесноти споріднені зі справедливістю?

В. З кардинальною чеснотою справедливості споріднені такі чесноти:

- а) релігійність;
- б) пошана до батьків і настоятелів;
- в) вдячність.
- г) правдомовність і щирість, лояльність (вірність).

г) приязнь, ласкавість, привітність;

д) послух.

Заувага:

Усі ці чесноти мають споріднення зі справедливістю у тому, що схиляють нас давати Богові й людям те, що їм належить. Не йде тут мова про норми права у повному значенні слова.

а. Чеснота релігії та протилежні їй хиби

244 пит. Що таке чеснота релігії?

В. Чеснота релігії полягає в тому, що віддаємо Богові як найвищому Дателеві і Панові належну честь широко й постійно.

Це найшляхетніша чеснота з усіх моральних чеснот, бо вона нас найбільше наближає до Бога.

Головні практики цієї чесноти релігії – це молитва, жертва, обітниця і присяга.

245 пит. Як грішиться проти чесноти релігії?

В. Грішиться проти чесноти релігії:

1. Забобонами, коли звеличується Бога або святих у невідповідний спосіб; або приписується живим істотам силу, якої вони не мають за своєю природою, ні під впливом Божим, ні під молитвою Церкви.

2. Ворожбитством, стараючись дізнатись про те, що приховане, чи розгадати майбутнє такими засобами, котрі не мають сили це відкрити.

3. Спокушувати Бога, неусвідомлено очікуючи чуда від Бога.

4. Богохульством, покликаючись, присягаючись на Бога, на святих та на святі предмети, посвячені Богові.

5. Святотатством, збезчещуючи особи, речі або місця, посвячені Богові.

6. Ламанням обітниць.

7. Порушенням присяги.

8. Негідною поведінкою в церкві або недостойним виголошенням святих імен, а також негідним проголошенням молитви, Св. Письма та літургійних текстів.

б. Пошана батьків і настоятелів

246 пит. В чому полягає чеснота пошани батьків?

В. Чеснота пошани батьків проявляється тоді, коли ми їх шануємо, любимо і постійно слухаємо.

Сам Бог домагається пошани до батьків у IV заповіді Божій. Господь обіцяє благословення тим, хто шанує батьків, і карає тих, хто цю заповідь не виконує.

247 пит. В чому виявляється пошана до батьків?

В. Пошана до батьків виявляється в таких засадах:

1. Ніколи не входить в суперечку з батьками.
2. Не соромитися батьків.
3. Допомогати їм у їхніх потребах.
4. Приймати радо від них поради та докори.
5. Переносити терпеливо їхні блуди та немочі.
6. Молитися за них ревно ще при житті і після їх смерті.

248 пит. Кому ще повинні ми віддавати особливу пошану?

В. Особливу пошану повинні віддавати:

- 1) тим особам, що займають місце Бога;
- 2) тим, що гідні пошани завдяки своєму становищу, віку, заслугам.

Заувага:

Представниками Бога, перш за все, є церковні настоятелі, сповідники та цивільні – вихователі, учителі.

Гідними пошани є старші люди, священики та інші, що відзначаються чеснотою і посвятою Богові. «Перед сивим волосом мусиш підвестись і особу старого шанувати; і боятимешся Бога твого: Я – Господь» (Лев. 19, 32). Ця пошана до старших має бути не лиш формальною, але впливати зі щирого серця.

в. Вдячність і невдячність

249 пит. Хто є вдячним?

В. Вдячним є той, хто:

1. Визнає та цінує отримані добродійства.
2. Ці почуття вдячності для добродія виявляє зовнішніми ознаками, наскільки це можливо.

3. Відповідно до своїх можливостей відплачується і молиться за них.

250 пит. Чому маємо бути вдячними?

В. Маємо бути вдячними, бо:

- 1) це воля Божа;
- 2) цього заслужено очікують добродії;
- 3) це робить нас гідними нових добродійств. «За все дякуйте: така бо воля Божа щодо вас у Христі Ісусі» (1 Сол. 5, 18).

Заувага:

Щира вдячність – це рідкість. Невдячність – це винагорода світу. Треба бути нам вдячними Богові, людям за всі добродійства, чи то малі, чи великі.

Особливо повинні ми бути вдячними Богові за великі добродійства, такі як наше народження, утримання при житті, відкуплення, покликання до стану священничого, монашого, але й також за переслідування, слабості та інші випробування. Цю вдячність Богові за добродійства можемо жертвувати Ісусові Христові під час Служби Божої.

251 пит. Хто грішить невдячністю?

В. Невдячністю грішить той, хто:

- 1) швидко забуває за добродійства;
- 2) зовсім не дякує або робить це недостатньо;
- 3) за добро відплачує злом.

Заувага:

Невдячність – це поганий блуд. Невдячного карає Бог, і люди ним бридяться.

г. Правдомовність і щирість. Брехня й облуда

252 пит. В чому полягає чеснота правдомовності?

В. Чеснота правдомовності полягає в тому, що завжди говоримо й діємо так, як думаємо.

Заувага:

Людина правдомовна оминає у своїх розмовах і оповіданнях пере-кручення чи недомовлення, перебільшення чи зменшення, заздалегідь запланувавши це, а також уникає представлення непевного, як певного.

253 пит. Чому маємо бути правдомовними?

В. Маємо бути правдомовними, бо це:

- 1) робить нас милими й подібними до Бога;
- 2) вливає нам святу свободу і впевненість;
- 3) збільшує нам пошану й довіру людей.

Заувага:

«Правда з землі зійде, і справедливість дивитиметься з неба» (Пс. 85, 12).

«Ісус до нього: «Я – путь, істина і життя!» (Йо. 14, 6).

Правдомовна людина ступає прямою дорогою, впевнено, не спіткнеться на протиріччях, не має страху, їй треба буде виправдувати свої слова та вчинки.

Правдомовність повинні супроводжувати і чесноти любові, стриманості та тямучості. Все, що говоримо, має бути правдою, але не все, що є правдою, треба говорити. Правда в очі коле чи породжує ненависть. Тому багато людей не витримують правди. Але згодом обурення змінюється в пошану, а це створює довіру.

254 пит. Що таке брехня?

В. Брехня – це свідоме і добровільне висловлення неправди або фальшиве представлення справи.

255 пит. Чому треба оминати брехню?

В. Треба оминати брехню, бо:

- 1) Бог осуджує брехню;
- 2) брехня робить нас дітьми диявола;
- 3) зменшує довіру до нас, перешкоджає в успішній праці;
- 4) підкопує основи суспільного життя.

Заувага:

«Осоружні Господеві уста брехливі; хто чинить правду, той йому вгодний» (Прип. 12, 22).

«Диявол вам батьком, тож волите за волею батька вашого чинити. А був він душогубець від початку, і правди він не тримався, бо правди нема в ньому. Коли говорить брехню, зо свого говорить, бо він брехун і батько лжі» (Йо. 8, 44).

Брехати завжди є гріхом, і тому це ніколи не слід робити, навіть коли можна було б брехнею здобути велике добро або оминати велике лихо. Брехня має короткі ноги, нічого так не приховаєш, щоб опісля

не стало явним. Хто хоч раз збрехав, той наражається на недовіру. Такій людині ніколи вже не повірять, хоча б навіть говорила правду. Навіть у жартах не повинно бути брехні.

256 пит. Хто є щирим?

В. Щирий — це той, що видає себе назовні таким, яким є насправді, а особливо такий, що:

1. Поводиться зі своїм ближніми відкрито, незрадливо і невідлестливо.

2. Виявляє відкрито стан своєї душі духівникові.

Заувага:

Щирість має йти в парі з тямучістю та любов'ю. Хай будуть щирими і природними усі вияви доброї поведінки. Все, що надмірне, не походить із серця. Хоча ми в поганому настрої чи знервовані, треба поводитись ввічливо. І це не буде запереченням щирості, коли ми стараємося побороти свій поганий стан душі.

Ніколи не піддавайтеся хибній тямучості, щоб не виглядати нещирим перед своїм сповідником.

Подібною до щирості є свята простота, це дитяча невинність, якої домагається Ісус Христос: *«Істинно кажу вам: якщо ви не навернетесь і не станете, як діти, не ввійдете в Небесне Царство»* (Мт. 18, 3).

257 пит. Хто є облудним?

В. Облудний — це той, що намагається оприховати свою думку перед ближнім, щоб його обдурити. Облуда сама собою є чимось гіршим, як звичайна брехня, тому треба її ще більше оминати, як брехню.

258 пит. Як особливо проявляється облуда?

В. Облуда проявляється особливо:

1) коли ми запевняємо комусь свою приязнь, але в серці плекаємо і підтримуємо безперервно вороже ставлення;

2) коли ми хвалимо когось в присутності, але коли його немає, то ганимо, очорнюємо;

3) Коли намагаємось підступно заволодіти чужими таємницями.

г. Приязнь. Фальшива приязнь. Привітність. Ворогування

259 пит. В чому суть чесноти приязні?

В. Чеснота приязні є тоді, коли двоє або більше осіб особливо любляться із мотивів надприродних, стараються допомагати один одному, щоб робити добро.

260 пит. Як пізнати, що ця приязнь є чесноною?

В. Приязнь є чесноною тоді, коли приятелі:

- 1) любляться задля Бога і задля чесноти;
- 2) прямують, перш за все, до добра духовного;
- 3) любляться не лише щирим почуттям і словом, але справою і жертвою;
- 4) делікатно роблять один одному зауваження, перестороги;
- 5) залишаються собі вірними взаємно навіть у нещастях.

261 пит. Коли приязнь не є чесноною?

В. Приязнь не є чесноною:

- 1) коли вона впливає головно з почуття хтивості;
- 2) коли спирається на потреби чисто земні.

Заувага:

Сама собою приязнь, що впливає із хтивої пристрасті, є грішною. Нерідко приязнь починається духовним зближенням, але згодом, під впливом статевого потягу, народжується фальшива приязнь — хтива. Ця фальшива приязнь перешкоджає поступові в чеснотах і спричиняється до тяжких гріхів.

262 пит. Як пізнати фальшиву приязнь?

В. Фальшиву приязнь пізнати, коли приятелі:

1. Збираються в час заборонений або занедбують свої власні обов'язки.
2. Підтримують розмови безкорисні або грішні, а головно проти любові ближнього чи настоятелів.
3. Не заохочують себе до чесноти у прикрошах чи переслідуваннях, а лиш нарікають.

263 пит. Що треба сказати про приязнь чеснотливу?

В. Приязнь чеснотлива:

- 1) сама собою є добра, можна її поручати;
- 2) Бог до неї не зобов'язує;
- 3) взагалі не рекомендується особам, що живуть у спільнотах монаших.

«Вірному другові немає ціни, і немає ваги, щоб вартість його зважити» (Сир. 6, 15). Ісус Христос та багато святих мали святу приязнь.

264 пит. Чому не повинно бути окремих приязней у спільнотах?

В. У спільнотах не повинно бути окремих приязней, бо:

- 1) всі члени спільноти повинні любитися, як справжні приятелі;
- 2) достатнім є забезпечення головної мети приязні – взаємної допомоги в небезпеках тіла й душі та заохочення до чеснот.
- 3) окрема приязнь, у деяких випадках, веде до відокремлення від спільноти братньої любові;
- 4) коли виникають окремі приязні в спільнотах, то це явище згубне й злощасне.

265 пит. Коли ми привітні?

В. Ми привітні тоді, коли задля надприродних мотивів поводимося виховано, ласкаво з усіма, з ким спілкуємося.

Заувага:

Ласкавість повинна впливати із серця, бо у протилежному випадку вона буде вдаваною.

Не слід плекати привітність із корисливих мотивів, наприклад, запевнити собі добре місце, посаду, що є егоїзмом.

Приязнь – це овоч і вияв любові ближнього, вона Богові мила. Це необхідна умова, щоб досягти успіху серед людей.

Треба поборювати природні схильності, що протилежні привітності. Такі як меланхолія, марність. Чудовий приклад привітності маємо в Божому Серці Ісуса Христа.

«Та коли з'явилась доброта й любов до людей Спаса нашого Бога, він спас нас не ради діл справедливості, які ми були зробили, але з свого милосердя, купіллю відродження і відновлення Святого Духа» (Тита 3, 4–5).

266 пит. В чому полягає ворогування?

В. Ворожнеча руйнує всі стосунки з ближніми і робить їм шкоду.

Заувага:

Ворожнеча є груповою, коли вона виникла між двома або кількома особами. Але може бути, що ворожнеча є тільки з одного боку, коли особа зненавиджена любить свого ворога, молиться за нього і добре до нього ставиться.

Підтримує ворожий настрій той, хто не говорить з цією особою, не поздоровляє її, не відповідає на привітання. А заявляти, мовляв, я не маю нічого спільного з нею, – це обдурювання себе самого.

Однак дозволеною є відраза, яка не стосується цієї особи, але спрямована проти її хиб і провин.

267 пит. Чому треба оминати ворожнечі?

В. Ворожнечу треба оминати, бо:

- 1) це дуже не подобається Богові, а в деяких випадках – це гріх тяжкий;
- 2) це перешкоджає, щоб і Бог нам простив;
- 3) робить марними наші жертви;
- 4) паралізує увесь поступ у вдосконаленні.

Заувага:

«А я кажу вам, що кожний, хто гнівається на брата свого, підпаде судові. Хто ж скаже братові: «Нікчема!» – той підпаде Верховному Судові. А хто скаже: «Дурень!» – той підпаде підвогонь пекельний» (Мт. 5, 22).

«Кожен, хто ненавидить брата свого, – душогубець, а ви знаєте, що ніякий душогубець не має в собі життя вічного, що в ньому перебувало б» (1 Йо. 3, 15).

У молитві «Отче наш» молимося: *«Прости нам борги наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим»*. *«Коли, отже приносиш на жертвовник дар твій і там згадаєш, що твій брат має щось на тебе, зостав там перед жертвовником твій дар; піди, помирись перше з твоїм братом і тоді прийдеш і принесеш дар твій»* (Мт. 5, 23–24).

268 пит. Що маємо робити, коли інші вороже до нас ставляться?

В. Коли інші ставляться до нас вороже, ми повинні:

- 1) усунути, наскільки це можливо, усе, що спричинило ворожнечу;

- 2) не затримувати в серці згадки ворожої;
- 3) молитися за них;
- 4) відплачувати добром за зло.

Заувага:

Причини ворожнечі:

а) Коли ми першими допустились несправедливості, треба старатися її виправити.

б) Якщо був блуд безтямності, що триває, то його також треба виправити.

в) Якщо погано нас зрозуміли, треба спокійно пояснити. Все це слід робити спокійно, покірно, з любов'ю.

Коли ж без нашої вини або при виконанні своїх обов'язків виникла ворожнеча, ми не є відповідальними і залишаємо все у Божих руках. Не забуваймо, що Ісус Христос і всі святі мали ворогів і супротивників.

Любов до ворогів заслуговує в Бога на особливе благословення, і то тим більше, чим більше ця любов суперечить нашій природі.

«Блаженні переслідувані за правду, бо їхнє Царство Небесне» (Мт. 5, 10).

Найкращий приклад любові до ворогів дає нам Ісус Христос, умираючи на хресті, коли молився: *«Отче, прости їм, бо не знають, що роблять»*.

269 пит. Чого нам стерегтися, коли завважимо якусь хибу у характері ближнього?

В. Коли завважимо якийсь недолік, то треба нам остерігатися:

- 1) щоб ненависть до блуду не перейшла на особу;
- 2) щоб, виправляючи його, не було це здійснено безтямно й жорстоко;
- 3) щоб це не було зроблено із почуття самолюбства. *«Чому дивишся на скалку в оці твого брата, колоди ж у власнім оці не відчуваєш?»* (Лук. 6, 41).

д. Послух

270 пит. Хто є слухняним?

В. Слухняним є той, хто швидко виконує волю іншого.

Заувага:

Заслуга й практика цієї чесноти, як також гріхи, протилежні їй, будуть подані дещо нижче і проаналізовані у 394 питанні, коли буде бесіда про послух чернечий.

4. КАРДИНАЛЬНА ЧЕСНОТА СТРИМАНОСТІ

4.1. Кардинальна чеснота стриманості

271 пит. Хто практикує чесноту стриманості?

В. Чесноту стриманості практикує той, хто постійно опановує тілесні хтиві схильності, як це велить здоровий розум, просвітлений вірою.

Заувага:

Стриманість упорядковує схильність (інстинкт) почуттів. Вона не спрямована на їх знищення, бо ж ці схильності є суттєвою частиною людської природи. Стриманість змагає утримувати їх у порядку.

272 пит. Чому такою необхідною є чеснота стриманості?

В. Чеснота стриманості необхідна, щоб:

- 1) втримати гідність людини;
- 2) оминати багато тяжких гріхів;
- 3) закріпити конечні та корисні чесноти;
- 4) втримати внутрішній спокій.

Заувага:

Не випадково людські тілесні почуття порівнюють із «диким звіром», якого людина носить у собі. Коли людина не приборкає його своєю стриманістю, то доведе себе до осудження і смерті.

4.2. Чесноти, споріднені з кардинальною чеснотою стриманості

273 пит. Які чесноти споріднені з чеснотою стриманості?

В. Спорідненими зі стриманістю є наступні чесноти:

1. Поміркованість і ощадність.
2. Чистота і соромливість.
3. Лагідність, тактовність.
4. Розважність
5. Пильність.
6. Покірність.

а. Поміркуваність у їжі та питті

274 пит. Хто є поміркуваним у їжі та питті?

В. Поміркуваним у їжі і питті є той, хто постійно регулює смак у їжі та питті, як це каже розум і Боже впоодобання.

Заувага:

Згідно з розумом та Божим уподобанням поміркувана людина буде:

а) стримувати себе від поживи забороненої, згідно з приписом посту;
б) оминати недотримання порядку у прийнятті їжі чи надмірної її кількості;

в) стримуватися добровільно від дечого дозволеного або зменшити його споживання.

275 пит. Чому необхідна поміркуваність і ощадність у їжі та питті?

В. Поміркуваність і ощадність необхідна в їжі та питті, щоб:

- 1) зростала ласка Бога в нас;
- 2) щоб мати силу протиставитись гріхові;
- 3) щоб прямувати ревно до чеснот;
- 4) щоб втримати здоров'я тіла.

Заувага:

Мешканці Нініви постом вбереглися від кари, якою погрожував їм Бог. Ісус Христос і святі дають нам гарний приклад поміркуваності в їжі та питті.

У практиці цієї чесноти треба завжди керуватись тямучістю й послухом.

276 пит. Хто є непоміркуваним?

В. Непоміркуваним є той, хто не опановує кількості і способу споживання.

Заувага:

Непоміркуваність, лакомість проявляється під час їжі й пиття:

- а) у невідповідний час, тобто поза прийнятими годинами прийняття їжі;
- б) надмірно;
- в) захланно;
- г) із задоволенням, смачно;
- г) дуже покvapливо.

Дехто обдурює себе, що здоровіше їсти більше, до повного насичення. Радимо звернутись до лікаря-дієтолога.

277 пит. Чому треба остерігатися непоміркуваності?

В. Треба стерегтися непоміркуваності, бо:

- 1) це притуплює дух молитви;
- 2) перешкоджає у змаганні до досконалості;
- 3) нищить чесноти, здобуті працею;
- 4) дає нагоду до численних небезпечних спокус;
- 5) доводить легко до поганого прикладу;
- 6) шкодить здоров'ю тіла.

Заувага:

Нестриманість таїть у собі небезпеку, тому що харчуватись треба щоденно. Однак ще гірше буває, коли їжі недостатньо при вживанні алкогольних напоїв.

278 пит. Як треба охоронятися від нестриманості?

В. Від нестриманості треба охоронятися:

- 1) молитися і робити добрий намір перед їжею;
- 2) не заглиблюватися повністю у смак їжі та пиття;
- 3) без поважної причини не їсти поза визначеними годинами;
- 4) часом стриматися від деяких дозволених страв.

Заувага:

В час їжі, підносимо свою думку до Бога, звертаймо увагу на читання або провадьмо добру розмову. Піддавшись нестриманості, ми повинні самі покарати себе за дану хибу.

б. Чистота — нестриманість, сором

Про цю чесноту та хиби буде ширше описано згодом у 415 питанні.

279 пит. Хто є чистим?

В. Чистим є той, хто постійно опановує сексуальний потяг, згідно з волею Божою.

в. Лагідність — злість, гнів, лють

280 пит. Хто є лагідним?

В. Лагідним є той, хто постійно панує над злістю як внутрішньою, так і зовнішньою.

281 пит. Чому потрібна лагідність?

В. Лагідність потрібна, щоб:

1. Подобатися Богові.
2. Уподобнитися до Христового Серця.
3. Тішитися великим внутрішнім миром.
4. Втримати згоду з іншими.
5. Мати пошану від інших, та мати вплив на інших.

Заувага:

«Візьміть ярмо моє на себе й навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем, тож знайдете полегшу душам вашим. Ярмо бо моє любе й тягар мій легкий» (Мт. 11, 29–30) . «Блаженні тихі, бо вони успадкують землю» (Мт. 5, 4).

282 пит. Як ми повинні практикувати лагідність?

В. Маємо так практикувати лагідність:

1. Втримувати спокій і погоду духу в усіх обставинах.
2. З любов'ю ставитися до нашого оточення.
3. Не виявляти назовні перших проявів хвилювання, роздратування чи невдоволення, а негайно стримати їх у собі.
4. Не дозволяти, щоб ненависть, помста залягли в нашій серці.

Заувага:

Настоятелі повинні особливо плекати лагідність. *«Жити в мирі з людьми добрими, лагідними, ще не є щось надзвичайного... але могли жити з людьми жорсткими, прикрими, невихованими або такими, що вічно у серці носять дух спротиву, — це велика ласка, річ особлива і шляхетна» («Наслідування Христа» II, 3.2).*

283 пит. Хто є злюка (злісняк)?

В. Злісняк — це той, хто раптово запалюється гнівом із приводу заподіяного кимось зла.

Заувага:

Є особи, що дуже легко спалахують злістю, і навіть з дріб'язкових причин, таких як, наприклад, бриніння мухи.

Дуже небезпечним є гнів-лють, який спричинює кривда, чи то справжня, чи уявна, яка посилює ці почуття до ненависті та помсти. Гнів може проявлятися назовні: злий вираз обличчя, холодна поведінка, понуре мовчання, грік відповіді, раптові вибухи люті.

Справедливим є гнів, що виникає з виправданої причини, але одночасно виявляється пристойним способом. Таким був святий гнів Ісуса Христа, коли проганяв зі святині людей, що торгували і продавали.

Може бути, що дехто помилково може розцінювати свій гнів за святий, але він тільки видається таким і впливає з неупорядкованої пристрасті.

284 пит. З яких надприродних мотивів треба опанувати злість?

В. Треба опанувати гнів із наступних надприродних мотивів:

1. Тому, що це — гріх.
2. Тому, що приводить до богохульства, ненависті, поранення тіла, до ворожнечі та інших гріхів.
3. Тому, що зупиняє прагнення ревно змагати до святості.

Заувага:

Малим гріхом можна вважати короточасний гнів, що не триває довго, але коли він продовжується і цілком опанує дух і серце або переходить у ворожнечу, то це буде тяжким гріхом. *«Гнівливий чоловік здійснює сварку, і гарячий — множить провини» (Прип. 29, 22).*

285 пит. З яких природних мотивів треба оминати злість?

В. Треба оминати злість з наступних мотивів природних.

1. Гнів робить замішання в душі і часто доводить до нестямних рішень.
2. Запалює, збуджує дух та нищить спокій.
3. Зменшує пошану людей та їх добрий вплив.
4. Шкодить власному здоров'ю.

286 пит. Як ми повинні остерігатися виявів злості?

В. Ми повинні берегти себе від злості:

1. Уважно оцінювати обставини і сприймати їх спокійно й терпеливо.
2. Не дозволити собі виявляти назовні початки пориву пристрастей.
3. Опанувати злість рішуче при перших проявах.
4. Не робити нічого під її впливом.
5. Шляхетно простити кривду і за зло платити добром.

Заувага:

Злість – це злий порадак.

Не роздумуй над заподіяною кривдою і не згадуй про неї в розмові.

г. Розважність.

Мовчання монастирське. Балакучість

287 пит. *Хто є дискретним – розважним, обачним, тактовним?*

В. Дискретним, розважним у розмові є той, хто нічого не скаже забороненого, некорисного та не розкриє, без причин, якоїсь таємниці.

288 пит. *Для чого необхідна чеснота дискретності – обачності?*

В. Чеснота обачності необхідна, щоб:

- 1) оминати багато гріхів проти Бога і проти ближнього;
- 2) внутрішньо бути з'єднаним з Богом та чинити чесно;
- 3) втримувати мир у серці;
- 4) здобувати пошану й довіру людей.

Заувага:

Божественний Спаситель сказав такі строгі слова: *«Кажу бо вам: за кожне пусте слово, яке скажуть люди, – дадуть відповідь судного дня за нього. Бо за словами твоїми будеш виправданий і за словами твоїми будеш засуджений»* (Мт. 12, 36–37).

«Кали хтось уявляє собі, що він побожний, а не стримує язика, – лиш обманює своє серце, побожність того марна» (Яків 1, 26).

«І дурень, як мовчить, здається мудрим, і розважливим, як стулить губи» (Прип. 17, 28).

Сказавши декілька нерозважних слів, багато людей, які раніше втішались пошаною та повагою, втратили повну довіру.

289 пит. *В чому полягає мовчання у монастирі?*

В. Мовчання монастирське полягає в тому, що члени монастиря зберігають мовчання за приписами уставів – в певні години, у певних місцях, за винятком окремих причин.

Заувага:

Відповідні причини, щоб говорити, можуть виникнути з обов'язку до праці, з послуху, братньої любові.

У різних монастирях розрізняють мовчання велике і мале, чи звичайне і канонічне. Щоб порушити канонічне мовчання, мусить бути дуже важлива причина. Дух мовчання передбачає ходити спокійно, зосереджено, оминати зайвого руху чи гуркоту, гримання дверми тощо.

290 пит. *Чому треба зберігати монастирське мовчання?*

В. Треба зберігати монастирське мовчання:

1. Так втримується в домі дисципліна між членами збору.
2. Допомогає членам збору у їх внутрішньому зосередженні та виконанні своїх обов'язків.
3. Це час покути за гріхи ночі.

291 пит. *Хто є балакуном?*

В. Балакун – це той, хто має звичку надмірно говорити і не думає, що говорить. Він не рефлексує, говорить усе, без вибору.

292 пит. *Чому треба уникати балакучості?*

В. Треба уникати балакучості тому, що:

- 1) вона легко веде до розмов недискретних, всяких клинів проти любові ближнього, всякого бунту, брехні та інших гріхів;
- 2) сіє незгоду, ворожнечу та чинить інші шкоди;
- 3) перешкоджає зібранню духа;
- 4) приводить до втрати поваги та довіри серед людей.

Зауваги:

«В багатомовстві гріха не бракуватиме; хто стримує язик, той розумний» (Прип. 10, 19). *«Говорити – це срібло, мовчати – це золото!»* *«Скільки разів вийду між людей, стільки разів повертаюся меншою людиною»* («Наслідування Христа»).

293 пит. *Як маємо оберігатися від балакучості?*

В. Від балакучості можемо боронитися:

- 1) роздумуючи, який поганий та соромливий є цей блуд;
- 2) пильно стерегтися, ревно молитися, просити ласки Божої стримувати себе та часто перемагати себе;
- 3) шукати джерела цього блуду, може, це пошук земної втіхи або тиха гордість.

г. Пильність. Лінивство. Добре використання часу

294 пит. Хто це пильний?

В. Пильний — це той, хто виконує, наскільки це можливо, точно, ревно і добросовісно обов'язки свого стану чи інші заняття.

Зауваги:

Пильний не переймається невдачею чи помилкою, ані не вибирає роду праці, яка приємніша, але спрямований виконати свій обов'язок. Він однаково добре виконує будь-яку працю, своєчасно, належним способом та досконало її завершує.

295 пит. Чому треба нам чесноти пильності?

В. Нам потрібна чеснота пильності, щоб:

- 1) бути милими Богові і людям;
- 2) втримувати погоду духу та поступати в чеснотах;
- 3) мати успіхи у практичній діяльності.

296 пит. Хто є лінивим?

В. Лінивий — це той, хто виконує свої обов'язки без запалу, несерйозно, змінює своє заняття без належних причин або ж залишає поле праці.

Зауваги:

Лінивого можна пізнати так:

1. Він не любить справ духовних, таких як розважання, скуплення духу, духовного читання, умертвлення.
2. Він утікає від людей працьовитих, відчуває до них відразу.
3. Він свої обов'язки виконує поверхово, змінює їх без причини або занедбує.
4. Він залюбки займається дрібничками та пустими розвагами.
5. Радо займається справами безкорисними. Це те ледаче заняття, це та марна праця лінивого.

297 пит. Чому треба борювати лінивство?

В. Лінивство треба борювати, бо:

- 1) воно веде нас до багатьох гріхів, а головне до балакучості, згіршення, нечистоти і, врешті, до байдужості — духовного холоду та закамінелості серця;
- 2) воно спричиняє марну втрату часу, за який можна було б щось зробити для безсмертних душ, для Церкви, для людства;

3) воно перешкоджає внутрішньому спокоеві та обкрадає правдиву радість.

Зауваги:

«Безділля є матір'ю всіх блудів». «Безділля — це гачок диявола, щоб ловити людей». «Щоб якась ледача людина жила чесно, невинно, це було б таке чудо, як би камінь, що паде згори, затримався у повітрі». «Особливо згубним є лінивство у духовному житті». Св. Франциск з Асичу називав ледачого «братом мушкою», яка нічим не журиться, а живе на плечах інших.

298 пит. Як нам стерегтися від лінивства?

В. Від лінивства треба стерегтися:

1. Дуже цінувати свій час, даний Богом.
2. Просити в Бога допомоги перемагати себе із запалом.
3. Дотримуватися постійного життєвого розпорядку.

Зауваги:

«Душа лінивого жадає, та нічого німає; душа ж трудящих насититься» (Прип. 13, 4). «Від часів Йоана Хрестителя і понині Царство Небесне здобувається силою; і ті, що вживають силу, силоміць беруть його» (Мт. 11, 12).

Дуже обдурює себе той, хто вважає бездіяльність мистецтвом доброго життя чи необхідною розвагою, розрадою.

299 пит. Чому час є таким дорогим?

В. Час такий дорогий, бо:

- 1) життя коротке, а кінець його непевний;
 - 2) втрачений час не вернеться;
 - 3) від використання часу багато залежить для нас і в майбутньому для багатьох людей, а це — або вічне щастя, або осудження.
- «Чувайте, отже, бо не знаєте, якого дня Господь ваш прийде» (Мт. 24, 42).

Зауваги:

Ми не повинні задовільнятися простою дорогою до неба, але працювати, щоб здобути якнайбільший ступінь нагороди. Під тим оглядом кожна миттєвість має вартість вічності.

300 пит. Що робити, щоб плідно використовувати час?

В. Щоб плідно використовувати час, треба:

1. Часто розважати над вартістю часу, над шкодами, яких завдає втрата часу.
2. Старатися особливо використовувати час змолоду та коли ще дозволяє здоров'я.
3. Втікати від ледачого товариства, наскільки це можливо.
4. Не посвячувати надмірно часу на сон, відпочинок, як цього вимагає природа.
5. Дотримуватися доброго розкладу дня.
6. Систематично робити іспит совісті про те, як використовується час.

Заувага:

Правильний розклад дня та його дотримання – це засіб, щоб зробити своє життя вартісним. Тут мусить бути добре визначений час на молитву, на працю та на відпочинок. Зміна праці – це вже відпочинок.

Той, хто працює спокійно і в міру, може зробити багато, при цьому менше потребує часу на відпочинок та на рекреацію.

Щоб не обдурювати себе та не робити нічого нестямного, було б добре порадитися у людей досвідчених. Бо сама пильність ще не гарантує доброго використання часу. Працю треба виконувати у стані ласки Божої освячуючої та з добрим наміром, щоб подобатися Богові. Втрачений час можна виправити пильністю та палкою любов'ю до Бога.

д. Покора. Гордість

(пуста пожадливість почестей, чванливість, самоуподобання, гіпокризія, амбіція)

301 пит. Хто є покірним?

В. Покірний – той, хто постійно перед очами безконечної величі Божої усвідомлює свою власну мізерність.

Покора належить до кардинальної чесноти стриманості, бо запобігає бажанню почестей і незалежності від інших. Дух покори спонтанно проявляється у говорінні, у поведінці та на кожному кроці людини.

302 пит. Чому потрібна чеснота покори?

В. Чеснота покори потрібна, щоб:

- 1) побороти гордощі диявола;

- 2) подобатися Богові та уподібнитися Ісусові Христові;
- 3) здобувати й зберігати інші чесноти;
- 4) тішитися безперервним спокоєм;
- 5) жити у взаєморозумінні з людьми;
- 6) шанувати і не занепадати духом у важких життєвих ситуаціях.

Заувага:

«Чи може думаєте, що Писання даремно каже: «До заздощів прагне дух, що живе в нас»? І більшу дає благодать, через що й сказано: «Бог гордим противиться, смиренним же дає благодать» (Яків 4, 5–6).

«Навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем» (Мт. 11, 29).

Пречиста Діва Марія та всі Святі були покірними серцем. Покора – це певна ознака призначення, тоді коли гордість – осудження. Немає труднощів у чернечих спільнотах, яких не можна було б побороти покорю.

303 пит. Які є ступені покори?

В. Є три ступені покори:

1. Усвідомлювати свою малозначимість.
2. Переносити терпеливо чиюсь недооцінку.
3. Радісно переносити упокорення й бажати їх.

Заувага:

Другий ступінь природно впливає з першого. Хто вважає себе за малозначимого, той не зверне уваги на те, що його інші мало оцінюють.

Намагання втримати добре ім'я та честь не суперечить чесноті покори, а є законним правом, а деколи і святим обов'язком.

304 пит. Хто є на першому ступені покори?

В. На першому ступені покори є той, хто:

- 1) вважає себе негідним слугою Божим, негідним Його ласк, а раніше заслуговує на всі Його допустити;
- 2) не вивищується над ніким, приховує всі добрі прикмети, сумлінну працю, а виявляє свої незнані хиби тим, хто про це повинен знати;
- 3) не довіряє своїм судженням і спроможностям, не підтримує в собі власних похвальних думок, не шукає похвал, не приймає їх легкодушно, а вибирає для себе те, що гірше, чи в поживі, чи в одязі, чи в житлі.

«Знаю, о Господи, що твої присуди справедливі і що ти упокорив мене по правді» (Пс. 119, 75). «Не нам, о Господи, не нам, а імені твоєму дай славу, заради милості твоєї і твоєї правди» (Пс. 115, 1).

«Хто бо тебе вирізняє? Що маєш, чого б ти не одержав?» (1 Кор. 4, 7).

305 пит. Хто має другий ступінь покори?

В. Другий ступінь покори має той, хто терпеливо переносить, якщо:

- 1) мають його за ніщо, мало оцінюють і приватно, і публічно;
- 2) вважають його непридатним до цього фаху або роду заняття;
- 3) залишають його позаду при розподілі речей чи праці;
- 4) думає, що його не цінують, не люблять.

306 пит. Хто є на третьому ступені покори?

В. На третьому ступені покори є той, хто:

- 1) бажає, щоб його заслуги та добрі справи всі обезцінювали;
- 2) тішитися, коли його хиби стали явними;
- 3) бажає отримати з необхідних речей, що гірше, і щоб з ним поводитися жорстко та холодно;
- 4) любить своїх супротивників та тих, що його переслідують, як найбільших добродіїв, і за них молиться, про них добре говорить та добром відплачується їм за зло.

Заувага:

Цей ступінь є ознакою великої досконалості.

«Вийшли апостоли з синагоги, раді, що удостоїлися перенести зневагу за ім'я Ісуса» (Ді. 5, 41).

Св. Вернард: «Правдиво покірний хоче, щоб його мали за ніщо, а не за покірного».

307 пит. Як здобувати чесноту покори?

В. Чесноту покори здобувається:

1. Безперервним вимолованням її.
2. Старанням пізнавати себе щораз більше.
3. Ревним використанням усіх нагод, щоб цю чесноту практикувати.

308 пит. Хто є гордим?

В. Гордим є той, хто, не бажаючи правдиво пізнати самого себе та ради пустої зарозумілості, оцінює себе більше, ніж він того вартує.

309 пит. Чому треба поборювати гордість?

В. Гордість треба поборювати, бо:

- 1) це гріх головний, що відкриває шлях до багатьох інших гріхів;
- 2) вона нищить чесноти, грабує заслуги та добрі справи;
- 3) стягає кару Божу і знецінює громадську думку.

Заувага:

«Гордість осоружна Господеві й людям, для нього й для них несправедливість – переступ» (Сирах 10, 7).

«Отож, коли даєш милостиню, не труби перед собою, як роблять лицеміри по синагогах та вулицях, щоб їх хвалили люди. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду» (Мт. 6, 2).

Гордість неопанована й шалена – це знак згуби. За плечами гордого слідує завше безсоромний упадок.

310 пит. Чому така небезпечна гордість?

В. Гордість така небезпечна, бо:

- 1) вона часто лежить прихована на дні серця, і дуже важко її відкрити;
- 2) вона легко вилазить, і то без руху, різними способами, навіть практикою чеснот.

Заувага:

Ніякий інший блуд, крім хтивості, так не обдурить, як гордість.

311 пит. Які головні види гордості?

В. Головні види гордості:

1. Пусте бажання почесней.
2. Чванливість.
3. Зарозумілість на свої прикмети.
4. Гіпокрезія, вдавання.
5. Амбіція, гонористість.

312 пит. Хто грішить пустим бажанням почесней?

В. Пустим бажанням почесней грішить той, хто непристойно домагається більше похвали і пошани.

313 пит. Чому треба оминати пусте бажання почестей?

В. Треба гамувати пусте бажання почестей, бо:

- 1) це образа Бога;
- 2) зменшує надприродну вартість наших справ, або зовсім їх нищить;
3. нищить мир і спокій у серці.

Заувага:

Гонористий ображає Бога, бо:

- 1) домагається для себе почестей, а вони належать тільки Богові;
- 2) шукає, щоб люди шанували його, коли вистачає йому, що Бог його нагородить.

«Як можете ви вірувати, коли ви славу один від одного приймаєте, а слави, яка від самого Бога, не шукаєте?» (Йо. 5, 44). *«Уважайте добре, щоб ви не чинили ваших добрих учинків перед людьми, які бачили б вас, а то не матимете нагороди в Отця вашого, що на небі»* (Мт. 6, 1).

314 пит. Хто грішить чванливістю?

В. Чванливістю грішать той, хто надмірно вивищується у словах та розмовах.

Заувага:

Одні хваляться своїм походженням або родиною, приятелями, а ще інші, – що не мають блудів чи недоліків...

315 пит. Чому треба оминати чванливість?

В. Треба оминати чванливість, бо:

- 1) це не подобається ні Богові, ні людям;
- 2) веде часто до брехні, до несправедливості та суперечить любові ближнього.

316 пит. Хто є зарозумілим?

В. Зарозумілим є той, хто надмірно підкреслює свої прикмети та справи.

317 пит. Хто є гіпокритом?

В. Гіпокрит – це той, що планово вдає більш побожного і чесного, ніж насправді цього заслуговує.

Заувага:

Гіпокрим, чи вдавання якоїсь чесноти, якої хтось не має, – це блуд дуже поганий і небезпечний. Його ненавидить Бог і люди.

Ісус Христос називав фарисеїв і книжників через їхній гіпокрим «гробами побіленими» та грізними словами: *«Змії, гадюче поріддя! Як можете ви уникнути пекельного засуду?...»* (Мт. 23, 27–33).

Не кожна гіпокрим є тяжким гріхом, головню коли вона проявляється у малих речах і не завдає великої шкоди ближнім.

318 пит. Хто є амбітним – гонористим?

В. Амбітним є той, хто надміру шукає пошани, вирізнення та вивіщення над іншими.

319 пит. Чому треба гамувати амбіцію?

В. Амбіцію треба гамувати, бо:

1. Вона немила Богові та людям.
2. Доводить легко до великих скандалів, непорозумінь, неприемностей.
3. Забирає спокій у серці.

Заувага:

Ісус Христос до апостолів, що хотіли зайняти перші місця, казав: *«Істинно кажу вам: Якщо ви не навернетесь і не станете, як діти, не ввійдете в Небесне Царство»* (Мт. 18, 3).

Однієї неспокійної та амбіційної людини вистачає, щоб підбурити спільноту до незгоди.

320 пит. Коли маємо робити добро публічно, щоб усі бачили?

В. Треба робити публічно добро:

1. Коли цього вимагає слава Божа, на збудування ближнього, честь Церкви і честь духовної особи.
2. Коли цю добру справу можна виконати тільки публічно: молитва в хорі, відвідини хворого, умиртвлення зовнішніх почуттів і т.п.

Заувага:

Намір має бути ясним і спрямованим до Бога.

«Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, бачивши ваші добрі вчинки, прославляли вашого Отця, що на небі» (Мт. 5, 16).

Не слід залишати добру справу чи практикувати чесноту зі страху – це прояв гордості. Якщо під час виконання доброї справи приходить думка, що це з пустоти, треба спокійно продовжувати почату добру справу. Казав св. Вернард: *«Слухай, дияволе, не для тебе я почав і не для тебе залишу її»*.

321 пит. Коли можна приховувати свої власні хиби?

В. Можна приховувати свої власні хиби:

1. Щоб не подавати поганого прикладу іншим.
2. Щоб так оминуть пониження й шкоди для Церкви та стану духовних осіб.

Заувага:

Приховувати хиби— це не означає робити їх таємно, але робити те, що завжди неповинне виконуватись. Тому ці особи так чинять не через гіпокрезію, але щоб оминуть поганий приклад.

322 пит. Що діяти з нашими здібностями?

В. Треба:

1. Покірно визнавати наші можливості, здібності, таланти, ними тішитися, як дарами, що їх ми отримати від Творця.
2. Ревно їх удосконалювати, пильнувати їх, завше свідомо, пильно їх використовувати, просити поради та дозволу.

Заувага:

Коли менш здібні визнані й дістали добрі посади, а не ми, треба усвідомити, що Господь не потребує наших сил. Коли настоятелі дали нам якесь доручення, що нам непосильне, тоді можна просити покірно, щоб його замінили, але коли настоятелі не змінюють своєї думки, треба вбачати в тому волю Божу.

Де б ми не працювали, завше треба старатися, щоб наші сили, здібності служили на славу Божу, на спасіння безсмертних душ.

323 пит. Як треба поборювати гордість?

В. Ми повинні поборювати гордість ось таким чином:

1. Часто розважати про огидність цього гріха.
2. Правдиво пізнавати себе та свою власну малозначимість, слабкість та повну залежність від Бога.
3. Часто повторювати акти упокорення, головню під час спокусу до гордості.

5. КАРДИНАЛЬНА ЧЕСНОТА МУЖНОСТІ**5.1. Кардинальна чеснота мужності****324 пит. Хто є мужнім?**

В. Мужній — це той, хто постійно проявляє сильну волю до праці та, незважаючи на труднощі життя, здатний виконати важкі завдання, свідомо й розумно розподіляє свої сили.

Заувага:

До чесноти мужності також належить припинення якоїсь надзвичайно важкої справи, що перевищує наші сили і видається некорисною.

325 пит. Чому необхідна чеснота мужності?

В. Чеснота мужності необхідна, щоб:

- 1) вірно здійснити волю Божу та здобути тривалі чесноти;
- 2) довершувати великі справи для спасіння безсмертних душ, а також збирати багато заслуг для неба.

Заувага:

«Царство Небесне здобувається силою; і ті, що вживають силу, силоміць беруть його» (Мт. 11, 12).

«І коли хтось бореться, то не отримує вінка, якщо не бореться законно» (2 Тим. 2, 5).

Коли практикуватимемо цю чесноту, можемо легко і ясно проявити любов до Господа.

Діти цього світу йдуть на всякі жертви, щоб здобути матеріальні цінності та тимчасові почесті.

5.2. Чесноти, споріднені з кардинальною чеснотою мужності, та протилежні їм хиби**326 пит. Які чесноти споріднені з кардинальною чеснотою мужності?**

В. З кардинальною чеснотою мужності споріднені наступні чесноти:

1. Великодушність.
2. Довірливість.
3. Постійність.
4. Терпеливість.

а. Великодушність — нерозважність, зухвальство.**Лінивство****327 пит. Хто є великодушним?**

В. Великодушним є той, хто завжди готовий із любові до Бога виконати надзвичайно важкі завдання, навіть відразливі.

Заувага:

Ця чеснота виявляється тоді:

а) коли не занепадаємо духом у труднощах заради якихось постанов, обіцянок, фальшивих осудів, переслідування і т. д.;

б) коли не підтримуємо ненависті до своїх супротивників, але робимо їм добро;

в) коли втримуємо дух спокійним, незважаючи на великі труднощі.

Чеснота великодушності притаманна всім святим: це вона спонукає до героїчних вчинків, за які Господь особливо нагороджує.

Не можна без узгодження із настоятелями та їх дозволу виконувати справи довготривалі, великі, важкі, небезпечні або чужі для спільноти.

Коли б настоятелі наклали обов'язок, що перевищує наші сили, то можемо й повинні спокійно про це заявити, але коли б настоятелі наполягали, тоді треба приступати до праці з вірою у Божу допомогу.

328 пит. Хто грішить нерозвагою?

В. Нерозвагою грішить той, хто нерозважно береться до справ, які йому непосильні.

Заувага:

Нерозважність часто виникає із гордості або нестями. Нерозважність часто уподібнюється до великодушності, а насправді вона суперечить їй.

329 пит. Хто грішить лінивством?

В. Лінивством грішить той, хто через недбальство й добровільну духовну слабкість утікає від усякої праці, зокрема важкої, хоч совість йому нагадує про необхідність виконання цього обов'язку.

б. Довірливість — слабодушність**330 пит. Хто є довірливим?**

В. Довірливим є той, хто береться до справ важких покірно, з великою надією на Божу допомогу та обов'язкову витривалість.

331 пит. Хто грішить слабодушністю?

В. Слабодушністю грішить той, хто, хоча і відчуває докори совісті, все ж таки припиняє розпочату добру справу, бо йому здається, що ця його праця приносить йому виснаження та небезпеку.

Заувага:

Коренем цього блюду є невіра в Божу допомогу, тут бракує запалу, а прихована гордість примушує боятися, щоб не виставити себе на сміх.

в. Постійність у доброму — непостійність**Опір — впертість****332 пит. Хто є постійним у доброму?**

В. Постійним у доброму є той, хто продовжує розпочату добру справу і, наскільки це від нього залежить, закінчує її добре, щасливо.

Замітка (важлива):

Є подвійна постійність:

а) постійність у виконанні доброї справи;

б) постійність у доброму аж до смерті.

333 пит. Чому необхідна постійність у доброму?

В. Постійність у доброму необхідна, щоб:

1) здобути тривкі чесноти і виконувати справи, милі Богові;

2) здобути вічне життя.

Заувага:

«Ісус сказав до нього: «Ніхто, що поклав руку на плуг і озирається назад, не здатний до Царства Божого» (Лк. 9, 62).

«Хто витриває до кінця, той буде спасений» (Апок. 2, 10).

«Щодо християн, то це питання, не як почали, але як закінчили. Павло почав погано, але закінчив добре. Юда навпаки: мав початок дуже гарний, але своєю зрадою закінчив негідно, осудженням» (Св. Єронім).

Треба бути постійним не лиш у своїх обов'язках, але також у всіх добрих справах, що їх ми почали, а головно:

а) у поведінці, доброму тоні, тактовності, чемності, делікатності;

б) у духовних вправах побожності, у чеснотах, які ми самі собі вибрали. Треба залишити звички, що були колись добрі, корисні, які з часом втратили своє значення або, може, стали шкідливими для здоров'я, або перешкождали в поступі чеснот. Треба продовжувати добрі звички, якщо ми перервали їх через лінивство чи страх перед труднощами.

334 пит. Хто грішить непостійністю?

В. Непостійністю грішать той, хто без достатньої причини залишає практикувати добро, змінює благородні переконання та береться до недостойної діяльності.

Заувага:

Не залишати практикувати добро через якусь пристрасть, особливі труднощі, несправедливий спротив, поганий приклад чи тому, що інші так не роблять.

335 пит. Чому треба стерегтися непостійності?

В. Треба стерегтися непостійності, бо:

- 1) це негідне розумної людини, християнина;
- 2) легко веде до байдужості, до поганих звичок і, врешті, до вічного осудження.

Заувага:

Є приповідка: починається маленьким, а закінчується великим. Згубною, злочасною є непостійність у покликанні, яка веде до втрати віри або чернечого стану.

Читаємо у книзі Сираха: «Свята людина витриває в мудрості, як сонце; але дурний міняється як місяць». «Є такі, що залишають просту дорогу, а йдуть кривими стежками! Що буде, як Господь пічне свій суд?» (Євр. 6, 4–6).

Історія Церкви дає багато прикладів такої непостійності та її наслідків.

336 пит. Хто є постійним?

В. Постійним є той, хто дотримується непорушно добрих засад, які пізнав як корисні згідно з розумом і совістю.

337 пит. Хто грішить упертістю?

В. Впертістю грішать той, хто, хоча й усвідомлює своє нерозумне твердження або міг би його оцінити, однак твердо стоїть на позиціях, які скріплює словами і справами.

Зауваги:

Впертість відрізняється від постійності тим, що вона не сумісна з тямучістю.

г. Терпеливість і нетерпеливість**338 пит. Хто є терпеливим?**

В. Терпеливим є той, хто терпить спокійно з любові до Бога будь-які труднощі, болі і хвороби.

Заувага:

Терпеливий зносить спокійно як болі фізичні: хвороби, голод, спрагу, холод, переслідування, так і болі моральні: приниження, спокуси, зневаги і т. д.

339 пит. Скільки є ступенів терпеливості?

В. Терпеливість має три ступені:

1. Терпіти, не подаючи жодних ознак нетерпеливості.
2. Терпіти, незважаючи на внутрішні почуття.
3. Терпіти з радістю і бажати ще більше терпінь.

Зауваги:

«У мене велике до вас довір'я, я вельми пишаюся вами. Я – повен утіхи, я переповнений радістю посеред усіх наших напастей» (2 Кор. 7, 4).

«Уважайте за найвищу радість, мої брати, коли підлягаєте різноманітним спокусам» (Яків 1, 2).

340 пит. Чому необхідна чеснота терпеливості?

В. Чеснота терпеливості необхідна, щоб:

- 1) переносити гідно болі, що їх Господь послав або допустив;
- 2) гідно відплачувати за наші гріхи та збирати рясні заслуги;
- 3) робити добрі справи й здобувати тривалі чесноти;
- 4) здобувати останню витривалість.

Заувага:

Часто терпіння є пробою любові, яку Господь має до нас.

Бог допускає витягнення добра зі зла. «Ви зло задумали на мене, але Бог обернув це на добре, щоб зробити так, як воно є сьогодні: спасти життя багатьом людям» (Буття 50, 20).

«Кого Бог любить, того й картає, як батько улюбленого сина» (Прип. 3, 12).

«(А Рафаїл до Товита): «Я був посланий до тебе, щоб випробувати тебе» (Товит. 12, 13).

«Вам бо треба терпеливості, щоб ви, виконуючи Божу волю, одержали обітницю» (Євреїв 10, 36).

«Бо через багато страждань нам треба увійти в царство Боже» (Ді. 14, 22).

«Хто не бере свого хреста й не йде слідом за мною, той недостойний мене» (Мт. 10, 38).

341 пит. Коли можна старатися, щоб оминутися терпіння, і це не буде браком терпеливості?

В. Можна старатися оминати, щоб не терпіти, і це не буде браком терпеливості:

1. Для добра суспільного – родина, народ, дім, чин, уся Церква.
2. Коли були б великі втрати моральні та матеріальні, такі як життя, здоров'я, засоби економічні, добра слава.
3. Коли так тяжко було б перетерпіти, що годі було б не згрішити заради малої чесноти.

Заувага:

Тому й треба покликати лікаря у тяжких хворобах і можна молитися, щоб Господь нас звільнив від них. Не повинні ми втікати від хворібі тіла чи морального зла, які не є загрозовими, наприклад нехиті чи депресія, за винятком небезпеки страшного поденервовання, що привело б до злості та помсти.

342 пит. Що діяти в труднощах?

В. Під час труднощів треба:

1. Гамувати всяке збудження нетерпеливості.
2. Доручатися з вірою в Божі руки.
3. Не припиняти наших прийнятих побожних практик, а навпаки – ще їх подвоїти.
4. Не шукати потіхи у навмиллі, але лише в Бозі.
5. Молитися за того, від кого терпимо, і відплачувати добром за зло.
6. Коли проба триває довго, приймаймо її як особливу Божу ласку.

343 пит. Як поводитися в духовнім опущенні?

В. В духовнім опущенні треба:

1. Упокорюватися перед Богом та розважувати, що ми негідні Божих утіх.
2. Шукати, чи ми самі не є причиною такого стану.

3. Не залишати жодної звичайної духовної практики.

344 пит. Що маємо діяти в тілесних слабостях?

В. В слабостях тілесних треба:

1. Практикувати терпеливість та підпорядкування волі Божій.
2. Виконувати приписи лікарів та обслуги.
3. Дякувати за обслугу.
4. Бути обмеженим у домаганнях.
5. Дотримувати розпорядку часу.
6. Просити останніх св. Тайн.

345 пит. Хто грішить нетерпеливістю?

В. Нетерпеливістю грішить той, хто надмірно тривожиться та нарікає на зло, яке переносить, а забуває, що все це допуст Божий.

6. ТРИ ЧЕСНОТИ ТЕОЛОГІЧНІ ТА ПРОТИЛЕЖНІ ХИБИ

6.1. Теологічна чеснота віри

346 пит. В чому суть теологічної чесноти віри?

В. Теологічна чеснота віри є тоді, коли сильно приймаємо за правду все, що Бог об'явив, тому що Бог не може помилитися чи впровадити нас у блуд.

Заувага:

На св. Хрещенні Господь вливає у нашу душу чесноту віри. Ми повинні її розвивати, удосконалювати безперервною вправою. Церква навчає нас про все, що Бог об'явив, через своїх посланців, своїх представників – Папу, єпископів, священників.

347 пит. Чому необхідна чеснота віри?

В. Чеснота віри необхідна, щоб:

1. Обминати гріх.
2. Практикувати головні чесноти – послух, витривалість у терпіннях і праці та братню любов до ближнього.
3. Добре, гідно молитися та гідно приймати св. Тайни.
4. Досягнути вічного життя.

Заувага:

«Віра, – як вчить Тридентський Собор, – це початок спасіння людини, це основа і корінь усього виправдання». «Без віри не можливо

подобатися Богові, бо хто приступає до Бога, мусить вірити, що він існує і дає нагороду тим, які його шукають» (Євр. 11, 6).

348 пит. Як треба плекати чесноту віри?

В. Чесноту віри необхідно плекати:

1. Постійно збуджуючи живу віру.
2. Вивчаючи і розважаючи основні правди віри.
3. Пристосовуючи своє життя до віри.
4. Приймаючи, в душі віри, допустити, працю, доручення настоятелів та будь-які пригоди, що трапляються у житті.
5. Оминаючи небезпеки та відкидаючи сумніви, що приходять у вірі.

Заувага:

Це похвально починати усі свої молитви, головню довші, актом віри у присутність Бога. Гарні ці наші почуття: «Вірую в Бога Вседержителя». Це – найкраще просвітлення для нашого розуму і найбільші спонуки, щоб справу виконувати добре.

Збуджуймо нашу віру, головню перед кивотом, у стіп Христа Євхаристійного. Це таїнство віри, що так близько біля нас, але його можемо зрозуміти тільки живою вірою.

Справді, каже св. Яків: «*Віра, коли справ не має, мертва сама в собі*».

Не можна і небезпечно читати безбожні книжки чи журнали, як і підтримувати стосунки з особами без віри чи з різними сектантськими громадами.

У сумніви щодо віри небезпечно надто заглиблюватись, хоч треба розумно розважати таїнства св. Віри. Про свої сумніви добре було б розказати особі, що добре знає правди віри.

6.2. Теологічна чеснота надії

349 пит. У чому полягає теологічна чеснота надії?

В. Теологічна чеснота надії проявляється тоді, коли ми сильно очікуємо від Бога вічного щастя й усього того, що нам необхідне і корисне для здобуття. А це тому, що Бог Всемогутній, Добрий, Вірний і це нам обіцяне задля заслуг Ісуса Христа.

Заувага:

У першу чергу ми повинні надіятися, що отримаємо прощення наших гріхів та Божу ласку. Можемо також надіятися від Бога

тимчасових благ, оскільки вони служать здоров'ю нашої душі. Але не слід забувати, що нам треба щиро співпрацювати з Божою ласкою.

«Господь любить тих, що його бояться, що його милості чекають» (Псл. 147, 11).

Надія – це плід віри!

«Веселі в надії, в горі терпеливі, в молитві витривалі...» (Рим. 12, 12).

Душа, яка повна надії і без найменшого сумніву переконана, що буде спасенна, поборює усі свої перешкоди та з великим запалом іде дорогою чеснот і радісно служить Богові.

350 пит. Чому нам потрібна чеснота надії?

В. Нам потрібна чеснота надії, щоб:

- 1) подобатися Богові;
- 2) підтримувати великий запал у практикуванні добрих справ;
- 3) радіти вже тут, на землі, радощами неба;
- 4) здобути вічне спасіння.

351 пит. Як треба надіятись на Бога?

В. Ми повинні надіятися на Бога:

1. Із повною довірою.
2. Віддатися цілком Його святій волі.
3. Ми повинні надіятися на Бога, на Його милосердя, незважаючи на наші численні й тяжкі гріхи. Своєю надією відчинив собі небо розбійник на хресті. Із надією на Бога мусить іти одночасно й недовіра до самого себе.

6.3. Теологічна чеснота любові

а. ЛЮБОВ ДО БОГА

352 пит. Коли ми любимо Бога?

В. Любимо Бога тоді:

- 1) коли відчуваємо в Ньому уподобання;
- 2) коли ми зичливі до Нього;
- 3) коли Його цінуємо понад усе.

Заувага:

Виділяємо три види любові:

- а) уподобання;
- б) зичливість;

в) надання переваги чи особливого вияву уваги.

Усі названі види любові – нероздільні, вони пов'язані між собою, кожна з яких міститься у двох інших.

Хто має в Бозі уподобання, той бажає також Йому подобатись, бути до Нього зичливим і віддає Богові перевагу понад усе, вважає Його вершиною любові. Коли практикуємо один вид цієї чесноти, то практикуються всі інші.

Любов – це акт волі, а не тільки почуття. Тому не потрібно, щоб ми лише почуттями любили Бога. Певно, що чуттєве прагнення збільшує запал побожної молитви, робить службу Богові легкою та більш відданою. Ці почуття можуть, навіть, збуджувати любов там, де її немає. Найповнішою є та любов, що проявляється у справах та жертві.

Відповідно до мотивів, що викликають любов-почуття, любов може бути:

- а) недосконала;
- б) досконала.

353 пит. Коли любимо Бога недосконала?

В. Любимо Бога недосконала тоді, коли любимо Його задля нас самих, тобто з метою, що Він зробить нас щасливими. Ця любов більше стосується до чесноти надії. Вона годиться і є доброю, але все-таки є меншою від любові досконалої щодо її цінності, значення та успішності.

354 пит. Хто любить Господа досконала?

В. Господа любить досконала той, хто любить Бога сильно, понад усе, більше, як усе інше. А це тому, що Бог – добрий, досконалий, що є нашим добрим Батьком і нашим найбільшим приятелем.

Заувага:

Любов досконала має три ознаки:

а) Пряма дія душі: любимо Бога, бо це означає уподобатись Його безконечній досконалості, бажати Йому всього добра і вивищувати Його понад усе.

б) Прямий мотив дії: любимо Бога, бо Він – безконечно досконалий і безконечно добрий для нас.

в) Належна сила (напруження): любимо Бога понад усі речі, а це означає, що ми повинні бути готовими все втратити, щоб не допустити відлучення від Бога, що є гріхом смертельним.

Любов досконала має різні ступені. Найнижчий ступінь має той, хто оминає лиш гріх тяжкий, але не оминає гріхів малих. Щоб зростати в любові до Бога треба постійно працювати над собою, викорінювати гріхи малі та будь-які недосконалості.

355 пит. Чому треба вправлятися з запалом у любові до Бога?

В. Маємо посилено вправлятися в любові до Бога, бо:

- 1) це перша і найбільша заповідь;
- 2) вона з'єднує нас із Богом внутрішньо;
- 3) приносить багато інших чеснот великої вартості;
- 4) знищує гріхи і скасовує кару, належну за них.

Заувага:

«Тепер же зостаються: віра, надія, любов – цих трое; але найбільша з них – любов» (1 Кор. 13, 13).

«А над усе будьте в любові, що є зв'язок досконалості» (Кол. 3, 14).

«Він же сказав до нього: «Люби Господа, Бога Твого, всім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю: це найбільша й найперша заповідь» (Мт. 22, 37–38).

Любов досконала змиває усі гріхи, хоча були б вони дуже великими і численними, а з ними і кару вічну. Невірний, поганин, що любить Бога досконала, очищується від гріха первородного.

Залежно від ступеня досконалої любові, прощаються душі також гріхи щоденні та дочасні кари, які ми заслужили за ці гріхи.

Хто любить досконала Бога, той зобов'язаний виконувати усі Божі Заповіді і при найближчій сповіді висповідатися з гріхів тяжких, хоч сама постанова про сповідь не є обов'язковою. Жаль досконалий – не що інше, як жаль, що ґрунтується на досконалій любові до Бога. Однак слід пам'ятати, що під час сповіді треба розбудити ясно і безпосередньо жаль за скоєні гріхи, і тут не вистачає звичайного акту любові до Бога.

Св. апостол Павло у своїй величній пісні про любов пише: «Якби я говорив мовами людськими й ангельськими, але не мав любові, я був би, немов мідь бриняча або кимвал звучний. Якби я мав дар пророцтва і відав усі тайни й усе знання, і як би я мав усю віру, щоб і гори переставляти, але не мав любові, я був би ніщо. І якби я роздав бідним усе, що маю, та якби віддав моє тіло на спалення, але не мав любові, то я не мав би жодної користі» (1 Кор. 13, 1–3).

Хто живе по-християнськи, оминає гріх тяжкий, тим самим мимовільно збуджує акти досконалої любові, а також тим самим виконує «першу й найбільшу заповідь». Треба старатися набутти добрий звичай

у своєму щоденному житті, виробити навичку, щоб лагідно і спокійно, без застережень, збуджувати часто ширі почуття досконалої любові:

- 1) у тяжких спокусах;
- 2) після скоєння гріха;
- 3) перед прийняттям св. Тайн;
- 4) перед отриманням повного відпусту;
- 5) у небезпеці смерті, під час стихійних явищ природи, а також перед далекою дорогою.

356 пит. Як здобути чесноту любові до Бога?

В. Здобудемо чесноту любові до Бога:

1. Часто роздумуючи про досконалість і доброту Божу.
2. Безперервно вимолюючи Його святу любов.
3. Пильно вправляючись у цій святій любові.

Чого не знається, того не любиться. Наскільки Господь є гідним нашої любові, що про це дуже легко дізнаємось:

- а) якщо будемо розважати про Божі прикмети;
- б) якщо будемо пам'ятати про страсті, муки Господа Ісуса Христа;
- в) якщо усвідомимо велику Тайну Євхаристії. Так молився св.

Ігнатій: *«Дай мені твою любов і твою ласку, — цього мені вистачає, більше ніщо не прошу».*

357 пит. Як ми повинні виявляти Богові нашу любов?

В. Ми повинні виявляти Богові нашу любов:

1. Оминати гріх і точно виконувати Божі заповіді.
2. Терпеливо переносити прикросі і терпіння.
3. Численними гарячими актами любові.
4. Частими вчинками любові до ближнього.

Б. ЛЮБОВ БРАТНЯ — ЛЮБОВ ДО БЛИЖНЬОГО

358 пит. Хто практикує чесноту братньої любові?

В. Чесноту братньої любові практикує той, хто любить ближнього як себе самого з любові до Бога.

Заувага:

Нашим ближнім є кожна людина — приятель чи ворог. *«А я кажу вам: любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас»* (Мт. 5, 44).

«З любові до Бога» — цей вислів означає, що так Бог велить, що всі люди належать тільки до Бога.

Хто любить ближнього лиш заради прикмет фізичних чи духовних, — не любить його по-християнськи.

Хто любить ближнього тільки з корисливих мотивів або чуттєвих потягів, той здійснює гріх. «Як себе самого» — цей вислів відповідає приказкам: «Якщо не хочеш, щоб тобі робили, не роби того іншому», «Якщо хочеш щоб тобі робили, роби це іншим».

359 пит. Чому ми повинні любити всіх людей?

В. Маємо любити всіх людей, бо:

- 1) всі люди є дітьми Божими;
- 2) всі відкуплені кров'ю Христовою;
- 3) колись усі будемо в небі у вічній приязні.

Заувага:

Отже, любов до ближнього є нероздільно поєднана з любов'ю до Бога. Тому вона є необхідною, щоб змагати до святості. Свідомо ламати цю чесноту, — важка перешкода в духовному поступі, незважаючи на форму — підозра, осуд, думки про помсту, образливі слова і дії.

Ісус Христос дав нам чудовий приклад любові до ближнього і порівняв заповідь любові до ближнього із заповіддю любові до Бога. Він каже: *«Це моя заповідь, щоб ви любили один одного, як я вас полюбив!»* (Йо. 15, 12). *«З того усі спізнають, що мої ви учні, коли любов взаємну будете мати»* (Йо. 13, 35). *«...бо той, хто любить другого, виконав закон»* (Рим. 13, 8). В чернечих спільнотах, де панує любов, там — рай; де немає любові, там — пекло.

360 пит. Як ми повинні любити ближнього?

В. Ми повинні любити ближнього:

1. Думкою: шануючи, бажаючи йому щиро добра, виявляючи зичливість, поділяючи його радість і смуток, виправдуючи, терпеливо переносючи його хиби, даруючи все великодушно.

2. Словом: промовляти з любов'ю, добре про нього говорити, замовчуючи щиро його хиби.

3. Справою: практикуючи справи милосердя як для тіла, так і для душі. Св. Павло перераховує наступні прикмети і діла братньої любові (I Кор. 13, 4-7):

- любов – довготерпелива,
- любов – лагідна,
- любов – не заздрить,
- любов – не чваниться,
- любов – не вивищується,
- любов – не бешкетує,
- любов – не шукає свого,
- любов – не поривається до гніву,
- любов – не задумує зла,
- любов – не тішитися, коли хтось чинить кривду,
- любов – радіє правдою,
- любов – все зносить,
- любов – в усе вірить,
- любов – на все надіється,
- любов – все перетерпить.

Любов думкою є важлива, бо утверджує довіру людей у тому, що вони мають добрі наміри, а це – основне в духовному поступі.

Душі, що легко і часто провинились словами проти любові ближнього, повинні зрозуміти, що самі підкопують життя побожне. Зруйнувати комусь його добре ім'я – це означає на довгі роки позбавити ближнього радості і успіхів у професійній праці.

Акти милосердя щодо тіла ближнього: відвідати хворого; голодного нагодувати; спраглого напоїти; невільника викупити; роздягненого одягнути; безпритульного в дім прийняти; мертвого похоронити.

У наші часи справи милосердя вирішуються незадовільно, і тому всяка соціальна допомога є дуже актуальною.

Важливими є акти милосердя щодо душі, а саме: грішника навернути; невігласа навчити; в сумніві порадити; сумного втішити; кривду терпеливо зносити; образу з серця прощати; за живих і померлих молитися.

Також необхідно жертвувати Служби Божі, брати участь у відпустах, молитись за душі в чистилищі.

На загальному суді справедливий суддя судитиме якраз за справи милосердя щодо тіла (Мт. 25, 34–46).

361 пит. Якого порядку треба дотримуватись у любові до ближнього?

- В.** В любові до ближнього треба дотримуватися такого порядку:
1. Не занедбувати і не завдавати шкоди своєму власному духовному життю.
 2. Духовне добро ближнього повинно бути на першому плані, аніж наше матеріальне добро.
 3. Серед життєвих обставин перевагу віддаємо матеріальному добру ближнього, ніж нашому матеріальному добру.
 4. Любимо більше тих, хто ближчі нам: батьків, братів, віруючих, приятелів, добродіїв, братів у вірі.

Заувага:

Не можна допускатись гріха чи виявляти такий намір, навіть з метою допомоги ближньому духовно чи матеріально; це є проти власної любові, добре упорядкованої. Справді, хто свідомо ставить добро ближнього вище від свого, то практикує любов до ближнього у геройський спосіб. «*Отож, поки маємо час, робімо добро всім, а зокрема рідним у вірі*» (Гал.6, 10).

362 пит. Як мають співпрацювати миряни для спасіння душ?

- В.** Вони повинні співпрацювати для спасіння душ:
1. Молитвою, добрим прикладом, лагідною пересторогою.
 2. Різними способами допомагати священикам у їхній праці.
 3. Сприяти злагоді та єднанню між людьми, запобігати моральному згіршенню.
 4. Все треба робити тактовно, з любов'ю, безкорисливо, у згоді з церковною владою.
 5. Один праведний може здійснити покуту за тисячі грішників.

363 пит. Чому треба харитативно допомагати хворим?

- В.** Ми повинні харитативно допомагати хворим, бо:
- 1) вони потребують особливої допомоги;
 - 2) до цього спонукує нас Ісус Христос;
 - 3) догляд за хворими належить до справ милосердя щодо тіла.
- (Мт. 25, 40–45).

в. ДОСКОНАЛЕ ПІДПОРЯДКУВАННЯ БОЖІЙ ВОЛІ

364 пит. Хто досконало підпорядковується волі Божій?

В. Досконало підпорядковується волі Божій той, хто нічого іншого не хоче, окрім того, що дає свята Божа воля для нього і чого хоче від нього Бог.

365 пит. Чому необхідна повна згода з волею Божою?

В. Повна згода з волею Божою необхідна, щоб:

- 1) уподібнитись до Ісуса Христа;
- 2) скоро осягнути досконалість;
- 3) тішитися безперервно внутрішнім спокоєм.

Заувага:

Свята любов до Бога є джерелом і овочем досконалої згоди з волею Божою.

Ісус Христос свідчить про себе самого: «...бо зійшов я з неба не для того, щоб волю власну чинити, а волю того, хто мене послав» (Йо. 6, 38). «Бо хто чинить волю мого Отця, що на небі, той мій брат, сестра і мати» (Мт. 12, 50).

Нічого не діється без волі Божої, ані без Його допущення. Господь знає, що нам краще, і вміє перетворити зло на добро.

366 пит. Коли особливо треба узгодити свою волю з волею Божою?

В. Треба особливо узгоджувати нашу волю з волею Божою:

1. Коли бувають терпіння і неспокої приватні і суспільні.
2. Коли наступають духовні спади і стихійні лиха.
3. Коли необхідно принести жертви, що їх домагається послух.

367 пит. Як досягнути повної згоди з волею Божою?

В. Повної згоди з волею Божою досягаємо:

1. Безперервно розважаючи про мудрість, силу і доброту Божу.
2. Долаючи щораз більше своє власне «Я».
3. Вірно і точно слухаючись своїх настоятелів.

7. ЧЕРНЕЧИЙ СТАН

7.1. Мета і особливість чернечого стану

368 пит. Якою є головна мета чернечого стану?

В. Головною метою чернечого стану є шляхом виховання спрямовувати своїх членів до християнської праведності, щоб вони любили Бога усім своїм серцем понад усе, а ближнього, як самого себе.

369 пит. Які особливі засоби застосовує чернечий стан для досягнення основної мети?

В. Чернечий стан, щоб здобути цю мету, зобов'язує:

1. Протягом свого життя дотримуватись євангельських порад: вбогості, чистоти, послуху.
2. Цей стан охороняє від багатьох небезпек, усуває перешкоди, що бувають на дорозі до досконалої служби Богові.

3. Чернечий стан дає своїм членам добру нагоду вірно та безперервно практикувати з користю загальні засоби до досконалості: духовні вправи, приймання Святих Тайн.

370 пит. Які найбільші небезпеки і перешкоди в досконалій службі Богові?

В. Найбільші небезпеки і перешкоди в досконалій службі Богові є:

1. Пожадливість очей і тіла та гордість життя.
2. Власна воля, погані приклади, земні клопоти, холод духовний. Пожадливості очей протиставиться обітниця вбогості, пожаданливості тіла протиставиться обітниця чистоти, а обітниця послуху протиставиться гордості життя.

371 пит. Чому чернечий стан є найвизначнішим?

В. Чернечий стан є найвизначнішим, бо:

- 1) прямує до мети найвизначнішої — до досконалості;
- 2) має найкращі засоби, щоб її досягти.

Заувага:

Справді, звичайні вірні повинні також змагати до досконалості, але через багато життєвих клопотів і небезпек їм важче це здійснити, аніж монахам.

372 пит. Якими надприродними добрими втішається чернечий стан?

В. Стан чернечий втішається такими надприродними благами:

1. Більш упевнено втішається засобами спасіння.
2. Безперервно отримує різні ласки.
3. Більш повно спокутує гріхи минулі.
4. Постійно має перед очима добрі приклади.
5. Краще пізнає волю Божу.
6. Правдиво і безперервно втішається спокоєм серця.
7. Заслуговує більшу нагороду в небі.

Заувага:

Справді, цими благами втішаються лиш душі ревні. Чернече покликання — це одна з найбільших ласк, що їх дає Господь людині. Це покликання можна втратити, це буває, коли не живеться Божим духом або коли байдуже проводиться життя духовне.

373 пит. Якими природними благами втішається чернечий стан?

В. Стан чернечий втішається такими благами природними:

1. Він вільний від численних турбот, обов'язків родинних і суспільних.
2. Забезпечений всім необхідним, що потрібне для життя.
3. Втішається товариством духовних отців, братів — настоятелів і товаришів.

«І заговорив до нього Петро: *«Ось ми покинули все й пішли слідом за тобою»*. Ісус озвався і каже: *«Істинно кажу вам: Нема такого, хто, кинувши свій дімабо братів, або сестер, або матір чи батька, або дітей, або поля, — ради мене та ради Євангелії, — не дістав би сторицею тепер, у цьому часі, посеред гоніння, — домів, братів, сестер, матерів, дітей і піль, — і в майбутньому віці життя вічне»* (Мк. 10, 28—31).

374 пит. Які духовні блага приносять чернечі чини для Церкви та для світу?

В. Чернечі чини приносять Церкві та світові користь і такі надприродні дари:

1. Своїми безперервними молитвами та ділами покути вимолюють ласку Божу.

2. Заохочують вірних до вірної служби Богові різними богослуженнями, проповідями чи уділюванням Святих Тайн.

3. Дають добрий приклад вірним.

4. Працюють над поширенням християнської віри на теренах місійних, серед невірних (поган).

5. Кожний член чернечої спільноти повинен причинитися, щоб ці овочі приносити Церкві і світові.

375 пит. Яку матеріальну користь приносять чернечі чини Церкві та світові?

В. Чернечі чини приносять Церкві та світові таку матеріальну користь:

1. Практикують багато справ милосердя для тіла і для душі.
2. Практикують різні види мистецтва і науки, підтримують культуру.

7.2. Покликання до чернечого стану

376 пит. Хто має чернече покликання?

В. Чернече покликання має той, хто:

1. Володіє необхідними для цього прикметами: а) фізичними; б) розумовими; в) моральними.
2. Готовий на неминучі жертви та труднощі.
3. Прийнятий чернечою владою.

Заувага:

Прикмети фізичні. Хворі чи хворобливі, без винятку, не можуть вибирати чернечий стан. Якщо хвороба виявилась уже по обітницях, навіть тимчасових, не можна такого монаха усунути зі спільноти, хіба хтось свою хворобу приховував ще перед вступом до монастиря.

Прикмети розумові повинні бути достатніми, щоб належно виконувати обов'язки в чині та своєї професії.

Прикмети моральні повинні бути такими, щоб кандидат, виконуючи обов'язки в чині, не потребував безперервно здійснювати героїчні акти чесноти жертви. Тут може бути надзвичайна трудність у спільному житті чи зберіганні чистоти.

Хто має природну схильність до життя в монастирі, це — ще не ознака чернечого покликання. Це тільки вказівка, що така душа справді покликана Богом. Тут найважливіше, чи є таке почуття сильним і постійним, а також чи є ще інші потрібні умови. Найважливіша вказівка покликання — з яким наміром хтось вибирає чернече покликання.

377 пит. Із яким наміром можна і треба вибрати чернече покликання?

В. Чернече покликання можна й треба вибрати, щоб:

- 1) досконало служити Богові;
- 2) робити покуту за минулі гріхи;
- 3) оминати небезпеку вічного відкинення;
- 4) здобути більшу нагороду в небі;
- 5) могти ближнім принести більше добра тимчасового й вічного.

Заувага:

Це дуже важливо, щоб душа, посвячена Богові у чернечому стані завжди мала ясне розуміння, чому вступила до чернечої спільноти. Перш за все мусить пам'ятати, що перша ціль — це бути святым.

Св. Вернард часто запитував: «*Вернарде, Вернарде, по що ти прийшов сюди?*».

Кандидати до Чину Францисканів перед звичайною професією та перед урочистими обітницями падають на коліна перед настоятелем і просять їх прийняти до Чину, кажучи: «*Щоб творити покуту, виправити своє життя і вірно служити Богові аж до смерті*».

378 пит. З яким наміром не можна вибрати чернечий стан?

В. Не можна вступати у чернечий стан тільки з наміром природним і земним, тобто:

- 1) з біди й нужди, з безнадійності, щоб доробитися;
- 2) зі страху чи примусу батьків;
- 3) з егоїстичною надією спокійно, безжурно жити в монастирі;
- 4) з корисливою надією на вигідне життя;
- 5) зі страху перед незадоволенням батьків, коли б залишив своє покликання.

379 пит. Що має робити той, хто вступив до монастиря заради хоча б одного із цих намірів?

В. Хто вступив до монастиря через негідні мотиви, повинен виправити свої спонування, щоб Богові подобатися. Хто не хоче або не може виправитись, повинен повернутися до світського життя, не зволікаючи.

380 пит. Чому покликання можна втратити?

В. Чернече покликання можна втратити, якщо перевага надається життєво байдужому, грішному, зокрема:

- 1) занедбанню в побожності;
- 2) провини проти послуху;
- 3) хиби проти братньої любові;
- 4) провини проти чистоти;
- 5) провини проти щирості.

Заувага:

Втрата покликання вже проявляється тоді, коли хтось постійно не любить життя у монастирі, коли праця і виконання обов'язків стають тягарем, однак його приваблюють радощі світу.

Втрачене покликання можна знову набути з Божою допомогою, подвоюючи запал у житті побожним, вірно виконуючи обов'язки та — основне — усунувши причини, що довели до втрати покликання.

7.3. Обов'язок прямування до досконалості

381 пит. До якої міри ченці зобов'язані прагнути досконалості?

В. У прагненні досконалості ченці:

- 1) не зобов'язані бути досконалими;
- 2) зобов'язані прямувати до святості, старатися здобути святість, і то під гріхом тяжким, коли її ще не здобули.

Заувага:

Стан чернечий — це стан, який прямує до святості. Це старання є обов'язком, занедбування якого — гріх. Вірно виконує обов'язки чернечого стану той, хто старається дотримуватися обітів і жити відповідно до правил.

Ченців особливо стосуються слова Ісуса Христа:

«Тож будьте досконалі, як Отець ваш небесний досконалий» (Мт. 5, 48).

382 пит. Чому чернець повинен виконувати свій обов'язок ревно, щоб наблизитись до досконалості?

В. Чернець повинен ревно сповняти свій обов'язок, прямувати до святості, бо:

1) на це Бог його вибрав особливо;

2) дав йому Господь свого Сина Єдинородного, як особливий приклад;

3) дав йому Бог багато засобів, щоб осягнути спасення і робити добро.

4) дав йому Бог нагороду за це – мир серця і Царство Небесне.

Заувага:

Ісус Христос каже: «Ярмо бо моє любе й тягар мій легкий» (Мт. 11, 30).

Ревне прямування до святості приносить зі собою й інші дочасні дари, якими є: здоров'я, довге життя, пошана й визнання людей, успіх у добрих справах.

Сини цього світу часто мусять нести більше жертви у службі для свого тіла, аніж ченці у службі Богові.

383 пит. Хто є байдужим у прямуванні до святості?

В. Байдужим у прямуванні до святості є той, хто хоч стережеться гріхів тяжких, легковажить гріхами малими і не використовує засобів, що ведуть до святості.

Байдужість:

1. Може продовжуватися довший час.

2. Стосуватися багатьох або деяких заповідей чи засобів.

3. Може бути більш поверховою або сильнішою, глибшою.

4. Чернець допускається тяжкого гріха, коли протягом довгого часу добровільно занедбує використання важливіших засобів до святості.

384 пит. Чому байдужість така небезпечна?

В. Байдужа людина – небезпечна, бо:

1) не бачить, серед багатьох випадків, критичних обставин;

2) дуже важко повертається до життя ревного;

3) легко впадає в гріхи тяжкі та остаточно доходить до затверділості серця.

Заувага:

Холодна душа здійснює гріх невдячності проти Бога, знецінює багато ласк, які отримала від Бога, Господь віддаляється від такої душі, не посилає їй особливих ласк.

Про таку холодність наголошує Св.Письмо:

«Знаю твої діла, що ні зимний ти, ні гарячий. Якби ти зимний був або гарячий! Тому що літєний ти, але ні гарячий, ні зимний, то вивергну тебе з уст моїх» (Одкр. 3, 15–16).

Холодний чернець подібний до тієї неплодної смоковниці, що про неї оповідає Свята Євангелія, де впродовж трьох літ очікував овочів господар. Тому сказано до виноградаря: «Зрубай її! Нащо й землю займає ще!» (Лк. 13, 6–9).

385 пит. Хто дуже строго ставиться до обов'язку прямування до святості?

В. Дуже строго дивиться на обов'язок прямування до святості той, хто думає:

1. Що все йде погано через людську слабкість і тому він стримує будь-який запал у собі.

2. Що треба безперервно вправлятися у духовних вправах.

3. Якщо хтось хоче оволодіти якимсь фахом і віддаватись йому повністю, то такому неможливо безперервно збуджувати акти побожності.

386 пит. Хто надто ліберально (поблажливо) ставиться до обов'язку прямування до святості?

В. Дуже ліберальний погляд на обов'язок прямування до святості має той, хто думає, що:

1) не дуже потрібно стерегтися гріхів малих, адже тільки гріх тяжкий перешкоджає святості;

2) достатньо вдовольнитись досягнутим ступенем святості, не треба далі змагатися.

Така думка дуже небезпечна. Зупинитись на дорозі до святості означає повертатися назад.

387 пит. Яких правил треба дотримуватись щодо справ надобов'язкових?

В. Щодо справ надобов'язкових треба дотримуватися наступних правил:

1. Чернець не зобов'язаний до всіх вправ, що ведуть до святості, а лише до тих, що передбачені правилами.

2. Коли ж чернець, згідно з голосом його ревності, робить справи надобов'язкові, то цим поступово зміцнюється на своїй дорозі до досконалості.

3. Бути переконаним, що достатньо робити лиш те, що потрібне, — це грішно і вказує на лінивість духовне.

Справи надобов'язкові — це ті, що не передбачені заповідями, конституцією. Наприклад: приватні набожества чи пости. У таких справах корисною є ревність, але все це повинно чинитись свідомо.

8. ЧЕРНЕЧІ ОБІТНИЦІ ТА ПРАВИЛА СПІЛЬНОТИ

8.1. Загальні чернечі обітниці

388 пит. Що таке обітниця?

В. Обітниця — це обіцянка доброго вчинку, дана Богові свідомо й добровільно, вона зобов'язує під гріхом.

Заувага:

Той, хто дає обітницю, повинен знати точно, до чого зобов'язується. Звичайний зарік чи постанова — ще не обітниця.

Добре обіцяна справа має бути Богові милішою, аніж йому протилежна справа.

Зобов'язання обітницею може бути під гріхом малим або тяжким. Але під гріхом тяжким лиш тоді, коли ця обітниця серйозна і поважна, а не якась дрібниця.

389 пит. Які є наслідки обітниці?

В. Наслідки обітниці наступні:

1. Хто виконує обітницю, той практикує чесноту богошанування, найбільшу із чеснот моральних.

2. Хто не виконує обітниці, чинить святотатство.

Заувага:

Хто виконує обітницю, той має подвійну заслугу:

а) заслугу за чесноту, до якої належить ця справа, наприклад: заслуга за любов до ближнього або милостиня, що зроблена силою обітниці;

б) заслугу за чесноту богошанування силою обітниці.

Алетому, хто не виконує обітниці, ставиться у провину:

а) якщо обіцяна справа необумовлена заповідями, наприклад проща до Гошева чи Люрду, то тут має місце гріх святотатства;

б) але, якщо ця справа обумовлене заповіддю, наприклад, «не чужо-лож», то хто не виконує обітниці, чинить подвійний гріх: перший — проти Божої заповіді, а другий — зламання обітниці, а це святотатство.

390 пит. Які є чернечі обітниці?

В. Чернечі обітниці: убогість, чистота і послух. Але є спільноти, що дають ще обітницю четверту, наприклад, здійснення місії в поганських країнах чи праця в лічницях, госпіталях.

391 пит. Як поділяються чернечі обітниці?

В. Чернечі обіти поділяються на:

1. Приватні і публічні.

2. Поодинокі і урочисті.

3. Поодинокі в свою чергу поділяються на:

а) тимчасові і б) вічні.

Заувага:

Публічні обітниці прийняті в ім'я Церкви правним настоятелем. Багато є чернечих спільнот, що не мають обітниць публічних.

Урочисті обітниці — це ті, що їх прийняла Церква, а всі інші — обітниці поодинокі.

Обітниця урочиста відрізняється від обітниці поодинокі не якоюсь суттю, але лиш означеними наслідками.

а) Урочисті обітниці протилежні акти роблять не лише недозволеними, але й ненеправосильними, тоді коли обітниці поодинокі роблять протилежні акти лиш недозволеними. Це стосується, головним чином, подружжя та всяких записів.

б) Урочисті обітниці міцніше в'яжуть ченця з чином. Тому усунення процесу з урочистими обітницями звичайно набагато тяжче. Церква тільки з поважних причин звільняє від урочистих обітниць.

392 пит. Як зобов'язують чернечі обітницьі?

В. Чернечі обітницьі самі собою зобов'язують під гріхом тяжким.

Заувага:

Хто складає обітницьі, не може мати наміру, що він зобов'язується лиш під гріхом малим.

Проти чернечої обітницьі вважається гріх малий, тобто коли допущена мала провина і немає повної свідомості про скоєне, або не було повної згоди.

Дотримання чернечих обітницьі буде також залежати від характеру вбогості чи послуху. Точніше це визначають правила спільноти.

393 пит. Чому ченці повинні ретельно дотримуватися обітницьі?

В. Чернець повинен їх дотримуватися, бо тоді його життя буде:

1. Безперервним актом чесноти релігії (богошанування) і сталим духовним мучеництвом.

2. Джерелом багатьох добродійств як для самого себе, так і для Церкви та для всього людства.

Заувага:

Мучеництво чернечого життя не є нижчим, аніж мучеництво крові, однак воно більш довготривале. Ревний чернець може мати надію увійти до неба без затримки в чистилищі.

Чернець повинен бути ревніший після виконаних обітницьі, як перед ними, і більш ревний після урочистих обітницьі, як після поодиноких.

Чернець, що забуває за свої обов'язки, на жаль, є мучеником диявола.

8.2. ЧЕРНЕЧИЙ ПОСЛУХ**а. Послух настоятелям****394 пит. Чому чернець зобов'язаний слухатися?**

В. Чернець зобов'язаний слухатися:

- 1) згідно з IV Заповіддю;
- 2) відповідно до обітницьі послуху.

395 пит. До чого зобов'язаний чернець згідно з IV Заповіддю?

В. Чернець, згідно з IV Заповіддю, зобов'язаний виявити пошану, любов і послух настоятелям.

Заувага:

IV Заповідь передбачає не лише те, що є необхідним або забороненим, але також гідним виконання послуху.

Настоятелі стосовно своїх підлеглих займають подібне становище, як батьки щодо своїх дітей.

IV Заповідь зобов'язує до послуху:

- а) всіх підлеглих, у тому числі й таких, що не склали обітницьі;
- б) згідно з усіма наказами, навіть і такими, що подані не силою послуху, а бажанням і просьбою настоятелів;
- в) усіх настоятелів, навіть таких, що не мають права наказувати силою послуху, наприклад, заступник настоятеля чи вчитель новиків;
- г) згідно з наказами Правил, Конституцій, правильника, поділу годин;
- г) це має бути не лише зовнішнім виконанням наказу, але повинно відповідати голосу совісті, а це — пошана й чеснота слухняності.

396 пит. До чого зобов'язує обітницья послуху?

В. Обітницья послуху зобов'язує ченця слухатися правних настоятелів у всьому, що вони доручають силою Правил і Конституцій.

Заувага:

Силою обітницьі можуть наказувати настоятелі, у стислому значенні, це — настоятелі головної, провінції і дому.

Доручення під послухом вважається лиш тоді, коли настоятелі доручають чи забороняють силою послуху такими словами: «Силою послуху, в ім'я Ісуса Христа».

Настоятель не може доручити того, що є явно поганим чи суперечить Конституції. У різних чинах це по-різному виглядає.

397 пит. Які є ступені послуху?

В. Послух має три ступені:

1. Послух виконання — без нарікання, точно і те, що настоятелі наказали.
2. Послух волі — швидке й свідоме виконання наказу настоятелів.
3. Послух розуму — вважати наказ добрим для виконання згідно з розпорядженням.

Заувага:

Практикує чесноту послуху лиш той, хто виконує накази не лише зовнішньо, але й з підкоренням розуму і готовності волі. Прийнято говорити, що послух є сліпим, але це в тому випадку, коли на наказ

дивитись не лише поверхово, але з почуттям віри. Треба завжди слухатись, коли в наказі виразно не має нічого грішного.

398 пит. Як мають слухатися ченці?

В. Ченці повинні слухатися:

1. Охоче, радісно сприймати звичайне доручення, без вияву невдоволення і нетерпіння.
2. Швидко, без відкладання чи зволікання.
3. По-синівськи, щиро, без дослідження причини чи слушності.
4. Покірно, без закиду, чи це легке чи важке, престижне чи щось дріб'язкове, упокорююче.
5. Пильно, совісно, досконало.
6. Мірою послулу повинен бути дух віри, який вбачає у настоятелеві заступника Бога.
7. Послух повинен узгоджуватися із тямучістю.

399 пит. Чому чернець повинен слухатися досконало?

В. Чернець повинен слухатися досконало, бо:

- 1) приносить Богові наймилішу жертву;
- 2) є певним, що завжди здійснює волю Божу;
- 3) збільшує вартість і заслугу всіх своїх справ;
- 4) звільняється від самодурства та спокус диявола;
- 5) заохочує і утверджує себе в добрі;
- 6) зберігає мир у серці та підтримує спокій у спільноті;
- 7) особливим чином уподібнюється до Ісуса Христа.

«Людина, що вміє слухати, завжди матиме слово» (Прип. 21, 28).

Св. Лука окреслює приховане життя Ісуса Христа такими словами: «І був їм слухняний» (Лк. 2, 51).

«Він понизив себе, ставши слухняним аж до смерті, смерті ж — хресної» (Фил. 2, 8).

400 пит. Коли грішить чернець проти послулу?

В. Чернець грішить проти послулу:

1. Коли не слухає або слухає погане, у зв'язку з неупорядкованою схильністю до хтивості, лінивства, гордості, неухважності та громадської думки.

2. Коли підтримує свідомо упередження або антипатію до настоятеля і критикує його особу та доручення.

3. Коли усувається, всупереч правилам, від немилої йому праці або шукає любих йому занять.

Заувага:

Звичайно, настоятелі не наказують під гріхом. Однак той, хто не слухається і без поважної причини грішить (непослух завжди проявляється через неупорядковану схильність), звичайно, піддається згіршенню.

Гріхи проти послулу, звичайно, будуть прощені, однак якщо без розумної причини не брати до уваги бажання чи просьби настоятеля, то це — прояв духу непослулу.

Негідний називатися ченцем той, хто поводить так, що настоятель не наважується доручити йому якесь завдання, щоб таким чином оминати більше зло.

401 пит. Коли грішить тяжко чернець проти послулу?

В. Чернець грішить тяжко проти послулу, коли:

- 1) не виконує доручення даного силою послулу, у важкій справі;
- 2) не послухає з явної погорди до авторитету;
- 3) передбачає, що з його непослулу буде велике згіршення, або інші злі наслідки;
- 4) виявляє непошану до авторитету.

б. Послух правилам і конституціям

402 пит. Як зобов'язують Правила і Конституції?

В. Взагалі Правила і Конституції не зобов'язують під гріхом, але за недотримання послулу ченці підлягають покуті.

403 пит. Як треба виконувати Святі Правила?

В. Треба виконувати Святі Правила:

1. З любові до Бога.
2. Вірно і точно.
3. В душі засновника чину.

Заувага:

Ніщо, що стосується служби Богові і виконання Його святої волі, не є дрібничкою. Правила кожного чину провадять душу до означеної

форми святості. Чернець повинен цю форму здобувати. Чини мають завжди щось особливе, притаманне тільки їм, тому говориться про духа Василянського, Францисканського чи Єзуїтського.

404 пит. Чому треба вірно дотримуватися Правил?

В. Треба вірно виконувати Правила, бо:

- 1) це воля Божа;
- 2) це від Бога залежить поступ в чеснотах і правдиве щастя;
- 3) цього домагається добро чину.

Заувага:

Тому без потреби не проситься звільнення від Правил, наприклад, участь у спільноті чи курінні.

Часте невинувдане звільнення від Правил свідчить про падіння дисципліни. Де немає пошани до спільноти, там напевно немає любові і доброго наставлення до чину.

Члени чину явно на поганій дорозі, якщо самовільно плекають різні побожні практики чи покути, а при тому не зберігають вірно Правил і Конституцій.

405 пит. Коли чернець допускає гріх проти правил?

В. Чернець грішить проти Правил:

- 1) коли це діється через якусь пристрасть: хтивості, лінивства, недбальства, людської думки;
- 2) коли порушення правил приводить до згіршення і веде до ослаблення дисципліни в чині.

Заувага:

Порушення Правил, без поважної причини, приводить до недосконалості та марнування багатьох ласк. Невиконання якогось Правил з вагомих причин не буде гріхом.

Чернець скоює гріх тяжкий щодо Правил, коли:

- 1) свідомо не старається зберігати Правила важливі і з того не виправляється;
- 2) своїм поганим прикладом послаблює дисципліну в чині;
- 3) занедбує важливий обов'язок прямувати до досконалості;
- 4) це буде несправедливість щодо чину;
- 5) це буде провина проти IV Заповіді. Настоятелі зобов'язані під гріхом тяжким втримувати дисципліну. Але тут треба багато надприродної тямучості, мати духа справедливості, терпеливості, постійності, а найважливіше – подавати добрий приклад.

8.3. Чернеча убогість

406 пит. Чому чернець є зобов'язаним до убогості?

В. Чернець зобов'язаний до убогості задля:

- 1) обов'язку, щоб практикувати чесноту;
- 2) обітниці своєї вбогості.

Заувага:

Кожний християнин зобов'язаний практикувати чесноту убогості, відповідно до свого стану життя.

407 пит. Чого вимагає чеснота убогості від ченця?

В. Чеснота убогості вимагає від ченця, щоб він звільнив своє серце від непорядної прив'язаності до матеріальних цінностей, зокрема:

- 1) не вживав речей зайвих, дорогоцінних, невідповідних до свого стану;
- 2) був готовим деколи потерпіти відсутність навіть необхідних речей.

408 пит. Чого відрікається чернець обітницею убогості?

В. Чернець відрікається обітницею убогості від права:

- 1) мати блага особистості;
- 2) розпоряджатись грішми та іншими речами без дозволу настоятеля;
- 3) це, звичайно, стосується тих, що мають обітниці урочисті;
- 4) той, хто має обітниці звичайні, затримує право володіти і набувати особисте майно, але не може розпоряджатись ним без дозволу настоятеля.

409 пит. Як можна просити дозволу в настоятеля?

В. Дозвіл може бути:

1. Виразний. Настоятель його дає зрозуміло і означено словами або знаками.
2. Мовчазний. Настоятель знає бажання підлеглого і на це не реагує, хоч міг би це легко зробити.
3. Догадливий. Підлеглий думає, що настоятель дав би дозвіл, коли б він попросив.

Заувага:

Дозвіл настирливий і примусовий – несправедливий, недійсний, і не дає права ним користуватися.

Беручи все це до уваги, найкраще просити виразний дозвіл.

Мовчазний дозвіл дійсний тоді, коли наперед зрозуміло, що настоятель не домагатиметься, щоб просити виразного дозволу, а головню коли справа стосується неістотних вимог.

У випадку догадливого дозволу, то краще просити виразний дозвіл, як це можливе, коли вживання якоїсь речі буде використовуватися в майбутньому. Дозвіл, на який настоятель не має права, є недійсним.

410 пит. Чому чернець має цінувати і практикувати убогість?

В. Чернець повинен цінувати та практикувати убогість, бо ця чеснота:

1. Є одним з фундаментів чернечого життя.
2. Ісус Христос особливо її любив і практикував.
3. Дає запевнену основу на небо.
4. Вже тут, на землі, робить серце вільним і спокійним.

Заувага:

«Якщо хочеш бути досконалим,— сказав Ісус до нього,— піди продай, що маєш, дай бідним і будеш мати скарб на небі; потім приходи і йди за мною» (Мт. 19, 21).

«Так і кожний з вас, хто не зречеться всього, що має, не може бути моїм учнем» (Лк. 14, 33). *«Лисиці мають нори й птиці небесні – гнізда, а Син Чоловічий не має де голову прихилити»* (Мт. 8, 20).

«Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне» (Мт. 5, 3). Апостоли, перші християни, всі святі любили і практикували убогість.

411 пит. Коли чернець практикує досконало убогість?

В. Чернець досконало практикує убогість, коли це чинить із любові до Бога та з довірою до Нього:

1. Почувається байдужим до всіх речей, які вживає, наприклад, житло, книжки, одяг, знаряддя (інструменти).
2. Не переймається і не захоплюється надзвичайно речами матеріальними.
3. Радісно зносить терпіння, цю походять від убогості, наприклад, голод, спрагу, холод, спеку, невивідне помешкання, тверду постіль, брак вигод та ін.

4. Доглядає йому довірені речі.

5. Вибирає із речей потрібних те, що менш вартісне.

6. Радісно зносить, бодай деколи, відсутність необхідних речей.

Заувага:

Почуваємося, як подорожні, поза батьківщиною небесною; як чужинці на цій землі; як жебраки, що мусять жити лиш з милостині.

412 пит. Як грішить чернець проти чесноти убогості?

В. Чернець грішить проти чесноти убогості:

1. Коли нерадо і з наріканням переносить тягар убогості.
2. Приділяє надмірну увагу тимчасовим цінностям.
3. Уживає речі зайві або надто дорогоцінні і бажає їх мати.

Заувага:

Провини проти цієї чесноти будуть бодай малими гріхами.

Той, хто вживає речі зайві чи дорогоцінні, також грішить проти обітниць убогості, коли настоятель не дав дозволу їх уживати або не мав права дати чи це суперечить духу Правил.

413 пит. Коли чернець грішить проти обітниць убогості?

В. Чернець грішить проти обітниць убогості:

1. Коли неправно присвоює собі якусь річ.
2. Коли володіє чимось незалежно від волі настоятеля.

Заувага:

Чернець грішить проти обітниць убогості коли:

- а) краде речі чужі, інших монахів, чину;
- б) затримує якусь річ без дозволу, дарує її комусь, приймає подарунки, купує, продає; уживає річ не за призначенням настоятеля; привласнює річ, коли його переводять до іншого дому;
- в) нищить або залишає, щоб марнувалось;
- г) володіє тим, що має, без дозволу настоятеля;
- г) той, хто краде, нищить, провиняється проти справедливості; він зобов'язаний виправити шкоду.

414 пит. Коли чернець грішить тяжко проти обітниць убогості?

В. Чернець грішить тяжко проти обітниць убогості, коли ламає обітницю у важкій формі.

Це залежить від вартості цього предмета та обставин.

а) Ламання обітниць убогості, що є водночас проти справедливості, треба оцінювати аналогічно так, як оцінюється гріх тяжкий у злодійстві.

б) У зламаних обітницях убогості, де немає водночас провини проти справедливості, тяжкий гріх обумовлений більшою вартістю майна.

8.4. ЧЕРНЕЧА ЧИСТОТА

а. Обов'язок зберігати чистоту

415 пит. Чому чернець зобов'язаний зберігати чистоту?

В. Чернець зобов'язаний зберігати чистоту задля:

- 1) VI і IX Заповідей;
- 2) обітниць чистоти.

416 пит. Що ми обіцяємо Богові VI і IX Заповідями Божими?

В. Обіцяємо Богові VI і IX Заповідями зберігати й освячувати подружжя й родину; ці Заповіді стримують хтиву тілесну пристрасть поза подружжям і регулюють подружнє життя.

Заувага:

VI і IX Заповіді стосуються впорядкування статевих почуттів. Те, що існує природний статевий потяг, зв'язаний з приємним почуттям, само собою ще не є гріхом, але гріх є тоді, коли є добровільне вдоволення.

Тому годі непокоїтися, коли виникають спонтанно певні бажання — хтиві думки і нечисті уяви. Такі думки не є гріхом, коли душа не любується ними, не звертає на них уваги, не погоджується на їх продовження.

Не можна шукати умисно, планово статевого задоволення поза подружжям. Коли такі почуття приходять спонтанно, на це не треба звертати уваги.

Будь-яке добровільне задоволення тілесної пристрасті — це розпуста, тілесна хтивість. Усі акти, що ведуть до розпусти (забави, ігри і т. д.), є грішними. Зокрема:

- а) нечисті думки й бажання;
- б) нечисті розмови й жарти;
- в) нечисті літературні та художні твори;
- г) нечисті споглядання і дії.

Не слід вважати гріхом деякі акти, що виконуються з необхідності догляду за хворими, особистої гігієни, навчання в медичних закладах та інше.

Загроза нечистоти тим небезпечніша, чим сильніші фактори, що її спричиняють.

Думки, уявлення, споглядання та дії, що ведуть до нечистих приємностей, легко провокують сексуальні бажання, що є наслідком гріха первородного.

Коли виникає сумнів, чи щось є гріхом проти чистоти, тоді необхідно порадитися у сповідника.

417 пит. До чого зобов'язується чернець обітницею чистоти?

В. Чернець зобов'язується обітницею чистоти:

1. Оминати будь-які гріхи проти VI і IX Заповідей.
2. Жити неодруженим.

Заувага:

Є два види чистоти: чистота шлюбна і чистота дівича. Чернець складає обітницю чистоти дівича.

Обітниця звичайної чистоти робить подружжя недозволенним, але правосильним. Обітниця урочиста робить подружжя неправосильним.

418 пит. Скільки гріхів робить чернець, коли провиняється проти чистоти?

В. Чернець, коли провиняється проти чистоти, робить три гріхи:

1. Гріх проти VI і IX Заповідей.
2. Гріх святотатства, бо ламає обітницю.
3. Гріх проти братньої любові, показуючи свій поганий приклад.

Тяжкість гріха не залежить від характеру обітниць — звичайної чи урочистої, вічної чи тимчасової. На сповіді пояснювати це не обов'язково.

419 пит. Яка тяжкість гріха проти чистоти?

В. Гріхи проти чистоти:

1. Смертельні, коли їх допускалось свідомо й добровільно.
2. Простимі, коли скоєні несвідомо або не зовсім добровільно.

Заувага:

У гріхах нечистоти немає поняття важкості провини, як це у VII Заповіді. Хтива розкіш, навіть незначна і короткочасна, є гріхом

тяжким. Такий принцип моральності є запорукою, щоб втримати цілісними подружжя і сім'ю — цю клітину роду людського.

420 пит. Що доводить легко до нечистоти?

В. Легко ведуть до нечистоти:

1. Перегляд сороміцьких зображень — порнографії, читання сексуальної літератури.
2. Бездіяльність, застій у духовних вправах.
3. Неопанування в їжі, вживання алкогольних напоїв і наркотиків.
4. Приязнь із сексуальними партнерами.
5. Гордість, непослух.

Заувага:

Очі — це вікна, якими легко входить диявол до душі. Давид, Соломон — вибрані Богом царі, тяжко морально впали, піддавшись бездіяльності.

Нестриманість дуже підтримує хтиві бажання, притупляє розум, сковує волю, віддаляє Божу ласку. Хто підтримує сексуальні знайомства, втрачає внутрішню любов до Бога і особливу опіку Божої ласки, яка вимагає нашої повної відданості.

Господь карає безперервно самовпевненість і зарозумілість духовних осіб, допускаючи ці упокорюючі гріхи, таким чином, щоб побачили свою духовну вбогість.

421 пит. Чому треба особливо остерігатися нечистоти?

В. Треба особливо остерігатися нечистоти, бо цей гріх:

- 1) дуже сороміцький;
- 2) нищить невинність і спокій серця, розбещує людину — опідлює і тіло, і душу;
- 3) спонукає людину до багатьох інших гріхів і блудів;
- 4) відкидає до підлоти й безчестя та остаточно до вічної смерті.

Заувага:

Нечистота робить людину, створену за образом і подобою Божою, подібною до нерозумної істоти.

Розпушта привела до знищення майже всієї людської цивілізації під час всесвітнього потопу, а опісля спричинила загибель Содоми і Гомори вогняною стихією.

Рідко буває, щоб гріх нечистоти був один, його супроводжують інші гріхи, що доводить людину до моральної і фізичної руїни.

Вистачає лиш один раз перемогти себе, просячи Божої допомоги, щоб звільнитися від нечистої звички, але багато грішників на це не спроможні. Звичайно, дуже тяжко залишити таку набуту і настирливу звичку, але значно легше було б її не набувати зовсім. Усього один гріх цього роду може на все життя знищити навіть сильне здоров'я. Цей гріх може знищити також покликання і віру та викликати згіршення велике у тих людей, що колись були дуже ревні. Історія Церкви, різних Чинів дає нам багато прикладів морального занепаду.

б. Засоби зберігання невинності

Засоби загальні

422 пит. Які засоби треба застосовувати, щоб зберегти невинність?

В. Щоб зберегти невинність, треба:

1. Оминати небезпечні нагоди та бути дуже обережним.
2. Гаряче молитися, приймати Святі Тайни, пильно працювати і перемагати себе самого.
3. Рішуче опиратися спокусі, надавши перевагу втечі з місця, де вона могла б скоїтися.
4. Особливо є успішною набожність до Пречистої Діви Марії.

Заувага:

Дуже треба остерігатися зайвої самовпевненості. На цьому полі небезпека є дуже великою. Бувають часто, на перший погляд, невинні любовні почуття, які впливають, здавалось би, з добрих намірів, але на дні того руслу може ховатись підступна хтивість.

З особами протилежної статі не входить у близькі стосунки:

- а) без поважної причини;
- б) без доручення і дозволу настоятеля;
- в) без природного, розумного такту;
- г) протягом довгого часу;
- г) оминати будь-які зустрічі, коли вони не обов'язкові.

423 пит. Хто обережний?

В. Обережним є той, хто оминає все, що може пошкодити невинності: небезпечні споглядання, нечесні слова, надмірне зближення до когось чи до самого себе.

Заувага:

Тут не йде мова про якісь грішні вчинки, але маються на увазі такі дії, що їх душа невинна і ніжна соромиться і не спроможна на цей гріх зважитись.

Святий сором – це своєрідна оборонна споруда, що захищає чесноту невинності.

Ніколи не розлучаймося з присутністю Тричі Святого Бога та свого Ангела-Хоронителя.

Слова, жарти двозначні не повинні виходити із уст духовної особи, тому що викликають огиду та згіршення.

Надмірна обережність межує з дивацтвом, і це не є чеснота, а риса характеру, яка деколи може навіть зашкодити.

«Для чистих усе чисте, а для забруднених та невірних немає чистого нічого; у них же забруднені і розум, і сумління» (Тит. 1, 15)

424 пит. Як треба чинити з нечистими спокусами?

В. В спокусах нечистих:

1. Треба старатися бути спокійними та перш за все розбудити в собі «стрілисті» акти.

2. Зараз же рішуче відкинути об'єкт спокуси й розпочати молитву або працювати усією душею.

3. Про спокусу більше не думати.

Заувага:

Спокуса не є гріхом, однак, може стати ним, якщо ми, усвідомлюючи хтивий характер нечистої думки чи дії, добровільно погоджуємося на їх здійснення. Тому немає причини, щоб надто тривожитись. Великі святі люди часто переживали довгі страшні спокуси.

Спокуси, які переможені, не плямлять невинності душі, а навпаки – її прикрашають та збільшують заслуги на небесах.

«Вас не спостигла ще спокуса понад людську силу. Бог вірний: Він не допустить, щоб вас спокушувано над вашу спроможність, але разом із спокусою дасть вам змогу її перенести» (1 Кор. 10, 13).

Дуже важливо, щоб у перших хвилинах спокус переключити увагу на іншу річ із усією енергією. Коли одна іскра вогню впаде на наш одяг,

то ми здатні зараз же її загасити. Коли спокуси продовжуються довго, то, як це дозволяє нам наш обов'язок, ми повинні переключитись на іншу працю, яка нам більш мила і може захопити.

Коли ж спокуса таки триває, то треба безперервно повторювати «стрілистий» акт виразно: «Нічого не хочумати з цим нечистим актом!»

Коли є більші труднощі, треба це представити сповідникові, а таких частих заяв достатньо, щоб прогнати тяжкі спокуси. Коли минуть спокуси, не треба уболівати над тим, чи ми згрішили чи ні. Ревна душа швидко і ясно відчує у голосі совісті, чи тяжко образила вона Бога.

Коли ж у спокусах душа була нерішучою, на сповіді вистачить сказати: «Недбало поборював нечисті спокуси». Завжди треба бути щирим: нічого так злий дух не боїться, як покірної щирості.

Особливі засоби для ченців**425 пит. Які засоби повинен особливо застосовувати чернець, щоб зберегти невинність?**

В. Щоб зберегти невинність, чернець повинен:

1. Вірно зберігати клявзуру.
2. Поводитися бездоганно з особами світськими.

Заувага:

Клявзура для ченців є зовнішньою загородою від світу. Вона забороняє:

- а) входити до клявзури особам іншої статі;
- б) вільно виходити з монастиря;
- в) легко зустрічатися з навколишнім світом. Клявзура є строгішою в чинах, як у інших спільнотах. Допускаються тяжкого гріха і потрапляють в екскомуніку як ті, що незаконно впускають до клявзури, так і ті, що входять до неї. Клявзура оберігає від небезпек цього світу та безкорисних мандрів. Певно, що сама клявзура не допоможе, коли не плекаємо в душі внутрішнього зосередження. Тому треба утримувати у строгій дисципліні особливо свою фантазію, уяву та почуття.

426 пит. Як має поводитися чернець із світськими особами?

В. Чернець повинен поводитися зі світськими особами так:

1. Наскільки це можливо, обмежувати своє спілкування.
2. Нічого не робити без згоди настоятеля.
3. Перебувати скромно, із зібранням духа в Бозі та оминати розмови пусті й безкорисні.

4. Дотримуватись поваги у ставленні до рідних і друзів.
5. Завжди проявляти велику тямучість у спілкуванні з особами протилежної статі.

Цінність і значення чистоти дівича

427 пит. Чому дуже треба цінувати чистоту дівича?

В. Чистоту дівича треба дуже цінувати:

1. Ця чеснота дуже улюблена Ісусом Христом і Пречистою Дівою Марією.
2. Уподобнює нас до Ангелів.
3. Веде до свідомого пізнання особистої любові до Бога.
4. Поглиблює мир і святу радість.
5. Гарно й спасенню впливає на наших ближніх.
6. Приносить особливу честь Церкві, а Церква особливо плакає цю чесноту.

Заувага:

Ісус Христос вибрав життя дівича, Богородиця Марія була Пречистою Дівою, опікун св. Родини св. Йосиф був також дівичем, як і Предтеча Ісуса Христа та улюблений учень Ісуса Христа св. Іван Богослов.

Ісус Христос заручує собі душі незаймані, чисті. В тому розумінні представляє Церкву св. Апостол Павло: *«Я за вас ревную Божими ревнощами, бо я вас заручив одному лиш чоловікові, появив вас чистою дівою Христові»* (2 Кор. 11, 2). *«Блаженні чисті серцем, бо вони побачать Бога»* (Мт. 5, 8) *«Краща бездітність із чеснотою, бо пам'ять про неї безсмертна, вона ж визнана і в Бога, і у людей»* (Мудр. 4, 1).

Той, хто заради важливих обставин живе неодруженим за межами монастиря, повинен із необхідності зберігати чесноту чистоти, підкорятися волі Божій і радісно виконувати Його волю. Це принесе йому глибокий мир і численні Божі ласки. Чоловік неодружений, який відчуває природну потребу подружнього життя, після одруження може розчаруватись, покликаючись на брак гармонії співжиття. Щоб цього оминути, треба Проявити сильну самодисципліну та практикувати альтруїзм.

Той, хто задля надприродних мотивів зрікається життя подружнього, — закладає подружжя духовне з Церквою — непорочною обручницею Божого Агнца. Входячи незацікавлено в це подружжя, він гідно боронить свій характер від деформації і гармонійно доповнює свою

особистість. Хто так жертвує собою, той зберігає власну самотність від егоїзму і стає людиною благородною, яка буде готова з радістю посвятитися ідеалу. Глибоке значення в чесноті дівича ще в тому, що вона звільняє серце людини від світської залежності, що дає змогу посвятитися повністю Богові. Пише св. Павло: *«Хто нежонатий, клопочеться про Господні справи, як подобатися Господеві; а хто жонатий, клопочеться про справи цього світу, як догодити жінці, і він поділений. Так само й жінка незаміжня, і дівича клопочеться про Господні справи, щоб бути святою і тілом, і духом, а заміжня клопочеться про справи цього світу, як догодити чоловікові. Кажу це вам на вашу користь,— не щоб накинути на вас петлю, але щоб ви гідно і ревно трималися Господа»* (1 Кор. 7, 32–35).

Душі чисті отримають особливу нагороду в небі. *«І глянув я, і от — Агнець стоїть на горі Сіоні, і з ним 144 тисячі, що мають ім'я його та ім'я Отця його, написано на чолах своїх. І почувся голос із неба, мов голос вод багатьох і мов голос грому великого; голос, який я почув — мов від гусярів, що гусялять на гусях своїх. І співають пісню нову перед престолом і перед чотирма істотами і старшими. І ніхто не міг навчитися пісні, крім 144-х тисяч, що викуплені від землі. Це ті, що з жінками не осквернилися: дівочні ж вони. Ті, що слідувать за Агнцем, куди б не пішов. Вони викуплені з-поміж людей первістки Богу і Агнцю. І в устах їхніх не знайдено омани: непорочні вони»* (Одкр. 14, 1–5).

Життя добровільного дівича — священника, ченця, християнина добродійно вплинуло на Церкву і на всіх людей. Це невинні душі у середньовіччі прийняли культуру стародавню і зберегли її до наших часів; це вони — головні поширювачі добродійств християнських — допомагають потребам убогих, хворих і покинутих.

ДОПОВНЕННЯ

1. ДЕЯКІ ПИТАННЯ З АСКЕТИКИ

1.1. Суб'єкт життя, удосконалення святості

428 пит. Хто є суб'єктом удосконалення?

В. Суб'єктом святості, удосконалення є людина у повноті свого життя.

1. Це справжня людина, з тілом і душею.
2. У ній кипить життя природне.
3. Розвивається життя надприродне.
4. Вона перемагає перешкоди — гріхи тяжкі і малі, недосконалості.
5. Вона вживає негативні та позитивні засоби.
6. Таким чином вона удосконалюється, розвиває внутрішнє життя.

429 пит. Хто зобов'язаний до такого життя?

В. Прямувати до святості зобов'язані всі християни. Слова св. Письма стосуються всіх. Мт. 5, 48; Еф. 1, 4; Е. 4, 13; I Сол. 4, 3; Одкр. 22, 11.

1. Люди світські, згідно з II Ватиканським Собором, — це вірні християни, що не є членами священства чи чернечого чину, а народ Божий.
2. Священики.
3. Ченці.

1.2. Фактори духовного життя

430 пит. Які головні фактори святого життя?

В. а) Перш за все тут діє Божа ласка.

1. Ласка освячуюча.
2. Надприродні сили: чесноти теологічні, чесноти моральні, обітничі, дари Святого Духа.
3. Ласки допоміжні: натхнення зі своїми radoшами та смутком. Тайни — благословення.

б) Фактором духовного життя є сам Бог, у Святій Трійці: Господь зробив нас вибраною дитиною, спадкоємцями вічного щастя. Господь обдарував нас не лиш дарами природними, але й дарами надприродними: II Кор. 1, 3; Мт. 6, 32; Еф. 1, 4; Гал. 4, 6; 1. Йо. 4, 9.

в) Життя Боже Господь дарував для всіх людей, а гріх первородний цей дар відібрав. Однак добрий Господь через свого Сина повернув людині це Боже життя (Еф. 1, 4–5). Ісус Христос відновив усе (II Кор. 5, 17). Через Ісуса Христа спливає Боже життя на людей. «Від його повноти прийняли всі ми — благодать за благодать» (Йо. 1, 16). В Ісусі Христі ми беремо участь у Його святості, у Його посвяті, у Його свідченні. Господь Ісус — Правда й Життя, і з Ним ми творимо спільноту Містичного Тіла Христового. Освячуємося через ласку Ісуса Христа, доходимо до стану надприродного через Господа Ісуса. Всі ласки актуальні походять через Нього і від Нього. Папа Лев XIII пише: «Учителем і прикладом усякої святості є Господь Ісус, до Його взірця повинні всі прямувати».

г) Св. Церква продовжує життя Ісуса Христа. Церква — це Містичне Тіло Христове, а наша релігія — це релігія христоцентрична. Завдяки Церкві ми наближаємося до Господа Ісуса, щоб могли закликати разом з Павлом. (I. Кор. 2, 2; Филп. 3, 8). Свою спасенну місію спасіння проводить Ісус Христос у Церкві і через Церкву. Навчає про засоби освячення, береже уряд пастирський, навчає про життя християнське, здійснює уряд священничий, головну у святій Літургії та св. Тайнах.

г) Божа Мати — причина нашого спасіння, нашого освячення. Вона співвідкупителька, вона посередниця ласок. Божа Мати є Матір'ю нашої святості, впливає на приплив ласки освячуючої,

супроводжує нас на дорозі до святості ласками спомагаючими. Це й ми приписуємо нашу витримку до кінця, покликання священиче, чернече. Собор Ватиканський II в Догматичній Конституції про Церкву каже: *«Марія, починаючи, народжуючи, кормлячи Христа, жертвуючи Його у храмі Отцю і співтерплячи зо своїм Сином, що вмирав на хресті, на правду в особливий спосіб співпрацювала в ділі Спасителя через віру, надію і палку любов для віднови надприродного життя людських душ. Тому стала нам Матір'ю в порядку ласки»* (21).

1.3. Головний фактор нашого надприродного життя

431 пит. Хто є головним фактором нашого надприродного життя?

В. Головним фактором нашої святості і прославлення є Святий Дух: *«Коли з'явилась доброта й любов до людей Спаса нашого Бога, Він спас нас не ради діл справедливості, які ми зробили, але зі свого милосердя, купілля відродження і відновлення Святого Духа, якого вилив на нас щедро через Ісуса Христа, нашого Спаса, щоб ми, оправдані його благодаттю, стали, згідно з надією, спадкоємцями життя вічного»* (Тит. 3, 4–7).

Заувага:

а) **Святий Дух у Старому Завіті** виступає як сила, що все оживляє. Він розбуджує пророків, спічне на Месії та на всіх християнах (Іс. 11, 2; Пс. 104, 29; Осія 9, 7).

б) **Святий Дух у Новому Завіті.** Це ми на святому хрещенні отримуємо Святого Духа, отримуємо нестерту печать, стаємо святинею Святого Духа; звільняємося від гріха; освячуємося. Це Святий Дух спричиняє те, що наша віра жива, а любов запалює серце.

Це Святий Дух стає душею наших сил, це Він, Святий Дух – душа нашого надприродного життя. Святий Дух збуджує апостольський дух в Церкві, запалює до ревності, підтримує душі тихі, покірні.

Святий Дух, будучи душею нашого надприродного життя, безперервно діє, просвічує, збуджує. Життя молитви в душах, літургійне життя, святих тайн, життя моральне, життя чеснот – все це відбувається під натхненням Святого Духа.

1.4. Дари Святого Духа

Розвиток внутрішнього життя проявляється у зростанні чеснот Божих, моральних, обітницях та Дарах Святого Духа. Дари ласки Святого Духа мають найбільше значення. Всі дари, ласки отримуємо завдяки відкупленню.

432 пит. Що таке Дари Святого Духа?

В. Дари Святого Духа – це надприродні почуття (настрої душі), завдяки яким вона набирає сили, щоб швидко й легко іти за натхненням Святого Духа. До надприродної кінцевої мети спонукають Божі чесноти – віра, надія, любов. Але тут не досить лише зусилля розуму – треба спонуки Святого Духа.

Заувага:

Чесноти дають можливість виконувати добрі справи надприродні. Однак щоб ці добрі справи здійснювати легко й фахово, володіємо особливим надбанням – Дарами Святого Духа. Це вони дають духовну гнучкість сприймати діяння Святого Духа. Ця духовна гнучкість допомагає, що ласка Божа освічує й зворушує душу. Наша душа радо приймає Божі натхнення та мужньо іде за ними. Дари Святого Духа стають душею чеснот. Вони сприяють діянню чеснот. Вони удосконалюють сили душі – розум і волю.

433 пит. Звідки ми знаємо про дари Святого Духа?

В. Про дари Святого Духа довідуємося із вчення пророка Ісаї (Іс. 11, 1–3): *«І вийде паросток із пня Єссея, і вітка виросте з його коріння. Дух Господній спочине на ньому, дух мудрості й розуму, дух ради і кріпості, дух знання й страху Господнього. Він дихатиме страхом Господнім; він судитиме не як око бачить, і не як вухо чує присуд видаватиме»*. Всі праведні є членами тіла Христового, і вони також стають учасниками цих дарів.

Заувага:

Дари Святого Духа мають велике значення, це особливі чинники освячення душі. Вони, наче крила у птиці або вітрила на човні. Тут бачимо доброту й любов Божу, тут бачимо економію Божу в ділі спасіння роду людського. Тут бачимо, як Господь хоче кермувати нами, своїми дітьми. Наука про дари Святого Духа велика, але і важка, тому так мало знають про неї в духовному житті, але тому й так мало душ досягають вершини святості. В наші часи матеріалізму та релігійної

байдужості так часто недооцінюють ці дари, а ще частіше їм опираються.

434 пит. Які наші зобов'язання щодо Дарів Божих?

В. Розуміючи, чим є Дари Святого Духа, їх вагу, треба вірно плекати Дари Святого Духа. Дари Святого Духа приходять разом із ласкою освячуючою. Коли людина керується розумом, а воля спрямована до Бога, тоді починають діяти Дари Божі.

1. Дари Божі діють, коли в душі є розвинуті моральні чесноти. Якраз вони підготовляють душу до слухняності цим дарам.

2. Дари зростають ураз із освячуючою ласкою. Вони діють у нашій душі, хоч ми того не свідомі. Це вони відтворюють наші сили, спонукають до дії, наприклад – зворушення в час проповіді чи духовного читання.

3. Щоб Господь вливав Дари до душі, треба, щоб душа в духовному житті підготовлювала ґрунт: зберігала заповіді, омертвілялась та сприймала натхнення.

4. Дар Божий не погоджується з духом світу: (1. Кор. 2, 12–14).

5. Цих дарів бажати: I Кор. 11, 1; I Кор. 12, 1, 3, 4.

6. Швидко йти за найменшими порухами душі; Йо. 8, 29; Пс. 94, 8.

7. Старатися про скуплення Духа та з довір'ям часто й широко молитися: «Духу Святий, життя Подателю, прийди і вселися в нас, в мені!»

1.5. Дари Святого Духа поодиноці

435 пит. Скільки є дарів Святого Духа?

В. За пророком Ісаєю Катехизм визначає 7 Дарів Святого Духа: а саме 4, що спомагають розум, а 3, що змінюють волю. Декотрі аскетичні ще додають восьми дари, що їх називають харизмами.

436 пит. Який перший дар Святого Духа, що допомагає нашому розуму?

В. Першим таким даром є Дар Розуму. Це постійна здібність, що її Бог вливає до душі разом із освячуючою ласкою. Цей дар допомагає інтуїтивно пізнавати правди об'явлені та об'єктивні природні

правди, які допомагають прямувати до мети надприродної. Це інтуїція, або висновки, що ґрунтуються на об'явленнях.

а) Цей дар проявляється:

1. Жива віра вбачає цілість, гармонію в об'явленні.

2. Душа ясно бачить значення правд, вона певна, що це думка Божа.

3. Душа ясно бачить Божу думку. Цей дар дає в духовному житті зрозуміння суті, мети, засобів цього духовного життя.

4. Цей дар вливає силу, розуміння для тих, що проповідують та боронять віру;

б) Св. Письмо: I Пет. 2, 2; Пс. 118, 144; Лук. 24, 45;

в) Засоби, щоб цей дар розвивати:

1. Треба плекати життя духовне і, таким чином, готувати душу до цього дару: трьома Божими та моральними чеснотами;

2. Плєкати чистоту серця та невинність тіла (Мт. 5, 8);

3. Утримувати зібраність духа та часто молити Бога (Йо. 14, 16–17; Лук. 20, 21).

437 пит. Який другий дар Святого Духа, що допомагає нашому розуму?

В. Це Дар Знання – надприродна здібність під дією Святого Духа, щоб належно оцінювати речі створені, які мають нас вести до Бога, до надприродної мети.

Якщо Дар Розуму зумовлює інтуїтивне пізнання правди, то Дар Знання допомагає цю правду належно використовувати. Отже, ця правда повинна вести нас до Бога та освячувати нашу душу.

а) Цей дар удосконалює нашу любов до Бога, а Його створіння є немовби драбиною, що веде нас до Бога, як це вказує нам знання. Дар Знання не переоцінює речей земних, як це робить земне знання. Боже знання відриває нас від створінь, і вони стають для нас книгою, яка веде нас до Бога. Цей дар допомагає відірватися від світу, а вихователів душ допомагає вести душі. Ми молимося до Господа, щоб нас, дітей, просвітив світлом науки й знання, але молитись треба за світло знання не тільки земного, тимчасового, але і надприродного Дару Святого Духа.

б) Св. Письмо: Ісаїя 42, 16; Йо. 8, 32; Рим. 11, 33, 36;

в) Засоби, щоб цей дар розвивати:

1. Розглядати створіння, як діла Божі, які є відблиском Божої досконалості та мудрості.

2. Усвідомлювати, що людина з усіма своїми силами та прикметами залежить від Бога та що Творець її повністю підтримує.

3. Усвідомлювати красу природи, а святість Святих Божих угодників вбачати як чіткий відблиск Божої святості.

4. В усіх випробуваннях і життєвих пригодах вбачати волю Божу.

5. Відчувати небезпеки в засадах світу.

438 пит. Який третій дар Святого Духа, що допомагає нашому розуму?

В. Третій дар — це Мудрість. Дар Мудрості — це надприродна здатність, яка за особливим діянням Божим допомагає нам пізнавати Бога, а створені речі оцінювати, як це ми кажемо, по-Божому. Цей дар учить нас оцінювати створені речі у світлі найвищих правд, найвищих засад, а водночас, яке мати в них уподобання. Дар Мудрості Божої видає справедливі суди, в душі Божім. Це суди, що впливають з доброго розуміння справи або з доброго взаємозв'язку справи з предметом. Це є надприродна сила, здатна оцінювати речі Божі.

а) Це дар найвищий і найважливіший із усіх дарів. Цей дар має вплив на все духовне життя. Це він розпалює любов. Цей дар дає радість, задоволення та допомагає відірватися від землі, від усього земного. Душа в Божій службі почувається щасливою, задоволеною. Під її впливом чеснота набирає краси, перемагає терпіння, умертвіння, захоплюється покорою, забуває за себе самого.

б) Св. Письмо: Мудр. 7, 10; Як. 1, 5; Як. 1, 13; I Кор. 2, 16; 2, 12;

в) Засоби, що дозволяють цей дар розвивати:

1. Треба мати сильне бажання, як Мудр. 8, 2; Мудр. 97, 4, 10;

2. Просити про цей дар: Як. 1, 5;

3. Тут допомагає чистота серця: I Кор. 2, 14.

439 пит. Який четвертий дар Святого Духа, що допомагає нашому розуму?

В. Четвертий дар — це Дар Ради. Це надприродна здатність, яка, під дією Святого Духа, допомагає видати рішення швидко й впевнено, головню у тяжких обставинах. Дар Розуму й Знання дають нам загальні засади, а Дар Ради допомагає ці засади застосувати в окремих випадках, які несподівано виникають. Дар Ради доповнює тямучість, бо він, наче інстинктивно, визначає практичне судження доцільності.

а) За Даром Ради крокуємо певною дорогою, якою веде нас Боже Провидіння. Тут бачимо: 1) що нам робити; 2) до якої праці братись; 3) бачимо, які труднощі оминати; 4) що думати в даних випадках. Оцей дар потрібний головню настоятелям, провідникам душ. За цим даром і душа радо піддається проводові.

б) Св. Письмо: Припов. 2, 11; Пс. 22, 1; Бут. 41, 33; Мт. 10, 19.

в) Засоби, щоб цей дар використовувати, його здобувати.

1. Подолати побажання тіла, яке завжди суперечить духові Христовому — Божому.

2. Остерігатися, щоб надто не довіряти самому собі. Стерегтись впертості у своїх переконаннях.

3. Оминати покvapливість рішень і швидкості дій.

4. Покірна молитва: Пс. 25, 4, 5.

440 пит. Який перший дар Святого Духа, що допомагає нашій волі?

В. Перший дар, що допомагає нашій волі — це Дар Мужності. Мужність — це дар надприродний; людина, йдучи за натхненням Святого Духа, радо завершує речі важкі. Цей дар споріднений із чеснотою мужності; чеснота мужності віддзеркалює красу доцільності цієї справи. Знову ж Дар Мужності впливає із сильного переконання, що в нас діє Дух Святий, цей дух нас зміцнює, бо так хоче Бог! Чеснота Мужності не усуває якогось вагання чи страху, а Дар Мужності додає впевненості та рішучості. Тут проявляється сила самого Бога.

а) Цей дар додає сили у щоденному житті. Та цим даром усе перемагаємо відважно, витривало. Це він допомагає нам, щоб по-

християнськи переносити терпіння. Цей дар додає сили перемогти:

- 1) навіть найбільші труднощі;
 - 2) навіть небезпечні починання;
 - 3) тяжкі внутрішні труднощі;
 - 4) сильні, довгі спокуси;
 - 5) довгі духовні спади;
 - 6) великі очорнення;
 - 7) тяжкі переслідування.
- б) Св. Писання: Фил. 4, 13; Кол. 1, 11; Ефс. 3, 14, 16; Євр. 107, 36; Мт. 26, 39; Ді. 5, 41; Ді. 7, 59.
- в) Засоби, щоб цей дар розвивати:
1. Здійснювати захід умертвіння, звикати зносити радо терпіння, незгоди як у великих речах, так і у малих;
 2. Переконавання, що Бог очищує нас у випробуваннях;
 3. Витривало здійснювати обов'язки;
 4. Довіряти Богові;
 5. Черпати сили у Пресв. Євхаристії.

441 пит. Який другий дар Святого Духа, що зміцнює нашу волю?

В. Другий дар Святого Духа, що зміцнює нашу волю – це Дар Побожності. Цей дар – постійна надприродна здатність, яка під керівництвом Святого Духа налаштовує нашу душу, щоб віддавати гідно честь Богові, нашому найкращому Батькові, Отцеві Небесному; а також шанувати особи та речі, які посвячені Богові. Цей дар відрізняється від чесноти релігії. Релігійність вбачає в Бозі: Господа, Пана, Творця, Добродія. Дар Побожності каже нам шанувати Бога як нашого кращого Батька, Тата (Рим. 8, 15). Цей дар збуджує у наших серцях прив'язаність до Бога та схиляє нас, щоб ставитися до Бога по-синівськи: 1) зі щирою любов'ю, 2) із готовністю на жертву, 3) щоб у всьому Йому сподобатися.

Ця побожність поширюється на все, що має якесь відношення до Бога: Божа Мати, Ангели Божі, Святі угодники, Св. Письмо, Церква – Христова обручниця, Святіший Отець – заступник Ісуса Христа, настоятелі, святі місця культу.

а) Цей дар породжує у нас почуття Дітей Божих, ми почуваємося одною Божою Родиною, в одному спільному батькові, де народжується дитяча довіра. У ближніх вбачаємо наших братів, сестер, де маємо спільного батька та спільну Матір.

б) Св. Письмо: Гал. 4, 6; Рим. 8, 15; Лук. 2, 25; 1. Йо. 4, 18; II Пет. 1, 3.

в) Засоби, щоб цей дар розвивати:

1. Часто читати, розважати Св. Письмо, що нам змальовує доброту й милосердя Боже.

2. Ставати до молитви в наших потребах щиро та з довір'ям.

3. Читати про життя Святих, що проповідували дитинство Боже, напр. Св. Тереня, Св. Франциск із Асижу.

442 пит. Який третій дар, що зміцнює нашу волю?

В. Третій дар, що зміцнює нашу волю – це Дар Страху Божого. Цей дар – надприродна здатність, яка приймає Божі натхнення, які спонукають нас до синівського страху перед Отцем Небесним. Цей страх схиляє нас піддаватися волі Божій і спонукає нас оминати всяке зло, гріх.

Страх – дослівно – це такий стан, який охоплює людину перед злом, що наближається, або коли загрожує якась небезпека. Але страх є також надприродний, передгріхом та карою за нього. Існує страх невільничий – це боязнь кари перед справедливою карою Божою. Але цей страх ще не досконалий, бо це страх перед справедливою карою Божою. Такий страх – це початок любові.

Та є страх Божий, страх дитячий, доброї дитини, що образила кращого Батька, Батька любові.

а) Страх Божий приносить найбільшу честь Богові. Тут людина почувається маленькою перед Божим Маєстатом (Пс. 110, 10). Душа, сповнена страху Божого, буде боятися Бога, не вчинить гріха та всього, що веде до гріха. Боятиметься усього, що відволікає від чеснот, а головно від покори.

б) Св. Письмо: I Тим. 5, 20; II Тим. 1, 7; Рим. 13, 3; II Кор. 6, 18; Пс. 110, 9; Фил. 2, 12; Сирах: 1, 17; 17, 22; 1, 27; 2, 19; 2, 20; 3, 8; 25, 13, 15, 16; 34, 17; Пс. 33, 10; 24, 14.

в) Засоби, щоб розвивати страх Божий:

1. Треба розважати про безконечний Божий Маєстат.
2. Часто розважати про злобу гріха.
3. Розважати та збуджувати почуття негідності.
4. Промовляти Псалми: Пс. 118, 120, 38, 24, 21.

1.6. Різномірні дари Святого Духа

Господь у своїх дарах є безмежним і безмірним. Дух Святий у різний спосіб розділяє Церкві щедрі ласки. Пише Св. Павло: «А все це чинить один і той же Дух, що розподіляє кожному, як він хоче» (I Кор. 12, 11). Читаємо в декретах II Собору Ватиканського, в Конституції Догматичній про Церкву (4): «Він є Духом життя, воскрешає померлих до життя в Ісусі Христі (Рим. 8, 10–11); освячує вірних, мешкає в них як у святині (I Кор. 3, 11); до них промовляє та дає свідоцтво за прибраних синів (Гал. 4, 6); провадить ласкою і дарами до всякої правди (Йо. 16, 13); єднає у взаємній послугі, освічує та освячує вірних. Це він веде Церкву».

443 пит. Якими бувають ласки та дари від Бога?

В. Всі ласки від Бога походять з природи людини і не належать до неї. Але є ласки, які теологія називає ласками, Даром даними. Ласки не для освячення окремої особистості, але для добра інших. Тут Бог користується різними надприродними дорогами.

444 пит. Які дари дані для освячення душ у Церкві?

В. Такими дарами, даними людям, будуть:

- 1) священничі свячення;
- 2) учительський уряд у Церкві, проповідування;
- 3) правосуддя та пастирський уряд у Церкві;
- 4) непомильність Церкви і Папи.

445 пит. Чи є ще якісь інші особливі дари?

В. Так, ще харизми, винятково дані декому.

446 пит. Що таке харизми?

В. Це слово грецьке. Слово «харизмат» в однині – це дар ласки, це не заслужене спасіння, це – дар-подарунок, це ласка. Харизми

у множині, теологічно окресливши, це – дія Святого Духа в окремих душах. Тут Бог користується деякими людьми для освячення інших людей. Справді, такі душі самі виростають із цієї ласки і мають здатність впливати на інших. Це не дзвони на дзвіниці, що кличуть всіх до Церкви.

Цих дарів не виробляється, не досягається через Святі Тайни, а тільки їх уряд Церкви доповнює. Цей дар – новий поштовх Святого Духа, що осучаснює життя Церкви.

447 пит. Звідки знаємо про харизми у Церкві?

В. Про харизми у Церкві знаємо:

1. Вже у Старому Завіті бачимо присутність Святого Духа у людях, що через них діяв Святий Дух, через надзвичайні дари: 1. Цар. 22, 28; Ездри 3, 12; I Цар. 18, 12; Іс. 11, 2; Ездри 36, 26.

2. Сам Ісус Христос про ці дари говорить (Мар. 16, 17–18).

3. Багато про них говорить Св. Апостол Павло (I Кор. 12, 8–10, I Кор. 12, 4–11).

4. Про них широко говориться у часи апостольські, під час Зелених Свят.

5. Св. Павло вказує, щоб відрізнити харизми автентичні від фальшивих (I Сол. 3, 19–22); Сам він декілька разів про них згадує, хоч без логіки при різних нагодах.

6. Ватиканський Собор у багатьох місцях у своїх Декретах згадує про харизми.

У Декреті Собору II Ватиканського в Конституції Догматичній про Церкву (12) читаємо: «Дух Святий не тільки через Святі Тайни та послуги освячує і провадить народ Божий та його прикрашає чеснотами, але, розділяючи кожному, як хоче, своїх дарів (I Кор. 12, 11), розділяє поміж різними кожного стану окремі ласки, які роблять їх здатними і готовими займатись різними справами чи завданнями, що мають на меті відбудову і дальшу розбудову Церкви, як про це пише Св. Ап. Павло» (I Кор. 12, 7).

448 пит. Що пишуть теологи про ці різномірні Дари Святого Духа?

В. Теологи виділяють десять основних харизм.

1. Дар Мудрості Слова – запалювати в інших любов до Бога.
2. Дар знання – вміло пояснювати правди віри, проводити катехизації.
3. Дар віри – переконувати у правдах віри і заохочувати до віри.
4. Дар оздоровлювання – благодійно впливати на стан здоров'я.
5. Дар робити чуда.
6. Дар пророцтва – здатність передбачення майбутнього.
7. Дар чистоти в душі.
8. Дар розпізнання духів.
9. Дар мов.
10. Дар пояснення незрозумілих правд віри.

449 пит. Що думає і що каже Собор про ці харизми?

В. Читаємо: «Собор заявляє, що харизми, чи то найвизначніші, чи загальні, для Церкви є дуже корисні, треба їх із вдячністю приймати, але легкодушно не треба про них старатися, а також зарозуміло не очікувати плодів. Судити про них може тільки Учительський Уряд Церкви». Показники впевненості:

- 1) чи це все з віри;
- 2) чи це для загального добра;
- 3) чи це під силу авторитетам Церкви (І Йо. 4, 6).

Заувага:

Коли мова йде про харизми, то не слід плутати їх із дарами чисто природними, які відносяться до педагогіки, чи з природними здібностями людини, що їх часто стараються зарахувати до вищих сфер, наприклад – талановитість, характер, вдача, здібності, схильності та інші фізично-психічні прояви.

1.7. Плоди Святого Духа

450 пит. Що сказано у Святому Письмі про плоди Святого Духа?

В. Про плоди християнського життя, як плоди релігійності, читаємо у Святому Письмі.

1. Ісус Христос на Тайній Вечері промовляв до Апостолів. «Тим Отець мій прославляється, коли ви плід щедро приносите, – тож і учнями моїми станете» (Йо. 15, 8); «Не ви мене вибрали, а я вас

вибрав і призначив, щоб ви йшли і плід принесли, та щоб тривав ваш плід, а й щоб усе, про що ви тільки попросили в Отця в моє ім'я, дав вам» (Йо. 15, 16).

2. Св. Іоанн Хреститель над Йорданом промовляв: «Гадюче поріддя!.. Принесіть же плід, гідний покаєння» (Мт. 3, 7–8).

3. Св. Апостол Павло молиться за Колосян: «Тому й ми від того дня, коли почули, не перестаємо за вас молитися та просити, щоб ви дійшли до повного пізнання Божої волі в усякій мудрості та духовнім розумінні, щоб жити вам життям, достойним Господа, і подобатися йому в усьому, приносячи плід у всякому доброму ділі і зростаючи у пізнанні Бога» (Кол. 1, 9–10).

451 пит. Що таке плід?

В. 1. Плід – у прямому значенні – утворення органічне: «Є це, що видає якась жива істота, чи якість створіння» (Лук. 1, 42).

2. Плід – у переносному значенні: «Це результат змагання людини» (Єрем. 17, 10). Св. Павло застерігає Галатів: «Духом ходіте, і тіла пожадливість не будете чинити, бо тіло пожадає проти духа... Учинки ж тіла явні». І ці плоди перераховує у Гал. 5, 19–21:

– розпушта,	– нечистота,
– розгнuzданість,	– суперечки,
– незгоди,	– ересі,
– ідолослужіння,	– чари,
– ворогування,	– сварки,
– заздрість,	– гнів,
– пияцтво,	– гульня.

Перелічує також плоди духа у Гал. 5, 22–23:

– любов,	– радість,
– мир,	– довготерпелівість,
– доброта,	– милосердя,
– вірність-віра,	– лагідність,
– стриманість,	– чистота,
– скромність,	– тихість.

452 пит. Чи є обов'язок приносити плоди?

В. Необхідність приносити плоди чітко зазначає нам Святе Письмо:

1. Акт творчий, прищеплений кожній істоті:
 - земля (Бут. 1, 11);
 - людина, тварина (Бут. 1, 22, 28);
2. У переносному значенні:
 - винниця (Мт. 21, 41);
 - дерево (Мт. 3, 10);
 - смоківниця (Лук. 13, 6–9);
 - гілка (Йо. 15, 6);
 - таланти (Лук. 19, 13).

453 пит. Чи ще щось спонукає нас, щоб приносити плоди нашого духовного життя?

В. Так, це не що інше, як закон, обов'язок праці взагалі, а в надприродному порядку це закон прямування до святості: «Тож будьте досконалі, як Отець ваш небесний досконалий» (Мт. 5, 48).

Заувага:

Приносити плоди — це не що інше, як чітка співдія з Богом, про що мовить наша давня приказка: «Бога благай, рук докладай».

Людина, співдіючи своєю працею, приносить плоди у повній свідомості, що ця родючість — це діло Боже.

Вже у земному раю Адам співпрацював із Богом; дощі спричиняли родючість, бо без води земля стає неплодною. Як пише пророк Єремія (Єр. 17, 8): «Він, немов дерево, посаджене над водою, що до потоку простягає своє коріння; як прийде спека, воно не боїться, і листя його зеленіє; під час посухи йому байдуже, воно не перестає родити». — Пс. 1, 3; Йо. 4, 14.

Отже, вода — від Бога, а від людини — обробіток землі. Залишається надія й усвідомлення, що всяке зростання тільки від Бога.

454 пит. В чому сила і впевненість плідності?

В. Запевняє нам плідність наша злука з Ісусом Христом. Це перебування на винній лозі, беручи участь у плідності містичного Тіла Христового. Каже Ісус Христос: «Я — виноградина правдива, а мій Отець — виноградар. Кожну в мені гілку, яка не приносить плоду, відрізує він. А кожну, яка вроджує плід, він очищує, аби ще більше плоду давала» (Йо. 15, 1–2).

Новий Завіт докладно накреслює, в чому полягає дія Святого Духа, що спричинила плодючість Господа Ісуса. Це є не якийсь

окремий плід, а любов, що проявляється у різномірності чеснот, як це зазначували (Гал. 5, 22–26).

Про цю плодючість можемо довідатись з писань Пророків (Єрем. 2, 21; Захар. 8, 12; Сирах. 1, 16; Єзек. 47, 12). Одкровення з'єднує цю візію із образом раю і звеличує одне дерево життя, що стало деревом хреста, яке мало оздоровити навіть поган (Одкр. 22, 1–5).

455 пит. Чи є якісь гріхи безпосередньо проти Святого Духа?

В. Так, про це виразно наголошує сам наш Спаситель: «Тому кажу вам: усякий гріх, усяка хула проститься людям, але хула на Духа не проститься. І коли хтось каже слово проти Сина Чоловічого, йому проститься. Коли ж хтось скаже проти Святого Духа, йому не проститься ні в цьому світі, ні на тому» (Мт. 12, 31–32). Додає Євангеліст Лука: «І всякому, хто скаже слово проти Сина Чоловічого, воно проститься йому; а тому, хто хулитиме Святого Духа, не проститься» (Лук. 12, 10).

456 пит. Чи є поіменно визначені гріхи проти Святого Духа?

В. Так, катехизм виділяє 6 особливих гріхів проти Святого Духа. А саме:

1. Надмірна надія на Боже милосердя.
2. Безнадійність на Боже милосердя.
3. Спротив пізнаній правді християнської віри.
4. Завидування ближньому Божої ласки.
5. Закаменілість на спасенні упімнення.
6. Нерозкаяність до смерті.

2. Американізм та модернізм

Заувага: Широко говориться про духовне життя в аскетичі. Підкреслюємо завдання аскетичі, де зазначаємо, як розвивати життя моральне і релігійне. Тут є змагання, як удосконалювати життя природне, щоб розвинути свою особистість і так підноситися на вершини життя надприродного.

Аскетика вказує на суть досконалості, на її фактори, а головню на діяння Святого Духа. Говориться наполегливо про досконалість.

Аскетика вказує на засоби негативні та позитивні, на розвій життя внутрішнього, тобто, як розвивати чесноти теологічні й моральні. Доводимо це життя до містики та до надзвичайних його явищ.

У цій широкій розмові не можна не сказати, чи радше не застерегти перед найстрашнішим ворогом духовного життя. Ворог цей став пістряком всякого життя природного й надприродного в наші часи, ХІХ й ХХ століть. Чи радше скажімо про страшного ворога вчення аскетички, яка наполегливо навчає розумного змагання, щоб за всяку ціну зміцнити життя релігійне та моральне і заохочує, як підвестися на вершини святості.

2.1. Американізм

457 пит. Що називаємо у релігійних квестіях американізмом?

В. Американізм, можемо відверто сказати, – це ересь ХІХ і ХХ століть. Справді, тут ця ересь не подає якихось теоретичних засад, нових християнських. Це радше вказівки, як на практиці поступати. Це вона, ця ересь, старається пристосуватися до світу, а не пристосувати світ до себе, до Ісуса Христа. Ісус Христос учив і наказував: «Ви – сіль землі. Коли ж сіль звітріє, чим її солоною зробити? Ні на що не придатна більше, хіба – викинути її геть, щоб топтали люди» (Мт. 5, 13) – «Сіль – добра; та коли сіль не солена стане, чим її приправите?» (Мар. 9, 50). Говорить Ісус Христос про закваску, що її жінка дала до трьох мірок муки, аж поки все не скисне (Мт. 13, 33).

Оце в Америці оо. Павліни наvertsали протестантів до Католицької Церкви і, проповідуючи Христову Євангелію, оминали, замовчували й усували прикрі правди віри, а то й переінакшували. Це так вони пристосовувалися до обставин. Часто вони хотіли погодити вчення Церкви з поглядами новітньої науки. Все це вело до індіферентизму, і навіть до атеїзму. Так оо. Павліни наvertsали протестантів і самі стали протестантами.

458 пит. Як Рим, Святіший Отець реагував і реагує на ці нові форми апостолування?

В. Папа Пій ІХ уже 1864 року засудив цей підлий американізм. Тут треба пам'ятати слова Ісуса Христа: «І поки я у світі – я, світло світу» (Йо. 9, 5); «Не може світ вас ненавидіти, – а мене він ненавидить, бо я свідчу проти нього, що діла його лихі» (Йо. 7, 7). «Ненавидить вас світ – то знайте: мене він ще перед вами зненавидів» (Йо. 15, 18).

Всі ці навчання американізму зібрані разом – укупі. А є їх 80 тверджень. Все це Святіший Отець зібрав і засудив, та визначив, як «Силябус» блудів. Ще гостріше вчинив Папа Пій Х. Він назвав ці навчання «клоакою» всякого звихненого вчення.

2.2. Модернізм

459 пит. Що таке модернізм?

В. Модернізм – це теологічні опінії, які фальшиво, незрозуміло, підступно представляють свої погляди на мораль. Модерністи з'явилися біля 1900 року. Вони бажали і вважали за свій обов'язок, як учених-науковців, подавати зміст Христової Євангелії відповідно й гармонійно.

У Франції, Англії, Італії раціоналісти почали поширювати такі хибні модерні опінії.

460 пит. Які це ці опінії?

В. Ці опінії можна було б зібрати до наступних тверджень їхніх тез:

1. Теологія – це не наука, а справа почуттів.
2. Релігія бере своє джерело в релігійній підсвідомості. Ця підсвідомість не може бути підкорена розумові.
3. Об'явлення – це усвідомлення внутрішньої потреби релігії, а це усвідомлення зродило традицію.
4. Догма – це тільки символ об'єктивної правди, яка підлягає зміні.
5. Бажання передати власні свої релігійні переконання веде до оформлення різних своїх Церков.

461 пит. Як Рим, Папа, як найвищий учитель віри й моралі, ставиться до цих тверджень модернізму?

В. Цей модернізм гостро засудив Папа Пій Х у Декреті «Ляментабілі», себто в Енцикліці «Пасценді».

На цей засуд обурились численні прихильники раціоналізму і відпали від Католицької Церкви. Модернізм спирається на раціоналізм, релятивізм та веде до скептицизму.

462 пит. Як зроджувалися і виростили ці модерні блуди, який їх корінь?

В. Модернізм має свій корінь ще в давнині, де вважали за істину тільки те, що доведене через розум.

Модернізм розвинувся у Франції за енциклопедистів, а закріпив його протестантизм; його почав використовувати американизм, а згодом усякі кличі. Підхоплювали це всякі безбожники, ліберали та вороги Бога, релігії й Католицької Церкви. Тут буде квієтизм, цинізм, анархізм, який би він не був, чи науковий, чи філософічний, чи моральний, чи церковний, чи політичний.

Не дивно, що комуністи створили безбожницький університет у Москві. Тут треба підкреслити головні часи «Пособорові», де в роках 1970, після Другого Ватиканського Вселенського Собору, почали пропагувати і підкреслювати всякі опінії і твердження, покликаючись на Собор і навіть на те, чого зовсім не було на Соборі. Ворог Божий старався використати Собор для своєї мети.

463 пит. Як ці вчення – твердження модернізму можна охопити на групі?

В. Блуди модернізму можна було б поділити:

1. Єресі проти догм Церкви.
2. Вчення проти моралі.
3. Ворожа боротьба проти здорової аскези.
4. Всякі підступні твердження, хитрі, брехливі заклики, щоб так досягти своєї мети.

464 пит. Які головні заклики й твердження модернізму проти догм Христової Церкви?

В. Коротко кажучи, модерністи заперечують усі догми Христової Церкви. А саме:

1. Вони взагалі заперечують Боже Об'явлення.
2. Виступають проти Святого Письма. Воно для них лиш поезія.
3. Св. Писання можна вільно пояснювати.
4. Святі Тайни – це лиш символи.
5. Забувати про любов до Бога, а наполягати на любові до ближнього: як до бідних, голодних, покривджених.
6. У центрі має бути не Бог, а ближній. Без Бога буде ненависть між людьми і тоді буде краще розвиватися класова боротьба.
7. Бог – це людство. Коли Бога одаруємо, то одаруємо його у людині.
8. Так модерністи проповідують антропоцентризм. Вони Бога не заперечують, але цей Бог у людині.
9. Бог – це людина, тож треба не одаровувати Бога, а допомагати ближньому.
10. Тож треба любити цілим серцем не Бога, а ближнього.
11. Звідси читаємо записку на реколекціях одного молоденького монаха-студента, що себе мав за дуже мудрого: «Кожне буття, що його я зустрічаю, було створене як дар для мене». Це та фальшивка апостолів-ідіотів у царстві сатани, як це любив казати часто праведний п. Максим Корсунь.
12. Мета людини – це дочасний світ, і то зараз, а не в майбутньому.
13. Гріха особистого немає, а є лиш гріх: 1) соціальний, 2) політичний, 3) капіталістичний, або остаточно є лиш 4 тяжкі гріхи з часів перших християн.
14. Послідовно відкуплення немає.
15. Ісус Христос не Бог, а Визволитель.
16. Відкуплення було, але воно не містичне, воно має звільнити від зла, що перешкоджає людині бути вільною від: 1) незнання, 2) голоду, 3) недорозвинення, 4) політичного числення, 5) економічного нещастя, 6) експлуатації.

17. Модерністи виступають проти вічної кари в пеклі, що є правдою «де фіде». Її заперечують ті, що не визнають безсмертності душі; чи це будуть атеїсти, пантеїсти, матеріалісти, епікурейці, позитивісти чи агностики.

18. Модерністи не поминули й Матері Божої. На Неї звернули особливу увагу, але дуже делікатно:

- 1) забагато її обожають, а тим відпихають протестантів;
 - 2) змінити для Неї ім'я Мати — на жінка, як це у Св. Писанні (Йо. 19, 26);
 - 3) зменшувати її привілеї, не треба підкреслювати всі 12;
 - 4) доказувати, що мала більше синів;
 - 5) видати Біблію, де була б зменшена її похвала.
19. Однак, найбільше обплювають і нападають на святу Католицьку Церкву.
20. Церква — це людська установа.
21. Тож Церква має бути зі своїм Євангелієм без традиції й учительського уряду.
22. Єдність Церкви треба розбивати, усуваючи Папу, а пропагувати місцеві Церкви — автономні, автокефальні.
23. Немає двох: світ і Церква. Церква — то світ. Церква має бути до послуг світу.
24. Треба будувати Церкву без інституцій, лиш на демократії.
25. Церква — це бідні й рівні.
26. Послідовно Церкві закидають:
- а) наука Церкви суперечить розвиткові культури, поширює розбрат між людьми;

б) Церква не вірна Св. Євангелії, вона боронить багатих, капіталістів, експлуататорів.

465 пит. Які головні помилки та закиди модерністів щодо моралі?

В. 1. Модерністи заперечують критерій моральності, де джерелом є і предмет, і мета; а нормами повинні бути і розумна натура людини, і зрозуміла причина у совісті.

а) Загальну opinio людей вони псують пропагандою через радіо, газети, телебачення.

б) Надуживають людської сили, де найбільший дар — це її розум, а вони: а) натягають логіку, б) надуживають філософію, в) відкидають Об'явлення Бога, що є найбільшим джерелом правди.

2. Для модерністів правда — це річ відносна. Критерієм моральності для модерністів є те, що в цю хвилину є добрим і корисним.

3. Пропагують пристосовуватися до обставин, а це породжує деїзм і пантеїзм.

4. Поширюють нігілізм і послідовно підкопують усі принципи — норми етичні, традицію, opinio людей.

5. Пропагують анархізм: науковий, філософічний, моральний, церковний, політичний.

6. Заперечують наслідки гріха первородного.

7. Підтримують повну свободу: що думаю, маю право говорити.

8. Підтримують і боронять у душах, головно молодих: а) мінливість, б) несталість, в) нерішучість, г) невитривалість.

9. Підтримують, боронять, пропагують науково — всяку й то крайню сексуальну розгнуданість.

10. Боронять вільну любов.

11. Пропагують шлюби гомосексуалістів.

12. Підтримують свячення жінок.

13. Схвалюють аборти, різні антиконтрацепційні засоби.

14. Поширюють всяку форму одягу в моді, що часто порушує і гідність людини, і естетику, і розумні засади.

15. Це вони позбавили жінку пристойності, скромності, делікатності, де часто стає вона гіршою від усяких повій.

16. Поширюють наркотики.

466 пит. Які хиби модерністів щодо аскетичності?

В. Тут годі говорити про хиби модерністів в аскетичності. Хиби в аскетичності були упродовж історії християнства. Були прояви проти вчення Церкви і проти здорового розуму; але це були помилки ексцентриків, що часто несвідомо хибно чинили.

Однак уся діяльність модерністів є проти засад аскетичності. Вже те одне, що людина у них є повновладним паном себе. Але найважливіше, модерністи затирають і поняття Бога, й існування

Бога, і життя безсмертної душі, і вічне життя та щастя в небі. Спасіння душі вони зовсім по-іншому пояснюють.

Модернізм виступає проти аскетичності:

1. Проповідує гедонізм, який вчить, що головна мета життя на цій землі – це приємність та насолода.

2. Тому проповідує свободу дітей Божих. Не підкреслюється перш за все те, що необхідне, що наказане, але пропагується свобода, а все застаріле засуджується.

3. Так треба відкидати будь-яку духовність, а дотримуватися грубого матеріалізму.

4. Тож усі практики минати і старатися їх виконувати так, щоб вони були наче природними проявами, втрачаючи будь-яке над-природне значення.

5. Підсилювати всякі схильності природи, хоч вони йдуть ясно проти розуму, проти Божих заповідей, стану, звичаїв.

6. Молитва повинна мати інше зацікавлення. Треба збивати її силу. Праця – це молитва. А ця молитва – це звернення не до Бога, отак вертикально, але це людський акт горизонтальний – діалог з людьми.

7. Служба Божа – це братська трапеза. Її треба витягати з Церкви до приватних хат, до зал, до кав'ярень.

8. Церемонії на Службі Божій повинні бути спонтанні, вільні від усякого положення тіла, при тому не клякати.

9. На Службі Божій вибивати спів, шум, музику, а найменше говорити про якусь жертву.

10. Відкидати на Службі Божій усякий зовнішній блиск, а пропагувати простоту.

11. Молодих семінаристів учать: не треба йти на Службу Божу, коли немає охоти.

12. Особливо обережно налаштовувати до св. Причастя. Євхаристійне католицьке життя – це центральне набоженство. Тож вмовляти: 1) це кусник хліба, 2) усувати пошану до метаній, 3) приймати стоячи, брати на руку, нести додому.

13. Висміювати тих, що приймають на колінах, до уст; вчити, що це – чистий обряд, наш рідний, коли так ставимося до Євхаристії.

14. Переконувати, що часте святе Причастя буденніє.

15. Усувати вповні Євхаристійний піст.

16. Церкви обертати на збори; золоті чаші, тіари хай будуть для бідних. Блиск церкви зовсім не відповідає духові робітника.

17. Кивоти усунути в кут, не робити перед ними метаній, не робити відвідин; положення тіла повинно бути демократичним.

18. Зменшити релігійні практики та церемонії.

19. Висміювати такі практики, як:

– часте св. Причастя,

– вервиці,

– процесії,

– прощі,

– всякі благословення,

– мощі, це є шахрайство й торгівля,

– шкаплірі,

– не світити свічки, що закопчують стіни,

– усувати образи, де гніздяться павуки,

– пости – не для модерних слабких людей.

20. Усувати все, що нагадує Бога:

– габіти,

– медалики,

– хрестики.

21. Сповідь часта забирає час, безкорисна.

22. Скасувати:

– монастирі,

– свята,

– целібат.

23. Обіти нищать особистість, гідність природи людини.

24. Говорити про любов Божу, а не лякати пеклом.

Заувага:

Вибирається на місію о. М. Іванів, а молоденький священик до нього: «Йдете лякати людей пеклом?»

25. Нічні чування заступити танцями.

26. Найчастіше нагадувати любов до ближнього.

467 пит. В чому полягає зловбий дух модерністів, їхні підступні питання, хитрі брехливі заклики?

В. Треба зрозуміти хитрощі модерністів і їхніх апостолів. Ніколи не вірити їхнім масним словам та хитрошам диявольським. Цього не можна ніяк забувати.

1. Модернізм – це зброя матеріалістичного безбожницького комунізму, войовничого атеїзму.

2. Модернізм – це відхристиянізування Церкви зсередини.

3. Вороги запланували за будь-яку ціну заново розіп'яти Христа, але так, щоб Він більше не воскрес.

4. Більшовики стараються проникнути в Церкву; тож до неї впишають марксистів.

5. Як знищити Католицьку Церкву, модерністи мають точний план:

а) Католицька Церква найсильніша, коли її знищимо, то легко знищимо й інші Церкви;

б) Церкву нищити не ззовні, бо це породжує мучеників;

в) Церкву не атакувати, а лиш висміювати усе старе та всі пережитки.

6. Місіонерами модернізму хай будуть:

а) не науковці;

б) а корисні дурники, що несвідомо руйнують Церкву;

в) тут будуть успішними: священики; монахи; монахині; прогресивні ревнителі;

г) також молодь, яка хоче релігії якраз прогресивної, нової, не тої, що батьки її мають.

7. Засобами хай будуть:

а) заплутувати логіку і не застосовувати її до вічної правди, що нею є Бог;

б) Бог – це Бог порядку, цей порядок, який повинен бути, затирати: щодо часу, щодо місця, щодо краси, щодо планування в усьому, щодо диспозиції в усьому;

в) тоді підтримувати: всяких хіпі, немитих, нечесаних, нестрижених, всяку непристойність; всякі звиродніння, що підкопують гідність людини;

г) зтирати почуття відповідальності.

8. Поширювати заклики:

а) християнство – не вертикальне, а горизонтальне;

б) віра без релігії, християнство без міфології;

в) проповідувати християнський матеріалізм і марксизм, католицьку революцію;

г) пропагувати катехизм, де немає:

1. Точного пізнання Бога.

2. Немає гріха.

3. Немає покути.

4. Немає життя Ісуса Христа.

5. Немає Божих заповідей.

6. Немає Заповідей церковних.

7. Немає основних 6 правд віри.

9. Прищеплювати засади:

9.1. В науці теології усунути філософію, а її заступати лиш історією філософії.

9.2. Науку теології – релігію – викладати не катехитично, а лиш як історію догми, без порядку. Треба знати, що наука катехична викладає позитивно, ясно, визначено.

9.3. В науці усунути карність, а проводити демократично.

9.4. Доводити науково, що природне є понад надприродне, що земне – людське понад Боже.

9.5. Релігію заступати такими закликами, як:

– політика,

– соціальні питання,

– вільна наука і мистецтво.

9.6. Нове християнство – проти традиціоналізму. Системою теологічною хай буде християнство гуманне.

9.7. Підтримувати науку догм, хоч вона пробуджує серце до любові, але усувати науку схоластичну, бо вона докладно визначає речі, необхідні для спасіння, ясно дефінює усі справи.

9.8. Зтирати повагу мужів Церкви та їхнє знання; брати під сумнів навіть їхнє існування.

9.9. Всі квестії висувати на денне світло. Церква забороняє навіть читати св. Писання; а так усі зацікавляться справами, що багато лиха приносять.

9.10. Правди подають споглядальні, погано висвітлені, погано зрозумілі, а найчастіше підло натягнуті.

9.11. Доводять, що часто філософія і логіка непослідовні.

9.12. Плутають справи важливі зі справами несуттєвими, або ще частіше об'єктивне із суб'єктивним.

9.13. Доводять до того, що легкодухи беруться до поважних речей – як: віра, мораль, етика.

9.14. Звичайно, верх бере впертість, яка вибухає динамізмом, і то неопанованим.

9.15. Звичайно, бере верх зарозумілість, яка розпалює фанатизм, який виривається з-під контролю розуму, аж до непристойності.

9.16. Звичайно повторюють, що старі полочать мозок молодим, а вже час усунути традиціоналізм і бути поступовим.

10. Здорові опам'ятання: ще перед Собором були голоси, що застерігали перед атаками модернізму. Ректори семінарій, настоятелі чинів, Владики злегковажили ці перестороги, і модернізм досягнув свого, розбурхав часи «пособорові».

Одиниці застерігають, що модернізм відхристиянізовує Церкву, Церква зісвічується, чи не треба нового Собору. Але це «голос вопіючого в пустелі» (Мт. 3, 3). Тішаться, що горнець розбитий без проливу крові. Але часто черепки смердять більше, як сам горнець.

3. Основні засади містики

(за авторами: К. Рагнер, Романюк, Роб. Фаріци, о. Іван Бохенек)

Заувага: Вдумуючись у головні вічні правди, читаємо про мету людини: «Людина живе на світі на те, щоб Господа Бога пізнати, Його прославляти, Його любити, Йому служити й так спасти свою душу».

А людина може своїм розумом пізнавати Бога. Св. Павло пише до Римлян: «Тому що те, що можна відати про Бога, їм явне, бо Бог

їм об'явив; невидиме ж його, після світу, роздумуванням над творами, стає видиме: його вічна сила і божество, так що нема їм оправдання» (Рим. 1, 19–20).

Догматика вчить пізнавати Бога так, як Його підтверджує наука Церкви. Але бувають приватні досвідчення Божих тайн, які дають контакт зі світом Божим, а також внутрішнє розуміння нашого природного світу.

Ці внутрішні досвідчення – це особливі здібності, що бувають у людини. А ці досвідчення, це пізнання, приходять: 1) безпосередньо, 2) понад розум, 3) інтуїтивно.

Як молитва – це піднесення душі до Бога, отак ці внутрішні досвідчення Божих тайн – це та внутрішня злука душі з Божою безконечністю. Тут це східне розуміння монастирського життя, єдиною метою якого є злука з Богом, у повному зреченні від життя світу, а це буде:

- 1) лиш вповні молитися,
- 2) самотність,
- 3) анахоретизм,
- 4) життя пустельне.

Коли практикують фізичну працю, то лиш на те, щоб легше подолати бунтівничу природу.

3.1. Поняття містики

468 пит. Що означає саме слово «містика», та що ним хочемо висловити?

В. Це слово є грецьким, що означає тайна, таємниче. Містика є частиною науки теології, поряд з догматикою, мораллю, аскетикою, як окрема наука – теологія містична. Існували поганські містерії, де ритуальні торжества проявлялися у словах і діях таємничих культів.

Містика у нашому розумінні – це внутрішня зустріч із Божою безконечністю. Коли ж ми говоримо про містику християнську, то ця зустріч є уособлена, подібно як в юдаїзмі та ісламі, бо тут говориться про зустріч з Богом як особою.

Безперечно, що в Церкві завжди є люди, що бодай на мить, в особливий спосіб, наближаються до Бога та до Божих тайн глибше, аніж інші.

Таке піднесене пізнання Бога, чи зустріч з Богом, називаємо містиком, а ця особа, що досягнула в досконалий спосіб до тайн Божих — це містик.

Є окремі люди, що займаються і вивчають такі містичні явища, то їх також можна назвати містиками. Містика, як наука, — це спроба науково пояснити такі явища, такі особливі стани душі та її з'єднання з Богом.

Ця наукова дисципліна, однак, є наукою спекулятивною, бо є предметом наукового дослідження, але вона є наукою практичною і тоді займається проявами містичного життя, яке прямує до досконалості.

Явища містичні характерні для всіх більш розвинених релігій. Таке занурення душі у контемпляцію чи глибше наближення до Бога та Його тайн — це акт особистості, обдарованої цим надзвичайним даром.

469 пит. Які найвизначніші учителі містики у Христовій Церкві?

В. Серед найвизначніших учителів містики у Христовій Церкві виділяються — з давніших часів на Заході: Св. Тома з Аквіну; Св. Тереса Іспанська чи Велика з Авілі, Св. Іван від Хреста, Св. Франциск Сальський; із новіших часів: Св. Петро з Алькантари, Скарамеллі; або з найновіших: Гаррібу-Лебранж, Гертіленб, Мартен; Теккерей, Біберт; треба згадати, що в Києві 1991 року у видавництві «Путь к истине» вийшло «Містичне Богослов'я», де головне місце мають переклади з французької мови.

3. 2. Суттєвий склад містики

470 пит. Що є суттєвим складником життя містичного, або де проявляється життя містичне?

В. Суттєвим складником життя містичного є контемпляція, або «споглядання». Можна було б доповнити це визначення, як продовження чи поширення, розважання чи роздумування.

471 пит. Що таке контемпляція?

В. Контемпляція — це молитва. Кожна молитва, усі її особливості, це піднесення душі до Бога, але у контемпляції це піднесення особливе.

1. Св. Тома так окреслює контемпляцію: «*Це просте інтуїтивне споглядання Бога і Божі справи, що походить з любові й веде до любові*».

2. Рагнер каже: «*Це перебування людини у присутності Бога, все проникнуте спокоєм*».

3. Св. Франциск Сальський так визначає контемпляцію: «*Це проста й постійна, повна любові увага, звернена на речі Божі; це занурення душі в Бозі*».

4. Роберт Фаріци так визначає: «*Це Божий дар особливої ласки і споглядання Господа очима віри, з надією та любов'ю, не вживаючи у цьому спогляданні багато слів і міркувань*».

Заувага:

Піднесення душі до Бога в контемпляції є спеціальне, індивідуальне:

1. Воно відбувається через особливу ласку Божу.

2. Воно відбувається під дією дарів Святого Духа.

3. Його не досягнеться ніколи звичайною ласкою.

4. В контемпляції пізнання Бога відбувається, як щось між пізнанням через віру та безпосереднім наглядним пізнанням.

5. Пізнання у контемпляції вільне від роздумів і не залежить від уяви та почуттів.

6. У контемпляції буває часткове або й повне вивільнення сил душі; а це залежить від ступеня контемпляції, яка поглинає ті чи інші сили душі.

472 пит. Яке пізнання Бога та Божих справ в контемпляції?

В. У контемпляції пізнання Бога та Божих справ більш глибоке, аніж пізнання розумуванням чи уявою, чи почуттями. Тут виступає сила, що спроможна пізнавати у вірі особисто таїни Божого Царства.

1) Пізнання в контемпляції справді просте, але воно краще, ніж пізнання, здобуте розважанням. Мистецьку картину можна оглядати і при свічці, але це оглядання буде більше яскравим, коли кімната освітлена сонячним світлом.

2) Пізнання розумове може бути сухим, безбарвним, але пізнання з любов'ю до Бога насичене повнотою любові.

3) В контемплляції воля, розум немовби цілком поглинаються через пізнання в любові.

4) Погляд на Бога в контемплляції є лише пробним, бо тут немає безпосереднього, а тільки спроба відчуття Божої досконалості.

5) Пізнання й любов приходять без труду; тут спокій, забуваються клопоти, тут спочинок у Бозі, тут привиддя неба.

6) У контемплляції народжується подив, душа забуває все, що розважала, що читала.

3.3. Види контемплляції

473 пит. Які ж є види контемплляції відповідно до пізнання Бога та Божих правд?

В. У контемплляції відповідно до пізнання Бога та Божих правд бувають різні види контемплляції, що їх називають так:

1. Контемплляція натуральна: тут розум приглядається до правди у порядку природному. Розум подивляється, з того радіє, він здивований. Це приглядання досконале і триває коротко.

2. Контемплляція теологічна – це приглядання під впливом Божої ласки в об'явлену правду; тут виникає радість, яка з цієї правди випливає.

3. Контемплляція проста – це контемплляція теологічна, якщо вона впливає з любові і стає молитвою почуттів.

4. Контемплляція влита (надана) – це також контемплляція теологічна, яка виникла під впливом Божої ласки. Тут також приглядання просте й повне любові до Бога, але тут душа, захоплена подивом і любов'ю, пізнає Бога. Тут душа зазнає передчуття неба: Сам Бог у своїй доброті дає себе пізнати цій особі.

5. Контемплляція, набута за посередництвом розважання: вона набувається силою духовного змагання, але це не є продовженням розважання.

6. Контемплляція досконала – це пізнання Бога та Божих справ. Вона запалює душу, але не тільки задля безмежної краси Бога, але через любов.

7. Контемплляція недосконала: у ній буває захоплення Богом лише часткове.

474 пит. Що діє у контемплляції?

В. У молитві контемплляції діє:

А) 1) жива особиста віра;

2) очищення совісті;

3) поступове просвічення;

4) проща почуттів не чудом, а новим розміром;

5) щоденна духовна справа; це те змагання, щоб душа сильніше, більше і глибше приєдналася до Бога у вірі.

Б) Тут діють не так розум і воля, як вищі сили. Сам Бог. Діє також душа і серце, але найбільше – сила Божа.

В) Справді до містики підготовляє аскеза, бо ж діють Дари Святого Духа, головні Дар Ради і Мужності. З боку душі – це співдіяння з Богом.

Каже Роберт Фаріці: «Сама контемплляція, ця таємна зустріч із Господом Ісусом, залишається даруванням його. До волі Господа належить надання дару, а до душі – прийняти цей дар. Цього дару не можна здобути чи осягнути з допомогою техніки або його виграти чи на нього заслужити». Є дві умови: перша – отримати дар ласки, а друга – співпрацювати з цією ласкою.

475 пит. Що є предметом контемплляції?

В. Предметом контемплляції є:

1) сам Бог;

2) Божі прикмети;

3) події з життя Ісуса Христа;

4) страсті Господа Ісуса Христа;

5) події з життя Церкви;

6) всі творіння, як Божі діла;

7) історія Спасіння, Союз Божий, надія.

Заувага:

1. Буває, що душа не може над цим предметом розважати. Вона непокоїться. Треба тоді змінити подію, а з цим прийде й любов.

2. Чим контемпляція є досконалішою, тим і глибшим є пізнання події. Одночасно у цій події завжди є й головна особа цієї події. Сама контемпляція ніколи не буває далекою від Бога.

3. У пізнанні не тільки прославляється Творця, але також вбачається потреба душі.

476 пит. Які головні форми молитви контемплятивної?

В. Головними формами контемплятивної молитви є:

1. Літургійна молитва, яка є в ім'я Церкви.

2. Особиста контемпляція душі. Тут душа виходить із розважання, читання Святого Писання, входить в історію спасіння, де завжди є осередком Ісус Христос. Можна дивитись на Господа Ісуса на фоні його земного життя. Можна контемплювати те, що Ісус Христос говорив, що робив, що переживав, як це описує св. Євангеліє; можна контемплювати Його смерть і воскресіння.

3. Але головна форма цієї молитви є стисла контемпляція — це особливий стан, в якому душа пасивна на діяння Боже, на діяння Божої любові. Це — особливий духовний стан. Це та містична контемпляція, в основі якої є присутність Бога в душі праведника.

3. 4. Ступені контемпляції

Прояви життя містичного в духовному житті мають велике значення. Містики подають різні ступені цього переживання. Треба пам'ятати, що є різні дари, різні Божі ласки. Бувають різні схильності душ. Є різні поділи душ на Божі дії.

Тож бувають різні ступені життя містичного. Переходи, з одного до другого ступеня, у цих духовних сферах часто дуже непомітні.

477 пит. Який початковий ступінь контемпляції?

В. Початковий або перший ступінь контемпляції буде тоді, коли душа входить у стан контемпляції.

Це початкові переживання, коли душа починає містичне життя.

а) В душі зароджується бажання досконалості.

б) Вона ревно сповняє всі свої обов'язки.

в) Вона з радістю виконує всі побожні практики.

г) Тоді в такій душі виникає духовна посуха.

г) Цій душі тяжко втриматися у скупленні (зосередженні), що породжує якесь невдоволення.

д) Все це підпорядковане силам пізнання та почуттів.

Заувага:

Вже з цього видно, що Бог закликає до контемпляції; тут виникають три особливі ознаки:

1) Душа чомусь не здатна до зусиль розуму і волі. Тут треба добре застановитись, чи це не обумовлено часом: духовним охолодженням, посухою, перевтомою.

2) Хоч душа не спроможна на розважання, але вона втримує внутрішній спокій та скуплення (зосередження).

3) В цих умовах душа радо перебуває з Богом, вона спокійна, терпелива, чуйна на Божі дії.

478 пит. Який другий ступінь контемпляції?

В. Другий ступінь такий: контемпляція недосконала. У цьому другому ступені якась початкова сила душі веде її до повної злуки з Богом. Душа, почавши збуджувати свої акти, під дією надприродних випромінювань захоплюється Божими справами.

Тут також є три особливості:

а) Приходить молитва зосередження, або сконцентрування. Ці сили душі концентруються в Бозі легко; душа відривається від навколишніх речей, а сили душі не завмирають.

Заувага:

Це скуплення душі здобуває не власними силами. Це — особлива ласка Божа. Хоч душа не ізолується, але самі очі заплющуються. Вона прагне самоти. Це душа вже осягнула своє забуття.

б) Після молитви зосередження — молитва спочинку. Душа занурюється в Бозі. Вона вся перейнята блаженством, наче б поринула в глибокий солодкий сон. Тут душа, безпосередньо під дією Бога, зазнає присутності Божої.

Заувага:

1. Душа може збуджувати почуття, але тільки такі, що її в цю хвилину захоплюють.

2. Цей спочинок душі може бути радісним або болючим, бо душа може усвідомлювати свою нужденність.

3. Цей спочинок душі змагає заснути в обіймах Спасителя.

в) Після молитви спочинку приходиться сп'яніння духовне. Тут розум, воля, пам'ять, фантазія, під дією Божої сили, стають наче приспані.

Заувага:

Ці сили, справді, можуть діяти, але вони втихомирнені, затримані, щоб таким чином не перешкоджали згуртуванню.

479 пит. Який третій ступінь контемплляції?

В. Третій ступінь такий: перехід до досконалої контемплляції. В дорозі до святості, навіть звичайної, не оминати терпіння. Тому це дивно, що ще більшого терпіння зазнають душі, яких Бог обдаровує надзвичайними дарами. Душі, обдаровані даром контемплляції, виразно засвідчують, що звичайно Бог надає їм дару контемплляції без внутрішнього терпіння.

а) Тут приходиться очищення.

Це — різні терпіння, які залежать від здатності душі та від неблагенних судів Божих. Чим вищий ступінь контемплляції, тим більш болюче це очищення.

Містики називають очищення по-різному:

1) містичне чистилище;

2) темна ніч, яка буває за висловом св. Івана від Хреста: ніччю почуттів.

Заувага:

Містичне чистилище має усунути з душі будь-яку найменшу недосконалість. Ніч почуттів очищує низькі сили душі, випалює душу.

Ніч душі очищує душу з її недосконалої любові. Душа готова навіть умерти, щоб лише Бога не образити.

б) В чому суть очищення?

1. Господь допускає, що диявол може спокутувати та піддавати її різним випробовуванням:

а) доводить до сумнівів у вірі;

б) доводить до розпуки;

в) доводить до богохульства;

г) спокушує до нечистоти;

г) доводить до нетерпеливості;

д) піддає сумніви, чи душа не погодилася б на спокусу.

2) То знову:

а) що душа свідомо своєї негідності;

б) що вона повна прив'язання;

в) що вона вічно шукає похвал;

г) що постійно вона осуджує інших;

г) що шукає життєвих утіх.

3. Крім усього, душа розуміє, що все це їй перешкоджає поєднатись з Богом:

а) І душа терпить, боїться, щоб не бути відкинутою.

б) Душа відчуває свої недоліки, свою жадливу духовну вбогість.

в) Душа зазнає порив у любові до добра, чи то матеріального, чи то природного, чи то духовного.

г) При цьому душа відчуває брак любові до добра, досконалості, святості.

г) До цього додається ще спрага.

480 пит. Який четвертий ступінь контемплляції?

В. Четвертий ступінь такий: досконала контемплляція. Після такого очищення душу охоплює велика радість. Усі переживання містичного чистилища чи темної ночі закінчилися. До душі вливається радість. Наступає найвищий четвертий ступінь цієї контемплляції.

а) Тут близька проста злука з Богом. У такій злуці не діють у душі воля, розум, уява, пам'ять. Вона не бачить, не чує, не розуміє. Оце душа впевнена, що вона злучилася з Богом, подібно до ангелів, тож вона не мучиться, а тільки любить і тішиться Богом. Попри цю просту злуку може прийти:

б) злука екстатична, де не тільки завмирають душі, але також і зовнішні почуття, які втрачають свою вразливість. Душа нічого не чує, не бачить. Наступає нерухомість тіла.

в) У такій злуці, коли вона приходиться раптово, виникає містичний порив. Він утворився з подиву, із любові до Божих таємниць. Душа захоплюється цим поривом:

1) не лише із пізнання, але вже з усвідомлення досягнення;

2) не з пориву, але з прив'язаності;

3) не зі знання, але вже з досвіду;

4) не на огляданні, але на насолоді;

г) Цей порив називають містики Духовними заручинами, проводячи таку аналогію:

а) На заручинах світських відбуваються:

1) обопільне приречення;

- 2) обопільна згода;
- 3) обмін подарунками;
- 4) часті обопільні відвідини.

Але тут ще немає цієї злуки, що наступає у подружжі.

б) Подібно буває в духовних заручинах душі з Богом:

- 1) тут є взаємне поєднання волі;
- 2) тут є взаємна відданість себе.

Але все це є тільки приготуванням до обопільного посідання, яке має наступити у Подружжі Містичному.

Заувага:

На цьому ступені духовних заручин душа прагне кращих і більш досконалих дарів. Вона відчуває, що її бажання здійснюються. Ця душа немов би перенесена в іншу неземну країну.

Душа повна щастя, вся зайнята Богом. Вона відривається від земних справ і прагне виконувати тільки волю Божу.

481 пит. Що є завершенням усіх ступенів досконалої контемпляції?

В. Завершенням усіх переживань є злука перемін, або, як кажуть, містики:

Подружжя – Духовне весілля.

Св. Іван від Хреста пише: *«Це є вповні перевтілення душі в Улюбленого. Тут однаково як Улюблений, так і душа віддаються взаємно, доповнюють любов'ю. Душа стається Божою, не лише самим Богом, а частиною в Бозі, скільки це можливо на цій землі».*

Тут душа – правдива Божа дочка; її істота не є справді істотою Божою, бо ж душа не може в Бога перетворитися. Душа, тісно злучена з Богом і поглинута Богом, стає істотою Божою, внаслідок участі у Бозі.

Заувага:

Головні властивості цієї особливої злуки душі з Богом проявляються:

а) В цій злуці відбувається цілковите перетворення не тільки волі, але й усіх сил душі. Душа під дією Божої сили повністю віддається любові, а Святий Дух додає їй сили.

б) Це найтісніше злиття двох в одне. Це – сяйво кристалів у променях сонця; це – палаючий вогонь; це – злука світла свічки зі світлом сонця.

в) Ця злука дає душі глибоку участь у житті Бога. Вона дає для душі головню пізнання Божих досконалостей і тайни Найсвятішої Трійці.

г) Таку душу пронизує і перетворює Святий Дух. Для такої душі залишається головним:

1. Бог – це самотня журба душі.
2. В душі є велике бажання терпіти, щоб так давати славу Богові, а не тільки вмирати.
3. У такій душі народжується ревність, щоб освячувати інші душі.

482 пит. Коли говоримо про контемпляцію, то який короткий висновок треба зробити?

В. У контемпляції діє Бог і душа.

а) Господь поступово огортає душу, дає їй можливість брати участь у своїх задумах. Бог впливає до душі щораз більше спокою, радості, пізнання величі доброти та краси Божої.

Отже: 1) Перш за все у молитві спочинку Господь приєднує душу. 2) Після цього в повній злуці огортає всі духовні сили душі. 3) За цим в екстазі завмирають усі сили духа і зовнішні почуття. 4) Остаточо Господь назавжди огортає всю душу в подружжі. 5) Душа, зі свого боку, добровільно й радісно віддається Богові. Вона актами любові, покори та радісним перенесенням терпінь і мук з'єднується тісніше з Богом.

3.5. Покликання до контемпляції

483 пит. Хто покликаний до контемпляції?

В. Контемпляція – це звичайна ласка. Всі, хто живе у стані Божої ласки, покликані до неї. Адже містичне життя походить із того самого джерела, що і звичайне внутрішнє життя, і базується на ласці освячуючій, на чеснотах і на дарах Святого Духа.

Контемпляція, як каже А. Танкерей, – це нормальне продовження досконалого життя. Справді, не всі душі покликані до контемпляції. До досконалості покликані тільки ті, що здатні пройти дорогою героїчних чеснот. Справді, є різні засоби, щоб здобувати святість, але контемпляція виступає тут засобом найбільш успішним.

Тож контемпляцію треба цінувати, до неї розумно ставитися та справедливо оцінювати. Треба пам'ятати наступне:

1. Контемпляція має велике значення у житті внутрішньому, християнському. Багато Святих її плекало.

2. Контемпляція – це не те саме, що досконалість, але вона багато допомагає в її здобутті.

3. Дару контемпляції не можна заслужити із справедливості, але, при Божій допомозі, можна в душі викликати схильність до неї. Божі ласки-дари зроблять можливим надбання влітої контемпляції.

4. Контемпляція – це ласка особлива: про неї можна просити, її можна бажати і прагнути налаштуватись до неї.

3.6. Налаштування душ до контемпляції

484 пит. Як можна налаштуватися до контемпляції?

В. Перш за все треба пам'ятати, що до контемпляції не йдеться дорогою психологічної сугестії навіювання. Тут не допоможе:

- а) заглиблення у правду;
- б) стримування дії почуттів;
- в) навіюванням можна викликати щось подібне, але це не був би стан містичний, а самообдурення;
- г) може виникнути облуда в питаннях походження картин уяви, як явищ містичних; якраз тут часто буває обдурювання самого себе;

Г) контемпляція – це особлива Божа ласка, яка допомагає розумові пізнати досконало правду, об'явлену Богом.

Заувага:

У Бога є свої задуми, Він може створювати сприятливі обставини, які б сприяли контемпляції.

На дорозі до досконалості бувають труднощі й перешкоди. Подібне спостерігається на дорозі до контемпляції. Хоча б узяти до уваги:

- 1) а) різні хвороби;
- б) малі здібності;
- в) невідповідне виховання;
- г) хвороблива уява;
- г) надмірна вразливість;

2) Добрі основи до контемпляції будуть там, де може діяти Божа ласка.

- а) здоровий глузд, ясний розум;
 - б) гармонія сил душі;
 - в) неускладнені умови життя;
- 3) Добрим приготуванням будуть:
- а) перемога над собою;
 - б) життя жертвне;
 - в) відчуження від світу;
 - г) чисте життя;
 - г) поміркованість;
 - д) монастирський затишок;
 - е) вірне оминання гріха;
 - е) чиста совість.

3.7. Керівництво містичними душами

485 пит. Які особливості ставлення духовних провідників при зустрічі з містичними душами?

В. Кожний священник може зустріти такі душі, тому треба про ці справи дещо знати.

У Церкві завжди є душі, що їх Господь кличе до надзвичайної святості і обдаровує їх містичними ласками. Кожний священник може зустріти їх, що покликані Господом до контемпляції. Тому треба володіти відповідним обсягом знань про життя аскетичне і містичне. Отже, сам священник, перш за все, повинен плекати життя внутрішнє, надприродне.

Важливі засади:

I. При об'явах життя містичного треба зберігати дуже велику обережність та проявити тямучість. Треба добре придивлятися до людини:

- а) чи є у неї внутрішній спокій;
- б) чи є у неї покоря, послух, добросовісне виконання обов'язків та вказівок духовного провідника;
- в) чи є у неї щирість і довіра до сповідника.

II. Ніколи не говорити про містику, але:

- а) коли має місце ніч почуттів чи п'ятьма ночі в душі, тоді необхідно:

- 1) до такої людини проявити терпеливість;
- 2) повчати, що випробування, які посилає Бог, треба переносити; усвідомлювати таку душу, що для Бога треба бути готовим на великі жертви;
- 3) пояснювати, що спокуси ще не є гріхом;
- 4) заохочувати до терпеливості, щоб душа погоджувалась із волею Божою, щоб мала велику довіру до Бога та щоб покірно молилася.

б) Коли ж душа зазнає втіх і ласок, то такій душі треба підкреслювати:

- 1) що вона повинна тішитися Богом, який надав їй ласки, а не самими ласками;
- 2) щоб така душа оминала уподобання в собі і не забувала, що ласки – це дари Божі;
- 3) щоб вірно і постійно вправлялася в чеснотах, прагнучи героїчних;
- 4) таку душу запевняти і застерігати, що контемпляція не знищує безгрішності і не звільняє від праці над собою та від боротьби з гріхом;
- 5) постійно заохочувати до вправи в чеснотах, побожності, щоб душа покірна думала про себе, щоб була щира, слухняна, щоб плекала набожність до Святого Духа.

3.8. Надзвичайні містичні явища

У контемпляції, як і в містичнім з'єднанні, часто виникають різні надзвичайні явища. Містики поділяють їх на групи.

486 пит. Яка перша група цих явищ?

В. Першою групою цих явищ є явища розумові:

а. Явища розумові

1. Першим таким явищем є надприродні видіння таких зображень, яких у природі не можна бачити.

а) Видіння зовнішні, коли почуття здатні сприймати зображення, невидимі у навколишньому світі, наприклад, видіння біблійних особистостей, ангелів, як добрих, так і злих.

б) Видіння уявні, де Бог чи ангели в нашій уяві викликають наяву, чи у сні, якісь видіння, наприклад (Мт. 1, 2, Ді. 10), Св. Йосип, Мудреці, св. Петро;

в) Видіння духовні, їх не можливо викликати почуттями чи уявою, але виключно чистим духовним способом. Тільки Всемогутність і Мудрість Божа спроможні здійснити те, що душа здатна сприймати правди, подані Богом, способом чисто духовним, без посередництва уявних образів. Це щось подібне, як ангели обмінюються думками.

2. Другим таким розумовим явищем є надприродні слова.

Ці слова можуть бути:

а) Зовнішні – їх можна почути вухом через вібрацію звукових хвиль, наприклад (Самуїл 3, 3–10), Архангел Гавриїл до Божої Матері.

б) Уявні – чи це наяву, чи у сні, наприклад (Мт. 1, 20; 2, 12), св. Йосип чи Мудреці. Ці слова походять із неба або з глибини душі. Їх чути виразно, однак не вухами, та їх не забувається. Щоб ці слова відтворити, достатньо скуплення і молитви. Такі слова можуть виходити також і від злого духа.

в) В розумі – тут відсутнє почуття слуху чи уяви. Так було у Пророків: «Слово Господнє!» Св. Іван від Хреста так розрізняє ці слова:

- слова розумові послідовні (сукцесивні);
- слова розумові формальні – хтось їх говорить у душі;
- слова внутрішні, суттєві – душа готова до їх виконання.

Заувага:

Такі слова бувають:

1. У стані скуплення, де розум освічений Святим Духом, хоча дехто може їх сприймати й поза скупленням.

2. Якщо, справді, якась третя особа ці слова вимовляє, наприклад (Дан. 9, 22), пророк розмовляє із ангелом.

3. Якщо, справді, вони формальні, які душа зараз їх реалізує і виконує, як Авраам (Бут. 17, 2): «Служи мені, будь бездоганний»; Подібно чинить Ісус Христос, коли казав: «Встань, простягни руку».

3. Третім таким явищем є діткнення Божі. Це є найвище і найсолідше відчуття Бога в душі. На це явище немає іншої назви,

щоб його окреслити. Діткнення Боже, позначене на волі, має також дотик і у свідомості. Цей дотик відбувається на самім дні волі і розуму, у субстанції душі, яка може самостійно відчувати, любити, тільки через свої власні сили.

Діткнення Боже – це наче поцілунок Христа, який має на меті освячення душі.

б. Об'явлення

487 пит. Яка друга група надзвичайних явищ?

В. Другою групою надзвичайних явищ є об'явлення.

1. Поняття об'явлень.

Об'явлення – це надприродне відслонення – представлення Богом якоїсь правди.

Об'явлення може бути:

а) Публічне, як це зображено у св. Письмі та Переданні в поданню та з поясненням св. Церкви для добра всіх.

б) Приватне, для добра окремих осіб. На основі св. Письма чи беатифікаційних процесів їх можна приймати. Чи ж Бог може покликати деякі душі до якихось завдань? Справді, їхнє значення є обмеженим, Церква у своєму навчанні ніколи на них не покликається.

У проповідях треба спиратися на тексти св. Письма і висловлювання св. Отців, а не на об'явлення приватні. Такі проповідники, що посилаються на об'явлення окремих осіб, можуть бути суспензовані, а книжки на цю тему мусять бути апробовані Церквою.

2. Розпізнання об'явлень.

а) Не слід приймати об'явлення, які суперечать основам віри і моралі (Гал. 1, 8). Такі об'явлення суперечать:

- Св. Письму;
- вченню Церкви;
- поясненням Церкви.

б) Не треба приймати об'явлення, що відбуваються у спосіб невідповідний, наприклад, з участю голих чи негідних осіб, з уживанням неморальних слів або де були б справи чисто світські, які не мають нічого спільного з релігією, з Богом.

в) Справді, деколи важко в об'явленнях відкинути все, бо ж часом можуть виникнути якісь розбіжності в окремих деталях, наприклад, пов'язаних із неухважним переписуванням, неякісним перекладом та нерозумінням суті цього явища.

3. Критерії визначення осіб, які обдаровані до об'явлень.

а) Господь необмежений у роздаванні доброти; Господь може давати їх усім, а, зокрема, таким душам:

- ревним;
- святим;
- які мають прикмети природні і надприродні;
- у яких є здоровий спокійний розум.

Це не стосується душ нервових, екзальтованих.

б) Папа Венедикт XIV виділяє такі підозрілі типи:

1) особи, що надмірно й уперто переймаються духовними вправами, справами покути, не чинять справ любові;

2) особи, що дуже бажають, просять видінь, які про видіння мріють, ними хваляться, за ними женуться;

3) особи, які не піддаються вивченню авторитетних спеціалістів;

4) в таких приватних об'явленнях треба перевірити усі наслідки.

в) Цагн накреслює прикмети такої душі, якій можна було б довіряти, а саме:

- 1) яка покірна;
- 2) яка мало звертає увагу на речі надзвичайні і ними мало захоплюється;
- 3) яка звичайно поступає дорогою природною;
- 4) яка вірно йде за голосом ласки;
- 5) яка більше має витримки в терпінні;
- 6) яка добре пізнає себе;
- 7) коли з цього об'явлення впливає багато благословення для душі, для її оточення і для Церкви;
- 8) коли душа сильно переконана в цьому об'явленні, і тому вона краще і вірніше піддається оцінці Церкви.

4. Рекомендації для духовних керівників щодо обдарованих особистостей (за Франциском Навалом):

- 1) ніколи не видавати поспіхом оцінки;
- 2) провідник душі не повинен виявляти надмірне здивування і захоплення, щоб, таким чином, не доводити її до гордості;
- 3) завжди розрізняти елементи Божі й людські, тому не варто все відкидати на перший погляд;
- 4) де немає добрих плодів, то такі об'явлення не визнавати;
- 5) провідник не повинен впадати у залежність від особи та прислухатись до її поради;
- 6) ніколи не керувати домом згідно із вказівками, отриманими внаслідок видінь;
- 7) застерігати таку душу від переконання, що Бог повинен їй давати об'явлення;
- 8) в такій душі розвивати покірність і страх Божий.

в. Надзвичайні психофізичні явища

488 пит. Яка третя група надзвичайних явищ?

В. Третя група надзвичайних явищ – це явища психофізичні. Серед них найчастіше бувають:

1. Стигматизація.

- а) Це – відтворення на тілі окремих осіб ран Ісуса Христа:
 - на руках, ногах і в боці;
 - тільки на руках і ногах;
 - тільки в боці;
 - на голові – рани від тернистої корони;
 - на раменах – смуги від бичування.
- б) Ці рани могли проявлятися по-різному:
 - кожного тижня в п'ятницю або з четверга на п'ятницю;
 - у визначені дні року;
 - лише на якийсь час;
 - постійні, до смерті.
- в) Ці рани проявлялися постійно, без якихось скалічень; вони спливали кров'ю; зазвичай в екстазі; серед страшних терпінь.
- г) Такі факти стигматизації – безсумнівні. Стигматиків нараховують усіх 321, серед яких був 41 чоловік. Стигматиків Церква канонізувала лише 62.

г) Серед стигматиків можемо згадати першого св. Франциска з Асичу, чи Джемму Гальгані, Тересу Нойман, а за останніх наших часів – о. Пія із Перуджії.

Зувага:

Критики стигмації пояснюють такі явища сильним нервовим напруженням людини, що переживає під час розважання Христових страстей. Цим самим вони хочуть похитнути віру в надприродність цих явищ.

Звісно, не виключене шахрайство чи наявність суто фізіологічних процесів, але Церква має достатні критерії, щоб вважати ці явища надприродними.

а) Стигми з'являються завжди в тих самих місцях, що й на тілі Ісуса Христа.

б) Вони не піддаються лікуванню, хоча й не ускладнюються.

в) Рани не гнояться, хоч часто несподівано легко затягуються.

г) Стигми з'являються періодично, під час визначених свят, зрідка, хоч ця особа й не очікує наближення цього свята.

2. Стримування від поживи.

У житті Святих зустрічаємо осіб, які тривалий час, і навіть роками, обходилися без їжі, крім св. Причастя:

– Св. Катерина Сінайська (1347–1380),

– Св. Лювіна зі Шідман (1380–1433),

– Людвіга Лято (1850–1883), протягом 14 літ,

– у наші часи – Тереса Нойман.

Безсумнівно, що такі явища мають характер надприродний. Людина не може так довго бути без поживи. Спостереження вказують, що можна жити без їжі найдовше 70 днів.

Звичайно, в таких явищах мусить бути строгий контроль, чи ця людина цілковито не вживає їжі та напоїв, а при тому виконує нормально всі свої обов'язки. Тут не виключене шахрайство, але в наші часи це можна легко виявити в клінічних умовах.

3. Левітація, або піднесення вгору.

Бувають випадки, що тіло, хоч немає під собою опори, підноситься вгору понад землю. Називають це екстазою, яка підноситься. Про такі явища знаємо з життя:

– Св. Павла від Хреста;

– Св. Филипа Нері;

- Св. Степана короля Угорського;
- Св. Петра з Алькентари.

Таке піднесення понад сили природи і є даром душ прославлених. Це – не якісь прояви істерії чи іншої патології. Вони наступають сповільнено, спокійно, тривають довший час і звичайно трапляються під час молитви. А буває це в душ святих, і мають вони добрі наслідки.

4. Білокація, або перебування одночасно у двох різних місцевостях.

Це відомо з життя Святих:

- Св. Климент Папа, був у Римі та водночас посвячував церкву в Пізі;
- Св. Альфонс Лігорі, був у своїй дієцезії Арієнцо, а водночас у Римі при смерті Папи Климента XIV;
- подібно щось було з Франциском з Асичу чи зі св. Антонієм із Падуа.

Природним способом тіло не може одночасно знаходитись у двох місцях. Коли щось таке відбувається, то тіло може перебувати тільки в одному місці, а на іншому лише його репрезентація, викликана дією Бога чи внаслідок втручання ангела. Існує думка інших авторів, які припускають можливість перебування тіла у двох місцях.

5. Світлове випромінювання.

Ще з біблійних часів відоме явище світлового ореолу, що обрамлює голову людини або й все тіло. Про такі явища читаємо у св. Письмі про Мойсея на горі Сінай чи про Ісуса Христа на горі Тавор. Це завважили у св. Пилипа Нері, у св. Карла Боромея, у св. Івана Віянея чи оповідають про Слугу Божого Єпископа Павла Гойдича ЧСВВ.

Папа Венедикт XIV вказує на особливості, за допомогою яких можна було б краще визначити такі надприродні явища:

- 1) чи ці явища відбуваються вночі, чи вдень;
- 2) якої яскравості ореол;
- 3) чи світлове випромінювання триває довго, чи миттєво;

4) чи це буває під час релігійної практики: на молитві, на читанні духовному.

6. Стимування від сну.

Читаємо в книгах із життя Святих:

- 1) Св. Макарій Олександрійський 20 літ перебував без сну;
- 2) Св. Колета спала тільки одну годину в тиждні, а в один період не спала протягом року;
- 3) Св. Рожа з Ліми мала б спати тільки дві години на добу, а деколи й менше.

Сон потрібний для організму. Він відновлює сили, підтримує життя і робить людину здатною до праці. Такі явища треба пояснювати дією надприродних сил. Тут завжди добре звертати увагу на характер цієї особи, чи вона чеснотлива, чи має дар містики, чи покірна, чи послухна провідникові та Церкві. Головно, чи бувають якісь плоди добрі з цього дару та чи в душі панує побожність та спокій.

489 пит. Які необхідно зробити зауваги про надзвичайні містичні явища?

В. Надзвичайні містичні явища відбуваються частіше, ніж ми думаємо. Однак вони здійснюються переважно скрито і тому мало відомі або й незнані громадськості. Надзвичайні містичні явища відбуваються внаслідок:

- 1) Божої Всемогутності;
- 2) Божої любові;
- 3) Божого милосердя.

Усі містичні явища слід вважати передчуттям тої слави, що чекає нас у небі.

4. Післямова

та додаток про східну побожність, або про наше рідне благочестя

4. 1

Заувага:

Багато ми говорили про змагання за досконалість життя релігійного та морального. Завданням вчення аскетичного було це змагання зміцнити, щоб справді полубити Господа Бога якнайкраще: *«Люби Господа, Бога твого, всім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю: це найбільша й найперша заповідь»* (Мт. 22, 37–39). Або йдучи за вказівкою св. Павла, як найвірніше вдягнутися у Господа Ісуса Христа (Еф. 4, 24; Рим. 13, 14).

Тож ми шукали різних засобів, доріг, побожних практик, щоб до цієї мети прямувати, щоб дійти до мети якнайкраще. Але змагання духовного становлення має увінчатися удосконаленням релігійного і морального життя душі. Це здійснюється тоді, коли душа зростає в чеснотах Божих та моральних.

А все це для того, щоб добігти до мети та досягнути вінця перемоги. Треба реалізувати слова Одкровення: *«Будь вірний до смерті, і дам тобі вінець життя»* (Одкр. 2, 10). *«Переможному дам сісти зо мною при престолі моїм, як і я переміг і сів з Отцем моїм на престолі його»* (Одкр. 3, 21). Щоб могли ми сказати зі св. Павлом: *«Я боровся доброю борнею, скінчив біг — віру зберіг. Тепер же приготований мені вінок справедливості, що його дасть мені того дня Господь, справедливий Суддя»* (II Тим. 4, 7–8).

Шукаючи засобів, чи побожних практик, щоб зодягтися в Христа, ми багато наводили різних шляхів, які вели б до цієї мети.

Але годі тут не згадати деяких практик, що їх подають новітні джерела — практики східні. Це буде актуальним, бо у цій книжці подано перелік авторів західної орієнтації. А дехто може скаже, що це дух латинський.

Добре знаємо, що сучасна загальна пропаганда прямо чи побічно виступає проти всього, що нагадує чи заносить латин-

ством. Це чомусь вважається за найбільший злочин. Зречення віри чи вчинення будь-яких проступків так не осуджується, як златинщення. Так же воно й є, що жид не боїться хреста, чи дияволи свяченої води, як рідне благочестя боїться латинізації.

Коли мова йде про аскетичну, то правдивий дух змагання життя аскетичного має завжди вести до Бога, до релігійності, до всякої моралі. Ця засада має бути завжди і всюди, на кожному кроці. Має бути основою всякого благочестя.

Всякі ідеї, релігійні аскетичні заклики, пориви зовнішні чи внутрішні, які пропагують боротьбу, ненависть, чвари, крутість, кривду, неправду, порушення законів пристойності, перестають бути благочестям.

І нехай себе самого ніхто не виправдовує, і не вибілює тих, що поширюють чи захищають модерні заклики рідного благочестя та рідної аскетичності. Таким треба сказати, що хоч хтось виступає в ім'я великих ідеалів, то це зрозуміло, що такий «м'яше службу принести Богові». Тож годі оправдувати себе та крутити своєю совістю. Це вірно й ясно переніс автор цих рядків на своїй шкірі.

4. 2

Згадаймо дещо про дух та практики східного благочестя.

Провідною ниткою тут проходить дух покути, покаяння. Тут Бог, на якого дивляться очима старозавітними, — строгий суддя, який серед блискавок і громів диктував свої закони. Тут душа за Псалмоспівцем кличе: *«Страшно впасти в руки Бога живого!»* (Євр. 10, 21).

«Тяжить на мені гнів твій, і всіма хвилями твоїми гнітиш мене» (Пс. 88, 8).

«Бо гинемо від гніву твого, і стривожились ми від обурення твого» (Пс. 90, 7).

Тут душа кличе, як кликав пророк Варух: *«Я скинула одежу щастя, накинула свою молитовну волосяницю; взиватиму до Вічного по всі дні мої»* (Варх. 4, 20).

Всі практики аскези нав'язані духом, який і повинен бути основою релігійності і моралі.

Всякі зовнішні покутничі діла, звичайно, стають головною суттю аскези. Але ж цим ділам покути треба надавати духовності, викрешувати її, бо вона глибоко прихована у цих покутничих ділах. Сама погорда світом, чи втеча від земних справ, або тільки побоювання зла та всього, що грішне, і такого, що веде до гріха, — ще не достатньо. Опанувати небезпечні сили природи, що вони вели б до чеснот — цього також ще замало. Ці сили природи гармонізувати, щоб таким чином складати жертву Богові і наближатися до Бога — цього також ще замало.

Правдоподібно, що самої містики, що веде до відчуження від світу, що вводить у стан забуття свого «Я», завмирання волі і почуттів, — ще замало. Каже Господь Ісус Христос: *«Хто не бере свого хреста й не йде слідом за мною, той недостойний мене»*. (Мт. 10, 38). А дещо далі: *«Коли хтось хоче йти за мною, нехай зречеться себе самого, візьме хрест свій і йде за мною»* (Мт. 16, 24). Ще виразніше і чіткіше передає ці слова св. Лука: *«Коли хто хоче йти за мною, нехай себе зречеться, візьме щодня на себе хрест свій і йде за мною»* (Лук. 9, 23).

Аскетичне життя — це поступове завмирання упродовж усього свого життя, обумовлене терпіннями та засноване на наслідуванні Ісуса Христа. Тільки через терпіння, хрест, смерть можна очікувати вічної нагороди, будучи завжди готовим на смерть.

Щоб відчутти дух східного благочестя, згадаймо деякі практики. Першою такою практикою буде:

1. Правило св. Пахомія.

У часослові, що вийшов за благословенням Святішого Римського Апостольського Престолу року 1950, а від створення світу 7.458, під назвою «Рецензіоне Рутена», читаємо: *«Правило в першу чергу монахам, і кожній людині, що живе у світі, а хоче його мати»*. Коли хтось із людей, чи чоловічої, чи жіночої статі, не вміє читати або йому далеко до місця церковних відправ, а перебуває чи на селах, чи на хуторах, або й у містах, і йому тяжко доходити та не може брати участі; а при тому самі не знають Правила промовляти, а хочуть Богові вгодити і так очищати думки свого серця постом і молитвою, можуть, хоч частково, чинити ось так:

На початку кожного Правила кланятися та за приписом годить-ся робити поклони і так промовляти:

«Боже, милостив будь мені грішному (або грішній)».

«Боже, очисти мої гріхи і помилуй мене!»

«Творче Господи, помилуй мене».

«Без числа нагрішив я. Господи, прости мені. Владичице Богородице Діво, спаси мене».

«Ангеле-Хоронителю мій святий, від усякого зла захорони мене».

«Святий Апостоле, (або) Мучениче (ім'я), (або) Отче Василю, (або) Преподобний Отче, моли Бога за мене».

а) За Вечірні співи — молитов Ісусових

«Господи Ісусе Христе, Сину Божий, помилуй мене грішного» сто (100) і поклонів 25.

б) За Повечір'я — молитов 50 і поклонів 12.

в) За Канон Акафістовий Богородиці — молитов 70 і поклонів 12.

г) За Канон Параклиса Богородиці — молитов 70 і поклонів 12.

ґ) За Канон Ангелові Хоронителю — молитов 50 і поклонів 7.

д) За Канон Тижневий — молитов 30 і поклонів 5.

е) За Північну — молитов сто і поклонів 25.

є) За Час Перший — молитов 50 і поклонів 7.

ж) За 3-й; за 6-й; за 9-й Час молитов по 50 за кожний і по 7 поклонів.

з) За Обітницю — молитов сто і поклонів 10.

2. Молитовне скупчення.

Молитву Господа Ісуса Христа чи молитву Паломника:

«Господи Ісусе Христе, Сину Бога Живого, помилуй мене грішного» можна повторювати слово за словом безперервно, тихо в серці. Посередником скупчення тут є Господь Ісус Христос, а не сама механіка повторювання.

Ця форма молитви, де в серці повторяється, чи закликається ім'я Ісуса Христа, — добра, і вона може привести до правдивої контемпліції.

Така молитва скупчення — це не Мантра. Бо Мантра — це слово чи фраза, що на ній хтось концентрує увагу. Мантра, де постійно повторюється те саме слово чи фраза, не має характеру особового.

У молитві скупчення концентрується увага не на слові, а на особі, що його ім'я вимовляє вона в серці.

Контемпляція — це таємнича особиста зустріч із Ісусом Христом. Вона є даром, що його дає Ісус Христос, а людині належить цей дар прийняти. Дар цей не можна здобути Мантрою, його не можна здобути вирашем, його не можна заслужити.

3. Покаянні Псалми.

Ще інша практика чистого благочестя — це часто промовляти Псалми Покаянні, їх є сім (7).

1. Псалом Давида Шостий (6):

«Не докоряй мені, о Господи».

2. Псалом Давида 32 (31):

«Блажен, кому простилось беззаконня, кому гріх покрито».

3. Псалом Давида 38 (37) (грішник покараний):

«О Господи, не докоряй мені у твоїм гніві і не карай мене у твоїм обуренні».

4. Псалом Давида 51 (50) (визнання гріхів, покаянна молитва):

«Помилуй мене, Боже, з милості твоєї».

5. Псалом Давида 102 (101) (молитва тяжко хворого):

«Господи, почуй мою молитву; моє благання нехай до тебе ввійде».

6. Псалом Давида 130 (129) (молитва того, що кається):

«З глибин взиваю, Господи, до тебе».

7. Псалом Давида 143 (142) (покаянна молитва у скруті):

«О Господи, почуй мою молитву».

4. Молитва св. Єфрема:

«Господи і Владико життя мого».

Ця молитва покаянна з трьома доземними поклонами та 12 малими поклонами: *«Боже, милостив будь мені грішному!»*

5. Канон св. Андрія Критського.

Є звичай часто роздумувати над цим каноном, а його літургійно співають у четвер п'ятого тижня Великого посту.

Тут співають Тропарі Канону, а на кожний приспів робимо доземний поклін. Приспів або *«Слава тобі, Боже наш, слава тобі!»*; або більш покутний *«Помилуй мене. Боже, помилуй мене».*

Поклонів нараховують люди 362, бо кажуть: 1 поклін за кожний день у році. Дійсно їх є стільки, якщо, крім доземних, додамо і малі, та приспів до Трипісниця.

Додаток — різні молитви

1. Рання Молитва — почуття

Почуття (ч. II, ст. 103, пит. 101 — читай про неї)

Встаючи на даний знак, перехрестившись, з глибоким поклоном зверни своє серце до Бога й клич: *«Предвічний Боже, Єдиний у трьох особах, Пресвята Тройце — Отче, Сину і Святий Духу! Вірую, сильно, що Ти коло мене присутній і що Твоє всесильне око на мене дивиться».*

Отче Небесний, я вручаю себе у Твої руки; роби зі мною, що хочеш, я готовий на все, приймаю все, свята Твоя воля хай твориться на мені».

Отче Предвічний, Тобі дарую перші почуття та зітхання свого серця. Віддаю Тобі себе цілого, всі свої сили душі, всі почуття тіла. У глибокій покорі падаю перед Тобою і складаю Тобі доземний поклін: Прославляю Тебе, величаю Тебе, дякую Тобі за все. Дякую Тобі Боже, у Святій Тройці Єдиний, що підніс мене зі сну, щоб я з повною свідомістю прославляв Твою силу».

Дякую Тобі, Боже, за всі дари дочасні — вічні — природні й надприродні, якими обдаровуєш мене; дякую, що сотворив мене, відкупив кров'ю Сина Твого, освятив силою Святого Духа; за всьєнє Твоє батьківське провидіння, яке веде мене».

З Твоєю допомогою постановляю сильно, гарячим серцем іти дорогою Заповідей Твоїх, жити щиро по-християнськи. Не хочу нічого злого думати, говорити, а тим більше чинити, чим я міг би Тебе зневажити».

Молю Тебе, мій Боже, просвіти мій розум, щоб я розумів, що Тобі подобається; схили мою волю, щоб ревно виконував все, що Ти бажаєш; щоб усе робив на Твою славу, на впадобання Тобі; щоб так Тебе пізнавав, любив і Тобі служив; щоб любив Тебе цілим серцем, всіма моїми почуваннями й силами».

Просвіти, Владико, мої духовні очі, відкрий мої уста, допоможи мені вправлятися у Твоєму Законі та добре розуміти Твої заповіді.

Господи, вірую сильно і визнаю все, що Ти об'явив, а св. Католицька Твоя Церква подає до вірування; Господи, маю надію, що у Твоєму милосерді дістану все потрібне мені для спасіння.

Люблю Тебе понад усе, моє безконечне добро, всім своїм серцем, усією думкою моєю.

Предобрий Господи, жертвую Тобі свою волю, щоб Ти її зміцнив; свій розум, щоб Ти його просвітив; свою пам'ять, щоб Ти наповнював її своєю премудрістю; всі свої бажання, схильності, щоб Ти їх очищав; жертвую Тобі, мій Господи, усі свої наміри, щоб Ти ними кермував; усі труди праці своєї, щоб Ти їх благословив; свої діла — гадки, щоб Ти їх освячував.

Преславна Приснодіво, Богородице, Посереднице ласк, Мати Божя і моя; Ангеле Божий, Хоронителю мій Святий; Святий Йосифе, опікуне Ісуса, святої Родини, Католицької Церкви — Всі Ви, мої Покровителі, Патрони, Заступники — хороніть мене від усього злого, заохочуйте до доброго, ведите спасенною дорогою.

Спасителю світу, Відкупителю, Посереднику роду людського! О Божественне Серце Спасителя мого, жертвую Тобі через Непорочне Серце Пречистої Діви Марії всі свої молитви, праці, терпіння сьогоднішнього дня як винагороду за свої гріхи, еднаю їх з тими намірами, за які Ти віддав себе на хресті і щоденно жертвуєшся на престолах по всьому світі. Хочу сьогодні осягнути всі відпусти, що їх можу здобути.

Амінь!»

Оцими думками зайнятий, культурно одягнися, щоб почати день прийнятими щоденними молитвами.

2. Вечірня молитва — почуття

Почуття (ч. II, стор. 103, пит. 102 — читай про неї)

Ставши у присутності Божій, кличу щиросердечно: «Поклоняюся Тобі, Тройце Пресвята, животворна і нероздільна: Отче, і Сину, і Святий Духу; в Тебе вірую. Тебе визнаю, Тебе величаю, Тобі віддаю найвищу честь. Тебе превозношу і молю Тебе, помилуй мене!

Дякую Тобі за свої добродійства, що ними мене обдаровуєш упродовж мого життя. Боже Вічний, Царю всякого створіння, дякую Тобі, що дозволив мені дочекатись цього вечора. Щиро дякую Тобі, Отче Небесний, за всі добродійства, що їх Ти сьогодні мені уділив.

Вседобрий Господи, з цілого серця дякую Тобі за добра природні й надприродні, якими Ти мене сьогодні наділив.

Дякую Тобі за поживу, за здоров'я, дякую Тобі за батьківську опіку та всі численні ласки. Дякую за все, що я отримав задля заслуг Твого Єдинородного Сина Ісуса Христа, а мого найдорожчого Спасителя.

Перепрошую Тебе за мої провини і недоліки цього дня і цілого мого життя. Прости мені мої гріхи, що я їх сьогодні вчинив думками, словами, справами.

Очисти, Господи, смиренну душу мою від усякої погани і нечистоти — тіла і духа. Дай мені, Господи, переспати у спокої цю ніч.

Сповідуюся, мій Господи і Боже, у Святій Тройці Єдиний, з усіх моїх гріхів, якими я Тебе сьогодні зневажив; з цілого серця жалкую, що я образив Тебе, мого найкращого Небесного Отця, — найбільше моє Добро. Прости ж мені, Вседобрий Господи, а я щиро постановляю більше Тебе не зневажати.

Боже, будь Милостивий до мене, грішного; Боже, очисти мене з гріхів і помилуй мене. Без числа я згрішив, — прости мені, Господи!

Боже мій, у руки Твої віддаю мою душу й тіло. Жертвую мій спочинок цієї ночі. Пресвята Владичице, Богородице, Надіє усіх християн, Опікунко, Заступнице, — уповання мого спасіння, покрий мене і заступи від усіх бід і нужд, позбав від вічних мук і сподоби Царства Небесного.

Святий Ангеле-Хоронителю, мій вірний стороже, хай наді мною спічне святе Твоє благословення. Не відступай від мене і цієї ночі, але будь зі мною кожної хвили.

Святі Божі Угодники (Н.Н), покровителі мої, будьте при мені цієї ночі. Може, цей день, який я оце прожив, уже останній у моєму житті. Ісусе, Маріє, Йосифе, будьте при мені в останній хвилині мого скону; Вам віддаю мою душу й серце. Вимоліть мені ласку, щоб смерть не заскочила мене несподівано.

Лягаючи спати, перехрести себе і постіль свяченою водою та кажи: заступи мене, Господи, силою чесного і животворного Хреста і спаси мене від усього злого. Ісусе Христе, скрий мене в рану свого Божественного Серця! Божа Мати, покрив мене покровом своїм Материнським! Амінь».

3. Взірець щоденних прийнятих усних молитов (дещо скорочено й упорядковано):

*

В ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь (3)

*

Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі.

*

Святий Боже, святий кріпкий, святий безсмертний, помилуй нас (3).

*

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, і нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.

*

Молитва до Пресвятої Трійці:

- Пресвята Тройце, помилуй нас(...);
- Уповання нам – Отець, прибіжище (...).
- Господня Молитва:
- Отче наш, Ти, що(...);
- Бо Твоє є Царство (...) Амінь (...).
- Поклін Ісусові Христові:
- Молитвами святих Отців (...) Амінь;
- Прийдіте, поклонімся Цареві (...);
- Прийдіте (...) поклонімся;
- Прийдіте, поклонімся і припадім.
- Молитва до Святого Духа:
- Царю Небесний (...)
- Символ віри:
- Вірую в єдиного Бога Отця (...)
- Молитва до Пресвятої Богородиці:
- Богородице Діво (...);

- Достойно є (...);
- Під твою милість (...);
- Преславна Приснодіво (...);
- Молитва до ангелів.
- Всі небесні сили (...).
- Молитва до всіх святих:
- Святі славні і всехвальні (...);
- Господи, помилуй (12) – Сл. Отцю – і нині (...).
- Покаянна молитва:
- Ослаби, прости (...);
- Боже, милостив будь мені (...).

4. Найпростіша форма умової молитви.

1. Не можна плекати, розвивати надприродного життя без вищої молитви, що нею є розважання – роздум. Тож треба бодай кілька хвилин денно їй присвятити.

2. Що ж таке розважання – роздум? Це – уважно призадуматись над якоюсь релігійною правдою, щоб її зрозуміти, і волю свою нахилити до побожних почуттів та спасенних висновків.

3. Кожне розважання завжди допомагає:

- а) пізнати добро і зло;
 - б) зачерпнути до серця побожні думки;
 - в) спонукає до добрих постанов;
 - г) довірливо і приязно розмовляти з Богом.
4. Але щоб розважання було молитвою, мусить воно мати акти:
- а) рефлексію-самоспостереження – роздумування про себе;
 - б) почуття;
 - в) висновки – постанови;
 - г) прохання.
5. Теми систематично пробирати:
- якась фраза – думка – зворот;
 - вислів;
 - заповідь;
 - чеснота – Божа, моральна;
 - власні гріхи, хиби;
 - думка з різних молитов, чи з молитовника, чи часослова;

- момент – мить з життя Ісуса Христа;
 - вислів Ісуса Христа;
 - вірш зі Святого Письма:
 - а) Нового Завіту, Послання;
 - б) Старого Завіту: Поетичні книги, Пророки.
6. Коротко поставити собі запитання:
- а) що тут каже, яка тут думка, правда?
 - б) що каже мені моя пам'ять, як я це досі розумів?
 - в) що каже мені моя воля, як я це оцінюватиму в майбутньому, застосовуючи до свого життя?
 - г) почуття свої заявляю Богові, висловлю свої рішення, постанови, обітниця, і тут найбільше посвятити треба часу.
5. Вервиця – пори року – весна, літо, осінь, зима в моєму житті.
- а) річна реколекційна обнова;
 - б) місячна обнова духа;
- Це є розважанням над своїм життям на вервиці до Божої Матері; використовуючи всі свої духовні сили – пам'ять, розум, волю, уяву, почування; а не лиш якась мрія.
1. Перехрестившись, цілую хрестик, а тоді на великому зернятку: *«Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі!»* і
 2. *«Вірую в єдиного Бога Отця, Вседержителя (...).»*
 3. Перше маленьке зернятко:
- Слава Отцеві за всі дари природні, що ними обдарував мою повну особистість; слава за всі дари надприродні, за ласку освячуючу, за всі спомагаючі прихильності; широко дякую Отцеві Небесному, що допустив мене до участі у своїй природі, і прибрав за свою дитину, і зробив мене спадкоємцем вічного щастя.
4. Друге маленьке зернятко:
- Слава Синові, що в Ньому я відроджений, що через Нього маю доступ до Отця, що від Нього черпаю Боже життя, живу Його наукою, Його прикладом, що можу з ним змагатися, щоб святися в мені ім'я Боже і я міг мужньо йти до святості.
5. Третє маленьке зернятко:
- Слава Святому Духові, який усе оживляє і став душею мого надприродного життя, що освячує мене, що дав мені Божу печать

та зробив мене своїм храмом. Широ дякую, що очищує мене від гріхів, допомагає мені перемагати грішні схильності. Дякую, що Його дарами віра в мені стає живою, а любов у мені розгоряється; і так веде мене до Отця, уподібнює мене до образу Божого Сина і веде мене до прославлення.

1 десятка – рання весна.

6. Перше велике зернятко:

«Творче Предвічний, у Тобі я рухаюся, існую, живу в кожному часі та кожному місці!» (Ді. 17, 28).

7. Десять маленьких зерняток: на кожному – Ісусе, Сину Божий, помилуй мене! – Алілуя (з Акафісту). Розважання:

1) *«Бо Він сказав, і сталося, Він повелів, і постало»* (Пс. 33, 9);

2) *«І створив Бог людину на свій образ; чоловіком і жінкою сотворив їх»* (Бут. 1, 27);

3) *«Я ж у беззаконні народився, й у гріху зачала мене моя мати»* (Пс. 51, 7);

4) *«Коли хтось не вродиться з води та Духа, не спроможен увійти у Царство Боже»* (Йо. 3, 5.);

5) *«Я прийшов, щоб мали життя, – щоб достоту мали»* (Йо. 10, 10.).

Почуття: віра, подяка, любов, бажання Божої благодаті, старання жити для Неба – вічності.

2 десятка – розпал весни.

8. Друге велике зернятко:

«Творче Предвічний, в Тобі я рухаюся, існую, живу в кожному часі та кожному кроці» (Ді. 17, 28).

9. Десятка маленьких зерняток: на кожному – *«Ісусе, Сину Божий, помилуй мене!»* Алілуя (з Акафісту).

Розважання:

1) *«Самуїле! Самуїле! – Говори, Господи, слуга Твій слухає»* (I Сам. 3, 4, 9);

2) Сказав Господь Ананієві про Савла: *«Іди, бо він для мене вибране знаряддя»* (Ді. 9, 15.);

3) *«Боже! Ти вчив мене вже змалку, і досі я оповідаю про діла Твої чудесні»* (Пс. 71, 17.);

4) «*Бо Ти моя надія, Господи, — Господь моє уповання від юності моєї*» (Пс. 71, 5);

5) Дитя Х. — «*Хлоп'я ж росло й міцніло, сповнюючись мудрістю і Божою Благодаттю була на Ньому*» (Лук. 2, 40);

6) «*Острах Господній — початок мудрості; безумні мудрістю і навчання нехтують*» (Припов. 1, 7).

Почуття: подяки, підкорення Божому Провидінню, надія, любов, бажання відповісти Божим планам.

3 десятка — літо.

10. Третє велике зернятко:

«*Творче Предвічний, в Тобі я рухаюся, існую, живу в кожному часі на кожному кроці*» (Ді. 17, 28).

11. Десятка маленьких зерняток: на кожному — «*Ісусе, Сину Божий, помилуй мене!*» Алілуя (із Акафісту).

Розважання:

1) «*Знайте, люблені Богом брати, про ваше вибрання*» (I Сол. 1,4);

2) «*Жадаймо, неначе новонароджені дитятка, молока чистого, духовного, щоб ним рости вам на спасіння*» (I Пет. 2, 2);

3) «*Я собі вибрав дорогу правди, поставив присуди Твої перед собою*» (Пс. 119, 30);

4) «*Мудрість: злюбив я її і розшукав від молодості своєї, і намагався її взяти собі за дружину, та й закохавсь я в її роду*» (Муд. 8, 2);

5) «*Утікай від пристрастей юнацьких; шукай справедливості, віри, любові, мира, — разом з тими, що прикликають Господа чистим серцем*» (II Тим. 2, 22.);

6) «*Гріхів юності моєї і переступів не згадує*» (Пс. 25, 7).

Почуття: жнива, рух, праця, запал, серп, коса у моїх руках, сноповози, закладати запілля:

— на Божу славу (...);

— для себе (...);

витривалість, допоможи Боже!..

4 десятка — осінь.

12. Четверте велике зернятко:

«*Творче Предвічний, в Тобі я рухаюся, існую, живу в кожному часі на кожному кроці*» (Ді. 17, 28).

13. Десятка маленьких зерняток: на кожному — «*Ісусе, Сину Божий, помилуй мене!*» Алілуя (із Акафісту).

Розважання:

1) «*Все я зберіг із малку. Чого мені ще бракує?*» (Мт. 19, 20.);

2) «*Принесіть плід, гідний покаєння*» (Мт. 3, 8.);

3) «*Чиніть плоди, достойні покаєння*» (Лук. 3, 8.);

4) «*Виплекайте дерево добре, то й плід його добрий*» (Мт. 12, 33);

5) «*Тим Отець мій прославляється, коли ви плід щедро приносите*» (Йо. 15, 8);

6) «*Не ви мене вибрали, а я вас вибрав і призначив, щоб ви йшли і плід принесли, та щоб тривав ваш плід*» (Йо. 15, 16.);

7) «*А плід Духа: любов, радість, мир, довготерпіння, лагідність, доброта, вірність, тихість, стриманість*» (Гал. 5, 22.);

8) «*Ті ж, що є Ісус-Христові, розіп'яли тіло з його пристрастями та пожадливістю*» (Гал. 5, 24);

9) «*Побачивши одну смоківницю край дороги, він підійшов до неї, та не знайшов на ній нічого, сказав до неї: „Нехай повік не буде з тебе плоду!“*» (Мт. 21, 19);

10) «*Не перестаємо за вас молитися, (...) щоб жити вам життя, достойним Господа, і подобатися йому в усьому*» (Кол. 1, 9—10).

Почуття: подяки, перепросьби, жалю, радості, витривання.

5 десятка — зима.

14. П'яте велике зернятко:

«*Творче Предвічний, в Тобі я рухаюся, існую, живу в кожному часі на кожному кроці!*» (Ді. 17, 28).

15. Десятка маленьких зерняток: на кожному — «*Ісусе, Сину Божий, помилуй мене!*» Алілуя (із Акафісту).

Розважання:

1) «*Коли ж настала пора винозбору, послав він слуг своїх до виноградарів, щоб узяти від них плоди, йому належні*» (Мт. 21, 34);

2) «*Зберіть перше кукіль та зв'яжіть його в снопи, щоб його спалити; пшеницю же складіть у мою клуню*» (Лук. 15, 2);

3) «*Дай звіт про своє управління, бо ти не можеш більше радити*» (Лук. 12, 40);

4) «*Будьте готові, бо не знаєте, о котрій годині Син Чоловічий прийде*» (Лук. 12, 40);

5) «*Чувайте отже, бо не знаєте, якого дня Господь ваш прийде*» (Мт. 24, 42);

6) «*Сказав до нього його пан: „Гаразд, слуго добрий і вірний! Увійди в радість пана твого“*» (Мт. 25, 21);

7) «*А він у відповідь їм мовить: „Істинно кажу вам, я вас не знаю“*» (Мт. 25, 12);

8) «*Пам'ятай про кончину*» (Сир. 28, 6);

9) «*В усіх ділах твоїх пам'ятай про твою кончину — повіки не згіршиш*» (Сир. 7, 36);

Почуття: надія, страх, довір'я, любов, готовність, відданість, не занепадати духом.

Висновок:

— Під Твою Милість...

6. Ангел Господній.

На Соборі у Клермо 1096 року вирішили боронити св. Землю перед турками. Тоді Папа Урбан II доручив уранці і ввечері кожного дня трьома ударами дзвону закликати, щоб помолитися до Матері Божої за цей похід.

А 1241 року Папа Григорій IX доручив, щоб також і опівдні дзвоном закликати до молитви.

Знов, після перемоги над турками під Віднем 1683, чи під Лепантом, увійшов звичай на Заході проказувати Ангел Господній, три рази на день, під удар дзвону. Тоді піднесли хрест над півмісяцем.

Продовжуючи зараз цей звичай, підкреслюємо перемогу народу, віруючого в Христа, над воюючим безбожництвом; так поновлюємо наново хрести на церквах, над п'ятираменною червоною зіркою, як вияв віри; і це не якась латинізація.

Благовіщення:

— Ангел Господній благовістив Пречистій Діві Марії, і Вона зачала від Духа Святого;

Богородице Діво,..

— Ось я Господня слугиня: Нехай зо мною станеться по Твоєму Слову:

Богородице Діво,..

— І Слово стало Тілом, і оселилося між нами:

Богородице Діво,..

Пресвятая Богородице, спаси нас!

Господи, молимо Тебе, влий у наші серця ласку, щоб ми досто-вірно пізнали в ангельськiм Благовіщенні Втілення Твого Сина Ісуса Христа; щоб ми надійно дійшли Його ж стражданнями і хрестом до слави світлого нашого Воскресіння; щоб ми запопадливо приймали — благодать на благодать — того ж Господа нашого Ісуса Христа, якому належить слава на віки вічні. Амінь.

Зміст

Від автора	3
Вступ	5
I частина	6
А. Дещо до історії аскетички	6
Б. Вступ до аскетички	10
1. Формування особистості	15
1.1. Фізично-психічне здоров'я	17
а. Праця	18
б. Сон – відпочинок	18
в. Пожива – їжа	19
г. Пияцтво – алкоголізм	19
г. Наркоманія	20
д. Куріння	20
е. Правила доброї поведінки	21
є. Упорядковане сексуальне життя	21
1.2. Формування духовних сил	24
а. Розум	24
б. Воля	26
в. Пам'ять	28
г. Уява та фантазія	30
г. Почуття – настрої душі	32
Висновки	37
1.3. Здобування знання	38
а. Радісна праця	41
б. Фахове знання	42
1.4. Головні обов'язки християнина у світі	48
1.5. Особливі обов'язки християнина	50
а. Стан подружній	51
б. Наречені	52
в. Життя в родині	54
г. Християнин безженний у світі	56
г. Християнин у житті політичній	56
2. Моральна основа святості	59
2.1. Мораль у негативах	59
2.2. Мораль у позитивах	64
II частина	67
Вступ	67
Вступні питання	68
1. Християнська досконалість	69
1.1. Суть християнської досконалості	69
1.2. Шляхи християнської досконалості	70
2. Гріх	71
2.1. Гріх смертельний	71
2.2. Гріх щоденний	73
2.3. Спокуси	75
3. Сповідь і св. Причастя	76
3.1. Св. Сповідь	76
3.2. Сповідь загальна	81
3.3. Справа совісті	82
3.4. Святе Причастя	84
4. Виконання щоденних обов'язків згідно з волею божою	87
4.1. Поняття і важливість щоденних обов'язків-занять	87
4.2. Вимоги для гідного виконання щоденних обов'язків ..	89
а. Основна засада, якої мусить дотримуватися християнин при виконанні щоденних обов'язків	89
б. Стан ласки	90
в. Свідомість того, що справа є дозволеною	90
г. Добрий намір	91
г. Гідне виконання наших обов'язків	93
д. Поведінка після виконання доброї справи	94
4.3. Дотримування розподілу годин – часу	95
5. Молитва	96
5.1. Про молитву взагалі	96
а. Суть – Важливість – Прикмети	96
б. Неуважність та байдужість	99
5.2. Молитва усна	101
а. Молитва усна взагалі	101
б. Церковне Правило	102
в. Молитва усна індивідуальна	102
г. Молитви ранні та вечірні	103
5.3. Розважання	104
а. Суть і важливість розважань	104
б. Метод застосування трьох сил душі	106
в. Приготування до розважання	106
5.4. Властиве розважання	108

а. Праця пам'яті та розуму	108	8. Особливі практики упродовж року	141
Приклад-наклеп	110	8.1. Святкування неділі та річних свят	141
Приклад-ілюстрація	110	8.2. Місячна обнова духу	142
б. Праця волі	112	8.3. Річні реколекції	144
в. Заключення розважання	113	9. П'ять необхідних засобів, щоб досягти досконалості	144
г. Інші способи розважання	114	9.1. Гаряче бажання досконалості	145
Приклад-ілюстрація: Народження Ісуса Христа	115	9.2. Покірне недовір'я до власних сил	145
5.5. Перешкоди і засоби в розважанні	116	9.3. Сильна надія на Бога	146
5.6. Вищі форми молитви в духовному житті	116	9.4. Постійне чування над собою	147
5.7. Інші форми внутрішньої молитви	118	Розпізнавання духів	147
5.7.1. Вервиця	118	9.5. Вірність у малих речах	148
Вервиця	120	10. Умертвіння внутрішнє та зовнішнє	149
Під наглядом Марійських Євхаристійних Центрів	120	10.1. Про умертвіння взагалі	149
Як молитися на вервиці	120	10.2. Умертвіння зовнішнє взагалі	150
Царю Небесний	121	10.3. Умертвіння відчуттів окремо	151
Отче наш	121	а. Умертвіння зору	151
Богородице Діво	121	б. Умертвіння слуху	151
Слава Отцю	121	в. Умертвіння смаку	152
Вірую	121	г. Умертвіння в бесіді	153
О мій Ісусе	122	ґ. Умертвіння дотику	153
Радісні Таїнства (Понеділок, четвер)	122	10.4. Взагалі про умертвіння внутрішнє	154
Страсні Таїнства (Вівторок, п'ятниця)	122	10.5. Умертвіння внутрішніх сил окремо	155
Славні Таїнства	123	а. Умертвіння розуму	155
Радуйся, Царице	123	б. Умертвіння пам'яті та уявлення (фантазії)	156
5.7.2. Хресна Дорога	123	в. Умертвіння волі	157
Ходити в присутності Бога	125	г. Умертвіння почуттєвих бажань	158
Суть, спосіб, вагомість життя в присутності Бога	127	ґ. Умертвіння себелюбства	159
5.7.3. Стрілисті акти	127	III частина	161
6. Чотири інші важливі щоденні практики	128	Вступ	161
6.1. Духовне читання	128	Чесноти моральні та їм протилежні хиби	161
6.2. Участь у св. Літургії	129	1. Взагалі про чесноти і хиби	161
6.3. Відвідини Найсвятіших Тайн	131	1.1. Чеснота	161
6.4. Набожність до Пречистої Діви Марії, Ангела-Хоронителя, до Святих, до свого Патрона	132	1.2. Чеснота героїчна	162
7. Іспит совісті	134	1.3. Недобра звичка	164
7.1. Загальний іспит	134	2. Кардинальна чеснота тямучості та протилежні їй хиби	165
7.2. Духовний щоденник	138	3. Кардинальна чеснота справедливості	166
7.3. Пізнання головного блуду	139	3.1. Кардинальна чеснота справедливості	166
		3.2. Чесноти, споріднені зі справедливістю,	

та протилежні їм хиби	167	7.1. Мета і особливість чернечого стану	209
а. Чеснота релігії та протилежні їй хиби	168	7.2. Покликання до чернечого стану	211
б. Пошана батьків і настоятелів	169	7.3. Обов'язок прямування до досконалості	213
в. Вдячність і невдячність	169	8. Чернечі обітници та правила спільноти	216
г. Правдомовність і щирість. Брехня й облуда	170	8.1. Загальні чернечі обітници	216
г. Приязнь. Фальшива приязнь.		8.2. Чернечий послух	218
Привітність. Ворогування	173	а. Послух настоятелям	218
д. Послух	176	б. Послух правилам і конституціям	221
4. Кардинальна чеснота стриманості	177	8.3. Чернеча убогість	223
4.1. Кардинальна чеснота стриманості	177	8.4. Чернеча чистота	226
4.2. Чесноти, споріднені		а. Обов'язок зберігати чистоту	226
з кардинальною чеснотою стриманості	177	б. Засоби зберігання невинності	229
а. Поміркованість у їжі та питті	178	Доповнення	234
б. Чистота – нестриманість, сором	179	1. Деякі питання з аскетички	234
в. Лагідність – злість, гнів, лють	179	1.1. Суб'єкт життя, удосконалення святості	234
г. Розважність.		1.2. Фактори духовного життя	235
Мовчання монастирське. Балакучість	182	1.3. Головний фактор нашого надприродного життя	236
г. Пильність. Лінивість. Добре використання часу	184	1.4. Дари Святого Духа	237
д. Покора. Гордість (пуста пожадливість почесей, чванливість, самоуподобання, гіпокризія, амбіція)	187	1.5. Дари Святого Духа поодиноці	238
5. Кардинальна чеснота мужності	193	1.6. Різномірні дари Святого Духа	244
5.1. Кардинальна чеснота мужності	193	1.7. Плоди Святого Духа	246
5.2. Чесноти, споріднені з кардинальною чеснотою мужності, та протилежні їм хиби	193	2. Американізм та модернізм	249
а. Великодушність – нерозважність, зухвальство.		2.1. Американізм	250
Лінивість	194	2.2. Модернізм	251
б. Довірливість – слабодушність	194	3. Основні засади містики	260
в. Постійність у доброму – непостійність.		3.1. Поняття містики	261
Опір – впертість	196	3.2. Суттєвий склад містики	262
г. Терпеливість і нетерпеливість	197	3.3. Види контемпляції	264
6. Три чесноти теологічні та протилежні їм хиби	199	3.4. Ступені контемпляції	266
6.1. Теологічна чеснота віри	199	3.5. Покликання до контемпляції	271
6.2. Теологічна чеснота надії	200	3.6. Налаштування душі до контемпляції	272
6.3. Теологічна чеснота любові	201	3.7. Керівництво містичними душами	273
а. Любов до Бога	201	3.8. Надзвичайні містичні явища	274
б. Любов братня – любов до ближнього	204	а. Явища розумові	274
в. Досконале підпорядкування Божій волі	205	б. Об'явлення	276
7. Чернечий стан	209	в. Надзвичайні психофізичні явища	278
		4. Післямова та додаток про східну побожність	282
		Додаток – різні молитви	287

о. Доротеї Шимчій, ЧСВВ

ОСНОВИ АСКЕТИКИ

Літературно-мовна редакція та коректура –
Оксана Ципердюк та Іван Костюк-Ципердюк

Комп'ютерна верстка Ігоря Третяка

Підписано до друку 05.11.99. Папір офсетний. Гарнітура «Ньютон».
Формат 60 × 84/16. Ум.-друк. арк. 19,16. Обл.-вид. арк. 15,04.

Тираж 1000 прим.

ВИДАВНИЦТВО ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО ТЕОЛОГІЧНО-КАТЕХИТИЧНОГО ДУХОВНОГО ІНСТИТУТУ